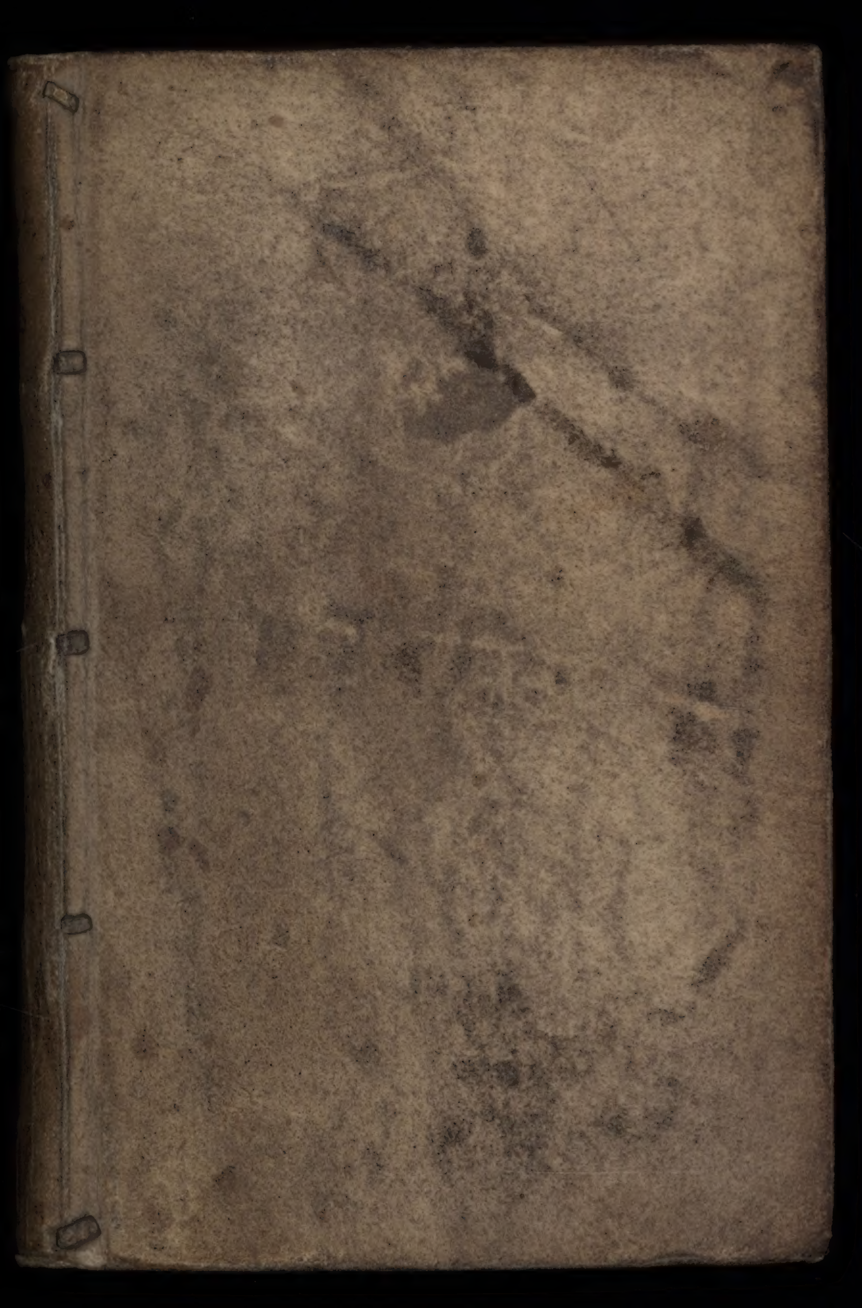

Ex Libris

A. M. O.

Artium magister
Ostrabekke

/0/10

Netscher
bl. 412 en 411.

Ego nec Studium sine divite Vena
Nec rude quid prosit video ingenium. Horat.

Beknopt verhaal
Van het Leven der vermaardste
SCHILDERS,
Met Aanmerkingen over hunne
WERKEN.

Benevens

Een Schets van een volmaakt Schilder, een verhandeling van de kennisse der Tekeningen en Schilderyen, en van de nuttigheit der Printen.

In 't Frans beschreven door den

HEER DE PILES.

(1635-1709)

En nu in 't Nederduits vertaalt door

J. VERHOEK.

t'AMSTERDAM,

By BALTHASAR LAKEMAN, Boekverkoper. 1725.

OPDRAGT

Aan den HEERE

ISAAK WALRAVEN.

Groot Kenner ende Voortzetter
der Edele Schilderkonſt.

MYN HEER,

NIemant zal immermeer met reden ontkennen konnen, dat het niet nuttelyk en vooral behoorlyk is de Beſchryvinge eener Konſte, op te dragen aan die ook zomwylen zelfs zodanige Konſt behandelt, en alzo met eenen opſlag ontwaar kan werden, van welken waarde de geboekſtaafde verhandeling zy. Deze overweginge heeft my aangeſpoort, om aan 't hooft van deze vertalinge met UED. naam te pralen, niet alleen uit overredinge van UED. groote liefde tot de Schilderkonſt, maar voornamentlyk wegens de agting die UED. altoos voor de Schriften, en het ſchrander oordeel van den HEERE DE PILES gehadt heeft, als wiens geleerde Pen niet alleen de Konſt in haar regte gedaante afmaalt, hare werken en bedryven ter toetſſe brengt; maar ook hare voornaamſte Helden, die zig het loffelykſte in de loop-

bane der Konſt gedragen, hunne gedagtenis (zeg ik) der vergetelheit ontrukt, en zegetekens van duurzame vermaartheit opgeregt heeft. Onze Schryver is aan UED. in zyne eige tale bekent, en ik zoude reden hebben van te ſchromen een Kopye aan te bieden, om de zelve met het origineel te vergelyken indien UED. aanmoeding tot de vertaling zelf niet veel hadde toegebragt, en my volkomer overreedt, dat het voor de Konſt en de liefhebberye nut en nootzakelyk, en voor 't algemeen niet onaangenaam konde zyn. Maar behalven dit moet men zulke konſtminnende Liefhebbers waardeeren, die een doorgrondige kundigheit by de oeffening, en uitvoeringe paren, en uitmuntende blyken van hun vermogen in de Konſt doen zien: UED. heusheit, houde het my ten goede, zo ik het oog hebbe op het geene by alle verſtandigen bekent is, en indien ik in deze UED. zedigheit te na mogte komen, ik zal hier van afwenden met aan UED. toe te wenſchen dat gy een langen reeks van jaren met luſt en vermaak in de Edele Liefhebbery moogt volharden, en my erkennen voor UED.

Toegenegen en verplichte Vrind

JOANNES VERHOEK.

VOOR-

VOORREDEN

Van den Heer de

P I L E S.

Erſcheide Auteuren hebben Wydlopig de levens der Schilders beſchreven; als Vaſari, Ridolfi, Carlo Dati, Baglioni, Soprani, de Graaf, Malvaſie, Pietro Bellori, van Mander, en Cornelis de Bie, hebben 'er veertien groote boeken van uitgegeven. En nog onlangs heeft Felibien vyf deeltjes over die ſtoffe in 't ligt gebragt, en Sandrart een groot in Folio, zonder te rekenen eenige byzond're levens die gedrukt zyn: daarom verbeeld ik my niet in dit Werkje iets nieuws voort te brengen. Ik heb niet anders in 't oog gehad als het gemak der Schilders en Liefhebbers die niet veeltyt hebben om voor hun vermaak te lezen, of die voortyts de oorſpronkelyke dingen alreeds gelezen hebbende, wel te vrede zullen zyn dat men aan hen de geheugenis ververſt. Ten anderen 't geen het merendeel der bovengenoemde boeken in grote heeft doen aangroeijen, is de Beſchryvinge van de Schilderyen daar ieder een zyn aandagt niet aan beſteden kan, dewyl deze een groote opmerking vereiſſen. Ik heb dan geoordeelt, dat ik zo veel te meêr my van die beſchryvingen alhier moeſt onthouden, om dat het ligt is zyn toevlugt tot dezelve te nemen. Ik heb my dan vergenoegt om zo veel als in myn vermogen

mogen geweest is, een algemeen denkbeeld van die Schilders te geven, welkers werken in eenige agting in de Waerelt geweest zyn. Ik heb alleen met weinig woorden de voornaamste zaken willen aanroeren, als het Land, de Ouders, de Geboortedag, de Meesters; de Werken in 't algemeen met de aanwyzing van de Plaatzen daar dezelve te zien zyn, de Begaaftheden, de merkwaardigste bedryven, en den tyt van hun sterfdag, mitsgaders de Leerlingen van ieder Schilder, en ben ik in dezen deele gebrekkelykheid, de rede is dat ik in die omstandigheden geen meerder ligt gehad hebbe.

Ik spreek niet als van de voornaamste Schilders, dat is te zeggen, van de zulke die veel tot de vernieuwing van de Schilderkonst toegebragt, of die dezelve tot den trap der volmaaktheit hebben opgebeurt in welke wy dezelve nu zien, of wiens Werken den ingang hebben verkregen in de Konstzalen van kundige Liefhebbers: want daar zyn 'er veel onder de Schilders geweest, die alhoewel zy van den eersten rang niet zyn, egter niet na laten geägt te wezen. Men zal 'er ook zommige hier vinden, welkers verdienste middelmatig is in 't algemeen gesproken, maar die eenige byzondere begaaftheit gehad hebben, of ten minsten doen blyken, dat de Schilderkonst in hun Vaderlant niet geheel uitgedooft was. Daar zyn 'er onder daar maar weinig van gezegt word, en andere die maar slegs werden genoemt om den draad van de Historie niet te verliezen, en om alleen den tyt aan te wyzen in welke ze leefden; om dat indienze niet van alle, ten minste by eenige Liefhebbers konnen bekent

zyn.

zyn. Ook zyn 'er onder dezelve daar ik my verder over uitgebreid hebbe, om dat 'er niemant van geſchreven heeft, of dat ik byzonderheden bybrenge, waar van ik eenige nieuwe aantekeningen gehad hebbe, en zo ik al iemant hebbe overgeſlagen, by gebrek van Berigt of naaukeurigheit, zal ik dezen misſlag in een tweden Druk tragten te verbeteren.

Alhoewel dat deze korte Beſchryving zo als ik gezegt hebbe, voor vele van een grote nuttigheit zoude kunnen zyn, nogtans is dit het voornaamſte doelwit van dit Werkje niet geweeſt, want ik heb zo zeer geen opzigt gehad op de kennis van de bedryven der Schilders, als wel op de graden van hunne verdienſten. 't Is dan met dat oogmerk, dat ik op het einde van de levens der voornaamſte Meeſters, dat is te zeggen, van de geene daar het meeſt van verhaalt wert, de nodige Aanmerkingen myns oordeels bygevoegt hebbe, om hunne bezondere talente in het ligt te ſtellen. Want wat andere aan gaat, welkers Werken weinig bekent zyn, of die niet anders als Leerlingen moeten aangemerkt worden aan hunne Meeſters gehegt, als de takken aan haar ſtam, hebbe ik geoordeelt dat het genoeg in hun levens konde gevlogten worden, 't geen ik daar van te melden had. Ten anderen dat de Leezer daar niet zeer op zoude geſtelt zyn.

Dog dewyl een middelmatig Schilder zomtyts wel iets gedaan heeft dat goet is, en een uitmuntend Meeſter wel eens geringe dingen. Zo en is het niet op een uitgeleze getal van de Schilderyen, maar op hun Werken in 't alge-

meen aangemerkt, dat ik myn gevoelens bloot ſtelle.

Ik hebbe langen tyt in overweging geſtaan of ik myn Aanmerkingen aan het gemeen zoude overgeven, en heb 'er alle de moeijelykheden en zwarigheden van voorzien, in een ſtoffe, waar in men dikwils den ſmaak met de reden vermengt, en dat het onmogelyk is om aan alle genoegen te geven: Ik ben overreed dat Liefhebbers, zullen menen dat ik niet voordelig genoeg van zommige ſpreke: eindelyk weet ik dat het niet genoeg is om de begaaftheden der grootſte Meeſters ten toon te ſtellen, de beſte ſtukken van Europa gezien te hebben, en dat al de opmerking die ik hebbe bygebragt, om dezelve naauwkeurig te onderzoeken, geen genoegzame waarborg is om volmagt aan myn woorden te geven: maar dat 'er een diepe kennis van de grondregelen der Schilderkonſt vereiſcht wert, en een verſtant dat bekwaam is om de toepaſzing daar op te maken. Ik bekenne dat ik deze onderneming hebbe bevonden boven myn kragten te zyn; en niets uit eigen Meeſterſchap willende bybrengen, heb ik my te vreden gehouwden myn gedagten te matigen aan de grondregels door de beſte Schilders en Schryvers vaſtgeſtelt in hunne Werken, die ons de volmaaktheit hebben getragt voor te ſtellen.

't Is dan om gedekt te zyn, over de vermetelheit van myn oordeelen, die ik over de Werken van de voornaamſte Schilders velle dat ik goedgevonden hebbe een ſchets van een volmaakt Schilder voor af te laten gaan, naar de welke ik my rigte. En alhoewel ik getragt

hebbe

hebbe om hem behoorlyk toe te ſtellen, zo en wil ik aan niemant de vryheit benemen, om de toepaſzing naar zyn zinnelykheit te maken, gelyk als ik ook de myne gevolgt hebbe: want ik ben wel verzekert, dat ieder niet even eens ziet wat 'er in een Werk te te zien is, en indien myn voornemen daar in aan zommige niet behaagt, andere zullen mogelyk nog wel te vrede zyn, dat men aan hen gelegentheit geeft om hun oordeel te oeffenen.

HET
LEVEN
Van den Heer
DE PILES.

De billikheit vordert, dat men met weinig woorden gewag maakt aangaande den Perzoon en hoedanigheden, van den Hr. DE PILES, om hem ten naasten by de Eere te geven, die hy zelver aan de beroemde Mannen heeft toegevoegt, welkers Leven hy beschryft in dit Werk.

ROGER DE PILES was van een geslagt uit Nivernois, in dat land onderscheiden door den Adeldom, door hun goederen, en bedieningen. Hy wiert tot Clamecy geboren in 't jaar 1635. Over zyn Doop heeft gestaan den Hertog van Bellegarde, die in dien tyt zig tot Clamecy bevond, en de Hertoginne van Nevers. Zyn eerste studien deed hy ten deele tot Nevers, en ten deele tot Auxerre, en kwam vervolgens tot Parys, om in de Philosophie te studeren. Hy woonde aldaar by zyn Oom den Abt van Orbec, Canonik van de Hooftkerk, van waar hy alle dagen ging in 't Collegie van Plessis, en dewyl hy een doordringent verstant bezat, slaagde hy even gelukkig in de beschouwing de wetenschappen, en in de letter wysheit. Wanneer hy zyn loop had ten einde gebragt, en tot de eerste trappen gevordert was,

stu-

ſtudeerde hy nog drie jaren in de Godgeleertheit in de Schole van de Sorbonne, maar nog geweide nog ongeweide ſtudien, konden hem t' eenemaal bezig houden, de Schilderkonſt heeft gedurende zyn levenstyt een gedeelte van zyn naarſtigheit gehad. Hy begaf zig ter goeder uur aan het tekenen, onder het opzigt van Broeder Lucas Recollet, tamelyk Tekenaar en ordineerder, maar ſlegt Schilder: in diervoege dat de Heer DE PILES in 't vervolg daar in een groot voordeel boven zyn Meeſter behaalde. Deez' vindende in zyn Leerling een natuurlyke eigenſchap en groote bekwaamheden, ſtelde hem wel haaſt in ſtaat om naar het Antiek te tekenen. Zy ſloten met elkander een vrindſchap, die niet eer als met hun leven ge-eindigt is.

Hy had in dien zelfden tyt kennis gemaakt met Alphonſe du Frenoy, die zo veel agting voor hem hadde, dat hy aan hem zyn Latynze Vaerzen op de Schilderkonſt mededeelde, welke nog niet in 't ligt gezien waren. De Hr. DE PILES begreep wel haaſt derzelver waarde; maar hy oordeelde ook teffens, dat een Latyns werk voor de kortheit en Poëtizen ſtyl dikwils duiſterheit veroorzaakte, en het niet in 't vermogen van alle de Schilders zoude zyn, om het zelve te verſtaan: hy bragt het dan in het Frans over, om dat de Heer Du Frenoy, die het belooft had over te zetten, het altoos dralende hield, 't zy dat hy voor de moeïte vreesde, of dat hy meêr beminde zig met nieuwe dingen bezig te houden, als weder tot dezelve denkbeelden te keren, zonder van groter voordeel voor hem te zyn, als in een gemene taal

over

over te brengen, 't gene hy had weten uit te drukken in de taal der Geleerden. Hy wist het dank aaan den arbeit van den Heer DE PILES, en herzag naaukeurig zyn overzetting. De doot die hem verraste, eêr dat den Hr. DE PILES de aantekeningen had opgemaakt, beroofde hem van het genoegen dat hy de uitlegging van zyn leszen gezien zoude hebben in al derzelver uitgestrekheit opgeheldert, met een verwonderlyke kennis.

Dit Werk dat het eerste is dat den Hr. DE PILES heeft opgestelt, is daarom het eerste niet te voorschyn gekomen; want om dat het handschrift van de PILES onder de Papieren van *du Frenoy* gevonden wiert, die op zyn overlyden in handen van den Heer *Mignard*, gestelt wierden, zo verliepen'er eenige jaren eêr dat den Heer DE PILES het zelve wederom te zien kwam. Men kan niet vermoeden, dat deze brave Schilder zwarigheit gemaakt heeft, om het geheim van zyn Konst in de Franze taal in het ligt te geven. Het is eêr te geloven dat de Hr. *Mignard* zulk een bevatting van het Latynze werk gehad heeft, dat volgens zyn gedagten, geene overzetting eer aan 't zelve zoude konnen toebrengen. Waarschynelyk is het met dit oogmerk geweest dat hy zig vergenoegde om het in het Latyn uit te geven; maar de weinige aftrek die dit Werk had, deed zien dat hy in zyn mening bedrogen was, en verdedigden het ontwerp van den Hr. DE PILES: die het uit handen van *Mignard* weder gekregen, benevens zyn vertaling, liet drukken met het Latyn aan de eene zyde, en zyn aantekeningen daar by gevoegt, waar op in den loop van

een

een jaar, hy het vermaak had het zelve voor de derde reize gedrukt te zien. De Hr. *Dryd.n* befaamst Engels Digter, waar van wy onder de andere Werken een geheele overzetting van Virgilius in Engelze Vaerzen hebben, heeft het in Prose overgebragt in het Engels, alles zo als het den Heer DE PILES heeft uitgegeven. Hy heeft daar een lange en schoone Voorrede by gevoegt op de vergelyking van de Digt met de Schilderkonst. Deze toepassinge die de waarde van zyn Boek vermeerderde, dat een van de laaste Werken is door de Hr. *Dryden* in 't ligt gegeven; verscheen in Londen in 't jaar 1695. en men heeft niets nagelaten om het te doen drukken dat het beantwoorde aan de agting van het Orgineel en deszelfs Vertaler.

In dien zelven tyt als DE PILES zig met de de aantekeningen op * *Du Frenoy* bezig hielt, was hy alreeds by den Heer *Amelot*, die tegenwoordig Raadsheer van Staat zynde, door zyn groot verstant en bedieningen reets langen tyt door geheel Europa is beroemt geweest. Want in] den jare 1662. den Hr. de *Menage* die den Hr. DE PILES van naby kende, om datze te zamen woonde in het Klooster van Nôtre-Dame, oordeelde deze een dienst te konnen doen aan den Heer *Amelot*, meester der Requesten, en oud Prezident van den grooten Raad, om hem een bekwaam Man voor te stellen, tot de opvoeding van zyn Zoon die zeven jaren oud was. Een wys Man is wel geluk-

* Dit Werkje van *Du Fresnoy* met de aaneekeningen, is reeds in 't Nededuits vertaalt, en by den Drukker dezes te bekomen.

gelukkig wanneer hy zyn leszen inſcherpt aan een kint welkers imborſt uit de Natuure tot de deugd geneigt is; daarom geviel dit aan de Hr. DE PILES, niet tegenſtaande zulks een bediening is die aan andere lieden zo laſtig valt. Hy nam zyn intrek by den Heer Preſident *Amelot* in 't jaat 1662. en bleef by zyn Zoon geduurende den loop zyner ſtudien, den tyt van omtrent negen jaren. Met ongemeen genoegen zag hy de vrugt van zyn vlyt beſteet, dat ook van de andere zyde de oorzaak van zyn Fortuin en grootagting geweeeſt is, die hy zedert in de Waerelt gehad heeft. Hy heeft altoos een opregte genegenheit toegedragen aan het geheele Huis der Heeren *Amelot*, van wien hy ook met veel vrindſchap en onderſcheid altoos behandelt is. De Heer Prezident, Vader van zyn Leerling, had in der daad gewerkt om zyn voordeel te bezorgen, en na zyn doot die in 't jaar 1671. voorviel, behield Mevrouw de Weduwe van den Prezident A*melot* de Hr DE PILES altoos by haar: en tot erkentenis van zyn goede dienſten, gaf zy aan hem een aanzienelyke zomme geplaatſt op 't Stadhuis van de Stad Lions, om het overige van zyn leven geruſt te konnen doorbrengen.

In het begin van het jaar 1673. de Heer A*melot* als doen agtien jaar zynde, hebbende nu een einde van de ſtudie in de regten gemaakt, ging naar Languedoc met zyn Oom den Biſſchop van Lavaur, dewelke naderhant Aartsbiſſchop van Tours geweeſt is. De genegenheit van deze jongen Heer om zig bekwaam te maken, en met voordeel den tyt

te

te besteden terwyl andere jonge lieden gewoon zyn dezelve in zodanigen ouderdom te verkwisten, deed hem verlof aan zyn Vrouw Moeder verzoeken om een reis naar Italien te mogen doen. Zy bewilligde daar in volkomen, en zond ten dien einde den Hr. DE PILES naar Montpellier om hem te verzellen. De Heer DE PILES had daar door gelegenheit om zyn lust in de Schilderkonst te voldoen, geduurende deze reis die van veertien maanden was, en hy zag naar zyn genoegen al het schoonste en 't kostbaarste dat in Italie is. De Heer Hertog en de Heer Cardinaal d'Estrees waren alsdoen tot Romen: en de Heer Amelot was by hen gehuisvest in 't Paleis Farnése. Dit was geen gemeen voordeel voor den Hr. de Piles, om zig te doen bekent worden aan deze twe doorlugtige Broeders, en boven al by den Cardinaal, die by zyn groote hoedanigheden gevoegt had, een natuurlyke geneigtheit voor de goede Konsten, welkers waarde hy kende. De Heer Amelot kwam weder tot Parys in 't jaar 1674. en wierd daar op tot Raadsheer in 't Parlement ontfangen, bezorgende aan den Hr. den Piles alles wat hy konde begeeren.

't Was doen dat hy schreef over de Schilderkonst, en dat hy de * wetenschap by de † oeffening voegde, hier door wiert hy vermaart onder de Schilders en Liefhebbers, zyn verdienste trok ook tot hemwaarts de agting en vrindschap van verscheide aanzienelyke Perzoonen, die in hem nog meêr zyn onbesproke deugt en opregtheit als zyn gaven beminden. De Heer Hertog van Richelieu heeft aan hem dikwils

* Theorie.
† Pratique.

 de

de blyken van een byzondere gunst betoont: hy begeerde onophouwdelyk zyn gezelschap by zig te hebben, en om dat de Hr. de Piles aan hem eenige van zyn Werken had opgedragen, deed hy hem een geschenk met een voornaam stuk van Rubens, verbeeldende David en Abigaël, dat zedert geweest is by den Heer Hartog van Grammont.

In 't jaar 1682. als de Heer * Amelot, vyf jaren Meester der Requesten geweest was, wiert hy benoemt tot Ambassadeur van den Koning te Venetien. Hy deed den Heer de Piles bewilligen om hem te verzellen in de hoedanigheit van Secretaris van de Ambassade. Deze reis heeft byna drie jaren geduurt, als wanneer de Heer de Piles ontlast van Staatzaken, zig verlustigde door 't gezigt van de schoone Schilderyen, die het sieraad van deze groote Stad uitmaken, tot dat de Heer Amelot bevel ontfing, om tot de Ambassade van Portugaal over te gaan. In dien zelven tyt was de Heer de Louvois Minister van Oorlog, en Opziender van de Gebouwen, deze verwittigt zynde dat de Heer Amelot een Man by zig hadde, die uitmunte in groote kennis van de Schilderkonst, en die zelfs bekwaam was tot de gewigtigste zaak van Staat, schreef aan den Heer Amelot om den Heer de Piles te bewegen, van naar Duitslant te gaan om de ryke Cabinetten te zien, die men zeide in groot getalle aldaar te zyn, inzonderheit te Grats, om eenige Schilderyen voor den Koning te kopen, dog de Heer de Piles wiert ter zelver tyt bevolen zig naar Wee-

* Deze Heer Amelot, is in de maant Juny des jaars 1724. in Parys overleden, werdende wegens deszelfs goede hoedanigheden, van een iegelyk zeer betreurt.

Weenen te begeven, (alwaar de Marquis de Chiverny alsdoen was als buiten gewoon Gezant van den Koning;) om een naauwkeurig onderzoek aangaande de gelegenheit der zaken te doen. De Heer de Piles met alle mogelyke vlyt zyn last hebbende uitgevoert kwam weder tot Parys, en deed verslag van zyne verrigting aan dien Minister, vervolgens vervoegde hy zig weder by den Heer Amelot, die in 't jaar 1685. naar Lissabon vertrok, daar hy den zelve verzelde in die hoedanigheit die hy tot Venetien had waargenomen. Dewyl 'er gesproken was van een huuwelyk van den Prins van Conti den laast overledene, die ook Prins was van Roche-Sur-Yon met de Infante van Portugaal, Dogter van 't eerste bed van wylen Koning Pedro de II. zo was de Heer de Piles, belast om zo veel als doenelyk was het afbeeldzel van deze Princesse te Schilderen. Hy zag haar op een verheve plaats van de Kerk, wanneer het geval hem diende dat zy eens het floers dat haar aangezigt bedekte verschoof Dit zelfde geval maakte dat hy haar zomtyts zag aan de vensters van 't Paleis: en alhoewel hy haar niet als met moeite gezien hadde, zo had hy egter de wezens trekken zo wel in 't hooft, dat hy een zeer wel gelykend Portret Schilderde, 't geen de Heer Amelot nog in zyn Cabinet bewaart. In 't jaar 1687. wiert de Heer de Piles door den Heer Amelot met gewigtige brieven naar 't Hof gezonden, en dewyl hy over Madrid reisde; en niet gedrongen was om groote haast te maken, hield hy daar agt dagen stil om de voortreffelyke Schilderyen van den Koning van Spanje te zien, zo in 't Paleis te Madrid als in het

Eſcuriaal, de Marquis de Feuquiere die alsdoen 's Konings Ambaſſadeur in Spanje was, betoonde aan den Heer de Piles alle de beleeftheden die de plaats verdiende die hy bekleede, als ook om de agting die hy voor zyn deugd, verſtant en wetenſchap hadde.

De Heer de Piles konde den Heer Amelot niet verlaten. Hy volgde hem in de Ambaſſade van Zwitzerlant in 't jaar 1689. Hy tekende aldaar het Tractaat van neutraliteit, dat de Heer Amelot met de Cantons geſloten had: en om dat dit geſloten Tractaat aan den Koning zeer aangenaam was, zo belaſte de Heer Amelot den Heer de Piles daar mede tot een blyk van agting om het zelve aan zyn Majeſteit te brengen.

In 't jaar 1692. wiert de Heer de Piles naar Hollandt gezonden om daar te wonen *incognito*, onder de voorwendzels die hem toegang verleenden onder de Liefhebbers van de Schilderkonſt, maar in der daad om in 't heimelyk met Perzonen te handelen, die naar de Vrede haakten. Wy zullen hier niet verklaren hoe het gebeurde dat hy ontdekt wiert, voor zodanig als hy was: 't is genoeg gezegt dat hy door order van den Staat in verzekering wiert genomen, en den tyt van twee jaren in den Haag gevangen gehouwden, vervolgens om de zekerheit naar het Caſteel van Louveſtein overgebragt, alwaar hy nog drie jaren lang bewaart wiert, dat 's te zeggen tot de vrede van Ryswyk. Hy hield zig in zyn gevangenis bezig met het leven der Schilders op te ſtellen: en dewyle men in zo een lange en groote eenzaamheit niet altoos aan de zelfde zaak kan bezig zyn, zo nam hy zyn

tyt-

tytverdryf met vogeltjes op te voeden, en die duizent dingen te leeren. Hy gaf aan die alle hun vryheit op den dag dat hy de zyne wederkreeg. Dog niet tegenſtaande deze tytkortingen, was zyn gezontheit zeer gekrenkt, door de ongemakken en langduurigheit van de Gevangenis. Op zyn wederkomſt in Vrankryk, gaf hem de Koning een Penſioen.

De Heer Amelot, die zedert tien jaren Raadsheer van Staat was geweeſt, wiert in 't jaar 1705. verkozen, om voor Extraordinaris Ambaſſadeur naar het Hof van Spanje te gaan. De Heer de Piles volgde hem derwaarts, onaangezien zyn groten ouderdom en zwakheden; maar de lugt van Madrid was hem zo tegen, dat hy genootzaakt was, in 't zelfde jaar wederom te keren. Na deze laatſte reis heeft hy nog vier jaren in zyn gewoonlyke bezigheden, en in een groote Godvrugtigheit geleeft. Hy overleed den 5 April van het jaar 1709. oud vier en zeventig jaren.

Van nature was hy geregelt, en ordentelyk in al zyn doen, zyn * bevattingen waren net en zeker: 't geen de oorzaak was dat men hem nimmer zag veränderen, nog in zyn oordeel, nog in het beleid van zyn leven, dat altoos in een volkome gelykmatigheit geweeſt is. Hy was vrindhoudende, trouwhartig, en heel beſcheiden. Zyn hoedanigheden waren het gevolg van zyn opregte en eenvoudige imborſt, en hy was zorgvuldig in alle zyne pligten; zo Godsdienſtige als Burgerlyke.

* Idées.

Zyn manier van Schilderen beſtont in een volmaakte navolging der voorwerpen, en in

een groote wetenschap van het ligt en bruin, en het Coloriet. De grondregels die hy daar op gevonden had, waren zo zeker, datze hem in plaats van oeffening in het Schilderen, die hy niet hadde, verstrekte. Hy nam vermaak om de afbeeldzels van zyn goede vrinden te schilderen. En onder andere heeft hy het Portret gemaakt vanwylen den Hr. Despreaux, en Mevrouwe Dacier, de verdienste van twe zulke doorlugtige verstanden zullen zyn Werk onsterffelyk maken. Hy had groote vlyt aangewend, om menigte van Tekeningen van de uitmuntentste Meesters te verzamelen, en onder andere verscheide studies van Raphaël, dewelke de Heer Croisat de Jonge van zyn Erfgenamen gekogt heeft.

In de verscheide Werken die den Heer de Piles over de Schilderkonst in het ligt heeft gegeven, heeft hy zyn groote agting doen blyken die hy hadde voor de werken van Rubens, met dewelke hy niet alleen een overeenkomst in de manier had, maar ook eenige gelykenis wat den Geest aangaat, want beide zynze bekwaam voor Staatszaken geweest. Maar om slegts van 't schilderen te spreken, zo beschuldigen hem zommige Konstkenners, dat hy te veel met Rubens was ingenomen. Wy zullen hier niet ondernemen dit geschil te beslegten, dat door de grootste Meesters is betwist geworden, waar van de eene het Coloriet, de andere de tekenkonst voorstonden. Wy zullen alleen zeggen dat het een waarheit is, dat in de schriften die de Heer de Piles over dit onderwerp heeft uitgegeven, hy volmaaktelyk

wel

wel heeft onderſcheiden, de generale grondregels van de Schilderkonſt, en inzonderheit de leſzen van 't ligt en bruin, daar zyn grootſte beſtryders zelver hier hen van bedient hebben.

De Heer de Piles was Raad van Eer van de Academie der Schilderkonſt, in de welke hy dikwils de wyze verhandelingen voorlas, die hy daar na in 't ligt gegeven heeft. Hy was in vrindſchap verbonden met verſcheide van de beroemſte Schilders, en boven al met den Hr. Antoine Coypel, die tegenwoordig aan 't hooft van deze Academie is. Hunne vrindſchap had zyn beginzel gehad in Romen, wanneer Coypel nog maar een kint was, en alreeds die grooten voortgang beloofde daar hy zints toe opgeklommen is.

De Heer de Piles heeft tot een byzonder teken van zyn vrindſchap en agting, op zyn afſterven aan hem nagelaten een Lieve Vrouw van Corregio geſchildert *a Guazzo*.

De Werken die van hem in 't ligt gekomen zyn, hebben in het Frans deze opſchriften.

I. *Abregé d'Anatomie accommodé aux Arts de Peinture & de Sculpture, & mis dans un ordre nouveau, dont la methode eſt tres-facile & débaraſſee de toutes les difficultez & choſes inutiles, qui ont toûjours ete in grand obſtacle anx peintres pour arriver à la perfection de leur Art. Ouvrage très-utile à ceux qui font profeſſion du Deſſein. Mis en lnmiere par Francois Tortebat, Peintre du Roy dans ſon Academie* Royale *de Peinture & de Schulpture* 1667.

Men moet zekerlyk aan den Heer de Piles dit Werk toe schryven, alhoewel dat het onder een anderen naam verschenen is: 't geen men zien kan uit de 158. bladzyde. Van * den voortgank der Schilderkonst. Voor het overige zyn de figuure getrokken uit het boek van Vezalius voor dewelke Titiaan dezelve gekent hadde.

* Cours de Peinture.

Tortebat was Schilder, en een van de Raden van de Academie der Schilderkonst Hy schilderde in de manier van Vouet, daar hy Maagschap en Leerling van was.

II. *Conversations sur la connoissance de la Peinture, & sur le Jugement qu'on doit faire de Tableaux, où par occasion il est parle de la vie de Rubens, & de quelques uns de ses plus beaux ouvrages.* 1677.

III. *Dissertation sur les ouvrages des plus fameux Peintres.* 1681.

IV. *Les premiers Elemens de la peinture pratique, enriches de figures de proportion mesurees sur l'Antique, dessinees & gravees par Jean Baptiste Corneille, Peintre de l'Academie Royale.* 1684.

V. *L'Art de Peinture de C. A. du Fresnoy, traduit en Francois, en richi de Remarques.*

VI. *Vies des Peintres, &c.* Dit Werk is ook in 't Engels vertaal. En den twede Druk die tot Parys uitgegeven is, heeft men tot meerder vergenoeging van de Liefhebbers bygevoegt het twede verhaal van Laurens de la Hire, dat van Petrus Mignard, dat van Noel Coypel, dat van Elisabet Sophie Cheron, en dat van Carlo Maratti. Deze levensverhalen zyn van verscheide

ſcheide handen, om dit Werk Completer te maken. *

VII. *Dialogue ſur le Coloris.* 1699.

VIII. *Cours de Peinture par principes.* 1708.

* Op welk voorbeelt de Vertaler'er nog eenige andere byvoegzels heeft ingevlogten, die alle met een anderen Letter gedrukt zyn, om den Lezer dezelve gemakkelyk van het werk van den Heer de Piles te doen onderſcheiden.

TAFEL

VAN DE

HOOFTSTUKKEN.

EERSTE BOEK.

X.

II. BOEK.

III. BOEK.

IV. BOEK.

V. BOEK.

VI. BOEK.

VII. BOEK.

DRUKFEILEN.

Pag. 9. regel 12. *ſtaat* een Schilder die zyn konſt beziet, *lees* een Schilder die zyn konſt bezit.

Pag. 400. regel 18. *ſtaat* bedekt is door 't geval, *lees* bedekt is voor 't geval.

Andere ingeſlope Drukfeilen, gelieve de goetgunſtige Lezer te verbeteren.

NAMEN
DER
SCHILDERS.

Over welkers Leven en bedryven byzondere Aanmerkingen gemaakt zyn.

Rubens.

EERSTE BOEK.

SCHETS
VAN EEN VOLMAAKT
SCHILDER.

Om tot een maatregel voor het oordeel te dienen over de Konstwerken.

DE * neiging van den Geest is de eerste zaak die in een Schilder plaats moet hebben. 't Is een deel dat men zig niet eigen kan maken, nog door onderwyzing nog arbeid. Het moet groot zyn om te beantwoorden aan de uitgestrektheit van een konst, die zo veel kennissen bevat, en zo veel tyt en aandagt vereist om dezelve te verkrygen. Onderstelt dan een gelukkige geboorte: De Schilder moet de Natuur als zyn voorwerp beschouwen; hy moet daar een denkbeeld van hebben, niet alleen gelyk hy haar gevallig in de byzondere voorwerpen ziet, maar zo als zy in haar zelve is in haar volmaaktheit, en gelyk zy in der daad zyn zoude, indien zy daar niet door † toevallen was afgeraakt.

* Le Genie.

De volmaakte Natuur.

† Accidens.

Het Antiek.

Alhoewel het zeer bezwaarlyk is, dezen volmaakten staat van de Natuur te vinden, zo moet de Schilder het onderzoek te baat nemen,

men, dat de Aloude Meesters met zo veel vlyt en verstant gedaan hebben, waar van zy aan ons de voorbeelden in de Werken van Beeldhouwerye hebben nagelaten; die, onaangezien de woede der Barbaarze volken, tot aan onze dagen, behouden zyn overgebleven: het is nodig, zeg ik, dat hy een genoegzame kennis van 't Antiek heeft, en dat het hem diene om een goede verkiezing van de Natuur te doen, om dat het Antiek door de verstandigen ten allen tyden als den regel van de schoonheit is aangemerkt.

De verheve smaak.

Dat hy zig niet vergenoegt houde met gereegelt en naauwkeurig te zyn, maar dat hy in al zyn werken den verheven smaak of verkiezing doet uitblinken, al het laffe en smakelooze vermydende.

Deze verheve smaak in een Schilders Konsttafereel, is een gebruik van de werkingen der uitgeleze natuur; groots, ongemeen, en waarschynelyk: *Groots*, om dat de dingen zo veel te minder aandoening veroorzaken, als zy klein of verdeelt zyn; *Ongemeen*, om dat het gemeene ons niet aandoet nog de opmerking verdient; *Waarschynelyk*, om dat het grootsse en ongemeene, moeten schynen mogelyk en niet onnatuurlyk te zyn.

Verklaring van de Schilderkonst.

* Superficie.

† Definition.

Dat hy een regt denkbeeld van zyn Konst heeft, die in dezer voegen bepaalt word: *Een Konst, dewelke door het middel van de Tekenkonst, en de couleur op een * oppervlakte, al de zigtbare voorwerpen navolgt:* Door deze † bepaling, moet men drie dingen begrypen; de Tekening, het Coloriet, en het Ordineeren: en schoon dit laaste gedeelte niet duidelyk genoeg

noeg uitgedrukt ſchynt, zo kan het niet te min zig doen verſtaan door deze laaſte woorden, *zigtbare voorwerpen*, die het wezentlyke van de onderwerpen behelzen, die de Schilder zig voorſtelt om te verbeelden. Een Konſtenaar moet deze drie deelen kunnen oeffenen in de grootſte volkomentheit als hem mogelyk is; men zal dezelve hier gaan ontleden met de deelen die daar van afhangen.

Het ordineeren bevat twee zaken, de * Vinding, en de † Schikking. Door de Vinding, moet de Schilder in zyn onderwerp, vinden en invoeren de dingen, die het meeſt eigen om uit te drukken en te verſieren zyn: en door de Schikking, moet hy dezelve op de allervoordeeligſte wyze ſtellen, om een groote werking te veroorzaken, en de oogen te vergenoegen, vertoonende de ſchoonſte partyën: dat dezelve ‡ tegen elkander werkende zyn, met verandering wel onderſcheiden, en in groepen verbonden.

Het ordineeren. I. Gedeelte. * l'Invention & † La Diſpoſition. ‡ Bien Contraſter.

Dat de Schilder vaſt en zuiver tekent van een goeden aart en een veranderlyken ſtyl, zomtyts ‡ hoogdravende, en dan wederom eenvoudig, volgens de natuurlyke eigenſchap van de figuuren die men ten toneele voert: want de vloeijentheit van den omtrek, die by voorbeeld aan het Godendom eigen is, komt geenzins te pas omtrent het gemeene volk: de Helden en de zoldaten, de ſterken en de zwakken, den jongen en de Ouden, moeten ieder hunne onderſcheide gedaantens hebben, zonder agt te geven dat de Natuur, dewelke zig verſchillig in al haar voortbrengingen bevind, van den Schilder een welvoegelyke verandering

De Tekening. II. Gedeelte. ‡ Heroïque.

ring vordert; maar dat de Konstenaar zig te binne brenge, dat van alle de manieren van Tekenen, geene goet is, als die is te zamen vermengt van het schoone leven en het antiek.

* Les Atitudes. Dat de * Postuuren natuurlyk, kragtig uitdrukkende zyn, veränderlyk in hun bewegingen, † tegenstrydig in hun leden: dat die, of eenvoudig, of edel, driftig of gematigt zyn, volgens het onderwerp van 't Tafereel, en de bescheidenheit van den Schilder.

† Contrastees.

‡ Les expressions. ‡ Dat de uitdrukkingen der hertstogten overeenkomende zyn aan 't onderwerp, dat de voornaamste figuuren van 't edele hebben, van 't verhevene en 't hoogdravende, en dat dezelve het midden houden tuszen de ⸸ vergrootingen en het smakelooze.

⸸ l'Exagere & L'insipide.

De uiterste. Dat de uiterste deelen, ik meen het hooft, voeten en de handen, met meerder naaukeurigheit en opletting uytgevoert zyn als al het overige, en dat zy t'zamen werken om de uitdrukkingen en roeringen van de figuuren levendiger voor te stellen.

De kleeding. Dat de kleedinge welgeschikt zy, de plooijen groots, en zo veel als 't mogelyk is in klein getal en wel Gecontrasteert; dat de stoffen grove of ligte zyn, naar de hoedanigheit en betamelykheit van de figuuren; zomtyts gewerkte, en van bezonderen slag; zomtyts eenvoudig, naar dat de onderwerpen en de plaatszen het vereissen, van meêr of minder luister voor 't sieraat van 't Schildery, en voor de ¶ bestiering van 't geheel.

¶ l'Aeconomie

De Dieren. Dat de tekening der dieren in haar eigen aart, voornamentlyk gekent zy door geestige en bezondere toetssen.

Dat

Dat het Landſchap niet te zeer afgebroken zy door te veel voorwerpen, maar weinige en die wel verkozen: en in gevalle dat 'er een groote meenigte van voorwerpen in bevat worden, moet men die tragten verſtandig te groepen met de ligten en de ſchaduwen; dat de gronden wel verbonden, en los van den anderen zyn; dat de boomen zig onderſcheiden in hun gedaante en couleur, en getoetſt met zo veel oordeel, en verandering als de natuur is vereiſzende; dat deze toetſſen altoos lugtig en dertel zyn, om zo te ſpreeken: de voorgronden rykelyk, of door hun voorwerpen, of ten minſten door een grooter naaukeurigheit van uitvoering, die de dingen waar en taſtelyk maakt: dat de Hemel klaar zy, en dat geen eenig voorwerp op de aarde, zyn heldere eigenſchap betwiſt, behoudens de ſtille wateren, en glanzige lighamen, die aannemelyk zyn van alle hun tegengeſtelde couleuren, van de lugt zo wel als van het aardryk; dat de wolken van een goede verkiezing zyn, wel aangetaſt, en wel geplaatſt. Het Landſchap.

Dat de perſpective regelmatig zy, en niet volgens een eenvoudige gewoonte, die weinig zekerheit heeft. De perſpective.

Dat de Schilder in het Coloriet, het welk twee zaken begrypt, de locale couleur, en het ligt en bruin, groote vlyt aanwende, om zig in het eene en het andere te oeffenen: dit is 't dat hem doet onderſcheiden van Konſtenaars, die zo wel als hy, de maate en proportie verſtaan; 't is ook dat geene, dat hem een opregter en volmaakter navolger van de Natuur maakt. Het Coloriet.

La Couleur locale: De locale couleur is niet anders, als die natuurlyk eigen is aan ieder voorwerp, in wat plaats het zig vind, dewelke het onderſcheid van andere voorwerpen, en die volkomentlyk de kentekens daar van duidelyk doet zien.

Het ligt en bruin. En het ligt en bruin is de konſt, om voordeeliglyk de dagen en ſchaduwen te verſpreiden, zo op de bezondere voorwerpen, als in het generaal van 't Schildery: Op de bezondere voorwerpen, om dezelve te doen verheffen, en de behoorlyke ronding te geven; en in 't generaal van 't Schildery, om de voorwerpen met vermaak te vertoonen, om aan het oog gelegentheit te geven van zich te verpozen, van tuſzen ruimte, tot tuſzen ruimte, door een verſtandige verdeeling van groote ligten, en van groote ſchaduwen, dewelke aan elkanderen tot een onderling behulp verſtrekken, door hun tegenſtelling; invoegen, dat de groote ligten een verpozing zyn voor de groote ſchaduwen, gelyk de groote ſchaduwen een verpozing zyn voor de groote ligten. Maar alhoewel het ligt en bruin begrypt, zo als wy gezegt hebben, de wetenſchap van alle de ligten, en de ſchaduwen wel te plaatſzen, nogtans verſtaat men hier bezonderlyk de groote ſchaduwen, en de groote ligten. In dezen laaſten zin, kan men haar plaatſzing ſtellen op vierderly wyzen: Eerſtelyk, door de natuurlyke ſchaduwen der lighamen; 2. door de groepen; dat is te zeggen, de voorwerpen op die manier te ſchikken, dat de ligten zig te zamen verbinden, insgelyks ook de ſchaduwen te zamen, gelyk men ten naaſten by daar een voorbeeld van ziet in een bos druiven, waar

van

van die van de zyde van den dag een * klomp uitmaken van ligt, en de druiven van den anderen kant, maken een klomp van schaduwen uit, en het geheel niet anders als een groep, en gelyk één éénig voorwerp; edog, dat in deze konstgreep gants geen gemaaktheit blyke, maar dat de voorwerpen zig bevinden natuurlyker wyze geschikt, en als by geval geplaatst. 3. Door de † toevallen van een schaduw die men onderstelt; en 4. eindelyk, door de natuur en het lighaam der couleuren, die den Schilder kan geven aan de voorwerpen, zonder eenigzins hun waare eigenschappen te verminderen. Dit gedeelte van de Schilderkonst, is het grootste middel voor een Schilder om tot zyn voordeel te gebruiken, om kragt aan zyn Werken te geven, en de voorwerpen duidelyker te doen zyn, zo in 't algemeen, als in 't bezonder.

* Masse.

† Accidens.

Ik kan niet zien, dat de konstgreep van 't ligt en bruin, bekent is geweest by de Romeinze School, voor Polidoor van Caravagio, die het uitvond, en daar een grondregel van maakte: en ik ben verwondert, dat de Schilders, die hem gevolgt zyn, niet aangemerkt hebben, dat de groote redding in zyn Werken, hervoort kwam van de verpozing, die hy van plaats tot plaats hadde waargenomen, groepende zyn ligten van de eene, en zyn schaduwen van de andere zyde, dat zo niet te doen is, zonder de kennis van 't ligt en bruin: Ik ben verwondert, zeg ik, dat zy zo een nootzakelyk deel der Konst, hebben over 't hooft gezien; des niet tegenstaande belet dit niet, dat onder de Werken van de Romeinze Schil-

ders, eenige gevonden werden, daar men het ligt en bruin in ziet waargenomen: maar men moet dat aanmerken voor een gelukkig oogenblik van 't vernuft, of als een uitwerking van 't geval, eerder als van een welgeſtelt grondbeginzel.

Andreas Buſcoli, Schilder van Florencen, heeft een kragtige bevatting gehad van 't ligt en bruin, zo als men het in zyn Werken ziet: maar men moet aan Giorgion toeſchryven de wederopregting van dit * beginzel, 't welk Titiaan zyn medeſtreever gezien hebbende, bediende hy zich met voordeel daar van in alles dat hy zedert maakte.

* Principe.

In Nederlandt, leide Otho Venius, hier van de vaſte gronden, dezelve aan Rubens zyn leerling mededeelende: deze heeft het klaarder ten toon geſtelt, en de voordeelen, en de nootzakelykheit zodanig doen begrypen, dat de beſte Nederlandſſe Schilders, die hem gevolgt zyn, hen pryswaardig hebben gemaakt door dit gedeelte: want zonder dit, al de vlyt die zy aangewend hadden om de bezondere voorwerpen van de natuur getrouwelyk te volgen, zoude van geen groot belang geweeſt zyn.

Overeenkomſt van de couleuren.

Dat in de verdeeling van de couleuren, een accoord en overeenkomſt zy, die dezelve uitwerking aan de oogen veroorzaakt, als het Muziek aan d'ooren.

Vereëniging van 't voorwerp.

Dat indien verſcheide groepen van ligt en bruin in het Tafereel zyn, een daar onder zy die het kragtigſte uitmunt, en die boven de anderen den Meeſter ſpeelt; invoege, dat 'er eenigheit is van 't voorwerp, gelyk in de ordonnantie eenigheit van 't onderwerp.

Dat

Dat het Pinceel zy ſtout en lugtig, zo het mogelyk is, maar 't zy dat het ſchynt effen als dat van Corregio, of ongelyk en knobbelagtig als dat van Rembrant, het moet altoos ſmeltende zyn. Het Pinceel.

Dat wanneer men gedrongen is om vryheden te neemen, datze als ongevoelig zyn in 't werk geſtelt, met oordeel, voordeelig, en met gezag bekragtigt; de drie eerſte zoorten zyn voor de Konſt, en de laaſte heeft haar opzigt op de Geſchiedeniſzen. De Vryheden.

Een Schilder die zyn konſt beziet in alle de bezonderheden die men komt voor te ſtellen, kan in der waarheit zig verzekert houden, dat hy in ſtaat is om onfeilbaar ſchoone dingen te maken; maar zyn Schilderyen konnen niet volmaakt zyn, zo deszelfs ſchoonheit niet vergezelt gaat met de * bevalligheid. De bevalligheit. * La Grace.

De bevalligheit moet haar vermengen onder alle de gedeeltens daar van geſproken word, zy moet het vernuft volgen; zy is het die het onderſteunt, en die het volmaakt; maar zy kan niet geheel verkreegen, nog voort geleert worden.

Een Schilder heeft haar niet als van de Natuur, hy weet zelfs niet of zy in hem is, nog tot wat trap dat hy haar bezit, nog hoedanig hy haar aan zyn werken mededeeld. Zy verbaaſt den Aanſchouwer die de werking gevoelt, zonder in de waare oorzaak in te dringen; maar deze bevalligheit gaat hem niet aan 't harte, als volgens de ſchikking die hy daar in ontmoet.

De bevalligheit en de ſchoonheit, zyn twee bezondere zaken; de ſchoonheit behaagt niet

als door de regelen, en de bevalligheit behaagt zonder de regelen: dat geen dat ſchoon is, is niet altyt bevallig, en dat bevallig is, is niet altyt ſchoon; maar de bevalligheit gevoegt by de ſchoonheit, is het toppunt van de volmaaktheit. Dit heeft een van onze voornaamſte Digters doen zeggen: *De bevalligheit is nog ſchoonder als de ſchoonheit.*

Men heeft deze ſchetſſe van een volmaakt Schilder, op de allerkortſte wyze opgeſtelt als mogelyk is, om niet verdrietig te zyn aan die geene die niet onkundig waren in de dingen, daar in begreepen; maar voor de zulke die daar meerder verklaring van begeeren, heeft men getragt hen te voldoen in de volgende Aanmerkingen; in dewelke de eene en de andere zullen bevinden, dat men verſcheide ſtoffe heeft verhandelt, zo als zy eenvoudig voor komen, en die hen mogelyk niet onverſchillig zullen zyn.

De volgende Aanmerkingen beantwoorden door Capittelen, aan de gedeeltens die de afbeelding van den Volmaakten Schilder t'zamen ſtellen, van dewelken men geſprooken heeft in het voorgaande, en de Lezer moet deze gedeeltens onderſtellen, in de Hooftdeelen die handelen, om die op te helderen.

AAN-

AANMERKINGEN
EN
VERKLARINGEN

Over de voorgaande SCHETSSE.

EERSTE HOOFTSTUK.

Van de Genie.

DOor het woordt van *Genie*, heeft men verſcheide dingen verſtaan. De Oude hebben gelooft, dat het een Geeſt was, geſtelt tot bewaaring van den mens, hem de goede en kwade werkingen ingevende. De Heidenen hebben daar van een Godheit gemaakt; en het meerendeel der menſſen, neemen het voor het vuur van de inbeelding, dat een overvloet van denkingen voortbrengt, door deze geheime ingeeving en verrukking, die ongemeene werken doet te voorſchyn komen. Maar om dezelve te verſtaan, met betrekking alleen tot de wetenſchappen en de goede Konſten, en om daar van een onderſcheide denkbeeld te geven, geloof ik, dat men met veel redenen zoude konnen goet maken, dat wy de *Genie* mede brengen in de geboorte, dat die vermengt is met den Geeſt, even eens als een * uitgetrokke vogt is ondermengt, en ſmeltende in een glas water; of eerder, dat het de Geeſt

* Eſſence.

Geest zelf is, voor zo veel als die geneigt is tot de eene wetenschap meêr als tot een andere; het is, om zo te zeggen, den dwingeland van de vermogens der ziele: hy dringt haar alles af te staan, hy sleept haar weg, om hem te dienen in de werken, daar hy zelf toe vervoert is, door de snelvlugtigheit van zyn natuur; en wanneer de werktuigen beginnen ontstelt te worden, zo verzwakken de Geest en de *Genie*, gelykelyk.

De *Genie*, blyft als in stilligheit begraven, tot dat hy beroert word door de voorkomende * geleegentheden, die † overeenkomst met hem hebben, en die onder zyn gebiet staan; hy is als de snaar van een instrument, dewelke geen geluit geeft, ten zy dat menze even aanraakt.

* Occasions.
† Ressort.

De *Genie* is in zyn zelf van zo een groote uitgebreitheit als de konstregelen, waar van hy de zaden bevat: en alhoewel, hy alle de zaden van de konst bevat, zo werkt hy nooit zeker, wanneer hy alleen werkt door een heimelyke voortdryving, waar van hy de oorzaak niet weet, en brengt als dan niet voort, gelyk als een land dat onbebouwt legt.

Maar wanneer hy bebouwt is door de regelen, en die zig eigen en toepaszelyk heeft gemaakt, zo stelt hy zig boven dezelve, hy gebied hen als Meester, hy verwerpt die wanneer 't hem behaagt, om hen onderhoorig te doen zyn aan een gelukkiger zaak: hy handelt daar eindelyk mede als met een goet, daar hy de bezitting van heeft, en dat hy gelooft, hem toe te behooren.

Maar de natuur die voor deze schatten zorge

ge draagt, wanneer zy deze *Genie*, of *geweldige genegentheit*, gegeven heeft voor een Konſt, zo geeft zy die zelden algemeen voor alle de gedeeltens die zy bevat. Weinig Schilders konnen zig beroemen, by voorbeeld, van zo Univerzeel geweeſt te hebben in al hun behandelingen, als of zy gehad hadden voor alle de gedeeltens die zy begrypt, die doordringentheit om te bevatten, en die gemakkelykheit om te bewerken, 't geen de *Genie* geeft aan die geenen die hem bezitten; zulk een heeft het voor de Tekenkonſt, die nimmer de konſtgreep van 't Coloreeren heeft magtig geweeſt: zulk een is gelukkig in 't Portret-ſchilderen, een ander in het Landſchap: de een helt over en heeft behagen om naauwkeurig naar te volgen de eenvoudige natuur, dewelke hy niet weet te verkiezen, nog het leven daar aan te geeven door ſchoone uitdrukkingen; alzo, ieder vind zig deelagtig aan deze *Genie*, na dat het de Natuur heeft behaagt aan hem daar van te geeven, en wy moeten altoos de bezondere gaven waardeeren die zy uitdeelt, en dezelve hoog agten wanneer zy ongemeen zyn.

II. HOOFTSTUK.

*Van de Nootzakelykheit van den * Geeſt.*

* Genie.

DE Menſſen hebben goet arbeiden, om alle zwarigheden te boven te komen, die hen beletten om de volmaaktheit te bereiken, ten zy datze geboren zyn met een bezondere be-

* Ta-lent.

* begaaftheit voor de Konſten die zy omhelzen, anders zullen zy altoos in onzekerheit zyn, om tot het oogmerk te komen, dat zy hen hebben voorgeſtelt. De regelen van de Konſt, en de voorbeelden van anderen, konnen hen wel de middelen aanwyzen om daar toe te geraken: maar dat en is niet genoeg, dat deze middelen zeker zyn, zy behooren ook teffens gemakkelyk en aangenaam te wezen.

Edog, deze gemakkelykheit bevind zig niet als in die geene, die alvorens zig in de regelen te onderwyzen, en de werkſtukken van anderen te beſchouwen, te rade gegaan zyn met hun genegenheit en onderzogt hebben, of zy wel getrokken wierden door een innerlyke verligting, tot een beroep dat zy wilden volgen: want dit ligt van den Geeſt, is niet anders als de drift, ons altoos aantoonende den kortſten en gemakkelykſten weg, ons onfeilbaar gelukkig makende, en in de middelen, en in het einde.

Deze drift, of Genie is dan een verligting van den Geeſt, dewelke tot het voorgeſtelde einde geleid door gemakkelyke middelen.

't Is een geſchenk van de Natuur, gedaan aan de Menſſen, op het oogenblik van hun geboorte; en alhoewel zy het in 't gemeen niet geeft als voor een zaak in 't bezonder, zo is zy zomtyts mild genoeg, om haar algemeen te maken in één éénig mens; men heeft 'er verſcheide van deze zoort gezien, en die geene die gelukkig genoeg zyn, om dezen overvloet van invloeijingen ontfangen te hebben, doen met gemakkelykheit al wat zy willen

doen,

doen, 't is genoeg voor hen zig daar aan te begeeven, om gelukkig te ſlagen. Het is waar, dat deze * neiging van den Geeſt, bezonder zyn vermogen, niet uitſtrekt over alle zoorten van kundigheden: maar het dringt doorgaans verder door in zulke, die onder zyn heerſchappy zyn.

* Genie.

Dit vernuft of *Genie* is dan nootzakelyk, maar een vernuft geoeffent door de regelen, door de overwegingen, en door de naarſtigheit aan den arbeid; daar moet veel geleezen, en veel geſtudeert zyn om dit vernuft te beſtieren, en om het zelve bekwaam te maken, tot het voortbrengen van dingen, die de agting van den Nazaat waardig zyn.

Nogtans, dewyl de Schilder niet kan zien, nog beſtudeeren alle dingen die te wenſſen zouden zyn voor de volmaaktheit van zyn Konſt, zo zal het goet zyn dat hy zonder ſchroom zig bedient van de ſtudien van anderen.

III. HOOFTSTUK.

Dat het goet is zig te bedienen van de Studien van anderen, zonder eenigen ſchroom.

HEt is niet wel mogelyk alle voorwerpen te verbeelden, niet alleen die men niet heeft gezien, maar ook die men niet heeft nagetekent. Zo een Schilder nooit een Leeuw heeft

heeft gezien, zo zal hy ook niet weten een Leeuw te schilderen, en indien hy hem heeft gezien, zo kan hy egter dit dier niet als onvolmaakt uitbeelden, ten waare dat hy hem had geschildert of getekent naar het leeven, of naar de Modellen van een ander.

Op dezen voet dan, kan men met reden een Schilder niet verägten, die nimmer gezien of bestudeert hebbende eenig voorwerp dat hy moet verbeelden, zo hy zig dient van de oeffeningen van een ander, eerder als zyn eigen hooft te volgen, en iets te maken dat vals is: het is noodzakelyk, dat hy van zodanigen studiën voorzien is, of in zyn geheugen, of in zyn Portefolje; de zyne, zeg ik, of die van anderen.

Na dat een Schilder zyn geest heeft opgevult met het gezigt van schoone dingen, zo voegt hy daar by, of vermindert, naar dat zyn smaak en verkiezing is, en 't gewigt van zyn oordeel: en deze verändering komt voort uit de vergelyking van de denkbeelden die men gezien heeft, verkiezende daar uit het geene dat men heeft goet gevonden. Raphaël, by voorbeeld, die in zyn jonkheit, by Perugino zyn Meester, niet anders als denkbeelden hadde uit de Werken van deezen Schilder, vervolgens dezelve vergelykende met die van Michel Angelo en met het Antiek, verkoor hy daar uit het geene hy het besten oordeelde, makende een zuivere verkiezing, zulks als wy zien in zyn Werken.

* Memoire † Vase. Het verstant bedient zig van de * geheugenis, als van een † vat, waar in het de denkbeelden die hem voorkomen, in bewaringe

legt;

legt; hy verkieſt hen met behulp van het oordeel, en maakt daar een voorraad van om als de Gelegentheit voorkomt daar gebruik van te maken: hy trekt daar uit dat daar ingelegt is, en hy kan daar niet anders uittrekken. 't Is aldus dat Raphaël uit zyn Studien getrokken heeft, (om my van dit woord te dienen) de hooge gedagten die hy uit het Antiek ontleent hadde, gelykerwys Albert en Lucas de hunne hadde gehaalt uit de Gottieze denkbeelden die de gewoonte van dien tyt, en de natuur van hun Lant hen hadden aan de hand gegeven.

Een man, die vernuftig is, kan een onderwerp in 't algemeen wel Inventeeren: Maar zo hy zyn oeffening niet gemaakt heeft op de bezondre voorwerpen, zo zal hy belemmert wezen in de uitvoering van zyn werken; Inzonderheit zo hy geen toevlugt neemt tot de bezondre * oeffeningen die andren gedaan hebben.

* Etudes.

Het is zelfs zeer waarſchynelyk, dat, indien een Schilder nog tyt nog gelegentheit heeft om de Natuur te zien, zo kan hy, als hy maar een goet verſtant heeft, naar de Schilderyen, Tekeningen, en Printen van Meeſters, die de ſchoonſte verkiezingen gehad hebben, Studeeren, en dezelve met kennis in 't werk ſtellen; zulk een by voorbeeld, die 't Landſchap wilde maken, en die het nooit gezien hadde, of niet genoeg gelet op den aart van 't Land, Schilderagtig om zyn vreemdigheit, en behaaglykheit, zal zeer wel doen zyn voordeel te rapen uit de Werken van die geenen die deze Landen beſtudeert hebben, en in hunne Landſchappen verbeeld de ongemeene uit-

werkingen van de Natuur, hy zal het voortgebragte van deeze braave Schilders beschouwen, als of 't de Natuur zelf was, en zig in vervolg daar van bedienen om iets diergelyks uit zyn zelfs te Inventeeren.

Hy zal ook twee voordeelen vinden als hy Studeert naar de werken van braave Meesters: de eerste is, dat hy de Natuur zal zien ombelemmert van veel dingen, die men verpligt is te verwerpen, wanneer men haar Copieert: de tweede is, dat hy daar door zal leeren een goede verkiezing van de Natuur te maken, het schoone daar uit te nemen, verbeeteren dat zy gebrekkelyk heeft Alzo een wel geregelt verstant, geholpen van de bespiegeling, dient om met voordeel in gebruik te stellen, niet alleenlyk zyn eigen oeffeningen, maar ook die van anderen.

Leonard da Vinci heeft geschreeven dat de vlekken, die zig bevinden op een ouden muur, verwerde denkbeelden vormen van verscheide voorwerpen, die het vernuft konnen gaande maken, en helpen om iet voort te brengen; zommige hebben geoordeelt, dat deze voorstelling ongelyk aan 't vernuft toebragt, zonder eenige goede reede te geven. Ondertussen is het zeker, dat zodanig een muur, of iets diergelyks dat besmet is, niet alleen plaats geeft om denkbeelden in 't algemeen te begrypen, maar ieder zal zyn bevatting verscheide wezen naar de verscheidenheit der vernuften, en al 't geen dat men niet als verwerdelyk ziet, ontwert en vormt zig in den geest volgens den smaak van dien geen in 't bezonder, die het beschouw. Invoegen dat de een ziet

een

een Ordonnantie ſchoon en rykelyk, en de voorwerpen met zyn ſmaak over eenkomende, om dat zyn vernuft Vrugtbaar is, en zyn ſmaak goet; en de andere ziet in tegendeel niets als dat armelyk is en van ſlegten ſmaak, om dat zyn vernuft ſtram is, en zyn ſmaak ſlegt.

Maar van wat aart dat de Geeſten ook mogen zyn, ieder kan hier iets op vinden dat zyn inbeelding kan opwakkeren, en iets voortbrengen dat met hem over eenkomt. De inbeelding ontfonkt allengs, en werd bekwaam door 't gezigt van eenige figuuren, om een groot getal te begrypen, en verryken het Toneel van zyn onderwerp door ongeſtaltige voorwerpen die hier plaats toeverleenen. Het kan zelfs heel ligt gebeuren dat men begint als bezwangert te worden door het middel van ongemeene denkbeelden, die anders niet in de gedagten zouden gekomen zyn.

Daarom 't geen dat Leonard da Vinci zegt, doet geen nadeel aan 't vernuft, in tegendeel kan het dienen aan de zulken, die daar van overvloedig zo wel als aan die geenen, die daar ſchraal van voorzien zyn. Ik zal hier alleenlyk byvoegen dat deze Auteur zegt: dat naar dat de geeſt meêr of min is dien men heeft, zo veel te meêr dingen ziet men in dit zoort van vlekken of verwarde ſtreepen.

IV. HOOFTSTUK.

VAN DE NATUUR.

De werkingen van de Natuur, en de werkingen van de gewoonte en van de opvoeding.

DE Natuur werd niet alleenlyk afgetrokken door de toevallen die haar ontmoeten in de daadlyke voortbrengingen: maar ook door de gewoontens, die de voortgebragte dingen aankleeven. Men kan de werkingen van de Natuur op twederlei wyze aanmerken, of wanneer zy werkt uit haar zelfs naar haar welbehagen. of wanneer zy werkt door gewoonte of naar welbehagen van anderen.

De werkingen zuiverlyk van de Natuur zyn, die de menſſen zouden doen, van hun kindsheit af, als men hen liet werken volgens hun eigen beweeging; en de werkingen van de gewoonte en opvoeding, zyn zulke die de menſſen doen, ingevolgen van de onderwyzingen en de voorbeelden die zy ontfangen hebben. Van deze zyn 'er zo veel als 'er onderſcheide Landaarden zyn, en zy zyn zodanig vermengt onder de zuivre natuurlyke werkingen, dat het, naar myn gedagten, zeer bezwaarlyk is de verſcheidentheit te kennen. 't Is niet te min dat geene dat de Schilders moeten tragten te doen, want hen komen dikwils onderwerpen voor, waar in zy de zuivre Natuur moeten volgen, of in 't geheel, of ten deele,

deele; het is nodig dat zy niet onweetende zyn in de verſcheide werkingen waar mede de voornaamſte volken de Natuur bekleet hebben, maar gelyk haar onderſcheid voorkomt van eenige gemaaktheit, die als een ſluijer is die het aanſchyn der waarheit vermomt, zo moet de voornaamſte oeffening van een Schilder zyn, te ontwarren en te kennen waar in dat het opregte, het ſchoone en het eenvoudige van deze zelve Natuur beſtaat, dewelke alle haare ſchoonheden en bevalligheit uit den grond van haar zuiverheit en van haar eenvoudigheit trekt.

Het is zigtbaar in de aloude Beeldſnyders, dat zy deze Natuurlyke eenvoudigheit gezogt hebben, en dat Raphaël dien goeden ſmaak uit hun werken geput heeft, die hy verſpreid heeft in zyn figuuren. Maar alhoewel dat de Natuur de Bron-ader is van de ſchoonheit, de konſt, zegt men nogtans doorgaans, gaat haar te boven; verſcheide Schryvers hebben deze ſpreekwyze gehad, en dit is een * voorſtel dat goet zal zyn op te loſſen. * Probleme.

V HOOFTSTUK.

In wat zin men zeggen kan, dat de Konſt boven de Natuur gaat.

DE Natuur moet aangemerkt worden op tweederlei Manieren, of in de bezondere voorwerpen, of in de voorwerpen in 't algemeen, en in haar zelf. De Natuur is door-

gaans gebrekkelyk in de bezondere voorwerpen, in welkers Vormeering zy bezig is, gelyk wy gezegt hebben, afgetrokken door zommige toevalligheden tegens haar voornemen, dat altoos is om een Volmaakt werk te maken, maar zo men haar in haar zelfs aanmerkt in haar voornemen, en in 't algemeen in haar voortbrengingen, zo zal men haar volmaakt bevinden.

't Is in dit algemeen dat de aloude Beeldſnyders de Volmaaktheit van hun werken geput hebben, en waar van Polyclétes de ſchoone proportie van zyn ſtatuën die hy voor den Nazaat maakte getrokken hadde; die genaamt wierd den Reegel. 't Is het zelfde ten opzigte van de Schilders, de voordeelige uitwerkingen van de Natuur verwekken in hen een luſt om die naar te volgen, en een gelukkige ondervinding brengt allengs deeze uitwerkingen tot leſſen en leeringen. Aldus is het niet van één voorwerp, maar van verſcheide dat de regelen van de Konſt werden vaſt geſtelt.

Zo men vergelykt de Konſt van den Schilder, die tot zyn voorbeeld genomen heeft de Natuur in 't algemeen, met een bezondere voortbrenginge van deze Meeſtreſſe der konſte, zo zal in waarheit mogen gezegt worden, dat de konſt boven de Natuur is. Maar zo men haar vergelykt met de Natuur in haar zelf, als zy hem voor model verſtrekt, zo zal deze ſtelling vals bevonden worden.

In der daad, als men de dingen wel zal overweegen, wat moeite dat de Schilders genomen hebben tot hier toe, om deze Meeſteresze

resse van de konsten naar te volgen, zo zal men bevinden, dat zy aan hen nog veel Veld heeft overgelaten, om tot haar te komen, en dat by haar een Bronader van Schoonheden is, die nimmermeer zal uitgeput worden. Dit geeft oorzaak om te zeggen dat in alle konsten men alle dagen nog leert, om dat de ondervindingen en de aanmerkingen onophoudelyk ontdekken eenige nieuwigheit in de werken van de Natuur, die zonder getal zyn, en altoos verschillig de eene van de andere.

VI. HOOFTSTUK.

Van 't Antiek.

MEn noemt met dit woort alle de Werken van Schilderkonst, van Beeldhouwery, en Architectuur die gemaakt zyn geweest zo in Egypten, als in Griekenlant, en in Italiën; van den tyt af van Alexander den Grooten, tot aan de overstrooming van de Gotten, die door hun woeden en onweetentheit alle de schoone Konsten verdelgden. Het woort Antiek nogtans is bezonderlyk in gebruik om te beteekenen de Gesnede werken van die tyden, zo van Statuën BasRelieven, als Medailles en gesnede Gesteentens. Alle deze werken zyn niet alle gelykmatig goet: Edog zelfs in de middelmatige is een zeker merkteken van schoonheit, die doet dat de kenders haar onderscheiden van de werken van later tyden.

Wy ſpreken hier niet van de hedendaagſe Beeldhouwerye, maar van de allervolmaakſte der Antieken, en die men niet beſchouwt als met de uiterſte verwondering. De oude Meeſters hebben hen geſtelt boven de Natuur, en de ſchoonheit der menſſen niet pryzende, als voor zo veel zy overeenkomſt met de ſchoone Beelden hadden.

* *Uſque ab ungulo ad capillum ſummum eſt feſtiviſſima.*
Eſt ne? Conſidera: vide ſignum pictum pulchrè videris.

Men zoude een oneindig getal van aanzienelyke getuigeniſzen der ouden konnen bybrengen, om myn voorgeven te beveſtigen, maar om niets te herhaalen, zo verzende ik myn Lezer tot het geene ik dien aangaande hebbe aangeteekent op de Schilderkonſt van Charles Alfonſe du Freſnoy rakende het Antiek, ik zal my vergenoegen hier by te brengen, dat een van de Moderne Schilders gezegt heeft, die een doorgrondige kennis van het Antiek hadde, dat is de befaamde Pouſſin: Raphaël, zeide hy, is een Engel vergeleken by andere Schilders, 't is een Ezel vergeleeken by de Meeſters van de Antieken. De uitdrukking is een weinig hart: ik zoude my vergenoegen met te zeggen, dat Raphaël zo verre beneden de Antieken is: als de Moderne beneden hem zyn, maar ik zal deze gedagten wat naaukeuriger onderzoeken in 't leven van Raphaël.

Het

* Plautus Epidiq. Act. 5.

Het is zeker dat 'er weinig Perzonen bekwaam toe zyn om al het Edele, dat in de Beeldhouwery der Antieken is, te ontdekken; om dat daar een verſtant toe vereiſt word over eenkomende met dat van de Beeldſnyders, die haar gemaakt hebbe, want deze mannen hadde den ſmaak verheven, de bevatting levendig, en de uitvoering naaukeurig en Geeſtig.

Zy hebben aan hun figuuren een Proportie gegeeven, overeenkomende met hun waardigheit, zy hebben hun Goden getekent met omtrekken die vloeijender, ſierelyker, en van een grooter aart als de gemeene Menſſen zyn. Zy hebben een zuivre verkiezing gemaakt van de ſchoone Natuur, zy hebben zo uitſteekent weten toe te geven aan de onvermogentheit, of aan de ſtoffe, die zy gebruikten, hen ſtellende om alles naar te volgen.

De Schilder zoude dan niets beter doen, als om te tragten in de uitmuntendheit van hun werken in te dringen, om beter de zuiverheit van de Natuur te kennen, en om geleerder en ſierelyker te Tekenen, en dog dewyl in de Beeldhouwery verſcheide dingen zyn die met de Schilderkonſt niet overeenkomen, en dat de Schilder van elders de middelen heeft om de Natuur volmaakter naar te volgen, zo moet hy het Antiek aanmerken gelyk als een boek, dat men overzet in een andere Taal, in de welke het genoegzaam beſtaan kan den zin en de mening wel uit te drukken, zonder zig ſlaafagtig aan de woorden te verbinden.

VII. HOOFTSTUK.

* *Van den Grooten ſmaak.*

* Du Grand Gout.

MEn heeft in de bepaling die ik gemaakt hebbe van den grooten ſmaak, ten opzigte van de werken der Schilderkonſt gezien, dat het zig niet t'zamen voegt met de dingen die gemeen zyn. Want het middelmatige kan niet geleden worden, ten hoogſten genomen, als in de Konſten die nootzakelyk zyn voor het dagelyks gebruik, en niet in zulke die uitgevonden zyn voor het ſieraat van de waerelt, en voor 't vermaak. Daar moet dan in de Schilderkonſt iets groots zyn, van 't doordringende en van 't ongemeene, bekwaam om te verbaazen, te behaagen, en te onderwyzen, dat is 't dat men den grooten ſmaak noemt: 't is daar door dat de gemeene dingen ſchoon worden, en de ſchoone verheven en verwonderlyk; want in de Schilderkonſt de groote ſmaak, het verheevene, en het verwonderlyke is niet als dezelve zaak: de Taal is ſtom in der waarheit, maar hier ſpreekt alles.

VIII.

* Zie hier over na het laaſte Hooftſtuk van dit Boek, daar gehandelt word *van den ſmaak, ten opzigt van ieder Landaard.*

VIII. HOOFTSTUK.

Van het Wezentlyke der Schilderkonst.

WY hebben gezegt dat het Schilderen een Konst was, die door het middel van de Tekening en de Couleur, op een * platte (a) oppervlakte navolgt alle de zigtbare voorwerpen. 't Is omtrent in dezer voegen dat zy bepaalt is van alle de geenen die van haar gesproken hebben, en niemant tot heeden toe heeft zig op gedaan om deze † bepaling te bestryden. Zy bevat drie delen. De ordinantie, de Tekening, en het Coloriet, welke de wezentlykheit van de Schilderkonst uitmaken, even eens als het lighaam, de ziel, en de Rede, uitmaken het wezentlyke van den mens, en gelyker wys het niet als door deze drie delen is dat de mens verscheide eigenschappen doet blyken, en verscheide Gelykvormigheden, die zyn wezen niet uitmaken, maar alleen een sieraat van hem zyn; gelyk by voorbeeld, de weetenschappen en de deugden, op dezelfde wyze ook is het niet als door de wezentlykste delen van zyn Konst, dat de Schilder een oneindig getal van dingen doet kennen, die de waarde van zyn Schilderyen verheffen, alhoewel zy het wezen van de Konst niet zyn; zodanige zyn de eigenschappen van te onderwyzen en te verlustigen. Hier over kan men een voorname vraag doen.

* Superficie plate.

† Definition.

IX.

(a) Oppervlakte *is of een vlakke Muur, een gespanne doek, of Paneel.*

IX. HOOFDSTUK.

Of de getrouwheit van de Geschiedenis het wezen van de Schilderkonst is.

HEt schynt dat het Ordineren, een van de wezentlykste delen der Konst, de voorwerpen begrypt, die in een geschiedenis komen, en haar getrouwheit uitmaken, dat by gevolg deze getrouwheit moet wezentlyk zyn aan de Schilderkonst, en de Schilder in de uiterste verpligting om zig daar aan gelykvormig te maken.

Waar op dient tot antwoord; dat zo de getrouwheit van de geschiedenis wezentlyk was aan de Schilderkonst, dan niet een Schildery moest gevonden worden, waar in dit niet moest waergenomen zyn, want daar zyn een oneindig getal van schoone stukken, die gants geen geschiedenis verbeelden; Gelyk de * verbloemde of Zinnebeeldige taferelen zyn, de Landschappen, de Dieren, de Zee monsters, de Vrugten, de Bloemen, en verscheide anderen, die niet als de werking van de inbeeldinge van een Schilder zyn.

* Allegoriques.

Ondertussen is het waar, dat de Schilder verpligt is om getrouw te zyn, in de † Geschiedenis die hy verbeeld, en dat door het naaukeurig onderzoek der omstandigheden, die het verzellen, hy de schoonheit en den prys van zyn stuk vermeerdert; maar deeze verpligting is het wezen van de Schilderkonst niet, zy is alleenlyk een onnalatelyke welgeschiktheit, gelyk de deugt en de wetenschappen zyn in den mens,

† Histoire.

mens, en gelykerwys de mens niet nalaat eén mens te zyn, al is hy onwetend of vol gebreken; de Schilder is niet minder Schilder om zyn onkunde in de Historien, en zo het waaragtig is dat de deugden en wetenschappen de versierzelen der menssen zyn, het is ook wel zeeker dat de werken der Schilders zo veel meêr zyn te agten, als zy de getrouwheit hebben doen blyken in de Historise onderwerpen, die zy verbeelden; aan den anderen kant onderstelt dat 'er niets ontbreekt in de navolging van de Natuur die hun Wezentheit is.

Aldus kan een Schilder een bekwaam Meester in zyn konst zyn, en zeer onweetend in de Historien. Wy zien daar by naar zo veel voorbeelden van, als Schilderyen van Titiaan, van Paulo Veronees, van Tintoret, van de Bassans, en van verscheide andere Veneetzianen, die al hun vlyt in de wezentheit van hun konst gestelt hebben; dat is te zeggen in de navolging van de Natuur, en die hen minder hebben laten gelegen zyn aan de omstandigheden, die zyn of niet zyn konnen, zonder dat de wezentheit gekrenkt word. Het schynt dat het in dezen zin is, dat de Liefhebbers de Tafereelen der Schilders, die ik genoemt hebbe, aanmerken, om dat zy die kopende als tegen Gout opweegen, en dat deeze werken onder 't getal zyn van die geenen, die de eerste plaats houden in hunne Konstzalen.

Het is zonder twyffel, dat indien deeze * weezentheit in de Schilderyen van de Veneetziaanse Schilders vergezelt was geweest met de versieringen, die den prys doen steigeren, ik wil zeggen de getrouwe waarneming van de Histo-

* Essence.

Historien en tytreekeningen, zo zouden zy nog meêr agting waardig zyn: Maar het is ook zeeker dat het niet als door die weezentheit is, dat de Schilders ons moeten onderwyzen, en de navolging van de Natuur voor alles moet gaan dat wy zoeken moeten in hun Schilderwerken. Zo zy ons onderwyzen, wel aan ter goeder uure, zo ze het niet doen, wy zullen altoos het vermaak hebben van een zoort van Schepping te zien die ons verlustigt, en die onze Herstogten gaande maakt.

Zo ik in de geschiedeniszen wil ervaaren zyn, zo behoef ik het by den Schilder niet te zoeken, hy is geen Historicus als by toeval; maar ik zal de Boeken gaan leezen die daar uitdrukkelyk van handelen, waar van de wezentlyke verpligting niet alleen is de daden te verhaalen, maar dezelve getrouwlyk te verhandelen.

Ondertusfzen is ons voorneemen geenzins een Schilder te verschoonen, om dat hy onkundig in de Historien is, want hy zal altoos te berispen zyn in 't kwalyk behandelen van 't geene hy onderneemt. Zo een Schilder uit te beelden heeft een Historiesonderwerp, en onweetende is in de stukken die zyn Ordinantie moeten t'zamen stellen, om dezelve getroulyk te vertoonen, zo moet hy zorgvuldig wezen om zig zelfs te onderregten, of door de Boeken, of door het middel van de Geleerden in den arm te neemen; men kan niet ontkennen dat de onagtzaamheit, die hy voorwend, hem onverschoonlyk maakt. Des niet tegenstaande zonder ik de zulken uit die Geestelyke onderwerpen Schilderen, daar zy heillige Figuuren

guuren van bezondere tyden en bezondere landen in voeren, niet door hunne eigen verkiezing, maar door een gedwonge toegeventheit voor Perzonen die hen te werk ſtellen, en die door de groote eenvoudigheit geen agt ſlaan op de omſtandigheden, die veel toebrengen tot het ſieraat van de Schilderkonſt.

De Inventie, die een wezentlyk deel van deeze Konſt is, beſtaat alleen in 't vinden der voorwerpen, die in een Tafereel moeten koomen, volgens de inbeelding van den Schilder, vals of waar, verdigt of geſchiet, en zo een Schilder zig inbeelde dat Alexander gekleet was gelyk wy hedendaags zyn, en dat hy dezen * Veróóveraar verbeelde met een Hoed en Paruik, zo als de Comedianten doen, zo zoude hy buiten twyffel een belaggelyke zaak en een grooven miſſlag uitvoeren: maar deze misſlag zou tegens de Hiſtorie, en niet tegen de Schilderkonſt weezen; als anders de verbeelde dingen volgens de regelen van de konſt waaren opgevolgt.

* Conquerant.

Maar alhoewel de Schilder de Natuur verbeelt door weezentheit, en de Hiſtoire door † toeval, dit toeval moet van geen minder gewigt by hem zyn als de ‡ weezentheit, zo hy aan al de waereldt wil behaagen, en boven al aan lieden van Geleertheit, en aan diegeenen, die een Schildery beſchouwende, eerder door 't Verſtant als door de oogen, de Volmaaktheit voornamentlyk doen beſtaan in een getrouwe verbeelding van de Geſchiedeniſze, en in de Uitdrukking van de beweegingen des gemoets.

† Accident.
‡ Effence.

X. HOOFT-

X. HOOFTSTUK.

Van de Onvolmaakte denkbeelden der Schilderkonst.

DAar zyn weinig Perzonen die een regt denkbeeld hebben van de Schilderkonst, ik begryp hier zelfs Schilders onder, waar van verscheiden al de weezentheit van hun konst in de Teekening stellen, en anderen doenze niet bestaan als in de Couleur. Het grootste deel der Perzoonen, die in de waereldt voor Verstandigen willen gehouden zyn, en onder de andere lieden van Letteren, bevatten in 't gemeen de Schilderkonst door de Inventie, gelyk een zuivere werking van de inbeelding van den Schilder. Zy onderzoeken deze inventie, zy maaken daar een ontleeding van, en naar dat het meêr of minder vernuftig schynt, zo pryzen zy meêr of minder het Schildery, zonder eens de uitwerking te overweegen, nog tot welk een trap de Schilder de navolging van de Natuur gebragt heeft. Dat is de rede dat S. Augustyn zegt, dat de kennis van de Schilderkonst en de Fabulen overtollig is, alhoewel dat in de zelfde plaats deze Vader de waereltse wetenschappen pryst.

't Zyn beuzelingen voor dit zoort van menssen dat Titiaan, Georgion en Paulo Veronees hen zelfs hebben afgeslooft, en dat zy zo veel moeite hebben genomen, om de navolging van de Natuur zo ver te brengen; 't is te vergeefs dat bekwaame Schilders hun werken beschouwen, en daar mede raat pleegen, gelyk de aller=

allervolmaakfte Voorbeelden. 't Is onnodig dat men hen Schilderyen laat zien, om dat uitgevoerde Printen volftaan konnen, om hun oordeel te oeffenen, en om de uitgeftrektheit van hunne kennifze te vervullen.

Ik kom weder op Auguftinus, en ik zeg, dat indien hy een opregt denkbeeld van de Schilderkonft hadde gehad, die niet anders is als een navolging van de waarheit, en dat hy had aengemerkt, dat door deeze navolging, men op duizentderly wyzen de herten der gelovige kan opheffen tot de Goddelyke Liefde, zo zoude hy * de Lofrede van deze fchoone Konft gemaakt hebbe met zo veel te meêr vuur, als hy zelfs aengedaan was om alles te betragten wat tot de Liefde Godts koft toebrengen.

* Panegyrique.

Een ander oud Vader had een regtmatiger denkbeeld van de Schilderkonft, dat was Gregorius Nyffenus, die, na een befchryving gemaakt te hebben van Abrahams offerhande, zegt deze woorden: *ik hebbe dikwils myn oogen laten vallen op dit Tafereel, dat dit medelydens waardig Schoufpel verbeelde, en ik hebze nooit afgewend zonder traanen.* Zo hadde de Schilderkonft de zaak weeten te verbeelden, gelyk of het in der daad gebeurde.

XI. HOOFTSTUK.

Hoe dat het overblyfzel van het onvolmaakte denkbeeld van de Schilderkonst zedert haar herstelling in den Geest van zommige nog zyn plaats behouwt.

* L'Essence.

IK heb hier boven doen zien dat de * wezentheit van de Schilderkonst in een getrouwe navolging bestaat, onder de gunst van dewelke de Schilders konnen onderwyzen en verlustigen; naar maate van hun vernuft. Ik heb vervolgens gesprooken van de valsze denkbeelden van de Schilderkonst, en ik zal tragten in dit Hooftstuk te toonen, hoe dat de onvolmaakte denkbeelden tot aan ons zyn doorgegaan.

De Schilderkonst, gelyk andere konsten, is niet gekent geweest als door den voortgang en indruk, die zy gemaakt heeft in den Geest der menssen, die geen die haar hebben beginnen te vernieuwen in Italien, en die by gevolg niet als zwakke beginzels konden hebben, lieten daarom niet naar de verwondering tot hen te trekken, door de nieuwigheit van hun werken; en naar maate dat het getal der Schilders vermeerderde, en dat de nayver hen verligting gaf, vermeerderde de Schilderyen in prys en in schoonheit, hier door wierden Liefhebbers en kenders gebooren, en de dingen geklommen zynde tot een zeker toppunt, begon men te geloven dat het als onmooglyk was, dat het Pinceel iets volmaakter konde te wee-

ge-

ge brengen, als het geene daar men in die tyden zo een hoog agting voor hadde.

De groote Heeren bezogten de Schilders, de Poëten vereerden hen met Lofzangen, en in 't jaar 1300 Karel den eersten Koning van Napels, reizende door Florenen, ging Cimabue bezoeken, die als doen in naam was; en Cosmus de Medicis was zo verslingert op de werken van Philippo Lippi, dat hy alles in 't werk stelde, om de * Grilligheit en Luiheit van dezen Schilder te overwinnen, om eenige van zyn Schilderyen te verkrygen.

* Bizarrerie.

Ondertusszen is het ligt te oordeelen door de overblyfzels van deze eerste werken, dat de Schilderkonst van die Eeuw van weinig belang was, indien wy dezelve willen vergelyken by die wy heedendaags zien van de hand van goede Meesters. Want niet alleen de delen, die afhangen van de Ordonnantie en van de Tekening, waaren niet bereid naar den goeden smaak, dat naderhant gekomen is: maar in het Coloriet waren zy volstrekt onweetend, en in de Couleur van de voorwerpen in 't bezonder, die men de Locale Couleur noemt, en in de kennisze van 't ligt en bruin, en in de Harmonie van 't geheel. Het is waar dat zy Couleuren gebruikte, maar den weg dien zy hielden was slegt, en diende niet om de waarheit van de voorwerpen te verbeelden, om ons daar aan te doen gedenken.

In deze onweetenheit van 't Coloriet, daar de Schilders in opgebragt waren, begreepen zy niet wat vermogen dat dit deel der konst heeft dat zo betoverent is, nog tot welk een trap zy bekwaam was, om hun werken te doen klimmen,

men, zy zwoeren ook niet als by het woord van hunne Meesters, en namen geen andere bezigheit als den weg te effenen, die, men hen aangeweezen had; de Inventie ende Tekening maakten hun geheele Studie uit.

Eindelyk na verloop van verscheide Jaren, de goede * Geleigeest van de Schilderkonst bragt groote mannen voort in Toscanen, en in 't Hertogdom van Urbino, die door hun oordeel en verstant, door de goetheit van hun † eigen aart, en door de naarstigheit van hunne oeffeningen, hooger opbeurden de denkbeelden van kennissen, dieze van hunne Meesters ontfangen hadden, dezelve verheffende tot zulk een graad van volmaaktheit, datze tot een verwondering van de nazaten zyn.

* Genie.

† Genie.

Die geenen daar men voornamentlyk deze volmaaktheit aan verschuldigt is, zyn Leonard da Vinci, Michel Angelo, en Raphaël: maar deze laaste, die zig verhefte boven de anderen, heeft zo veel delen in zyn konst in vermogen gehad, en dezelve tot zulk een hoogen trap opgevyzelt, dat de groote lof dien men hem daar van gegeeven heeft, heeft doen gelooven dat hem niets ontbrak, en dat aan zyn Perzoon al de volmaaktheit van de Schilderkonst verknogt was.

Dewyl het nootzakelyk is in de oeffening van deze konst, om met de Tekening te beginnen en gelyk het volstrekt waar is, dat de ‡ Bronader van de goede verkiezing en de zeekerheit van den omtrek gevonden word in de Beeldhouwery der Antieken, en de Werken van Raphaël die hun grootste verdiensten daar uitgetrokken hebben, alzo laat het meerendeel der

‡ Source de bon Goût.

der jonge Schilders niet na, om te Romen naar de werken van Raphaël teſtudeeren, en indienze daar niet zeer bekwaam van daan komen, zo brengenze ten minſten de agting mede voor de werken, die verwonderlyk gehouden worden, en delen de zelve mede aan alle die geenen die hen hooren ſpreeken, daarom is 't dat een groot getal van Liefhebbers en beminnaars van de Schilderkonſt op het geloof van anderen, of op de agtbaarheit der Schryvers dit eerſte denkbeeld, dat zy ontfangen hebben, behouden; te weten, dat al de Volmaaktheit van de Schilderkonſt, in de werken van Raphaël geleegen is.

De Schilders van Romen zyn ook voor 't meerendeel in die gedagten gebleeven, en hebben het aan de vreemdelingen ingeboezemt, of door de Liefde van hun land, of door de onagtzaamheit voor 't Coloriet, datze nooit wel hebben gekent, of door de voorkeur dieze aan de andere gedeeltens van de Schilderkonſt gaven, dewelke in groot getal zynde het overige van hun Leven bezig hielden.

Men heeft zig dan tot daar toe niet overgegeven, als aan 't geen de Inventie en de Tekening betreft: en hoewel dat Raphaël zeer verſtandig geinventeert heeft, en volkome vaſt en ſierlyk getekent, dat hy de beweegingen van de ziel met een ongemeene kragt en bevalligheit heeft uitgedrukt, zyn onderwerpen behandelt met al de behoorlykheit, en alle de Edelheit die mogelyk is, en dat geen éénig Schilder hem betwiſt heeft den voorrang in een groot getal van de delen der konſt, die hy bezat, nogtans is het zeker, dat hy in het Coloriet niet genoeg ingedrongen heeft, om zyn voorwer-

pen opregter en duidelyker te vertonen, nog om een denkbeeld van een volmaakte navolging te geven.

't Is evenwel deze navolging en dit volkome gevoelen 't geen het wezentlyke van de Schilderkonst uitmaakt, gelyk ik doen zien hebbe. Zy komt van de Tekening en van het Coloriet; en indien Raphaël en de verstandigen van zyn tyt dit laaste onvolmaakt bezeten hebben, het denkbeeld van het wezentlyke van de Schilderkonst, dat uit hunne werken moet voortkomen, moet onvolmaakt zyn, alzo wel als dat in den Geest van zommige is ingedrukt, al hoewel anders zeer verligt in kennisze.

De werken van Titiaan en van andere Schilders, die hun gedagten aan 't ligt gebragt hebben onder de gunst van een getrouwe navolging, behoorden, zo het my toeschynt, deze slegte overblyfzels daar wy van spreeken uitgedelgt, en de denkbeelden herstelt te hebben, volgens dat het de Natuur ende rede van een regtmatig verstant afvordert. Maar gelyk de Jonkheit, als wy gezegt hebben, van Romen naar Venetien niets brengt als een Geest en oogen, die voor ingenomen zyn, en dat zy doorgaans niets doen als voor weinig tyts in deze laaste Stad hun verblyf te nemen, zo zien zy slegs maar in 't voorby gaan de schoonste werken, die aan hen een regt denkbeeld zouden kunnen geven van de konst, wel verre om een goede handeling aldaar van 't schoone Coloriet te verkrygen, die de Studien te Romen gedaan zouden te baat komen, en hen onberispelyk maken in alle de gedeeltens van hun oeffening,

zo

zo gaan zy dan daar zo van daan, zo wys als zy daar gekomen zyn.

Maar dat te verwonderen is, is dit, dat zekere Liefhebbers, by wien dit overblyfzel van het verkeerde denkbeeld plaats heeft, en die zodanig ingenomen zyn door de ſchoonheit van de Veneetziaanze Schilderyen, een grooter prys, als reden is, daar voor betalen, alhoewel dat deze Schilderyen by na in geen andere deugden beſtaan, als door het denkbeeld, dat ik geſtelt hebbe van het wezentlyke der Schilderkonſt.

XII. HOOFTSTUK.

Van het Ordineeren.

Eerſte Deel der SCHILDERKONST.

MEn heeft zig tot hier toe niet bedient als van het woort Inventie, om te betekenen het eerſte deel van de Schilderkonſt· zommige hebben het zelfs vermengt met het vernuft, andere met een vrugtbaarheit van denking, andere met de ſchikking van de voorwerpen: Maar alle deze dingen zyn van den anderen onderſcheiden Ik oordeele dat om een zuiver denkbeeld te geven, van het eerſte gedeelte van de Schilderkonſt, het genaamt moeſt werden * Ordineren en onderſcheiden in twee delen, de Inventie ende † ſchikking. De Inventie vint alleenlyk de

* Compoſition.

† Diſpoſition.

voorwerpen van 't Tafereel, en de schikking stelt ieder op zyn plaats. Deze twee delen zyn in der waarheit verscheiden: Maar zy hebben zo veel verbintenis onder elkander, dat menze onder een zelfden naam kan begrypen.

De Inventie vormt zig door het lezen in de onderwerpen getrokken van de Historien, of van de * Verdigtzelen: Zy is een zuivre werking van de inbeelding in de † oneigentlyke onderwerpen, zy brengt veel toe aan de getrouwheit van de Historie, als ook aan de ‡ verbloemde dingen, op wat Natuur dat men zig daar van dient, zy moet den Geest van den aanschouwer niet lang ophouden door eenige duisterheit, maar hoe getrouw en verstandig dat de dingen mogen verkoren zyn, die in het Tafereel komen, zy zullen nimmer een goede werking doen, indien zy niet voordelig geschikt zyn, zo als de § bestiering ende regelen van de konst het vereiszen; dat is den regten zamenbant van deze twee delen, dat ik noem de Ordinantie alzo geef ik daar van deze bepaling, dat het is een gedeelte van de Schilderkonst dewelke met een gevoegelykheit, nut en met voordeel weet te plaatzen de voorwerpen, waar van een Schilder zig bedient, om zyn onderwerp uit te drukken.

* La Fable.

† Sujets Metaphoriques.

‡ Allegorie.

§ L'œconomie:

XIII.

XIII. HOOFTSTUK.

Teekenen.

Twede Deel van de SCHILDERKONST.

DE goede ſmaak en de zuivere Tekening zyn zo nootzakelyk in de Schilderkonſt, dat een Schilder, die daar van ontbloot is, verpligt is om wonderen te doen, zo hy anders eenige agting zoekt te verkrygen; en gelyk het Tekenen den grondſlag en Bazis is van alle de andere delen, dat het daar door is dat men de Couleuren op hun plaats ſtelt, en dat de voorwerpen van elkander doet redden, zo is haar ſierlykheit en vaſtigheit niet minder nootzakelyk in de Schilderkonſt, als de zuiverheit van de Taal in de welſpreekentheit.

Die Schilders die uit gewoonte al hunne Figuuren brengen onder eenerlei proportie en gelaat, hebben nooit begrepen dat de Natuur niet minder verwonderlyk is in de verandering, als in de ſchoonheit van haar voortbrengingen, en dat door een beſcheide vermenging van het eene en van het andere zy zouden komen tot een volmaakte navolging.

XIV. HOOFTSTUK.

Van de Standen.

IN de Standen * het Evenwigt, en † de tegenſtelling zyn gegrond in de Natuur. Zy doet

*La Ponderation.
†Le Contraſte.

doet niet eene werking daarze niet een van deze twee delen doet zien, en zo dezelven ontbreken, zullenze berooft zyn van beweeging, of in hun werking gedwongen.

XV. HOOFTSTUK.

Van de uitdrukkingen der Hertstogten.

* Des expresſions.

* DE uitdrukkingen zyn de Toetsſteen van des Schilders geeſt, hy toont door de behoorlykheit van de verbeelding, zyn doordringent vernuft en oordeel: maar dat zelfde is ook nodig in 't verſtant van den beſchouwer, om het wel te zien, gelyk in den Schilder om het gelukkig ter uitvoering te brengen.

Een ſtuk Schildery moet aengemerkt worden als een Toneel, waar op ieder figuur zyn rol ſpeelt. De welgeteekende en welgeſchilderde Figuuren zyn in der waarheit verwonderens waardig: Maar het meerendeel der verſtandigen, die nog geen regtmatig denkbeeld hebben van de Schilderkonſt, zyn van deeze zaaken zo zeer niet aangedaan, als voor zo veel zy verzelt gaan met de leevendigheit, de behoorlykheit, en de ſcherpzinnigheit van de uitdrukkingen. Zy zyn een van de allerzeltzaamſte begaaftheden van de Schilderkonſt, en die geene die zo gelukkig is van haar wel te behandelen, wikkelt niet alleen de deelen van 't aangezigt daar in, maar ook die van 't geheele lighaam, en doet tot de algemeene uitdrukking van 't onderwerp t'zamen loopen, zelfs

zelfs de onbezielde voorwerpen, door de manier met dewelke hy die ten toon ſtelt. De levendige en natuurelyke uitdrukkingen doen menigmalen vergeten, of ten minſten in de inbeelding vervullen, 't geen anderzints in een Schildery ontbeekt.

XVI. HOOFTSTUK.

Van de uitterſte delen des Lighaams.

DEwyl de uitterſte delen, dat is te zeggen, het hooft, de voeten, en de handen, aanmerkelyker en meêr bekent zyn, datze het zyn die in de Schilderyen tot ons ſpreeken, zo moeten zy uitvoeriger gehandelt wezen als de andere dingen, onderſtelt dat de werking waar in zy hen bevinden, geſchikt en geplaaſt is in dier voegen dat zy wel konnen gezien worden.

XVII. HOOFTSTUK.

Van de Kleding.

OM op zyn Schilders te ſpreken, zegt men plooijen, dat is te zeggen een Figuur kleden, dit woordt plooijen komt my zeer uitdrukkelyk voor, om dat de klederen zo niet moeten ſluiten als de geene die tegenwoordig in de mode zyn: maar volgens de hoedanigheit van de eenvoudige Natuur, dewelk verre is

van

van alle gemaaktheit, de plooijen vinden zig als by geval op de beweging der leden, dieze doen ſchynen zo als zy zyn; en door een ſcherpzinnige konſtgreep doen zy zig tegenſtrydig en kragtig vertoonen, dat de plooijen de leden als Liefkozen, om zo te ſpreken door de ſlappigheit van de ſtoffen en der zelven tederen zwier, de aloude Beeldſnyders, die het gebruik der verwen niet konden in 't werk ſtellen, om dat de ſtoffe die zy bewerkten dezelfde was van hun werk, hebben hen gewagt voor een groote uitgebreitheit van plooijen, uit vreeze dat dezelve op de draaijing van de leden de oogen niet naar zig trokken, en niet beletten om met gemak het naakt van hun Figuuren te zien. Zy hebben zig dikwils bedient van nat linnen om te plooijen, zomtyts hebben zy de plooijen vermeerdert, op dat daar door een zekere holligheit veroorzaakt zoude worden, die door haar ſchaduwe, de leden daar onder zynde duidelyker konde vertonen. Deze wyze van doen hebben zy doorgaans meêr waargenomen in de Bas-reliefe. Maar op wat manier dat zy hun kleding behandelt hebben, zo zal men daar altoos een verwonderlyke order van 't ſchikken der plooijen in gewaar worden.

De Schilder, die door de verſcheidentheit van zyn Couleuren en zyn ligten, het * twyfelagtige van de leden met de kleding moet weg nemen, kan zig wel voegen naar de order van de plooijen der Antieken, zonder hun getal naar te volgen, en kan zyn ſtoffen veranderen volgens de hoedanigheit van zyn Figuuren, de Schilders, die hun vryheit niet gekent hebben in deze zaak, hebben zo wel een miſſlag begaan

* L'Equivoque.

in

in 't navolgen van de Antike Beeldſnyders, als de Beeldſnyders in t'willen navolgen van de Schilders.

De rede waarom de plooijen het naakt moeten aanwyzen is, om dat de Schilderkonſt een platte oppervlakte is, dat vernietigt moet werden door het gezigt te bedriegen, en niet twyfelagtigs * overlaten: de Schilder is dan gehouden deze order in al zyn klederen te bewaren, van wat Natuur dat zy mogen zyn, fyn of grof, geborduurt, of effen; maar dat hy voor al agt geeft op de grootheit der plooijen meêr als op de rykheit der ſtoffen, die niet overeenkomſtig zyn als in de geſchiedeniſzen daar zy wezen moeten, of waarſchynelyk gebruikt volgens de tyden en de gewoonte.

* D'équivoque.

Gelyk een Schilder het harde en het ſtyven in de plooijen vermyden moet, en voorkomen, dat, zo als men zegt, de Leman doet zien, met die zelfde omzigtigheit moet hy te werke gaan in de vliegende klederen. Want zy konnen niet beroert worden, als door den wint in een plaats daar men redelykerwys kan onderſtellen dat hy blaaſt; of door de parſzing van de lugt, wanneer men onderſtelt dat de Figuur in beweging is. Deze zoorten van klederen zyn voordelig, om datze veel leven aan de Figuuren toebrengen door deſzels † tegenwerking maar men moet wel agt geven, dat de oorzaak natuurlyk en waarſchynelyk is, en in een zelfde Tafereel geen klederen maken giuts en herwaarts vliegende, wanneerze niet als door den wint konnen beroert worden als de Figuur in ſtilſtant is; een miſſlag daar verſchei-

† Contraſte.

de

de brave Schilders zonder daar op te denken in gevallen zyn.

XVIII. HOOFTSTUK.

Van 't Landschap.

INdien de Schilderkonst een zeker zoort van Schepping is. Zo geeft zy daar kragtiger blyken van in de Landschapschilderyen als in de anderen. Men ziet daar in veel algemeender de Natuur uit haar * verwerden klomp te voorschyn komen, en de hooftstoffen meêr onderscheiden; het is daar dat het aartryk bralt op zyn menigvuldige voortbrengingen, en de hemel met zyn † verhevelingen. En gelyk dit slag van Schilderkonst een verkorting van al de anderen bevat, de Schilder die het oeffent, moet een volslage kennis hebben van de gedeeltens van zyn konst. Indien het niet is in zo een groote omstandigheit als de geene, die doorgaans Historie Schilderen, ten minsten een bespiegelende kennis in 't algemeen. En zo hy de voorwerpen in 't bezonder, die zyn stuk zamenstellen, of die het Landschap verzellen, wat lugtig behandelt, zo is hy egter verpligt om levendig te onderscheiden den aart ende kentekens, en zo veel te meêr geest aan zyn werk te geven als het minder is uitgevoert.

*Cahos.

† Meteores.

Des niet tegenstaande onderneem ik niet buiten te sluiten, het Talent van een naaukeurige uitvoering van 't werk, in tegendeel, hoe uitvoeriger

voeriger Geſchildert hoe koſtelyker dat het zyn zal. Maar van welk een behandeling dat een Landſchap zy, zo de vergelyking van de voorwerpen zig niet doet gelden, en haar kentekens niet bewaart, zo de gronden niet wel verkozen zyn, of niet zyn te gemoet gekomen door een ſchoone kennis van 't ligt en bruin, zo de toetſſen niet geeſtig zyn, zo men de plaatſzen niet levendig maakt door de Figuuren, door de dieren, of door andere voorwerpen die doorgaans in beweging zyn, zo men niet weet by een te voegen een goeden ſmaak van Couleur, en een ongemeene kragt, de waarheit en de eenvoudige bevalligheit der Natuur; het Schildery zal nooit in de agting komen, veel min in het konſt Kabinet van opregte kenders.

XIX. HOOFTSTUK.

Van de Perſpectieve.

ZEker Schryver heeft gezegt, dat de Perſpectief en de Schilderkonſt dezelfde zaak was, om datter geen Schilderkonſt is, zonder Perſpective. Hoewel deze voorſtelling vals is, volſtrekt geſproken, voor zo veel als de lighamen niet konnen zyn zonder ſchaduwe, 't is daarom dezelfde zaak niet als de ſchaduw; evenwel is het in zeekren zin waaragtig, dat een Schilder de Perſpectieve, niet voor by kan gaan in alle zyn werken, dat hy niet een ſtreep kan trekken nog een Pinceel ſlag geven daar zy geen deel

deel in heeft, ten minsten door de gewoonte. Zy regelt de maate der gedaantens en de vermindering der Couleuren in welk een plaats van 't stuk dat zig die bevinden. De Schilder is gedrongen om haar nootzakelykheit te kennen, en hoewel dat hy door en door, in de gewoonte kragtig geoeffent is, zo kan hy zig dikmaals bloot stellen om groove misslagen te begaan tegen deze wetenschap. Zo hy te traag is om van nieuws naar den regel te werk te gaan, ten minsten in die plaatsen die de zigtbaarste zyn, de lyn en de passer in de hand te nemen om niets te wagen, ende bespotting onderworpen te zyn.

't Heeft Michel Angelo tot geen eere gestrekt dat hy de Perspective heeft veronagtzaamt, de grootste Schilders van Italie zyn zodanig overreed geweest dat zonder haar geen regelmatige Ordinantie konde werden opgestelt, datze die in den grond wilde weten. Men ziet zelfs in enige Tekeningen van Raphaël, een schaal van vermindering. Zo naaukeurig was hy op dit punt.

XX. HOOFDSTUK.

Coloriet.

Derde deel van de SCHILDERKONST.

DE onbehoorlyke manier van spreken van verscheide van onze Schilders, aangaande het Coloriet, deed my deszelfs verdediging onderne-

dernemen door een zamenſpraak die ik liet drukken nu vierëntwintig jaaren geleden; hebbende tegenswoordig niets meêr daar by te voegen, als het geen begrepen is in dat kleine Werkje, zo bid ik den lezer zyn voldoening daar in te zoeken. Ik heb daar getragt de verdienſten en voorregten van het Coloriet te doen zien, op de allerklaarſte wyze die my mogelyk is geweeſt.

XXI. HOOFTSTUK.

Van de Harmonie der Couleuren.

DAar is een overeenkomſt en een tegenſtryt in de zoorten van Couleuren, het is ook in de * vermindering van het ligt, gelyk in een *Compoſition* zamenſtelling van Muſiek, want het is niet alleen genoeg dat de Noten wel geſtelt, maar ook dat in de uitvoering de Inſtrumenten accoord zyn, en gelyk de Inſtrumenten van Muziek niet altoos de een met den ander over eenkomen, by voorbeeld, de Luith met de Schalmey, nog de Clavecimbel met de Zakpyp, op de zelfde wyze zyn 'er Coleuren die by malkander niet konnen ſtaan zonder het gezigt te ſtoten, als het Vermilioen by de groenen, de blaauwen ende geelen. Maar gelyk de Inſtrumenten die de allerſcherpſte zyn, zig wel vermengen onder veel andere, en dikmaals een zeer goede uitwerking doen: alzo maken de allertegenſtrydigſte Couleuren, wel te pas geplaaſt onder

* Tous de Lumiere.

verſcheide andere die houding met malkander hebben, die plaatſzen duidelyker, dewelke de Meeſter moeten ſpelen boven de andere, trekkende het gezigt na zig toe.

Titiaan (gelyk ik elders hebbe aangemerkt) heeft diergelyks in 't werk geſtelt, in het Schildery dat hy gemaakt heeft van de Triomf van Bachus, waar in hy Ariadne geplaaſt hadde op een van de zyden des ſtuks, om die rede haar niet hebbende konnen doen aanmerken door de kragt van het ligt dat hy in het midden wilde behouden, gaf hy haar een rode ſluyjer op een blaauw kleed, zo om haar te doen redden van den grond dat alreeds een blaauwe zee was, als ter oorzaak dat zy een van de voornaamſte Figuuren verbeelde van het onderwerp, waar op hy wilde dat het oog getrokken wierd.

Paulo Veroneeze in zyn Bruiloft van Cana; om dat de Chriſtus, die de voornaamſte Figuur is van het onderwerp, een weinig te diep in het Tafereel is, en dat hy hem niet heeft konnen doen aanmerken door den luiſter van het ligt en bruin, heeft hy hem gekleet in 't blaauw en root, op dat het oog op deze Figuur zoude vallen.

XXII. HOOFTSTUK.

Van 't Pinceel.

DE ſpreekwys van 't Pinceel word dikmaals genomen voor den oorſprong van alle de delen der Schilderkonſt, gelyk wanneer

neer men zegt, dat het Schildery van den berg Thabor van Raphaël het ſchoonſte werkſtuk is van zyn Pinceel: en zomtyts verſtaat men daar door de werken zelfs, men zegt by voorbeeld, dat onder alle de Schilders van de aloudheit, het allerverſtandigſte Pinceel van Apelles was. Maar hier het woord van Pinceel betekent eenvoudig de uiterlyke manier om de Couleuren te behandelen: en wanneer deze zelfde Couleuren niet te veel doorwroet zyn, en gelyk men zegt, te veel vermoort door de vermoeijing van een zwaarmoedige hand, maar in tegendeel dat de behandeling ſchynt vrymoedig, vaardig, en lugtig te zyn, dan zegtmen dat het een werk van een goet Pinceel is. Maar een ſtout Pinceel is van weinig belang indien het verſtant het zelve niet beſtuurt, en zo het niet dient om te doen begrypen dat de Schilder de wetenſchap van zyn konſt volſlagen bezit. In één woort het ſchoon Pinceel is, in de Schilderkonſt zo veel als in de Muziek een ſchoone ſtem; d'een en de ander werden gewaardeert naar mate van hun groote uitwerking en de overeenſtemminge die hen verzelt.

XXIII. HOOFTSTUK.

Van Vryheeden.

* DE Vryheden zyn zo nootzakelyk, dat men 'er heeft in alle konſten, zy zyn tegen de regels als men de zaak naar de Letter

* Des Licences.

zal nemen, maar als men die zal nemen naar den Geeſt, zo dienen de vryheden voor regelen als zy wel te pas gebruikt zyn. Want Perzonen van goet oordeel zullen daar altoos hun goetkeuring aangeven, als zy zien dat het Konſt-ſtuk daar door kragtiger zyn uitwerking doet, en dat door zulk middel de Schilder eerder tot zyn oogwit komt, dat is het gezigt te bedriegen. Maar het en is niet gegeven aan alle Schilders om dit met vrugt in 't werk te ſtellen. 't Is niet eigen als aan groote Geeſten die boven de regelen zyn, die zig verſtandig weten te bedienen van Vryheden: 't zy datze dezelve gebruiken voor de * wezentheit van hun konſt, 't zy datze opzigt hebben op de Hiſtorieſe verbeeldingen. Deze verdienen wat meerder opmerking, men zal daar van in 't vervolg ſpreeken.

* L'eſſence.

XIV. HOOFTSTUK.

Door welk gezag de Schilders onder menſchelyke gedaantens de Goddelyke dingen, en zulke die Geeſtelyke of onbezielt zyn, mogen verbeelden.

De Schriftuur ſpreekt ons op meêr als éénе plaatſe van verſchyningen van God aan de menſſen, of † dadelyk door den dienſt der Engelen, of in gezigten door dromen en verrukkingen. Daarom heeft het Concilie van Niceen geen zwarigheit gemaakt om aan

† Réellement.

aan de Schilders toe te laten de Engelen onder menſſelyke gedaantens te verbeelden.

Het ſchynt ook dat de Schilder regt heeft om zelfs de onbezielde dingen als levendig te Schilderen, wanneer hy niet anders doet als het denkbeeld te volgen, dat de heillige Schriftuur ons daar van aan de hand geeft: en den aanſchouwer behoeft zig niet ligt daar over te ergeren, wanneer hy in eenige Schilderyen de heillige onderwerpen vermengt ziet met Poëetize verdigtzelen, gelyk als of de verdigtzelen ende Poëzy zekerlyk iets Goddeloos waren. Het boek Jobs, de Pſalmen van David ende Apocalypſis zyn alle Poëties en vol van Figuurelyke uitdrukkingen, zonder te tellen alle de gelykeniſzen die in het overige van de Schriftuur gevonden werden. Alzo, is het volgens de heillige Text, dat Raphaël in de doortogt der Jordane dezen vloed geſchildert heeft onder een menſſelyke gedaante, die de wateren te rug ſtoot naar hun oorſprong. Hy heeft dat konnen goet maken door de heillige Schrift, die om zig te voegen naar 't begryp der menſſen de gewoonte heeft van Goddelyke dingen uit te drukken, onder de Figuur van menſſelyke dingen, en die om de onderwyzing van de gelovigen, zig dient van denkbeelden en van taſtbare en duidelyke vergelykingen. Wy hebben hier van aangaande de rivieren een aanmerkelyke plaats in den 98 Pſalm, alwaar gezegt is, *dat de rivieren met de handen klappen, dat te gelyk de gebergten vreugd bedryven, voor het aangezigt des Heeren.* De Schilder die de zelfde meening heeft van te onderwyzen en te ſtigten, zoude geen beter voorſchrift konnen volgen.

 Pouſ-

Pouſzin, die in zyn Tafereel van Moſes vinding, het zelfde beleid heeft gehouden om de rivier den Nyl te verbeelden, is door zommige hier over beriſpt, en zie hier de rede die zy bybragten. Zy zeiden dat men de valſſe Goden niet moeſt vermengen met de dingen van onzen Godsdienſt; dat de rivieren gewaande Godheden zyn die door de Heidenen waren aangebeden, dewelke in de heillige geſchiedeniſzen niet behoren ingevoert te worden, en te meêr, dat het genoeg is als de Schilder een rivier eenvoudig verbeeld, en niet in de gedaante van een Figuur.

Waar op ligt is te antwoorden, dat de heillige Schrittuur de rivieren invoerende onder menſſelyke gedaantens, de mening niet heeft gehad om van die geene te ſpreeken die de Heidenen aanbaden, en zig wel konnende eenvoudiger en natuurlyker verklaren, egter zig bedient heeft van een Figurelyken ſtyl, zonder vrees van de gelovige te doen wankelen: alzo is de Chriſtelyke Schilder, het zelfde ſpoor volgende zeer verre af om de waarheit van de Hiſtorie te willen krenken, hy wil in tegendeel zig hegtende aan zyn Origineel, dezelve levendiger en ſierelyker doen begrypen, niet aan een ongelovige, maar aan een Chriſten als hy, die voor in genomen tegen de valſſe Godheden, geen andere gevoelens moeten zoeken als die van de heillige Schrift.

Maar ten opzigt van de Heidenze Godheden die ingevoert werden zo alsze zyn, met de merktekens die hen doen kennen, daar is meêr zwarigheit om die in de Ordinantien toe te laten.

De

De Geleerde hebben deze ſtoffe bearbeit opzigt hebbende tot de Digtkonſt, en het proces ſtaat nog te werden uitgewezen. Maar de Schilder, die geen andere ſpraak heeft om zig uit te drukken als deze zoorten van Figuren, wel verre om daar over beriſpt te werden zig daar van dienende, zal altoos de toejuigging van de verſtandigen hebben die het zullen zien, met oordeel en ſcherpzinnig in 't werk geſtelt.

Want de gewaande Godheden konnen op twederly wyze werden aangemerkt, of als Goden, of als zinnebeeldige Figuren. Als Goden kan de Schilder dezelve niet verbeelden als in onderwerpen die ten eenemaal Heidens zyn, en als zinnebeeldige Figuren, kan hy zig daar van dienen met beſcheidentheit; en in alle andere voorvallen, daar hy het nootzakelyk zal agten.

Rubens, heeft zig het ſcherpzinnigſte en het allergeleerſte van deze Zinnebeelden gedient, gelyk men kan zien in het boek van de intreê van den Cardinaal Infant in de ſtad Antwerpen; en door de Schilderyen van de Gallery van Luxemburg, egter is het van zommige kwaad gekeurt, dat hy in zyn Ordinantien deze verbloemde Figuren heeft te paſſe gebragt, en om dat hy, zegt men, de verdigtzelen met de waarheit vermengt heeft.

Waar op tot antwoord dient dat door het gebruik dat Rubens daar van gemaakt heeft, hy de waarheit met * verdigtzelen niet onder een heeft vermengt, maar eerder om deze zelfde waarheit uit te drukken, hy zig heeft gedient van Zinnebeeldige verdigtzelen. Ten

* La Fable.

bewys is het Schildery der geboorte van Lodewyk de XIII. daar om hoog in het Tafereel op de Wolken een weinig afgeweidert verbeeld is, Castor op zyn gevleugelt Paart, en aan de zyde Apollo op zyn wagen die om hoog ryst, om te betekenen dat deze Prins in den morgenstont is geboren, en dat het kraambedde gelukkig was.

Waar door men kan besluiten dat de Schilder de gedagten niet gehad heeft om de Goden als Goden te verbeelden, maar alleenlyk Castor te Schilderen gelyk een Gesternte dat (volgens de verdigtzelen) een gelukkige uitkomst geeft aan de gebeurtenissen, en het ryzen van den Zonnewagen, om te betekenen den tyt van den Morgenstont.

En zo de Schilder dat oogwit heeft om zig uit te drukken, als hy het nodig oordeelt om de verdigte Godheden te verbeelden onder de Historize figuren, moet hy deze *Symboles* Zinnebeelden aanmerken als onzigtbaar, en als niet met-al zynde als door hun verbloemde betekenis.

Het vermogen om vleugelen aan de Engelen te Schilderen kan getrokken werden van de Arke des Verbonts, en uit het 9 Capittel van Daniel vs 21. Maar deze aangetrokke plaatsen verpligten niet tot nootzakelykheit om vleugelen aan de Engelen te geven, aangezien het zeker is dat zy altoos verscheenen zyn zonder vleugelen. Dit niet tegenstaande moet een Schilder daar onverschillig gebruik van maken, zo als het zyn konst, het goet oordeel en de onderwyzing van de geloovigen het zullen vereischen.

Maar

Maar alles wat toegelaten is geweeſt niet altyt oorbaar zynde, moet de Schilder met gematigtheit, het gezag gebruiken dat de heillige Schrift hem aan de hand geeft, en wel agt ſlaan, dat te zeer de voorbaat van zyn konſt willende betragten, hy de waarheit ende heilligheit van het onderwerp niet ontſtelt.

XXV. HOOFTSTUK.

Van naakte Beelden, en wanneer men die te pas kan brengen.

DIe Schilders en Beeldſnyders die in de Tekenkonſt zeer ervaren zyn, zoeken doorgaans gelegenheit om het naakt uit te beelden, om voor zig de agting te verkrygen van onderſcheiden te worden, en hier in zyn zy pryswaardig, indien dat zy blyven binnen de palen van de waarheit der geſchiedeniſzen, de waarſchynelykheit, ende zedigheit. Daar zyn onderwerpen die veel voordeliger zyn als andere om naakte te verbeelden; men kan zig daar van bedienen, by voorbeeld, in onderwerpen die de Fabelen, of heete landen verbeelden, in de welke wy gants geen opzigt behoeven te nemen op de modes, en op de werken van den ouden tyt. Cato de tugtmeeſter, naar het verhaal van Plutargus, wierd werkende gevonden geheel naakt onder zyn ſlaven wanneer hy uit den raad was wedergekeert; en de heillige Petrus was naakt, wanneer onze Heere aan hem verſcheen na zyn op-

ſtandinge, en dat hy hem vond viſſende met de andere Apoſtelen.

Men kan zig ook dienen van het naakt in * verbloemde onderwerpen, in die van de Goden en helden van de Heidenſſe oudheit, en eindelyk in andere voorvallen als men de eenvoudige Natuur wil uitbeelden in zulke landen daar de koude, nog de boosheit geen heerſchappy voeren. Want de klederen zyn niet uitgevonden als om de menſſen, voor de koude en de ſchaamte te bevryden.

* Sujets Allegoriques.

Daar zyn hedendaags nog veele volkeren die geheel naakt gaan, om datze heete landen bewoonen, of om dat de gewoonte hen voor een dekmantel verſtrekt voor de onbetaamlykheit en de ſchaamte. De algemeene regel dan, dien men hier in volgen moet, is, als wy gezegt hebben, dat 'er niets gedaan werde tegen de zedigheit en de waarſchynelykheit.

De Schilders verbeelden meeſtendeel hun figuuren met het hooft en de voeten bloot, dat moet altoos zyn volgens de wet van de eenvoudige Natuur, die ten opzigt van deze twee partyen zig gemakkelyk gewent tot de ontbloting.

Wy zien daar de voorbeelden van, niet alleen in heete landen, maar ook in het midden van het allerkoudſte Alpeſze gebergte, daar zelfs de kinderen met bloote voeten lopen, des zomers over ſteenen en keijen, en des winters door de ſneeuw en Ysſchollen.

Maar indien men wel agt ſlaat op de waarheit van de hiſtorien, zo zal men bevinden dat het naakt een zekere † vryheit is, die de Schilders hen hebben aangematigt, van dewelke zy zig

† Licencee.

zig nuttelyk bedienen om het voordeel van hun konst; Maar waar door zy ook veeltyts misflagen begaan. Ik verschoon hier in, nog Raphaël, nog Poussin. Zy hebben de Apostelen verbeeld met bloote voeten tegens het geene dat zo uitdrukkelyk gezegt is in het Euangelium, alwaar onze Heere hen gebiet geen voorzorge te hebben voor hunne klederen, maar zegt hen * stelliglyk van zig te vergenoegen met de schoenen aan hunne voeten, zonder andere mede te nemen. En in de Handelingen der Apostelen, wanneer de Engel Petrus kwam verloszen, gebied hy hem zig te gorden, en zyn schoenen aan te trekken; waar uit men moet besluiten dat zy die doorgaans hadden.

* Positivement.

Het is het zelfde aangaande Mozes, die in het gezigte van den brandenden Braambos, wiert gewaarschouwt de schoenen uit te trekken, en die ondertuszen door Raphaël verbeeld is met bloote voeten in de andere bedryven van zyn leven, even eens als of Moses geen voetzolen aan hadde als in den tyt dat hy Schapen hoede van zynen schoonvader. Men zoude hier menigte van voorbeelden konnen bybrengen, waar in Raphaël en verscheide andere Schilders na hem hun beelden ongeschoeit gemaakt hebben, tegen de historie ende waarschynelykheit.

Men heeft aangemerkt dat de Griekse Beeldsnyders veel meêr naakte figuren gemaakt hebben als de Romeinen: Ik en weet geen andere rede, als dat de Grieken onderwerpen hebben uitgekoren, meêr over eenkomende met de begeerte die zy hadden om te doen verwonderen,

ren, over de diepte van hunne wetenſchap in de zamenſtelling, en in de by eenvoeging van de delen van het menſſelyk lighaam. Zy hebben in hunne ‡ ſtandbeelden eerder Goden als menſſen verbeeld, en in hun † halfronde eerder Bachanalen en offerhanden, als geſchiedeniſzen De Romeinen in tegendeel, die door hunne Pronkbeelden en half verhevene werken aan den nazaat de gedagteniſzen van hunne Keizers wilden overleveren, vonden zig onnalatelyk verpligt, om niets te doen tegen de Hiſtorie, kledende hunne figuren volgens de gewoonte van hun tyt.

‡ Statues.

† Bas-reliefs.

XXVI. HOOFTSTUK.

Van de Bevalligheit.

† Grace.

DE nootzakelykheit der † bevalligheit in de Schilderkonſt in 't algemeen geſproken, is een zaak die geen bewyzen nodig heeft. Alleenlyk doet zig hier ééne zwarigheit op, te weten of deze bevalligheit nootzakelyk is in alle zoorten van onderwerpen; in de ſtryden, zo wel als in de Feeſten; in de Soldaten, gelyk in de vrouwen.

‡ L'affirmative.

Ik beſluit voort ‡ beveſtigende: en de rede die ik geve is, dat hoewel de bevalligheit zig op het aangezigt terſtont laat zien, des niet te min in dit gedeelte het alleen niet is dat zy haar zeetel heeft, zy beſtaat voornamentlyk in den zwier dien de Schilder aan de voorwerpen weet te geven om dezelve aangenaam te maken,

zelfs

zelfs die geene die onbezielt zyn: waar uit volgt dat men niet alleen de bevalligheit kan hebben in de trotsheit van een Zoldaat, door den † zwier dien men aan zyn beweging en gestalte zal geven. Maar dat men dien ook kan hebben in een kleding of in eenige andere zaak, door de manier die men het zal weten te schikken.

† Tour.

Na dit denkbeeld dat wy van een volmaakt Schilder afgeschetst hebben, en de bewyzen by gebragt van ieder van zyn gedeeltens, is niet meêr overig als de toepaszing te maken op de werken van de Schilderkonst, en die als in de schaale te leggen, niet om zodanige geheelyk te verwerpen die alle de hoedanigheden niet hebben die men vastgestelt heeft, maar om die naar hun gewigte te schatten.

Men kan ook nog ten overvloet zig dienen van dit zelfde denkbeeld om te oordeelen van de tekeningen van deze en geene Meesters; ik versta het van de graden van hun deugd. Want om de opregtigheit te kennen van een tekening, en den naam van den meester die daar Auteur van is, is het byna als onmooglyk om daar regels van te geven, en moeijelyk om met regtmatigheit daar van te spreken. Des niet tegenstaande zal ik het wagen om hier myn gedagten op dit onderwerp bloot te geven, in de hoope dat deze vermetelheit eenig verligt Perzoon in 't vervolg zal aanmoedigen, die verbeteren en vermeerderen zal het weinige dat ik ter neder gestelt hebbe.

‡ L'originalite.

XXVII. HOOFTSTUK.

Van de Tekeningen.

DE Tekeningen waar van wy hier zullen sprecken, zyn de gedagten die de Schilders uitdrukken in 't gemeen op het Papier, voor de uitvoering van een werk dat zy bedagt hebben. Men moet onder het getal van tekeningen ook stellen de studien van groote meesters, dat is te zeggen, de partyen die zy hebbe getekent naar de Natuur of het leven; gelyk als hoofden, handen, voeten, en geheele beelden: van klederen, dieren, bomen, planten, bloemen, en eindelyk alles wat in de ordinering van een stuk Schildery kan te pas komen. Want, 't zy dat men aanmerkt een goede tekening, door de overeenkomst die het heeft met het Tafereel waar van het een eerste * denkbeeld is, of ten opzigt van een party waar van het de Studie is, het verdient altoos de aandagt van de Liefhebbers.

* L'Idée.

Alhoewel dat de kennisze van tekeningen niet zo agtbaar is, nog zo uitgestrekt als aangaande de Schilderyen, zy laat daarom niet na snedig en doordringende te zyn, ter oorzaak dat hun groot getal meerder gelegentheit geeft aan de geene die dezelve beminnen, om hun † scherpzinnig oordeel daar over te oeffenen, als het werk dat hun voorkomt vol geest is; de tekeningen toonen meerder het ‡ merkteken van den Meester, en doen zien of zyn § eigen aart levendig of zwaarmoedig is; of zyn gedagten ver-

† Critique.
‡ Caractere.
§ Génie.

verheven of gemeen zyn; en eindelyk of hy een goede handeling heeft en een * goeden smaak van alle de partyen die op het Papier konnen uitgedrukt werden. De Schilder die een stuk wil uitvoeren, tragt, om zo te spreken, zig zelven te overtreffen, ten einde dat hy geprezen mogt werden over die delen waar van hy by zig zelfs gevoelt onvoorzien te zyn, in genoegzame oeffening. Maar makende een tekening, geeft hy zig ten eenemaal over aan zyn † Geest, en doet zien hoedanig dat hy is. Om deze rede is 't dat in de Cabinetten der grooten, men niet alleen Schilderyen ziet, maar men bewaart daar ook de tekeningen van de beste Meesters.

* Bon Gout.
† Génie.

Ondertusſzen zyn 'er weinig Liefhebbers van tekeningen, en onder deze Liefhebbers, zo zy de handelingen al kennen, zeker zyn 'er weinige die het fynste daar van kennen. De halve kenners hebben die drift niet voor deze Liefhebbery, om datze van te voren niet genoeg indringen in den Geest van de tekeningen, zo en konnen zy ook al het vermaak niet smaken, de Printen met zorgvuldigheit naar goede Schilderyen gesneden, zyn voor de zulke veel duidelyker om te beschouwen; het kan ook komen door de vrees van bedrogen te werden, en, gelyk dikwils genoeg gebeurt, Copyen voor Orginelen te kopen, by gebrek van ervarentheit.

Daar zyn in 't algemeen drie dingen aan te merken in de tekeningen: de ‡ Wetenschap, § den Geest, en de ¶ losheit. Door de Wetenschap versta ik een goede * Ordinantie, een vaste tekening en van goeden aart, met een losse-

‡ La Science.
§ L'Esprit.
¶ Liberte.
* Composition.

loffelyke kennis van 't ligt en bruin, onder de bewoording van Geest begryp ik, de levendige en Natuurlyke uitdrukking van 't onderwerp in 't algemeen, en de voorwerpen in 't bezonder: en * de losheit, is niet anders als een † hebbelykheit die de hand door gewoonte heeft aangenomen om stout en vaardig uit te drukken het denkbeeld dat de teekenaar in het hooft heeft: en naar mate dat deze drie dingen in een tekening te zamenlopen, is dezelve meêr of minder agting waardig.

* La Liberte.

† Habitude.

Hoewel dat de losze tekeningen doorgaans met veel geest vergezelt gaan, al de losgehandelde tekeningen zyn daarom niet verstandig getoetst; en zo de verstandige tekeningen niet altoos die losheit hebben, zo word daar zomtyts den Geest wel in gevonden.

Ik zoude hier een menigte van Schilders kunnen opnoemen, welkers tekeningen veel losheit hebben zonder enigen Geest, die door een stoute hand niets voortgebragt hebben als onzekere uitdrukkingen. Ik zoude ook bekwame mannen kunnen noemen, welkers tekeningen een zekere ‡ styfheit hebben, hoewel anders wyszelyk en geestig; om dat de hand te rug gehouden was door het oordeel, en om dat zy boven alles stelden, de regelmatigheit van hun omtrekken, en de uitdrukking van hun onderwerp Maar ik denk dat het beter is niemant te melden, en het oordeel aan andere over te laten.

‡ Estante

Men kan tot lof van de losheit zeggen, dat zy zo aangenaam is, dat zy dikwils bedekt en veel misslagen doet verschonen, dewelke men eerder toeschryft aan een hevigheit van drift, als

als aan het onvermogen. Maar men moet ook zeggen dat deze losheit van de hand geen losheit meêr schynt te zyn, wanneer zy is beperkt binnen de palen van een groote regelmatigheit, al schoon dat zy het inder daad is. Daarom is het dat men in de allernaaukeurigste tekeningen van Raphaël een tedere losheit ziet, niet zigtbaar als in de ogen van de verstandigen.

Eindelyk daar zyn tekeningen waar in men weinig zekerheit ontmoet, die egter niet nalaten hun verdienste te hebben; om dat zy vol Geest zyn en eigen aartige kentekenen. Men kan onder dit slag stellen de tekeningen van Willem Baur, die van Rembrant, van Benedette Castillione, en eenige anderen.

Tekeningen die niet heel net zyn maar lugtig getoetst zyn geestiger, en behagen veel meêr als dat zy uitvoeriger waren, mits datze een goeden aart hebben, en het denkbeeld van den beschouwer in den regten weg doen blyven: de rede hier van is dat d'inbeelding alle de delen vervult die daar aan ontbreken, of die niet opgemaakt zyn, en dat ieder die ziet naar zyn * verkiezing. De tekeningen van meesters die meêr † Geest als ‡ wetenschap hebben, geven menigmaal gelegentheit om de ondervinding van deze waarheit te doen blyken. Maar de tekeningen van uitmuntende meesters, die voegen de § vastigheit by een ¶ schoon vernuft, en laten niets ontslippen dat tot de uitvoering nodig is: alzo moet men de tekeningen waarderen naar mate datze uitgevoert zyn, onderstelt dat de andere dingen daar gelykelyk in gevonden worden.

* Goût. † Genie. ‡ Science. § Solidité. ¶ Beau Genie.

Hoewel dat men den voorrang moet geven aan die tekeningen waar in meerder partyen gevonden worden, daarom behoeft men zulke niet te verwerpen daar maar één éénige in voorkomt, mits dat het op een konstige manier gedaan zy, of dat het zo een bezondre geestigheit by zig heeft, die behaagt, of die onderwyst.

Men moet ook die niet wegwerpen die slegts als schetssen zyn, waar in men niet ziet als een zeer lugtig denkbeeld, gelyk als een proefstuk van de inbeelding: om dat het vermakelyk is te zien op welk een wyze de brave Schilders terstont hun gedagten begrepen, voor datze zelven overwogen, en dat de schetssen ook doen kennen van welke toetssen de groote Meesters zig dienden om de kentekens der dingen met weinig trekken aan te wyzen. Alzo om volkomen aan de Liefhebbery te voldoen, zoude het goet zyn van een zelfden meester tekeningen te hebben van allerly slag: dat is te zeggen, niet alleen van zyn eerste; twede, en derde manier, maar ook de lugtige schetssen, alzo wel als de alleruitvoerigste tekeningen. Ondertusschen sta ik toe dat de Liefhebbers die het slegts beschouwen tot vermaak, zo wel hun genoegen niet zullen vinden als die geene, die ook in de handeling van tekenen geoeffent zyn, want deze zyn meêr in staat om dit genoegen van de Liefhebbery volkomender te genieten.

Daar is iets dat als het zout is van de tekeningen, zonder het welke ik daar weinig of geen werk van zoude maken, ik kan het niet beter uitdrukken als door het woort van *Caractére*

tére merkteken. Dit merkteken dan beſtaat in de manier hoedanig de Schilder de dingen bedenkt, 't is het * zegel dat hem van de anderen onderſcheit, dat hy inprent in zyn werken als het levende beeld van zyn Geeſt. 't Is dit merkteken die onze inbeelding gaande maakt, 't is door het zelve dat de groote vernuften, naar datze onder de onderwyzing van hunne Meeſters, of naar de werken van anderen geſtudeert hebben, zig door een zoet geweld gedrongen voelen om den vryën teugel aan hun Geeſt te geven, en om op hun eigen vleugelen te vliegen. *Cachet.

Ik ſluit dan uit het getal van goede tekeningen de geene die zielloos zyn, die ik bevinde van driederly zoorte. Eerſtelyk van zulke Schilders, die, alhoewel dat zy groote ordinantien te wege brengen, en dat zy een naaukeurigheit en vaſtigheit hebben, des niet tegenſtaande verſpreidenze in hunne werken een zekere koudheit, die een huivering veroorzaakt aan die geenen die dezelve beſchouwen. Ten twede, de tekeningen van Schilders die hebbende meer geheugenis als vernuft, niet arbeiden als door het herdenken van de werken die zy gezien hebben, of die zig dienen met te weinig vlyt, en al te ſlaafs van dat geene dat voor hen tegenwoordig is. En ten derde zulke Schilders die zig hegten aan de manier van hun meeſters zonder daar buiten te gaan, of zonder dezelve door eigen vindingen meerder rykdom by te zetten. De kundigheit van tekeningen, gelyk die van de Schilderyen, beſtaat in twee dingen; om te ontdekken den naam van den meeſter, ende deugt van de tekening.

Om te kennen of zulk een tekening van zodanig een meester is, zo moet men veel andere van dezelfde hand met opletting gezien, en in 't verstant een regt denkbeeld van 't merkteken van zyn vernuft, en van zyn handeling hebben, de kennisze van 't merkteken van 't vernuft vereist een groote uitgestrektheit, en groote zuiverheit van geest om de denkbeelden te behouden zonder die te verwarren, en de kennisse van 't merkteken van de handeling hangt meêr af van een groote gewoonte, als van een groote kundigheit: daarom is 't dat de voornaamste Schilders niet altoos die geene zyn, die met het grootste oordeel uitspraak doen over deze stoffe Maar om te kennen of een tekening in der daad schoon is, of het is orgineel of Copy, zo is 'er by een groote oeffening in deze Liefhebbery, veel scherpzinnigheit en doordringentheit van noden, ik geloof zelfs niet dat men met grond daar van oordelen kan zonder behulp van in de handeling van tekenen geoeffent te zyn, en nogtans kan men zig wel laten bedriegen. Het schynt my toe dat hier kan bygevoegt werden, by het geene dat al reeds gelezen is, dat de vergelyking van de werken der Schilderkonst met het denkbeeld, dat men vastgestelt heeft van een volmaakt Schilder, het beste middel is om wel de waardigheit van agting, die hen toekomt, te kennen, maar gelyk men doorgaans geen groot getal genoeg Schilderyen in zyn vermogen heeft, nog genoeg uitgevoerde tekeningen om zyn * aanmerking daar over te oeffenen, om in weinig tyts de bekwaamheit te verkrygen van wel te oordelen, zo kunnen de goede Printen in

* Critique.

plaats

plaats van Schilderyen volſtaan: want uitgezondert de *Locale* Couleur, zo zyn zy bekwaam om alle de gedeeltens van de Schilderkonſt te vertonen. En behalven dat zy den tyt verkorten, zyn zy in ſtaat om den Geeſt te vervullen met een oneindig getal van kundigheden. De Lezer zal het mogelyk niet verdrieten al hier myne gedagten over deze ſtoffe te vinden.

XXVIII. HOOFDSTUK.

Van de nuttigheit der Printen, en der zelver gebruik.

De Mens werd geboren met een begeerte om te weten, en niets belet hem zo zeer in de onderwyzing, als de moeijelykheit die hy heeft in het leren, en de ligtheit van 't geleerde te vergeten; twe dingen daar het meerendeel der menſſen hen met veel reden over beklagen: want zedert dat men de konſten en wetenſchappen onderzogt, en om tot het binnenſte in te dringen een oneindig getal van boeken aan den dag heeft gebragt: zo heeft men ons teffens voor oogen geſtelt een verbazend voorwerp, bekwaam om onzen Geeſt en geheugenis moedeloos te maken; ondertuſzen hebben wy meêr als ooit het een en het ander van noden, of ten minſten naar de middelen te zoeken om ze in hun werkzaamheden te hulp te komen. En zie hier een vermogend middel, een der gelukkigſte voortbrengingen van

de laatste Eeuwen, dat is de uitvinding van de Printen.

Zy zyn in onze eeuw tot zulk een hogen trap van volmaaktheit opgeklommen, en de goede Plaatsnyders hebben ons zo een groote menigte aan de hand gegeven van allerly zoorten van dingen, dat men met waarheit mag zeggen, dat zy de bewaarsters geworden zyn van het allerschoonste en het fraaiste dat 'er in de waereldt is.

Deszelfs beginzel is gevonden by Maso Finiguerra Goudsmit, (in 't jaar 1460) tot Florencen, welke op zyn werken Graveerde, met sterk water, en gewaar wierd dat het geen daar afgedrukt wierd dezelfde verbeelding vertoonde als het Gegraveerde, door het middel van het starkwater, hy beproefde het insgelyks op zilvere platen met vogtig Papier, latende een rol die zeer gelyk was daar over gaan, 't welk hem gelukte. Deze nieuwigheit verwekte een drift aan een anderen Goudsmit van dezelve stadt, genaamt Baccio Baldini om daar ook een proef van te nemen, en de voortgang deed hem verscheide platen Graveren van de Inventie en tekening van Sandro Botticello en op deze proeven begon Andre Mantegne, die te Rome was, verscheide van zyn eigen werken te Graveren.

De kennisze van deze uitvinding doorgegaan zynde tot in Nederland, Graveerde Martin van Antwerpen, die als doen een vermaart Schilder was, menigte platen van zyn Inventie, en zond verscheide Printen in Italien, dewelke aldus gemerkt waren. M. C. Vasari, in het leven van Marc Antoon verhaalt het mee-

meerendeel van der zelver verbeeldingen, en onder deze (was een visioen van S. Antonius) 't welk Michel Angelo nog jong zynde, bevond van zo een ongemeene Inventie, dat hy het wilde Coloreren. Na Martin van Antwerpen, begon Albert Duur te voorschyn te komen, en heeft ons een onnoemlyk getal van schoone Printen aan de hand gegeven, zo in hout, als in koper gesneden, die hy vervolgens naar Venetien zond om daar te doen verkopen. Marc Antoon in dien tyt daar zynde wierd zo opgenomen van de fraaiheit dezer werken, dat hy zesëndertig stuks daar van Copieerde, dewelke het lyden onzes Heere verbeelden: deze Copyen wierden in Rome met zo veel te meêr verwondering ontfangen, om datze beter waren als de Orginelen. In dien zelfden tyt Hugo du Carpi, Italiaans Schilder, van een middelmatige bekwaamheit, maar van een konstzoekenden Geest, vond het middel om met verscheide houte platen, Printen te drukken daar men hoogzels en diepzel in had over eenkomende met tekeningen van wit en zwart. En eenige Jaren daar naar kwamen de ge-etste printen van Parmens te voorschyn.

Deze eerste printen verwekten door hun nieuwigheit de verwondering van alle die geene die dezelve zagen, de beste Schilders, die om hun glorie arbeiden, wilden zig daar van bedienen om hunne werken aan de waereldt deelagtig te maken. Raphael onder de anderen gebruikte daar toe het vermaarde Graveer yzer van Marc Antoon om verscheide van zyn geschilderde of getekende Ordinantien in 't koper te brengen; en deze verwonderlyke prin-

ten hebben den naam van Raphaël roemrugtig door alle landen gevoert. Zedert Marc-Antoon zyn 'er een groot getal van Plaatſnyders door hun konſt aanzienelyk geworden, in Duitsland, Italie, en Vrankryk, en in de Nederlanden, en zy hebben in 't ligt gegeven, zo geſneden als ge-etſt een oneindig getal van onderwerpen van allerlei ſlag, Hiſtorien, Fabelen, Zinnebeelden, Devizen, Medailles, Dieren, Landſchappen, Bloemen, Vrugten, en in 't algemeen geſproken alle voortbrengingen van de konſt en de Natuur.

Daar is niemant van wat ſtaat en beroep dat hy zy, die daar geen groote nuttigheit uit kan trekken: de Theologanten, de Godvrugtigen, de Philoſophen, de Mannen van wapenen, de Reizigers, de Aardryks beſchryvers, de Schilders, de Beeldſnyders, de Boumeeſters, de Plaatſnyders, de beminnaaars der edele Konſten, en de Liefhebbers van de Geſchiedeniſzen en de Oudheden, eindelyk de zulke die niets bezonders om handen hebben als om met eere te leven, hun verſtant tragten te verſieren met kundigheden, die hun agtinge konnen doen vermeerderen.

Men vordert niet dat ieder Perzoon verpligt is alle de Printen te zien om daar zyn nuttigheit uit te trekken, in tegendeel hun byna oneindig getal en menigvuldige verbeeldingen te gelyk voorgeſtelt, zoude eerder bekwaam zyn om den Geeſt te verſtrooijen, als om den zelven te verligten. De zulke alleen die met de geboorte een groote uitgeſtrektheit en helderheit van Geeſt mede brengen, of die door langduurigheit geoeffent zyn in het zien van zo vele

ver-

veranderingen, kunnen met voordeel alles beschouwen zonder verwerring.

Maar ieder in 't bezonder kan alleenlyk zodanige onderwerpen verkiezen die aan hem eigen zyn, en die dienen kunnen, om zyn geheugenis te ververzen, of zyn kennisze te versterken, en daar in zyn genegentheit volgen dien hy voor de dingen van zyn smaak en van zyn beroep heeft.

Voor de Theologanten, by voorbeeld, is niets bekwamer als de Printen aangaande den Godsdienst ende *verborgentheden, de heillige Geschiedenisʃzen, en alles wat de eerste oeffeningen van de Christenen en hun vervolgingen ten toon stelt, de *Antieke Basrelieven*, die in veel plaatsʃzen de plegtigheden van de Heidenze Godsdienst aanwyzen, en eindelyk alles dat eenige opzigt heeft tot den onzen, 't zy heillig, of 't zy waerelts.

*Mystére.

Voor de Godvrugtigen, de onderwerpen die den Geest tot God opbeuren, en die hem kunnen onderhouden in zyn liefde. Voor de Geestelyken, de gewyde Geschiedenisʃzen in 't algemeen, en die van hun order in 't bezonder.

Voor de Philosophen, alle bewysʃzelyke Figuren, niet alleen ten aanzien van de ondervindingen van de *Phisyca*, maar alle die de wetenschappen kunnen vermeerderen, die zy van de Natuurlyke dingen hebben.

Voor die geene die de Leegers volgen, de platte Gronden en porfilen van sterke vestingen, de slagordens, en boeken van de *Fortificatien*, waar van de bewysʃzelyke Figuren het grootste gedeelte uitmaken.

Voor de Reizigers, de bezondere gezigten

van Palaizen, Steden, en van merkwaardige plaatſſen, om hen te bereiden tot de dingen die zy voornemens zyn te zien, of om by hen de denkbeelden te bewaren wanneer zy die zullen hebben gezien.

* Geographes.

Voor de * Aardryk beſchryvers, de Kaarten die zy nodig hebben.

Voor de Schilders, alles wat hen kan verſterken in de delen van hun konſt, als de werken van de Antieken, die van Raphaël en van Caratz, voor den goeden ſmaak, ende vaſtigheit der tekening, voor de grootheit van de manier, voor de verkiezing van Troniën en hoofden, de driften des gemoeds, en de bewegingen der lighamen: die van Corregio voor † de bevalligheit en voor de tederheit van de uitdrukkingen: die van Titiaan, van Baſzan en die van Lombardien voor het merkteken van de waarheit, en eigentlyke uitbeeldingen van de Natuur, boven al voor den aart van het landſchap: die van Rubens voor een afbeelding van grootsheit en heerlykheit in zyn Inventien, en voor de konſt van ligt en bruin: deeze eindelyk, die, alhoewel gebrekkelyk in eenig gedeelte, niet nalaten iets te behouden dat bezonder en ongemeen is. Want de Schilders kunnen een aanmerkelyk voordeel trekken uit alle deze onderſcheide manieren van de geene die hen zyn voorgegaan, dewelke als zo veel bloemen zyn daar uit zy moeten verzamelen, op de manier van de Byën, een Zap, dat zy in hun eigen zelfſtandigheit doende veranderen, als dan werken zullen voortbrengen dienſtig en aangenaam.

† La Grace.

Voor de Beeldhouwers, de *Statuen*, de *Bas-*

relie-

relieven, de *Medailles*, en de andere werken van de Antieken: die van Raphaël, Polydoor, en de geheelé Romeinze School. Voor de Architecten, de boeken die hun beroeping aangaan, en die vol zyn van bewyſſelyke Figuren van de uitvinding van hun Auteuren, of gevolgt naar de Antieken.

Voor de Plaatſnyders, een verkiezing van ſtukken van de verſchillige handelingen, zo geſneden met het yzer als geëtſt met de naalt. Deze verkiezing moet hen ook dienen om den oorſprong en voortgang van de Graveerkonſt te zien van Albert Duur af tot aan de konſtenaars van onzen tyt; en doorziende de werken van Marc-Antoon, van Cornelis Cort, van de Caratzen, de Sadelers, van Goltzius, Muller, Voſterman. Pontius, Bolzwaert, Viſcher, en eindelyk een groot getal andere die ik hier niet noeme, die een bezonder kenteken gehad hebben, en die door verſcheide wegen hebben getragt al hun kragten in te ſpannen om naar te volgen, of om de Natuur te verbeelden, wanneerze hun eigen Inventien hebben gemaakt, of de Schilderyen van verſchillige manieren gevolgt, wen zy tot oogwit gehad hebben de getrouwheit van hun onderwerp. En alzo vergelykende de werken van alle deze Meeſters, kunnenze oordelen welke het beſte de handeling van het yzer, of het beleid van het ſnyden verſtaan heeft, de behouding van het ligt, ende waardy der verminderingen ten opzigt van 't ligt en bruin; wie de geen zyn geweeſt die het beſte geweten hebben in hun Graveer yzer, de tederheit met de kragt, en de Geeſt in ieder zaak met een uitſtekende naauwkeurig-

keurigheit zamen te voegen; op dat zy hun voordeel van deze verligtingen genietende, een loffelyke eerzugt mogen hebben om deze brave meesters gelyk te werden, of om hen voor by te streven.

Voor de Liefhebbers van de Historien en de Oudheden, alles wat in 't koper gebragt is van heillige en onheillige geschiedenissen, en van verdigtzelen; de *Bas-relieven* van de Antieken, de Colonnen Trajana en Antonini, de boeken van de *Medailles* en de gesnede Gesteentens, en verscheide Printen die over eenkomst hebben met de kundigheden die zy willen verkrygen, of tragten te behouden.

Voor die geene eindelyk, die, om eerlyker en gelukkiger te zyn, by zig een smaak zoeken te verkrygen van voortreffelyke zaken, en een redelyke verwe van de schoone konsten tragten aan te nemen, is niets nootzakelyker als de goede Printen Het gezigt daar van met een weinig aanmerking zal hen vaardig en aangenaam onderwyzen van alles dat de rede kan oeffenen, en het oordeel versterken. Zy zullen de geheugenis vervullen met de ongemeenste dingen van alle tyden en landen: en hen leerende de verscheide geschiedenissen, zullenze met een leeren de verschillende manieren in de Schilderkonst. Zy zullen vaardig met gemakkelykheit daar van oordelen met het omslaan van eenige bladen papiers, vergelykende alzo de gedagte van den eenen Meester met die van anderen en op deze wyze veel tyts besparende, zullenze ook veel kosten besparen. Want het is byna onmoogelyk om in een plaats de Schilderyen van de Meesters in een genoegzaam

zaam getal by een te vergaderen, om by zig een volkomen denkbeeld te Formeren over het werk van ieder Meester: Want indien men met groote kosten een ruime konstkamer zoude willen opvullen met Schilderyen van verscheide manieren, zo zoude men al niet meêr als twe of drie van ieder kunnen bezitten dat niet genoeg is om een zuiver oordeel te vellen van den eigen aart van den Schilder, nog van de uitgestrektheit van zyn bekwaamheit. In plaats, dat door het middel van de Printen, gy op een tafel zonder moeite de werken van verscheide Meesters kunt zien; Een denkbeelt begrypen, en oordelen door vergelyking en teffens een verkiezing maken, en door deze oeffening een hebbelykheit van een goeden smaak en van de beste manieren verkrygen, boven al, zo het geschiet in tegenwoordigheit van iemant die een onderscheident oordeel heeft in dit zoort van dingen, en die het goede van het geringe weet te schiften.

Maar voor die geenen die kenders en Liefhebbers van deze schoone konsten zyn, deeze kan men geen wetten voorschryven, alles is onderworpen, om zo te spreken, aan de heerschappy van hun kundigheit, zy onderhouden hen door het gezigt, dan met deze dan met geene zaak, ter oorzaak van de nuttigheit die zy daar uit ontfangen en 't vermaak datze daar by bevinden, onder andere hebbenze dit genoegen van te zien al wat in Print gebragt is naar de vermaarste Schilders, den oorsprong, voortgang, en volmaaktheit der konstwerken; zy vervolgen dezelve van Giotto en Andreas Mantegna, tot aan Raphaël, aan Titiaan en de Ca-

Caratzen. Zy onderzoeken de bezondere ſchoolen van die tyden, zy zien in hoe veel takken dat zy verdeelt zyn door de vermenigvuldiging van hun Diſcipelen, en op hoe menigerly wyze des menſſen verſtant bekwaam is om een zelfde zaak te begrypen, dat is de navolging, en dat daar door de verſchillende manieren zyn opgekomen, die de landen, de tyden, de geeſten, ende Natuur door hun onderſcheidinge ons voortgebragt hebben.

Onder alle de goede uitwerkingen die van het gebruik der Printen voortkomen, zal het hier genoeg zyn zes by te brengen, die ligtelyk van de andere zullen doen oordelen. De eerſt is om te behagen door de navolging, ons verbeeldende door haar ſchilderagtigheit de zigtbare dingen.

De 2. is om ons te onderregten op een kragtiger en vaardiger manier als door de woorden. *De dingen*, zegt Horatius, *die door de ooren ingaan nemen een veel langer weg, en treffen ons minder, als die ingaan door de oogen, dewelke zekerder en getrouwer getuigen zyn.*

De 3. van den tyt te verkorten die men zoude moeten gebruiken om de dingen te herlezen die de geheugenis ontſlipt zyn, en om die op den eerſten oogſlag weder te ververſſen.

De 4. de afwezige dingen te verbeelden gelyk of zy voor de oogen waren, en die wy niet zoude konnen zien als door moeijelyke reizen en groote koſten.

De 5. zy geven de middelen om verſcheide dingen gemakkelyk t'zamen te vergelyken, door de weinige plaats die de Printen beſlaan, door der zelver groot getal, en door de verandering.

En de 6. den ſmaak te bereiden tot de goede dingen, en ten minſten een wetenſchap van de ſchoone konſten te geven waar van onkundig te zyn in brave lieden onverſchoonlyk is.

Deze uitwerkzels zyn algemeen: maar ieder kan zyn bezondere verkiezing hebben volgens zyn verligting en zyn neiging: en 't is niet als door deze bezondere uitwerkzels dat ieder de verzameling kan aanleggen die hy doen moet.

Want het is ligt te oordelen, dat in de verſcheidentheit van de * voorwaardens waar van wy ſpreken, de Liefhebbery van de Printen, de order, en de verkiezing die men houden moet, afhangen van den ſmaak en van het oog van een ygelyke.

* Conditions.

Die geene die de Hiſtorien beminnen by voorbeeld, zullen niet onderzoeken als de onderwerpen daar toe behoorende, om niets aan hun nieuwsgierigheit te laten ontbreeken, zy houden deze order die men niet genoeg kan pryzen. Zy volgen die van de landen en van de tyden: en alles wat opzigt heeft tot ieder ſtaat in 't bezonder is by elkander in een of meêr *Porte Feuilles*, daar toe geſchikt.

Eerſtelyk de *Portraiten* van oppervorſten die een Land geregeert hebben, de Vorſten en Vorſtinnen die daar van afgekomen zyn, de zulke die een aanzienelyken rang gehouden hebben, in den Staat, in de Kerk, in de Legers, of in den Tabbaart, die zig agtbaar hebben gemaakt in de verſcheide poſten die zy bekleed, en de bezondere Perzonen die eenig deel in de Hiſtorize Gebeurteniſzen gehad hebben. Zy voegen by deze *Portraitten* eenige regels ſehrift, die te kennen geven den eigen aart van den Per-

Perzoon, zyn geboorte, zyn aanmerkelykste bedryven, en den tyt van zyn doodt.

2. De *Generale* ende *Particuliere* Kaarte van dezen Staat, de Plans en de aftekeningen van Steden, wat zy het allervoornaamste in zig besluiten; de Castelen, de Koninklyke huizen, en alle de bezondere plaatssen die waardig zyn geweest om afgebeelt te worden.

3. Alles wat eenig opzigt heeft tot de Histoiren: gelyk als intrede in steden, de *Carouzels* of Ridderspelen, de *Catafalques* of Koninklyke Lykstatien, wat aan belangt de *Ceremonien* of plegtigheden, de modes en de gebruiken: en eindelyk alle de bezondere Historize Printen.

Dit onderzoek dat voor een staat gedaan is, kan voort gezet werden voor alle de andere met het zelfde gevolg en de zelfde bestiering. Deze order is verstandig uitgevonden, en men is die schuldig aan een Edelman, van elders * genoeg bekent door zyn ongemeene verdiensten, en door 't getal van zyn vrinden.

* Mr. de Ganiegis.

Die geene die hun genegenheit voor de konst is gebruiken een andere manier. Zy maken een verzameling opzigt hebbende op de Schilders en hun leerlingen. Zy stellen by voorbeeld, in de Romeinze School, Raphaël, Michel Angelo, en hun Discipels, en tytgenoten, in die van Venetien, Gorgion, Titiaan, de Bassans, Paul Veronees, Tintoret; en de andere Venetianen. In die van Parma, Corregio, Parmens, en die hun smaak gevolgt hebben. In die van Bologne, de Caratzen, Guido, Dominiquin, Albaan, Lanfranc, en Guerchin, in die van Duitslant, Albert Duur, Holbeen, de Meesters in 't kleen Willem

Baure

Baure en anderen, in die van Nederlant, Otho-Venius, Rubens, van Dyk, en die hun manieren gevolgt hebben, alzo ook de School van Vranryk, en die van andere landen.

Zommige vergaderen hun Printen met opzigt tot de Plaatſnyders, zonder agt op de Schilders te hebben; andere door de overeenkomſt der onderwerpen die zy verbeelden, andere weêr op een andere wyze, en het is regt dat men aan ieder een zyn vryheit daar in laat, om daar gebruik van te maken, zo als het iemant dunkt voor zig het nutſte en het aangenaamſte te zyn.

Hoewel dat men ten allen tyden en in wat ouderdom dat men is het voordeel van het gezigt der Printen kan genieten, niet te min in de jonge jaren is de nuttigheit grooter: om dat de kragt van de jeugt de memorie is, en dat men terwyl men kan zig moet bedienen van dit gedeelte des verſtants, om by zig zelf een verzameling te maken, en om in de dingen onderwezen te worden, die tot den aanwas van het oordeel moeten toebrengen.

Maar zo het gebruik der Printen nodig is voor de jonkheit, het is een groot vermaak en een aangenaam onderhoud voor den ouderdom. Dat een tyt is eigen voor de ruſt en overdenkingen, in dewelke men niet verhindert word door de eidele tytkortinge van de eerſte jaren, wy konnen dan met meerder gemak de zoetigheden ſmaken die de Printen ons geven kunnen; 't zy datze ons leren nieuwe dingen, 't zy datze in ons de denkbeelden herroepen die ons alvorens bekent waren; 't zy dat wy behagen in de konſten hebbende, oordelen van

de verſchillende werken die de Schilders en Plaatſnyders ons gelaten hebben, 't zy dat wy deze kennis nog niet bezittende, ons egter vleijen met de hoop van dezelve te erlangen; 't zy eindelyk dat wy in dit vermaak niet zoeken, als aangenaamlyk onze aandagt op te wekken door de ſchoonheit en haar bezonderheit van voorwerpen, als de Printen ons aanbieden. Want wy vinden hier de landen, de ſteden, de merkwaardige plaatſzen waar van wy in de Hiſtorien gelezen, of die wy zelfs in onze reizen gezien hebben. In diervoegen dat deze groote verändering, en het groot getal van zeldzame dingen die wy hier ontmoeten, zelfs verſtrekken konnen voor een reis, maar een reis gemakkelyk en aangenaam voor die geenen dieze nooit gedaan hebben, of niet in ſtaat zyn geweeſt om die te konnen doen.

Alzo is het zeker door alles dat ik bygebragt hebbe, dat het gezigt van ſchoone Printen, die de jonkheit onderwyzen, die de kenniſze te binnen brengen en verſterken in die geenen die van meerder jaren zyn, en die den ouderdom op zo een aangename wyze onderhouden, voor al de waereldt van groote nuttigheit moet wezen.

Ik oordeel niet dat het nodig zal zyn om het gebruik van de Printen met kragtiger rede aan te dringen, maar dat het weinige dat ik hebbe ter neder geſtelt voor den Lezer genoeg zal zyn, om de gevolgen daar uit op te maken, naar dat zyn oogwit en nootzakelykheit het zal vereiſſen.

Zo de ouden het zelfde voordeel hadden gehad dat wy hedendaags genieten, en dat zy door

door het middel van de Printen aan het nageslagt hadden overhandigt alles wat schoon en ongemeens onder hen gevonden wierd, zo zouden wy klaarlyk konnen onderkennen een oneindig getal van schoone dingen, waar van de Historie Schryvers ons niet als verwerde denkbeelden hebben nagelaten. Wy zouden dan zien die hovaardige gedenktekens van Memphis en Babylon, en den Tempel van Jerusalem die Salomon geboud hadde in zyn heerlykheit. Wy zouden dan oordelen van de Bougevaartens van Athenen en Corinthen en van 't aloude Romen, met meerder Fondament en zekerheit, als uit de stukken en brokken van Schriften die ons uyt de Schipbreuk der oudheit zyn over gebleven. Pausanias, die ons zo een naaukeurige beschryving van Griekenland doet, en die ons als by de hand geleid in alle plaatzen, zoude dan de afbeeldingen tot bewys by zyn verhaal gevoegt hebben, die tot ons zouden gekomen zyn, en wy genooten dan het vermaak, niet alleenlyk de Tempelen en treffelyke Paleizen van dit vermaarde Griekenland te zien, zodanig als zy waren in der zelver volmaakten stant, maar wy zouden ook ge-erft hebben van de Aloude Werkmeesters de konst van wel te bouwen. Vitruvius, wiens *Demonstratien* of bewysstukken verloren zyn, had ons niet onwetende gelaten van alle de Instrumenten en alle de konstwerktuigen dien * hy ons beschryft, en wy zouden in zyn boek zo veel duistere plaatsen niet vinden, zo de Printen de afbeeldingen voor ons behouden hadden, waar van hy zelfs aan ons het verhaal doet. Want in 't stuk van de konsten,

* Machines.

zyn zy de ligten van de redenen, en de opregte middelen waar door de Auteuren hun mening te kennen geven: 't is ook door 't gebrek van deze middelen dat wy verloren hebben de konſtwerktuigen van Archimedes en van de aloude Heron, de kenniſze van veel planten van Dioſcorides, van veel dieren, en veel zeldzame voortbrengingen van de Natuur, die de arbeit en de overdenkingen van de ouden ons ontdekt hadden. Maar zonder ons langer te beklagen over de verloren dingen, laat ons voordeel doen met het geen de printen ons behouden hebben, en zy ons nog aanbieden.

De Afbeelding *van een Volmaakt Schilder, die ik heb afgeſchetſt kan naar myn mening de Liefhebbers te baat komen om van de Schilderkonſt te oordelen: maar om dat de kenniſze van Schilderyen nog iets meerders vereiſcht om geheel volkomen te wezen, zo heb ik geoordeelt hier verpligt te zyn myne gedagten over deze ſtoffe te voorſchyn te brengen.*

XXIX. HOOFTSTUK.

Het oordeelkundige van de Schilderyen.

DAar legt de wezentlykſte zaak in 't verſtant, of de aangeboorne kundigheit, zo wel in een Liefhebber en kender, als in een goet Schilder: Maar gelyk dit oordeel ieder niet en is gegeven, zo moet men het zelve egter altyt voor onderſtellen, of ten minſten by gebrek

gebrek van dit verſtant een groote liefde voor de Schilderkonſt

Daar zyn driederlei zoorten van kundigheden om van de Schilderyen te oordelen. De eerſte beſtaat in het ontdekken wat dat goet en wat ſlegt in een zelfde ſtuk Schildery is. De twede aangaande den naam van den Meeſter. En de derde, om te weten, of het Orgineel is of Copy.

I.

Wat dat goet en wat dat ſlegt is in een Schildery.

HEt eerſte van deze kundigheden, het welk zonder twyffel het moeijelykſte is om te verkrygen, onderſtelt een doordringentheit en ſcherpzinnigheit van geeſt, met een wetenſchap van de grondregels der Schilderkonſt, en van den maatregel van deze dingen, is afhankelyk de kennis van deze konſt. Een doordringent en ſcherpzinnig verſtant dient om te oordelen van de Inventie, van de generale uitdrukking van 't onderwerp, van de Hertstogten des gemoets in 't bezonder, van de * verbloemde verbeelding, van het geen de † gebruiken aangaat en van het Poëtize: en 't verſtant van deze ‡ gronden, doet de oorzaak van de uitwerking vinden daar men over verwondert Staat. 't Zy dat ze komen van den goeden ſmaak, van de zekerheit of de vloeijentheit der tekening; 't zy dat de voorwerpen zo voordelig geſchikt ſchynen, of dat de Couleuren,

* Allegories.

† Coſtume.

‡ Principes.

ren, de ligten en de schaduwen daar in wel verstaan zyn.

Die geene die hun verstant niet aangekweekt hebben door de kennisze van deze gronden, ten minsten in de bespiegeling, konnen wel aangedaan zyn over de werking van een schoon stuk: maar zy zullen noo't rede konnen geven van hun oordeel dat zy daar over zoude vellen.

Ik hebbe getragt door de afbeelding van een Volmaakt Schilder dien ik heb voorgestelt, de natuurelyke verligting te hulp te komen, daar de Liefhebbers van de konst alreeds van voorzien zyn. Des niet tegenstaande wil ik niet datze in alle de bezonderheden van de delen der Schilderkonst behoren in te dringen; dat eerder de verpligting van een Schilder, als van een Liefhebber is, ik zoude alleenlyk hun goet verstant op den regten weg willen stellen om hun tot de kennisse te geleiden, die ten minsten in 't algemeen ontdekt, wat dat goed en wat dat slegt in een Schilder is, niet alzo dat Liefhebbers van deze schoone konst, die genoeg vernuft en genegenheit hebben, niet zouden konnen intreden om zo te spreeken, in dit Heilligdom, en kennis verkrygen van alle de bezonderheden, door de verligtingen die de ernstige overdenkingen hen ongevoeliglyk aan de hand zullen geven.

De agting voor de konsten was zodanig in zwang ten tyden van Alexander: dat om dezelve een weinig in den grond te verstaan, men al de jonge Edellieden hen in de tekenkonst liet oeffenen, in voegen dat de geene die van Natuure bekwaamheit hadde, het aankweekten

door

door de oeffening, en in gelegentheit overtroffen en zig onderſcheiden door het verheevene van hun kennis. Ik verzende dan die geen, te weten die de handeling ontbreekt, tot het ontwerp dat ik van de Volmaaktheit gegeven hebbe.

II.

Van wat Meeſter zodanig een ſtuk is.

DE kennis van den naam des Meeſters komt van een groote ervarentheit, en met veel opmerking gezien te hebben menigte van Schilderyen van alle de Schoolen, en der voornaamſte Meeſters die dezelve uitmaken. Men kan zes dezer Schoolen tellen: de Romeinze, Veneetziaanze, die van Lombardien, Duitsland, Nederland, en Vrankryk. En na dat men door een groote oeffening een klaar denkbeeld van ieder dezer Schoolen heeft verkregen, indien daar verſchil is om te oordelen wie zodanig een Schildery gemaakt heeft, zo moet men het ſtuk daar toebrengen daar het allernaaſt by komt, en wanneer men de School zal gevonden hebben, zo moet men dit Schildery toeëigenen aan die Schilders die van die School zyn, en welkers manier het meeſt overeenkomt met dit ſtuk. Maar om deze bezondre manier wel te kennen van den Schilder, daar in beſtaat naar myn gedagten de grootſte zwarigheit.

Men vind Liefhebbers die by hen zelf een denkbeeld op maken van drie of vier Schilde-

ryen die zy voor deze gezien hebben, en die daarom gelooven genoegzaam in ſtaat te zyn om uitſpraak over zyn manier te doen, zonder in overweeging te nemen de meerder of minder vlyt die de Schilder in 't werk geſtelt heeft om het zelve te maaken, nog in wat ouderdom hy dat gemaakt heeft.

Ten is niet over eenige enkele ſtukken van een Schilder? Maar over het algemeen van zyn werken dat men van zyn verdienſte moet oordeelen. Want daar en is niet een Schilder die niet zomtyts eenige goede en eenige ſlegte Schilderyen gemaakt heeft. Na maate van zyn vlyt of de gelukkige neiging van zyn geeſt. Daar en is 'er niet een geweeſt die zyn beginzel niet heeft gehad, zyn voortgang en zyn einde; dat is te zeggen drie manieren: De eerſte, die veel helt naar die van zyn Meeſter; de tweede, die hy naar zyn ſmaak geſchikt heeft, in de welke de maat van zyn begaaftheden en zyn * Geeſt in beſtaat; en de derde, is die doorgaans afwykt en komt te vervallen in 't geene dat men manier noemt: om dat een Schilder, als hy lang naar de Natuur geſtudeert heeft, zonder langer met haar raat te pleegen, de vrugten van de gewoonte die hy aangenomen heeft wil genieten

* Genie.

Wanneer een verſtandig Liefhebber dan wel zal overwoogen hebben de verſchillende Schilderyen van één Meeſter, en daar uit by zig een Volmaakt denkbeeld geformeert van de maniere, die ik voorſtelle, als dan, zal het hem geoorloft zyn om van den maker van een ſtuk te oordeelen, zonder van vermeetelheit verdagt te zyn. Nogtans alhoewel hy een goet

ken-

kender is uitſtekent door zyn bekwaamheit, door zyn opmerkingen, en lange ervarentheit, evenwel kan hy zomtyts zig bedriegen over den naam van den Meeſter, (want wie is 'er die zig niet bedriegt)? ten minſten kan met waarheit gezegt worden, dat hy zig zelfs niet kan bedriegen in de zekerheit en vaſtheit van zyn oordeel.

In der daad, daar zyn Schilderyen die door Diſcipelen gemaakt zyn geweeſt, dewelk hun Meeſters van naar by gevolgt hebben, in de wetenſchap en in de manier, men heeft verſcheide Schilders gezien die den aart van een ander Land gevolgt hebben in plaats van hun eigen, men heeft 'er gehad, die, in hun land zelfs zyn overgegaan in de manier van een ander, en die in deze verändering verſcheide Schilderyen gemaakt hebben zeer twyffelagtig ten opzigt van den naam van den Meeſter.

Deeze zwarigheit ontbreekt geen heel middel voor die geen, die, niet vergenoegt van zig op te houden met het kenteeken van de hand des Meeſters, genoeg doorzigtigheit hebben om die van zyn geeſt te ontdekken: een bekwaam man kan gemakkelyk de wyze van doen hoedanig hy zyn teekeningen uitvoert voor oogen ſtellen: maar niet de ſcherpzinnigheit van zyn gedagten. 't Is dan niet genoeg om den Meeſter van een Schildery te ontdekken, met de handeling van zyn Pinceel te kennen, zo men niet indringt tot den eigen aart van zyn geeſt: hoewel het veel zy een regt denkbeeld te hebben van den * aart die de Sehilder heeft in zyn teekening, zo men moet verder indringen in het merkteeken

* Goût.

ken van zyn vernuft, en in den geeſtigen zwier dien hy aan het begrip van zyn verſtant heeft weeten te geeven.

Niet te min is myn voorneemen niet dat ik een Liefhebber van de Schilderkonſt over deze ſtoffe het ſtilzwygen zoude aanraaden, die nooit gezien, nog onderzogt hadde dit groot getal van Schilderyen; in tegendeel is het goet daar van te ſpreeken, om de kennis te verkrygen en te vermeerderen. Ik zoude alleenlyk wel willen dat ieder zyn maat wiſt te meeten naar zyn ondervinding: de zeedigheit ſtaat zeer wel aan de geenen die beginnen, voegt zelfs ook aan de alderervaarenſte, boven al in moeijelyke dingen.

III.

Orgineel, of Copy Schildery, t'onderkennen.

MYn voorneemen is hier niet om van middelmatige Copyen te ſpreeken, die terſtont gekent zyn van al de Liefhebbers, nog minder van ſlegten, die voor zulks voor de oogen van ieder een doorgaan. Ik onderſtel een Copy van een goet Schilder gemaakt, het welke een aandagtige aanmerking verdient, en ten minſten voor eenigen tyt opſchort de uitſpraak van de ſneedigſte kenders. En deeze Copyen vind ik driederly in zoorten.

De eerſte is getrouwelyk gevolgt, maar ſlaafs.

De tweede, is lugtig, gemakkelyk, en niet getrouw.

En de derde, is getrouw, en gemakkelyk.

De eerste, die slaafs en getrouw is, komt over een met de waarheit, de teekening, de Couleur en de toetszen van 't Orgineel: maar de vreeze van de palen te buiten te gaan van de verdeeling, en te ontbreeken aan de getrouheit, maakt de hand van den Copyëerder zwaarmoedig, en doet het zelve kennen voor 't geen dat het is, indien het maar een weinig onderzogt word.

De tweede zoude bekwaamer zyn om te bedriegen, ter oorzaak van de lugtigheit des Pinceels, zo de ongetrouheit van de omtrekken de oogen van de verstandigen niet openden.

En de derde, die getrou en gemakkelyk, en door een wyze en gelukkige hand gedaan, boven al in den tyt als het Orgineel gemaakt is, belemmert de aldergrootste kenders, en stelt hen dikwils in gevaar om uitspraak tegen de waarheit te doen, hoewel volgens de waarschynelykheit.

Zo daar dingen zyn die de Orgineelheit van een werk schynen te begunstigen, daar zyn 'er ook die dat schynen om ver te werpen; gelyk de weêrgaâ van een zelfde stuk, de vergeetenis, waar in het geduurende eenigen tyt in geweest is, en de geringe prys dat het gekost heeft, maar alhoewel deze aanmerkingen van eenig gewigt konnen zyn, zo zyn ze dikwils zeer beuzelagtig by gebrek van wel onderzogt te werden.

De vergeetenis van een Schildery komt veeltyts van de handen in dewelk het is gevallen, of van de plaats daar het is, of van de oogen die het zien, of van de weinige liefde

de die zyn bezitter voor de Schilderkonst heeft.

De geringe prys komt doorgaans voort van de nootzaakelykheit of de onwetenheit van de geene die verkoopt

En de het zelfde herhaling of de weêrgaâ van een Schildery, dat meêr waarschynelykheit heeft, is altyt geen gefondeerde rede. Daar is byna niet een Schilder die niet eens het zelfde weederom gemaakt heeft van iets van zyn werken, of om dat hy daar behaagen in heeft gehad, of om dat men hem verzogt een diergelyk te maaken. Ik hebbe van Raphaël twee Liev-vrouwen gezien, dewelke uit nieusgierigheit by den andere gestelt zynde, de konstkenders overreeden dat de eene zo wel als de andere Orgineel was. Titiaan heeft tot zeven of agt malen het zelfde stuk Geschildert, even eens als men verscheide malen een Comedie vertoont die genoegen heeft gegeeven. En wy zien veel Schilderyen het zelfde verbeeldende van de beste Meesters van Italie tegenwoordig nog elkander betwistende over de deugt en den voorrang. Maar hoe veel andere zien wy die zelfs de allergaauste Schilders gemompt hebben? en onder verscheide voorbeelden die ik zoude konnen bybrengen, zal ik my vergenoegen hier te verhaalen dat van Julio Romaan, dat ik uit Vasari getrokken heb

De Hertog van Mantua Fredericus de tweede, door Florencen reizende naar Romen om den Paus Clemens den VII. te groeten. Zag in 't Paleis van Medicis, boven een deur, het Conterfeitzel van Leo den X tussen de Cardinaal Julio de Medicis en de Cardinaal Rossi. De

hoof-

hoofden waaren van Raphaël, de klederen van Julio Romaan, en 't geheel was verwonderlyk. En in der daad de Hertog van Mantua, na dat hy het wel bezigtigt hadde, wierd daar zo op verslingert, dat hy zig niet konde onthouden wanneer hy tot Romen was om het van den Paus te verzoeken, die het aan hem beleefdelyk toestont. En aanstonts aan Octaviaan de Medicis deed schryven, dat hy het Schildery zoude in pakken, en naar Mantua zenden. Octaviaan, die zo een groot Liefhebber van de Schilderkonst was, en die Florence van zo een schoon stuk niet wilde berooven, vond middel om het verzenden op te schorten, onder voorwendzel van een kostelyker lyst om het Schildery te laten maaken. Dit uitstel gaf tyt aan Octaviaan om het stuk te doen Copyëeren van André del Sarto, die het navolgde tot aan de kleine stippeltjes toe die daar op waaren. Dit werk was in waarheit zo over eenkomende met het principaal, dat Octaviaan zelf moeite hadde om hen van den andere te konnen onderscheiden, en om zig zelf niet te bedriegen zo merkte hy de Copy van agteren, en zond het eenige dagen daar aan naar Mantua. De Hertog ontfing het met alle mogelyke voldoening, niet twyffelende of het was van Raphaël zelf zo wel als van Julio Romaan, die als doen in dienst van dien Prins was, en al zyn leeven by die mening zoude gebleven hebben ten ware Vasari, die de Copy had zien maaken, hem niet uit de dooling geholpen hadde. Want deeze tot Mantua gekomen zynde, wierd zeer wel ontfangen van Julio Romaan, die naar dat hy hem alle de fraeijigheden

heden van den Hertog getoont hadde, hem zeide dat hem nog overig was te zien het schoonste stuk dat in 't Palais gevonden wiert, te weeten het Conterfytzel van Leo den X. van de hand van Raphaël; en het toonende, zeide hem Vasari, *dat het in waarheit zeer konstig was, maar niet van de hand van Raphael.* Julio Romaan het met meêr aandagt beschouwt hebbende: *hoe* voerde hy hem te gemoet, *is het van Raphaël niet? is 't dat ik myn eigen werk niet zoude kennen, en zie ik niet de Pinceelslagen die ik zelfs gegeeven hebbe? Gy geeft daar geen agt genoeg op* hernam Vasari, *want ik kan u verzeekeren dat ik het heb zien maaken van André del Sarto: tot bewys daar van zult gy agter op de doek een teeken vinden, datmen daar met voordagt opgestelt heeft, om het van het Orgineel te onderscheiden* Julio Romaan dan het Schildery omgekeert, en de waarheit van de zaak gezien hebbende, trok de schouders op van verwondering, zeggende deze woorden. *Ik schat het alzo hoog als of het van Raphaël was, en zelfs meerder: want het is niet Natuurlyk van zo een uitmuntend man naar te volgen: tot aan 't bedriegen.*

Aangezien dan Julio Romaan, hoe verstandig dat hy was, naar dat hy van te vooren gewaarschout zynde, en het Schildery wel bezigtigt hebbende volharde in zig te bedriegen in zyn oordeel over zyn eigen werk, hoe zoude men het konnen vreemt vinden dat andere Schilders, minder in konst en verstant als hy, zig lieten misleiden over de werken van anderen? 't Is aldus dat de waarheit haar zomtyts kan schuilhouden voor de doorgrondigste weeten-

tenſchap, en dat op de daad ontbreekt, is niet altyt gebrek van goet oordeel.

Ondertuſzen wat twyffelagtigheit dat 'er zy over de egtheit van een ſtuk; des niet te min draagt het uitterlyke teekenen genoeg om oorzaak aan een kender te geeven, om zonder vermeetelheit zyn gedagten daar over te uitten: maar als een gevoelen gegrond op een vaſte kennis.

Myn ſchiet nog iets overig te zeggen van zulke Schilderyen, die nog Orgineel nog Copy zyn, dewelke de Italiaanen noemen, *Paſtici* dat zeggen wil paſtey: want gelyk de verſcheide dingen die een paſtey uitmaken niet anders onder een vermengt worden als om een enkelden ſmaak te geven, alzo tragten alle die nabootzingen, waar van zo een geſchilderde paſtey zamen geſtelt is, niet anders als om de eenvoudige waarheit te vertonen.

Een Schilder die op deeze wyze bedriegen wil, moet de manier en de weetenſchap van den Meeſter, waar van hy zig een denkbeeld wil maken, in het hooft hebben, om dat in zyn werk te brengen, 't zy dat hy 'er iets in te pas brengt uit een Schildery van deezen Meeſter alvoorens gedaan, het zy dat de Inventie van hem zynde, hy met lugtigheit niet alleen de toetszen, maar ook den aart van de Teekening en dat van de Coloriet navolgt. Het gebeurt zeer dikwils dat de Schilders, die zig voorſtellen de manier van een ander te Conterfyten, altoos in 't ooge hebbende zulks naar te volgen die beter zyn als zy zelfs, in deezer voege beeter Schilderyen maaken, dan die zy uit hun eigen grond zouden voortbrengen.

On-

Onder die geenen die hun werk gemaakt hebben om alzo de maniere van andere Schilders naar te boorſzen, zal ik my hier vergenoegen met David Teniers te noemen, die bedrogen heeft, en die nog alle dagen de Liefhebbers bedriegt, dewelke van zyn behendigheit niet gewaarſchout zyn, die hy hadde van zig te *Transformeren* of te veränderen in Baſzan, en Paulo Veroneeſe, daar zyn 'er van deze, *Paſtici* die met zo veel behendigheit gemaakt zyn, dat zelfs de oogen van de allerverligſte in den eerſten opſlag daar door zyn miſleid. Maar de dingen van naar by onderzoekende, zo werd Coloriet met Coloriet, en Pinceel met Pinceel vergeleken wel haaſt onderſcheiden.

David Teniers, by voorbeeld, had een bezondere gaave om de Baſzans te Conterfyten: maar zyn vloeijend en lugtig Pinceel dat hy in deeze konſtgreep gebruikt heeft, is het beginzel van de blyke van zyn bedriegery. Want zyn Pinceel, dat gemakkelyk en lugtig is, is nog zo geeſtig, nog zo eigen niet om de ware eigenſchap der voorwerpen uit te drukken als die van de Baſzans, inzonderheit in de beeſten.

Het is waar dat Teniers houding heeft gehad in zyn Couleuren: maar daar regeert een zeeker graauw in aan het welke hy gewoon was, en zyn Coloriet heeft die kragt, nog die zagtigheit niet als dat van Jacomo Baſzan. 't Is alzo met al de paſteytjes, en om zig niet te laten bedriegen, moet men het onderzoeken door vergelyking met de beſte voorbeelden, den aart van de teekening, en van het Coloriet, benevens het kenteeken van 't Pinceel.

II BOEK.

Van den Oorsprong der Schilderkonst.

ALHOEWEL de Auteuren die iets van het beginzel der Schilderkonst hebben gezegt verscheidentlyk daar van gesprooken hebben, zo komen zy ten minsten alle overeen, dat de schaduwe geleegentheit aan de geboorte van deze konst gegeven heeft. Plinius verhaalt over dit onderwerp de Geschiedenis van een dogter van Sicyonien, genaamt Corinthia, en zegt dat een jongman die zy beminde, in slaap zynde by het ligt van de lamp, dat zy de schaduwe van zyn Troni die op de muur was de uiterste kanten daar van omtrok om alzoo het Portrait van haar minnaar te hebben. Zo het waar is, gelyk als het schynt, dat de schaduw de uitvinding van de Schilderkonst verwekt heeft, de navolging is zo Natuurlyk aan den mensch, dat zy niet zullen gewagt hebben tot aan den tyt van Corinthia om de Figuuren op hun schaduw om te trekken, de schaduw alzo out zynde als de lichamen zelf.

Maar zonder zig langer over deeze gedagten uit te breiden en zonder naar zo onzekeren. oorsprong als die van de Schilderkonst te zoeken, zo kan men met veel zekerheit zeggen, dat deze konst haar op komst in den zelven tyt als de Beeldhouwery gehad heeft, de eene en de ander de teekening voor grondslag hebbende, al van den tyt van Abraham, wanneer de

Beeldhouwery al in gebruik was, de Schilderkonſt by gevolge doen ook bekent, en in gelyke waarde, zy heeft konnen verdwynen en wederom opryzen volgens de verändering der tyden. De Oorlog is een konſt die alle de andere verdelgt, de Schilderkonſt is zo veel te meêr daar aan bloot geſtelt geweeſt om dat zy voor 't vermaak is uitgevonden, maar de goede konſten zyn als de Phœnix, zy werden herbooren uit hun aſzen. Alzo is het gelooflyk dat de Schilderkonſt verſcheide maalen is uitgebluſt en wederom van nieuws verrezen, zelfs in de eerſte tyden; hoewel in een flaeuwen ſtant, en dat de geene aan wien men de Inventie heeft toegeſchreeven ſlegs herſtelders en vernieuwers zyn geweeſt.

Maar na dat men met de oude Schryvers te raade heeft gegaan, zal men bevinden dat Giges van Lydien de Schilderkonſt in Egypte heeft geinventeert, Euchirus in Griekenland, dat Bularchus haar van Lydien in Italie bragt onder de regeeringe van Romulus. Deeze Schilder maakte een ſtuk, waar in hy verbeelde den ſtryd van de Magneſiers, het welk zo ſchoon bevonden wierd van Candaulus Koning van Lydien, dat om te betaalen, hy het geheel met Goud bedekte. Waar uit men beſluiten kan dat de Schilderkonſt in die tyden in eere was.

Het is genoegzaam onnodig in dit kort beſtek te verhaalen het weinige dat de Schryvers weeten te zeggen van de eerſte Schilders, die voor 't verval van 't Keizerryk geleeft hebben: dewyle daar niet meêr overig is van hunne werken, zo heeft men ook weinig nieuwsgierigheit

righeit om het geene hen aanbetreft te weeten, en zyn geheugenis met hunne naamen te belaſten. Des niet tegenſtaande kan men eenige uitzonderen, die door de Faam aan ons zo vermaart zyn overgelevert dat het ſchande zoude zyn van hen niet te kennen. Ik vind 'er zes onder dit getal: Zeuxis, Parraſius, Pamphilus, Timanthes, Apelles, en Protogenes. Zy leefden in de Eeuwe van Alexander de Groote, wanneer de Edele konſten in hun bloei en luiſter waren: en alhoewel wy niets en hebben van hunne werken, kan men evenwel oordelen van den trap van hun Volmaaktheit, uit die van de Beeldhouwery van de zelfde Eeuwe, die nog heden van ons gezien worden, en door den groten prys dien men daar voor betaalde; Want men heeft aan Timanthes gegeven, en vervolgens aan Apelles voor één éénig ſtuk tot hondert Talenten, dat de waardy van onze munt is, hondert tagentig duizent guldens

Om de waarheit te zeggen wy hebben nog eenige overblyfzels van de oude Schilderkonſt, maar nog de tyt, nog de makers zyn bekent: het allervoornaamſte is te Romen in de hoeve van Aldobrandini, verbeeldende een Trouw. Dit werk is van een grooten * aart van teekening, maar het heeft veel van het ſteenagtige van de Griekze *Bas-relieven.* Het is droog en zonder kennis van groepen, nog van ligt en bruin. Maar het is gelooflyk dat alle de Schilderwerken die in Griekenland in dien tyt gemaakt zyn, niet van die zelfde zoort zyn geweeſt, want het geene wy leezen van Zeuxis en Parraſius, die door hun Pinceel bedroogen

* Goût.

hebben, niet alleen de Beeſten, maar de Schilders zelver, moet ons overreeden dat zy in de gronden van de Schilderkonſt waren ingedrongen veel verder als de maker van dit werk ſtuk. Het is waar dat zy het gebruik van de Olyverf niet hadden, dewelk zo veel kragt aan de Couleuren geeft, maar zy konnen konſt geheimen gehad hebben aan ons onbekend, Plinius zegt ons dat Apelles zig diende van een Vernis die een leevendigheit aan zyn Couleuren gaf, en die dezelve bewaarde. Hoe dat het zy, men kan niet tegen de algemeene getuigenis gaan van de aloude Schryvers die van de Schilders van dien tyt geſprooken hebben, en uit hun Schriften moet men beſluiten dat de Schilderkonſt als doen op een hoogen trap van Volmaaktheit was, en het getal van uitneemende Schilders menigvuldig. Wy zullen hier alleen van de voornaamſte ſpreken.

Het leven der zes voornaamſte Schilders van Griekenland.

Z E U X I S.

GEboortig van Heracléea in Macedonien, leerde de eerſte beginzelen van de Schilderkonſt in de 95 Olympiade, vierhondert jaren voor de geboorte van Jeſus Chriſtus, hy gaf zig ten eenemaal daar aan over; en het geluk beantwoorde aan de drift tot zyn Studien, en deed hem ſtoute dingen onderneemen, die hem veel vermaartheit toebragten. Hy was ervaaren in de tekenkonſt. Maar in het Coloreeren

reeren heeft hy meêr voortgang gedaan als eenig Schilder van zyn tyt. Plinius zegt dat Apolodorus de eerſte gronden heeft gelegt van 't ligt en bruin en 't Coloriet, openende aan Zeuxis de poorte van de Schilderkonſt, en dat dezelfde Apolodorus zig beklaagde dat Zeuxis daar zo vaardig was doorgeſtapt dat hy hem de konſt ontdragen hadde: de aanzienelykſten werken waar toe hy zig liet gebruiken deeden hem groote Rykdommen verkrygen, en zonder meêr goederen van de Fortuyn te verwagten, begon hy mildelyk zyn Tafereelen weg te ſchenken, om dat hy niet zag zeide hy, dat eenige prys genoeg was om derzelver waarde te betaalen.

De Agrigentiners hem verzogt hebbende te Schilderen een naakte Helena om in hun Tempel te ſtellen, zonden aan hem ten zelven tyt, alzo hy dat begeert hadde, verſcheide van de ſchoonſte dogters van hun land, hy behield 'er vyf, en naar hen wel bezigtigd te hebben maakte hy by zig een denkbeeld van hun ſchoonſte partyen, om daar van het lighaam t'zamen te ſtellen dat hy te verbeelden hadde. Hy Schilderde het naar deze voorwerpen, en dit beeld dat hy met zo veel zorgvuldigheit uitvoerde ſcheen hem zo volmaakt te zyn, dat hy zig niet ontzag te zeggen tegen de Schilders die zig daar over verwonderen, datze het wel konde pryzen, maar niet naarvolgen.

Parraſius betwiſte hem de eere van den voorrang, zy kwamen overeen om ieder een ſtuk te maaken. Zeuxis Schilderde druiven, en Parraſius een Gordyn. Het werk van den eerſten bloot geſtelt zynde lokte de Vogelen aan,

 die

die op de Geſchilderde druiven pikten, welke zy voor natuurlyk aan zagen. Zeuxis heel hoogmoedig over de goetkeuring van dit pluim gedierte, zeide tegen Parraſius dat hy nu zyn Schildery had te voorſchyn te brengen, en dat men het Gordyn zoude weg ſchuiven. Maar zig vindende bedroogen door dit zelve Gordyn, dat het Schilderwerk van Parraſius was, beleed hy openhertig overwonnen te zyn, om dat hy maar voogelen, en Parraſius hem, een Schilder zelver, bedroogen hadde.

Zeuxis Schilderde eenigen tyt daar naar een jongen die een Corf met druiven droeg, en ziende dat de Vogelen daar ook met de Bek tegens aanvloogen, bekende hy met dezelfde vryborſtigheit, dat zo de druiven wel geſchildert waaren, nootzakelyk de jongeling ſlegt moeſt zyn: om dat de Vogelen daar geen vrees voor betoont hadden.

Agathargus, die met ongedult zag, dat Zeuxis zo veel tyt gebruikte om zyn werken uit te voeren, zeide hem eens, dat wat hem aanging hy zyn Schilderyen veel vaardiger Schilderde. Gy zyt wel gelukkig voerde hem Zeuxis te gemoet, ik doe myn werken niet als met veel tyt en opmerking; om dat ik wenſch die wel te maken, en wel verzeekert ben dat de agting van de dingen die in weinig tyts gemaakt zyn, niet duurzaam is.

Hoewel dat Zeuxis in 't algemeen in zyn Eeuwe hoog geagt wierd, des niet tegenſtaande had hy zyn tegenpartyders. Ariſtoteles heeft hem verweeten dat hy de gaave niet hadde gelyk behoorde om de Hertstogten uit te drukken: en Quintiliaan zegt, dat hy de uitterſte par-

partyen van zyn Figuuren te kloek maakte, dat hy daar in Homerus naar volgde, die behaagen nam in de beſchryving die hy deed van de lighaamen, om hun kloeke en ſterke leden toe te eigenen, zelfs aan die der vrouwen. Plinius maakt gewag van de werken van Zeuxis, en Lucianus beſchryft met veel omſtanheit de Schilderyen van de Familie van een Centaurus. Feſtus zegt dat het laaſte ſtuk van deze Schilder het Conterfytzel was van een oude Bes, en dat dit werk hem zo deed laggen, dat hy het beſtorf, hoewel dat deeze zaak bezwaarlyk is om te gelooven, zo is zy egter niet zonder voorbeeld.

De Tytgenooten van Zeuxis waaren, Timanthis, Androcides, Eupompes, en Parraſius.

P A R R A S I U S.

PArraſius, geboortig van Epheſen, zoon en Diſcipel van Evénor, was mededinger van Zeuxis. Men kan in 't leven van den laaſten zien de Schilderyen die zy tegens elkander om te trotſſeeren gemaakt hebben. Zy gingen alle beide voor de alderbekwaamſte van hun tyt, dat de tyt was van ſchrandre verſtanden: en Quintilianus zegt, dat zy de Schilderkonſt hebben opgeheeven tot een hoogen trap van Volmaaktheit; Parraſius voor de teekening, en Zeuxis voor de Colorering.

De Schryvers ſtemmen daar in over een datze aan Parraſius de eere geeven van zeer vaſt en vloeijend geteekent te hebben, en de lighamen verbeeld, niet gelyk de Natuur hen had

voortgebragt, maar zo als zy hen konde voortbrengen; 't is, door dit groote denkbeeld dat hy geschreeven heeft van de Simmetrie der lighaamen.

Onder andere dingen munte hy uit in de uitdrukking van de driften der ziele, hoedanigheit die men niet genoeg kan looven; in de sierlyke hoofthulzels, in de verspreiding van de haerlokken, en in 't vriendelyk laggen van den mond.

Hy had een overvliegend vernuft en verheeventheit van Geest: maar de lofftugtingen die over zyn werken gedaan wierden, en die hy geloofde te verdienen, maakten hem geweldig opgeblaazen, spreekende van anderen met veragting, en van zyn zelf, als had hy de konst tot haar uitterste Volmaaktheit gebragt. Hy maakte geen zwaarigheit van zig den Meester en Prinse der Schilderkonst te noemen: en hy was overdadig pragtig in alles wat omtrent zyn Perzoon aanging, zonder gemaaktheit egter en zonder bedwang.

Hy had de gewoonte van zig te vervoeren in zyn werken. Hy begaf zig nooit tot Schilderen dan als wanneer hy van een vroolyke gesteltenis was; hy verzoete zyn arbeid al zingende in zyn eenigheit op een matigen toon. Hy heeft veel werken gemaakt, waar van de allervoornaamste bygebragt werden in het 35 boek van Plinius, daar het de Liefhebbers konnen naar zien.

PAM-

PAMPHILUS.

PAmphilus, gebooren onder de Regeering van Philippus, had Macedonien voor Vaderland, Eupompus voor Meester, en den beroemden Apelles tot zyn Discipel. Hy had zulke groote gedagten van zyn konst; dat hy niet geloofde dat men daar bekwaam in konde werden, zonder in de geleertheit en in de Geometrie geoeffent te zyn, aangaande hem zelf zo was hy een zeer geoeffent man in beide deeze dingen. Zyn groote agting trok de aanzienelykste Discipelen tot hemwaarts: hy wilde niemant zyn konst leeren minder als voor een talent; dat is te zeggen, zes hondert kroonen van onze munt, geduurende den tyt van tien jaaren, die hy hen onder zyn opzigt hield in de Studie van de Schilderkonst; hy deed hem zo veel betalen van Apelles en Melanthius, maar BUDEUS zegt dat het alleen voor één jaar zoude geweest zyn.

Het was door zyn raad en aanzien dat eerst te Sycionien, en vervolgens in geheel Griekenland, de jonge lieden van een vrye geboorte en voorname afkomst het teekenen leerden voor alle dingen, en dat de Schilderkonst zeedert dien tyt in zo groote eere gehouden wierd, dat het door een bevel wierd verboden aan alle andere, en alleen aan de Eedele toegelaten om hen in deeze konst te oeffenen. Waar uit men kan besluiten, dat indien de Schilderkonst in hoogagting is geweest by de ouden, door de allerbeschaafste volken, het niet zonder reden is dat verligte Vorsten haar beminnen en

beschermen, en dat verstandige Perzonen daar eer in stellen in der zelver kundigheit.

TIMANTHES.

Timanthes leefde in den zelfden tyt als Pamphilus. Men weet de plaats van zyn geboorte niet; maar hy is een van de wyste en verstandigste Schilders van zyn eeuw geweest. Onder de werken die hy gemaakt heeft, is het allervermaarste daar menigte van Schryvers met lof van gesprooken hebben, de offerhande van Iphigenia. Deze jonge Dogter vertoonde een verwonderlyke schoonheit, en scheen gewillig haar zelfs op te dragen aan haar Vaderlant. De Schilder had daar verbeeld Calchas, Ulysses, Ajax, Menelaus, Vrinden en bloetverwanten deezer Princes, en zig hebbende den Geest uitgeput om aan ieder van hen de verschillende kenteekenen van droefheit te geeven, naar de behoorlykheit van de Perzoonen, Schilderde hy Agamemnon, Vader van Iphigenia, het aangezigt verborgen onder zyn kleed, niet konnende op een andere manier kragtig genoeg uitdrukken het gevoel van zyn droefheit. Invoegen dat de uitdrukkingen die op de weezens scheenen van den Broeder en de Oom van dit slagt offer, deeden oordelen van de smertelyken staat waar in de Vader konde zyn.

Timanthes hebbende op een ander tyt in een kleen stuk een slapenden Cyclops geschildert, wierd te rade, om van zyn grootheit te doen oordeelen, om by hem eenige Satyrtjes te Schilderen, die de maat van zyn duim namen

met

met een Tyrze, dat een ſlag van een zeer hogen ſtok was (omſlingert met wyngaart loof.) Plinius maakt gewag van de voornaamſte werken van Timanthes, en zegt dat deze Schilder in al zyn ſtukken veel meêr dingen te bedenken gaf, als hy daar had ingemaakt.

A P E L L E S.

APelles, door de Faam verheeven boven al de Schilders, was van 't Griekze eilant Cos, zoon van Pythius, en Diſcipel van Pamphilus, waar van wy geſprooken hebben. De groote Schilders zo wel als de groote Poëten hebben ten allen tyden de goetgunſtigheit der Oppervorſten tot hen bewogen: Apelles heeft bezondere blyken van den grooten Alexander ontfangen, die, niet alleen dezen Schilder vereerde met zyn hoogagting, ter oorzaak van zyn groote bekwaamheit maar die hem beminde ter oorzaak van de opregtigheit zyner zeeden.

Apelles had van de geboorte zo veel geſchiktheit en neiging voor de Schilderkonſt, dat om daar in bekwaam te worden, hy zig niet ontzag aan Pamphilus zyn Meeſter één talent voor één jaar te geeven, en hy had voor een ſtokregel geen dag te laten voorby gaan zonder teekenen: Waar van dit ſpreekwoord is herkomſtig, *Nulla dies ſini linea* geen dag zonder een trek laten voorby gaan, dat is te zeggen, zonder zig in 't teekenen te oeffenen. De geweldige neiging van zyn Geeſt en de naarſtigheit van zyn Studie gaven hem deeze goede meening niet, die de Meeſters doorgaans van

van hen zelven neemen. Hy wilde van zyn bekwaamheit niet oordeelen als door de vergelyking met die van anderen die hy ging bezoeken. Al de waerelt weet wat tuſzen hem en Protogenes gebeurde. Deeze woonde in 't eiland Rhodus, daar Apelles een reis om deede om zyn werken te zien, dien hy ſlegs van aan zien kende: Maar in het huis van Protogenes niemant vindende als een oude Vrouwe, die hem naar zyn naam vroeg, ik zal het op dit doek ſtellen, zeide hy, en nemende een Pinceel met eenige Couleur zo teekende hy iets met een uitſtekende nettigheit, Protogenes t'huis gekomen zynde verhaalde hem de oude vrouw het gebeurde, hem toonende de doek. Maar hy, met aandagt de ſchoonheit van deze trekken beſchouwende, zeide dat Apelles gekomen was en dit gedaan had, niet geloovende iemant anders in ſtaat te zyn, iets zo ſchoon te maken en neemende van een andere Couleur, zo teekende hy daar een omtrek over die nog fynder en netter was, en vervolgens uitgaande, gaf hy laſt, dat, indien de geen die gekomen was wederom kwam, het den zelven te vertoonen, en hem te zeggen dat het was van den man dien hy zogt. Apelles terſtont wederom gekomen, en beſchaamt van zig verwonnen te zien, nam een derde Couleur, en trok onder de trekken die gemaakt waren, met zo een wys en verwonderlyk beleid, dat hy al de behendigheit van de konſt uitputte. Protogenes dit op zyn beurt ziende, beleed dat hy niet beeter konde doen, verliet het geſchil en liep met haaſt Apelles zoeken.

Plinius die dit geval beſchryft, zegt dat hy 't

ſtuk

ſtuk gezien heeft voor dat het vernielt wierd in het verbranden van 't Keizerlyk Paleis, dat er niets anders als eenige trekken op waren daar men moeite toe hadde om die te onderſcheiden: maar dat men dezen doek meerder agte als eenige van de Schilderyen onder dewelke het bevonden wierd.

't Is ten naaſten by in dezer voegen dat Plinius daar van getuigt, maar dat men dit verſtaan zoude van eenvoudige trekken in de lengte, ſtryd tegen de rede, en ſtoot die geenen die maar een weinig van de Schilderkonſt verſtaan: zynde daar in geen groote blyk van bekwaamheit geleegen, nog van weetenſchap in deze konſt.

Wat dat oorzaak tot deeze kwaade overzetting gegeven heeft, is naar myn gedagten dat het woord *linea* niet wel verſtaan is: want *linea* in deeze plaats wil niet anders zeggen als teekening, of omtrek. Plinius drukt zig zelfs in deeze beteekenis uit in een andere plaats, alwaar hy zegt van Apelles, dat hy geen dag voorby liet gaan zonder teekenen: *Nulla dies ſine linea*; Want ten heeft niet beſtaan in enkele trekken dat Apelles zig bezig hield, maar om zig een gewoonte van een vaſte teekening te maaken.

Zodanig moet ook het woordt verſtaan worden van *Subtilitas*, niet om een denkbeeld te geeven van een zeer fyne linie, maar beſtaande in de naauwkeurigheit en nettigheit der teekening. Alzo is de * behendigheit niet in de linie, eenvoudig als linie, maar in de weetenſchap van de konſt, welke men door linien uitdrukt.

* Subtilite.

Ik

Ik beken egter dat het woort van *Tenuitas*, dat men in de zelfde plaats van Plinius ontmoet eenige moeijelykheit maakt, niet te min zo kan het opgeloſt worden; want men kan zeer wel door dit woord uitleggen, de geeſtigheit en regelmatigheit van een omtrek. Maar ik houde ook ſtaande dat het t'eenemaal tegen het goet verſtant zoude aanlopen, van te denken dat de overwinning in den ſtryt van Apelles en Protogenes nergens anders in beſtont, als om een linie wat fynder als een ander te maken; en indien Plinius, die zig kwalyk uitdrukt in deeze plaats, het in deezen laaſten zin verſtaan heeft; zo had hy weinig kennis van de goede konſten, hoewel dat het anders ligt is te oordeelen dat hy dezelve zeer beminde.

De nydigheit, die zig doorgaans ten toon ſtelt onder lieden van de zelfde hanteering, vond geen ingang in het herte van Apelles, en zo hy tragte zig te doen uitmunten, 't was ten opzigte van zyn konſt, die hy erkende van een groote uitgeſtrektheit te zyn, en waar van hy de glorie beminde. Van daar komt het dat hy niet minder zorgvuldig was om het voordeel van zyn mededingers te bevorderen, als dat van zyn eigen, want de bekwaamheit van Protogenes gezien hebbende, zo vyzelde hy zyn agting op by de Rodienſers, en betaalde zyn werken onvergelykelyk meerder, als deze Schilder de gewoonte had van te verkoopen.

Apelles was zeer omzigtig, maar gemakkelyk in het geene hy aan den dag bragt, de vloeijentheit, en de * bevalligheit die hy in zyn Tafereelen verſpreide verhinderde de waarheit niet, die een Schilder aan de Natuur verbind,

* Grace.

en

en hy maakte zyn Conterfytzels met zo veel getrouheit, dat eenige Sterrengiſzers geen zwarigheit vonden om zig daar van te dienen, en den geboorten tyt van de Geſchilderde perzonen daar uit naar te ſpeuren.

Alexander die Apelles dikwils ging bezoeken, door het vermaak dat hy in zyn ommegang vond, nam het niet euvel dat Apelles * zonder Eerbewyzing tegens hem ſprak, en deze Vorſt had zelfs veel beleeftheit voor hem, 't geen hy betoonde ter geleegenheit van het afbeeldzel van Campaſpe, dat hy hem liet maaken. Campaſpe was zeer ſchoon, en die hy van al zyn Minnareſſen het meeſte beminde; en gelyk Alexander zag dat zy met een zelfde ſtraal het hart van Apelles getroffen had, zo gaf hy haar aan hem over, daar door doende zien, zegt Plinius, niet alleen de toegeneegenheit die hy had voor dezen Schilder: maar naar dat hy de volken overwonnen hadde, hy ook wiſt zig zelven te overwinnen: groot door zyn dapperheit, roept hy uit, maar veel grooter nog door de heerſchappy dien hy voerde over zyn Hertſtogten.

* Sans Complaiſance

Apelles Schilderde verſcheide maalen het † Conterfytzel van Alexander, en gelyk dezen Monarch het niet konde goetvinden zyn afbeeldzel te laaten mishandelen door de hand van onweetenden, zo liet hy een order uitgaan, by welke hy verbood aan alle Schilders zyn ‡ afbeeldzel te maaken, uitgenomen den éénigen Apelles, door het zelfde gebod was het maar alleen toegelaten aan Pyrgoteles zyn beeltenis op de *Medailles* te Graveeren, en aan Lyſippus om het van metaal te gieten.

† Portrait

‡ Portrait

Al-

Alhoewel dat Apelles zeer naauwkeurig was in zyn werk, zo wiſt hy hoe verre hy zyn arbeid te brengen had zonder zyn Geeſt af te matten. Hy zeide eens ſpreekende van Protogenes, dat hy verſtandig was, maar dat hy dikwils de ſchoone dingen bedorf dien hy maakte, om dat hy met gewelt dezelve zogt te verbeeteren; dat hy niet wiſt van zyn werk af te ſcheiden, dat het te Veel meêr was te vreezen als het te Weinig, en dat het zeer wyſzelyk bedagt was wanneer men wiſt het geen genoeg is.

Een van zyn leerlingen hem een ſtuk vertoonende om zyn gevoelen daar over te weten, en deze Diſcipel hem te gelyk zeggende dat hy het zeer ras gedaan hadde en maar weinig tyts daar aan toegebragt. *Ik zie het wel zonder dat gy het my zegt*, antwoorde Apelles, *en ik ben verwondert dat gy in dien zelfden korten tyt niet meêr van diergelyke zoort gemaakt hebt.*

Een ander Schilder hem laatende zien het Tafereel van een Helena, daar hy grote vlyt toe hadde aangewend, en veel opgeſchikt met koſtelyke Geſteentens, dien voerde hy te gemoet: *o myn Vriend, hebt gy haar niet ſchoon kunnen maken, gy hebt niet nagelaten om haar ryk te Schilderen.*

Maar zo hy zyn gevoelen uitte met openhartigheit, hy ontfing dat van andere op dezelfde wyze: en om alle vleijerye te vermyden, zo ſtelde hy zyn werken bloot aan 't oordeel van de voorbygangers, zig daar agter bedekt houdende om te hooren wat daar van gezegt wierd, met gedagten om daar zyn voor-

voordeel mede te doeu. Het gebeurde dat een Schoenmaker voorby het huis van Appelles gaande, en vindende een Schildery aldus ten toon gestelt, de vryheit nam om een *Sandale* (zynde een voetzool met banden zo als men ten dien tyde hadde) over eenigen misslag daar aan te berispen, het welk aanstonts verändert wierd: maar des anderen daags voorby dezelfde plaats paszeerende, heel opgeblazen van te zien dat de Schilder met zyn berisping voordeel gedaan hadde, bestont wyders te zeggen dat het been niet wel gemaakt was: dat Apelles gaande maakte om van agter zyn scherm te voorschyn te komen, en den Schoenmaker wel straffelyk te zeggen, dat zyn oordeel niet verder had te gaan als de Pantoffel; dat vervolgens een spreekwoord geworden is. * *Ne sutor Ultra Crepidam*, ik en weet niet dat 'er veel Apelleszen zyn hedendaags, maar van zulke Schoenmakers zyner meêr als ooit.

Een ander blyk van de opregtigheit van Apelles, is, dat hy bekende dat Amphion hem te boven ging in het ordineeren, en Asclepiodorus in de regelmatigheit van de teekening: maar dat hy aan niemant week voor de bevalligheit, dat zyn begaaftheit inzonderheit was. Wanneer hy beschoude de werken van groote Schilders, zo prees hy daar in de schoone delen, maar hy vond daar niet in, zeide hy vrymoedig die bevalligheit, die hy alleen wist te strooijen over al het geene dat hy Schilderde.

Apelles heeft nooit op de muuren Geschildert, nog op iets anders dat men niet konde

 be-

* Schoenmaker houd u by uw leest

bevryden voor het verbranden. Hy wilde dat de werken van brave Schilders konde vervoert werden van het eene land tot het andere, niet konnende verdragen dat een Schildery altoos moest behooren aan een Meester; om dat de Schilderkonst, zeide hy, een gemeen goet was voor den geheelen aardbodem.

Plinius maakt de beschryving van de schoonste stukken van Apelles, men kan van derzelver uitneementheit oordeelen door den hoogen prys dien hy daar voor ontfing: Want men betaalde hem zomtyts hondert talenten, en dan eens zonder telling en met overdaad.

PROTOGENES.

PRotogenes was van Caunus, een stadt van Carien, onderhoorig aan Rhodus, men weet niet van zyn Meester, nog wie zyn ouders zyn geweest. Het is waarschynlyk genoeg dat hy geen ander Meester heeft gehad als de openbaare werken, en dat zyn ouders arm waren: want wat hem aanging hy was zo weinig voorzien van de goederen der Fortuin, dat hy in den beginne genootzaakt was van Schepen te Schilderen om zyn leeven te onderhouden. Zyn grootste eerzugt was niet om ryk te worden, maar om zig bekwaam te maken. Daarom leefde hy afgezondert van 't gewoel der waereldt, om te minder afgetrokken te werden in de Studien die hy nootzakelyk oordeelde tot de Volmaaktheit van zyn konst.

Hy voerde uitneemende zyn stukken uit. Apelles zeide van hem, dat hy van zyn werk niet wist af te scheiden, dat door ten grooten ar-

beid hy de ſchoonheit verminderde, en zyn Geeſt afſloofde. Hy wilde dat de Geſchilderde dingen ſcheenen waar te zyn, en niet waarſchynelyk: alzo door de moeite van zyn konſt verder te brengen, verbeeterde hy minder als hy zoude hebben konnen doen.

Het allerbeſte van zyn werken was het Tafereel van Jalyzus. Verſcheide Auteuren ſpreken daar van zonder de beſchryving daar van te doen, en zonder te zeggen wie deze Jalyzus was, welke eenige hebben gelooft dat het een beroemt Jager is geweeſt.

Geduurende zeven jaren dat Protogenes doorbragt met dit ſtuk te Schilderen, nam hy niet anders tot zyn voedzel als Boonen gekookt in 't water, dat hem diende voor eeten en drinken, om dat deeze eenvoudige en lugtige ſpyze hem de vryheit van zyn inbeelding in 't geheel liet.

Apelles dit werk gezien hebbende, ſtond daar over zo verbaaſt dat hy een geruimen tyt Sprakeloos bleef, geen ſpreekwyze weetende om uit te drukken het denkbeeld van ſchoonheit, dat dit Schildery in zyn Geeſt gevormt had. Dat was dat zelfde Tafereel dat de ſtadt Rhodus verloſte als de Koning Demetrius het beleegert hield, om dat hy de ſtadt niet konnende inneemen, als van dien kant daar Protogenes arbeide, en alwaar die Prins had voorgenomen het vuur daar in te werpen, evenwel wilde hy liever van zyn overwinning af ſtaan, als zo een ſchoon ſtuk te doen verderven.

Protogenes had zyn Schilderwinkel in een Tuin in de voorſtadt van Rhodus, dat is onder het leeger van de vyanden, zonder dat het

gerugt der wapenen bekwaam was om hem van zyn werk af te trekken. En de Koning hem hebbende ontboden, en gevraagt met wat verzeekertheit hy aldus konde Schilderen in een buiten plaats van een beleegerde ſtadt, zo antwoorde hy, dat hy wel wiſt dat de oorlog die de Koning ondernomen had was tegen de Rhodienzers, en niet tegen de konſten, dit verpligte de Koning om hem wagters te geven voor zyn veiligheit, wel blyde zynde dat hy deeze wyze hand konde behouden en bewaaren.

Aulus Gellius verhaalt dat de Rhodienzers geduurende de beleegering van hun ſtadt een gezantſchap aan Demetrius zonden, om hem te bidden dit Tafereel van Jalyzus voor 't verderf te behoeden, hem voor oogen ſtellende, dat indien hy overwinnaar wierd, hy met dit ongemeene werkſtuk zyn zeegepraal konde verſieren; en ingevalle hy genootzaakt was de beleegering op te breeken, men hem zoude verwyten, dat hen niet hebbende konnen verwinnen, hy zyn wapenen tegens Protogenes gekeert hadde; dit vreedzaam aangehoort hebbende uit den mond van de Gezanten, zo deed hy zyn leeger te rugge trekken, ſparende door dit middel het Tafereel van Jalyzus en de ſtadt Rhodus.

Ik en zal hier niet verhaalen dien gedenkwaardigen ſtryd om het beſte tuſzen Apelles en Protogenes, de Leezer zal dat reeds gezien hebben in het leven van Apelles: ik zal hier alleenlyk byvoegen dat deeze laaſte gevraagt hebbende aan Protogenes, hoe veel hy zig wel liet betaalen voor zyn Schilderyen?

en Protogenes hem hebbende geantwoord een zeer geringe zomme, volgens het droevig lot der gener die gedwongen zyn te arbeiden om hun leeven te onderhouden, Apelles geraakt van de ongeregtigheit die men deede aan de schoonheit van zyn werken, betaalde hem vyftig talenten voor één éénig stuk Schildery, doende het gerugt lopen dat hy het wilde doen doorgaan en verkopen voor zyn eigen handen werk. Dit deed de oogen open aan de Rhodienzers om de verdienste van Protogenes te zien, en deed hun het Schildery uit de handen van Apelles breeken dat hy gekogt hadde, maar die het niet afstont als naar dat zy den prys vermeerdert hadde.

Plinius zegt dat deze Schilder ook in de Beeldhouwery is bezig geweest: zo gy meerder wilt weten van de werken van Protogenes kund gy het in dezen Auteur nazien, dewelke van hem spreekt, alzo wel als van verscheide andere voorname Schilders. Ik zal alleenlyk hier byvoegen een plaats van Quintilianus, waar in men de bezondere bekwaamheden ziet van zes befaamde Schilders. *Protogenes*, zegt hy, *munte uit door de naauwkeurige uitvoering*; *Pamphilus en Melanthius door de Ordinantie*; *Antiphilus door de gemakkelykheit*; *Theon van Samos door de rykheit van zyn gedagten*; *Apelles door de bevalligheit en de vernuftige vindingen.*

Plinius zegt dat de voorname Schilders van die tyden hen niet dienden als van de vier hooft Couleuren, daar zy alle de andere temparamenten uit vonden. 't Is hier de plaats niet om daar over te redeneeren, niet meêr als over

de vergelyking van de Antike Schilderkonst met de * hedendaagze. Men kan alleenlyk zeggen dat indien het Schilderen met Olyverf, dat zeder 250 jaren eerst is in gebruik gebragt, een groot voordeel heeft boven de waterverf om de gemakkelykheit van Schilderen, en de houding van de Couleuren; dat de oude nogtans een Vernis hebben gehad die kragt aan hun bruine Couleuren gaf, en dat hun wit veel witter en † kragtiger was als het onze. Invoegen dat door dit middel meêr ruimte hebbende in de verminderingen van ligt en bruin, zo hebben zy zeekere voorwerpen konnen naar volgen met meêr kragt en waarheit, dat men nu niet doen kan door het middel van de Oly. Titiaan heeft dit voordeel wel geweeten, zig willende daar van dienen in eenige stukken waar in hy het wit gebruikte met water getempert, maar de verschilligheit van deeze twee wyze van 't gebruik der Verven, deed aan Titiaan den lust haast overgaan van deze handeling.

* Moderne.

† Eclatant.

Ik zal verder zeggen van de Schilders en Beeldsnyders van die tyden, dat zy erkennende dat'er geen werk zo volkomen was, waar by men niet altoos iets tot meerder Volmaaktheit zoude konnen byvoegen, en derhalven omzigtig waren in het stellen van hunne namen, om daar nevens uit te drukken dat het werk niet geheel gedaan was, al hadden zy al hun vermogen daar aan te koste gelegt: Men ziet diergelyke voorbeelden op de Griekze *Statuën* of Praalbeelden, op dewelke men vind, by voorbeeld: *Glicon van Atheenen, maakte dit werk; Praxiteles maakte dit werk;*

Athe-

Athenodorus, Lysippus, &c. maakte dit werk, en niet *heeft het gemaakt.*

Veel lieden zyn hedendaags zo schroomagtig niet, en zyn wel verre van te geloven dat hun werk gebrekkelyk is, en het geen dat uit hun handen komt niet en zoude zyn in de uiterste Volmaaktheit.

III BOEK.

Het Leven der Schilders van Romen en Florencen.

CIMABUÉ.

DE Edele konſten in Italien uitgebluſt door den inval der vreemde Volken, zo liet de raad van Florencen Schilders komen uit Griekenland om die konſt in Toſcanen te herſtellen, en Cimabué wierd hun eerſte Diſcipel. Deze Schilder was van Edelen huize van Florencen; zyn ouders bemerkende zyn geneigtheit voor de Wetenſchappen, lieten hem daar in volherden. Hy oeffende zig eenigen tyt: maar op de aankomſt van Griekze Schilders verwakkerde zyn neiging, en zonder langer beraad gaf hy zig ten eenemaal aan de Schilderkonſt over. De ongemeene voortgang dien hy deede vermeerderde zyn kloekmoedigheit, en verkreeg daar door zo veel agting, dat Karel de I. Koning van Napels, trekkende door Florencen, Cimabué met zyn bezoek vereerde, het voor een groot onthaal agtende de werken van dezen Schilder gezien te hebben. Men ziet daar van nog eenige overblyfzels te Florencen. Hy Schilderde, volgens 't gebruik van dien tyt, in Freſco en in waterverven: te Schilderen met Oly was doen nog niet uitgevonden. Hy verſtont ook de Bouwkonſt. Hy is

is geſtorven in 't jaar 1300. out 70 jaren, en had Giotto tot zyn Diſcipel.

ANDREAS TAFFI.

VAn Florencen, maakte zig aanzienelyk door een nieuwe zoort van Schilderen. Hy verliet Florencen om naar Venetien te gaan, alwaar men eenige Grieken ontboden hadde, gelyk men te Florencen hadde gedaan. Zy werkten in * *Moſaique* in de Kerk van S. Marcus. Andreas maakte vrindſchap met hen lieden, onder anderen met een genaamt Appollonius, dien hy mede bragt naar Florencen, van wien hy leerde het geheim en de behandeling van dit zoort van Schilderwerk, dat aangenaam was weegens de nieuwigheit, en bekoorlyk ter oorzaak van zyn duurzaamheit. Zy maakten te zamen verſcheide Hiſtorien van de Heillige Schrift in de Kerk van S. Jan, en deze werken ſtelden hen in agting. Maar hy maakte iets waar door hy veel eere verkreegen heeft en een groote vergelding van 't gemeen: Dit was een Chriſtus beeld van de hoogte van zeeven ellen, dat hy met groote vlyt had uitgevoert. De lof dien hy daar van hadde verſtrekten hem tot groot nadeel, want zig ziende van al de waereldt geëert, zo veronagtzaamde hy de moeite die de konſt vereiſt, om niet meêr te denken als om gelt te winnen daar hy zeer begeerig naar was. Zyn werken verwekten de Naaryver van Gaddo

 Gaddi

* Een zeker ſlag van ingeleit werk van Gecouleurde ſteentjes.

Gaddi en Giotto, en het was als een zaad dat verſcheide Schilders in Toſcanen voortbragt. Hy is geſtorven oud 81 jaren, in 't jaar 1294.

GADDO GADDI.

VAn Florencen, begaf zig aan 't *Moſaique*, waar door hy veel agting in Romen en in Toſcanen verkreeg, om dat hy beter tekende als al de andere Schilders van zyn tyt. Naar veel groote werken in verſcheide plaatſzen gemaakt te hebben, zo keerde hy weder naar Florencen, alwaar hy kleene dingen maakte om te ruſten van zyn voorige werken. Hy bediende zig, te weeten in de *Moſaique*, van Eyerſchalen die hy verſcheide Couleuren wiſt te verwen, daar hy met veel gedult gebruik van maakte, hy ſtorf in 't jaar 1312. oud 73 jaren.

MARGARITONE.

GEboortig van Arezzo in 't Toſcaanze, was Schilder en Beeldſnyder. Paus Urbanus de IV. liet hem eenige ſtukken maaken in S. Peters Kerk, en Gregorius de X in het ſtedeken Arezzo overleden zynde, zo ſtelden de inwoonders hem te werk om de Beeldhouwery tot de Grafſtede van dezen Paus te maken; deze gelegentheit diende aan Margaritone om te doen zien in een zelfde plaats de tekenen van zyn bekwaamheit zo wel in het een als het ander: want hy verſierde met verſcheide Schilderyen de Capelle alwaar het Marmer beeld ſtont dat hy gemaakt hadde. Hy ſtorf oud 77 jaren.

GIOTTO

GIOTTO.

GEboren in een dorp naar by Florencen, hy heeft veel toegebragt tot voortzetting van de Schilderkonst. Zyn gedagtenis is nog in wezen, niet alleenlyk door het groote Tafereel van *Mosaique* dat boven het Portaal is van S. Peters Kerk te Romen, dat Benedictus de IX. hem liet maken, en door den lof die de Poëeten van zyn tyt hem gegeven hebben: maar daar en boven door zyn Afbeeldzel van Marmer dat de Florentynen op zyn Graf hebben gestelt. Het Italiaanze spreekwoord, *Tu sei piu rondo ché l'O di Giotto*, daar men zig van dient om uit te drukken een boers of plomp mensch, is herkomstig daar van dat de Paus Benedictus de IX. oordelen willende van de bekwaamheit van de Schilders van Florencen, die als doen in agting waren, iemant van zyn Hovelingen daar naar toe zond om van een ieder van hen een tekening mede te brengen; deze Perzoon zig vervoegt hebbende by Giotto, maakte die voor hem een volkomen rond met de punt van 't Pinceel, met een trek van de hand: *zie daar* zeide hy *brengt dat aan den Paus, en zeg hem dat gy het hebt zien doen.*

Is dat de teekening die ik van u eisze, antwoorde de andere. *Ga slegts heenen* hernam Giotto: *Ik zegge u dat zyn Heilligheit niet anders begeert.*

Het was ook daarom dat de Paus hem verkoor boven de anderen, en hem te Romen ontbood, alwaar hy onder andere dingen dat stuk

van

van *Mosaique* maakte, waar van wy boven hebben gemeld, het verbeeld S. Pieters Scheepken, in gevaar van te vergaan; het is bekent by alle Schilders onder den naam van *la Nave del Giotto*. Deze Historie van den ronden trek van Giotto geeft te kennen dat in die tyden de stoutheit van de hand het grootste deel had in de agting, die men voor de Schilderyen en Schilders hadde, en dat de opregte grondregels van het Coloriet weinig of niet bekent waren. Giotto heeft in veel plaatszen Geschildert: te Florencen, te Pisa, te Romen, Avignon, Napels en andere plaatszen van Italien, hy overleed in 't jaar 1336. out 60 jaren, en had verscheide Discipelen, gelyk men in 't vervolg zien zal.

BONAMICO BUFALMACO.

VAn Florencen, was geestig in zyn Ordinantiën en vrolyk van ommegang.

Terwyl hy in een Nonne Klooster het leven van J. C. Schilderde, en eens daar in komende slegt gekleet zynde, vroegen hem de Geestelyke zusters waarom dat de Meester zelf niet kwam werken, hy antwoorde dat hy aanstonts komen zoude. Ondertuszen stelde hy een figuur toe van twee stoelen en een pot daar boven op, dit bedekkende met een Mantel en hoet, zette hy deze figuur naar de zyde van het werk. De Nonnetjes weinig tyts daar na wederkomende, verwondert dezen nieuwen konstenaar te zien, zeide hy hen dat dit de Meester was. Zy lieden in deze klugt behagen scheppende leerden ook in den zelven tyt dat het

kleed

kleed niet doet tot de bekwaamheit van den Man.

Op een anderen tyt Schilderende voor den Bisschop van Arezzo, zo bevond hy dikwils op zyn wederkomen tot den arbeid dat de Pincelen waren verstrooit, en zyn werk beklad, waar over hy zeer vergramt was: en gelyk alle de huisgenoten hen ontschuldigden, zo wilde hy verspieden wien het was die hem deze pots speelde, zynde een zekeren dag vroeg van zyn werk gescheiden, en geen vierendeel uurs weg geweest zag hy een Aap op zyn beurt de Pincelen nemen daar hy al mede bedorven zoude hebbe wat hy gemaakt hadde, zo Bufalmaco het hem niet belet hadde.

Een van zyn vrinden, genaamt Bruno, vraagde hem raad hoe dat hy de gemoets neigingen in de Beelden best zoude konnen uitdrukken en door wat middel, Bufalmaco zeide hem dat hy niet anders hadde te doen als de woorden uit den mond van de figuuren te laten gaan, door het middel van rolletjes met geschreeven woorden, Bruno geloofde dezen raad ter goeder trouw, dien hy niet als uit kortswyl gegeeven hadde, en bediende zig in vervolg daar van, gelyk ook zottelyk verscheide Schilders na hem gedaan hebben, die om Bruno te verbeeteren, voegden de antwoorden op de vragen, onder hun Beelden een zeeker slag van zamenspraak vertonende. Bufalmaco storf in 't jaar 1340.

STE-

STEFANO VAN FLORENCEN EN PIETRO LAURATI. VAN SIENNA.

DIscipelen van Giotto, zyn de eerste geweest die agt hebben gegeeven om het naakte lighaam onder de klederen aan te wyzen, en veel regelmatiger de Perspective waar te nemen. Stefano heeft gearbeid te Florencen, te Pisa en te Assise, en Laurati te Sienna en te Arezzo. Stefano overleed in 't jaar 1350. oud 49 jaren.

AMBROSIO LORENZETTI. VAN SIENNA, EN PIETRO CAVALLINI.

VAn Romen, waren Discipelen van Giotto. Lorenzetti voegde by de Schilderkonst de Studie van de goede Letteren en de Philosophie, en was de eerste die onweêr Schilderde, den regen en de kragt van den wind uitbeelden, hy storf oud 83 jaren. Cavallini, die Schilder en Beeldhouwer was, heeft onder andere dingen het Crucifix gemaakt dat in S. Pauwels kerk te Rome is, en 't welk men zegt, dat tegen S. Brigitta gesproken heeft. Deze Schilder was aangezien als een Heillig,

ter oorzaak van zyn ootmoed en Godvrugtigheid. Hy is begraven in dezelfde kerk van S. Paulus, geleeft hebbende 85 jaren.

SIMON MEMMI

VAn Sienna, heeft den voortgang van de tekenkonſt kragtig vermeerdert. Hy had veel Geeſt, en maakte goede Conterfytzels: En dewyl hy groot vrint was van den Poëet Petrarca, zo Schilderde hy voor hem de ſchone LAURA, hy ſtorf in 't jaar 1345. oud 60 jaren, hy had een broeder genaamt Lippo die overleed in 't jaar 1357.

TADEO DI GADDO GADDI,

EN ANGELO GADDI zyn Zoon.

HEbben alle beide in de manier van Giotto geſchildert, wiens Diſcipelen zy waren. Angelo heeft zeer getragt om de Hertstogten uit te drukken, hy was verſtandig in zyn Inventien. Een goet Architect, en hy is 't die Boumeeſter is geweeſt van de Tooren van *Sancta Maria del Fiore*, en de brug over de Arno te Florencen. Hy ſtorf in 't jaar 1350. oud 50 jaren.

THOMAS GIOTTINO.

ZOon en Diſcipel van Stefano, waar van wy boven hebben geſproken; en om dat hy mede Diſcipel van Giotto geweeſt hadde, zo wierd hy Giottino genaamt. Hy was verſtan-

ſtandiger als zyn Meeſters. Maar de al te grote vuurigheit van zyn Geeſt, die zyn lighaam verzwakte, liet hem niet toe zyn hooge vlugt die hy genomen had te vervolgen. Hy heeft veel Geſchildert te Florencen, en hy ſtorf uitgeput van Geeſten en kragten in 't jaar 1356. oud 32 jaaren.

ANDRE ORGAGNA

VAn Florencen, had in zyn jonkheit het Beeldhouwen geleert, en hy was behalven dat Poëet en Architect:, zyn vernuft was vrugtbaar, en zyn manier was ten naaſten by als die van de andere Schilders van zyn tyt. Het meeſte deel zyner werken zyn te Piſa; in het algemeen oordeel dat hy Geſchildert heeft verbeelde hy zyne vrinden in den Heemel en zyn vyanden in de helle. Hy ſtorf in 't jaar 1389. oud 60 jaren.

LIPPO

VAn Florencen, heeft zig laat aan de konſt begeeven, liet daarom niet naar door de ſchranderheit van zyn Geeſt om zig tot een bekwaam man te maken Hy is de eerſte geweeſt die zyn kundigheit heeft doen zien in het Coloriet. Hy had een Proces, in het welke hy zeer hartnekkig was, en eens hebbende zyn party door woorden ſmadelyk bejeegent, zo wagte hem deeze des avonts op den hoek van een ſtraat, hem een ſteek met een degen toebrengende dwers door het lighaam, waar op de doodt volgde omtrent het jaar 1415.

LEON

LEON BAPTISTA ALBERTI.

UIt Eedelen huize van Florencen, had een uitgeſtrekten grooten Geeſt, dien hy gekweekt had door de kenniſze van de goede Letteren en de *Wiskonſtige weetenſchappen. Hy was in de Edele konſten zeer geoeffent, Schilderen, Beeldſnyden, en Bouwkunde, hy heeft met heel veel bekwaamheit van alle drie in 't Latyn geſchreeven. Zyn groote opmerking heeft hem niet toegelaten iets zeer aanzienelyks van zyn Schilderkonſt aan de waereld te tonen. Maar om dat hy een Vrind was van Paus Nicolaas den V. overleden in 't jaar 1447. zo gebruikte hem die tot zyn Gebouwen, van de welke men zommige nog ziet met verwondering. Hy heeft ook van de Arithmetica geſchreeven en eenige werken rakende het Borgerlyk leeven.

* Mathematiques.

PIETRO DELLA FRANCESCA.

UIt den ſtaat van Florencen, had behagen in Nagten en gevegten te verbeelden. De Paus Nicolaas de V. ſtelde hem aan 't Schilderen in 't Vaticaan: daar hy onder anderen twee ſtukken maakte, die afgeworpen wierden door laſt van Julius den II. om plaats te maken voor twee anderen, die Raphaël Schilderde van 't Miracel van 't Sacrement gebeurt te Bolſene, en S. Petrus in de gevangenis. Hy heeft veel Conterfytzels Geſchildert, en van de Arithmetica en Geometrie geſchreeven. Hy had tot Diſcipelen LAURENTINO D'AN-

GELO van Arezzo, en LUCAS SIGNORELLI.

Onder het Pausſchap van den zelfden Nicolaas den V. arbeide te Romen en in verſcheide andere ſteden van Italie ettelyke Schilders, die als doen in agting waren, als GIOVANNI D'A PONTE, AGNOLO GADDI, BERNA DE SIENNA, DUCIO, JACOMO CASSENTINO, SPINELLO, ANTONIO VENETIANO, GERARDO STARNINA die in Spanjen ging werken, LORENZO een Geeſtelyke van CAMALDOLI, TADDEO BARTOLO, LORENZO BICCI, PAOLO by genaamt UCCELLO, om dat hy heel wel vogelen Schilderde; MASACCIO, die zig onderſcheide van de anderen door den goeden aart, dien, hy te voorſchyn deed komen in zyn ſtukken: en alhoewel hy op zyn twe-en-twintigſte jaar geſtorven is nogtans hebben zyn werken daarom niet naargelaten de oogen van de verſtandigen te openen, die na hem zyn gevolgt. Hy overleed in 't jaar 1443. LAURENTINO D'ANGELO, Diſcipel van PIETRO DELLA FRANCESCA, en verſcheide anderen onder dewelke Joan Angeli verdient gedagt te worden.

JOAN ANGELI VAN FIESOLE.

MOnnik van S. Dominicus, maakte zig aanzienelyk door zyn Schilderkonſt: maar nog meêr door zyn yverige Godsvrugt, en zyn zo diepe nedrigheit, dat hy het Aardsbisdom van Florencen weigerde dat Nicolaas de V. hem aanbood. Deze Paus gebruikte hem voor de Schilderwerken van zyn Capel, en deed

deed hem eenige werken in miniatuur maken in de Kerkboeken.

In zyn beste stukken beging hy dikwils grove misslagen, om de loftuitingen te matigen die hy had konnen hopen. Hy begaf zig nimmer aan zyn werk ten ware hy eerst den dienst gedaan hadde. Hy heeft veel gearbeid te Romen en te Florencen, en de onderwerpen van zyn Tafereelen waren altoos Geestelyk. Wanneer het hem voor kwam om een kruis te Schilderen, zo was het nooit zonder tranen te storten. En zyn bekwaamheit en zagtmoedigheit deed hem veel Discipelen hebben. Hy overleed in 't jaar 1455. oud 68 jaren, en wierd begraven in S. Maria te Minerva, daar men van Marmer zyn Afbeeldzel en Grafstede ziet.

PHILIPPO LIPPI.

VAn Florencen, deeze maakte van 't Monneke leven een heel ander gebruik als Joan Angeli daar wy van verhaalt hebben: want van zyn agt jaar af opgevoet in een Carmelieter Klooster trok hy de kap aan op zyn zestiende, onderwyl gebeurde het dat MASACCIO, de Capelle Schilderende in het zelfde Convent, en Lippi hem hebbende verscheidemalen zien werken, deeze zo een groote drift voor de Schilderkonst beving; dat hy zig met grooten ernst tot het teekenen begaf, de groote gemakkelykheit die hy daar in ontmoete verwakkerde de begaaftheit die hy voor deeze konst hadde, en belette zyn voortgang in de Studie van de Letteren en de oeffening van 't

Klooster leeven. De lof van *Masaccio*, die door zyn nieuwe manier een grooten roem verkreeg, verdubbelde zodanig de aanvegting die hy had om de kap te verlaten, dat deze geweldige neiging oorzaak was dat hy het Klooster uitliep. En den weg nemende naar MARCA D'ANCONA, vond hy daar eenige van zyn vrinden, met dewelke hy zig op een vaartuig begaf, om met elkander wat vermaak te nemen, dog wierden in Zee van de Roovers genomen en in Barbaryen opgebragt. Hier had hy veel te lyden geduurende agtien maanden, tot dat hem eens de lust aankwam om zyn Patroon met een houtskool op een muur uit te tekenen, naar het denkbeeld dat hy by zig zelf hadde, tot verwondering door de gelykenis die men daar in vond. Dat vermurwde het hart van den Patroon, die na dat hy hem nog eenige Conterfytzels had laten maken, hem in vryheit stelde. Van daar geraakte Lippi te Napels, alwaar de Koning Alphonsus hem gebruikte in 't Schilderen: maar de liefde tot zyn Vaderlant deed hem naar Florencen wederkeeren. Hier werkte hy voor den Hertog Cosmus de Medicis, wiens genegentheit hy won, en die hem veel dingen liet maken. Dewyl de liefde tot vrouwen hem van zyn werk aftrok en te veel van zyn tyt deed verzuimen, wierd de Hertog zo ongeduldig om een stuk gedaan te zien dat hy aan hem geordonneert had te maken; dat hy hem in zyn Kamer liet opsluiten om hem te nootzaken tot Schilderen, hem van alles overvloedig verzorgende. Lippi naar verloop van twee dagen sneet zyn slaaplakens aan

stuk-

ſtukken, en liet zig daar mede af door zyn venſter, en ſtelde zig in vryheit.

Een borger van Florencen, liet hem vervolgens een Schildery maken van een Mariebeeld, voor een Nonne klooſter waar in een ſchoone jonge Dogter opgeſloten was. De Pater en de Geeſtelyke van 't Convent ſtonden hem gaarne toe, om zig van deze Dogter voor model te dienen. Als hy haar Schilderde, zig vindende met haar alleen, heeft hy haar door zyn woorden verleid, het werk gedaan zynde, voerde hy deze Dogter weg, die daar mede te vreden was, hy heeft by haar een Zoon gehad Philippi genaamt, die ook Schilder wierd.

Eenigen tyt daar na, Schilderende in een kerk van Spolete, wierd hy op een Vrouw verlieft, en al te hartnekkig zyn Minnehandel vervolgende, verwerpende alle waarſchouwing, wierd hy van de vrinden dezer Vrouwe vergeeven in 't jaar 1468. en 't zeven en vyftigſte zyns ouderdoms.

De groot Hertog liet voor hem een Marmere Grafſteê maken, en *Angelus Politianus* ſchreef zyn Grafſchrift in Latynze verzen.

Alle de voorgaande Schilders hebben het geheim niet geweeten van met Oly te Schilderen, zy Schilderde in Freſco of met waterverv, en in dit laatſte zoort van Schilderwerk temperden zy hun Verven, dan met Eywit, dan eens met Gomwater, of geſmolten Lym.

ANTONELLO VAN MESSINA.

ALzo genaamt om dat hy van Meſſina was, hy is de eerſte van de Italianen ge-

weeſt die met Oly Geſchildert heeft. Eenige zaken te Napels hebbende te verrigten, zag hy daar een ſtuk Schildery dat de Koning Alphonſus onlangs uit Vlaanderen hadde ontfangen: hy was verbaaſt van de levendigheit, de kragt en de zagtigheit van de Couleuren van dit Tafereel; en te meêr om dat hy zag datmen het met water konde afwaſzen zonder het uit te wiſſen, hy verliet al zyn belangen om Jan van Eik, die men hem gezegt hadde den maker van dit ſtuk te zyn, te Brugge te gaan vinden. Hy vereerde hem een menigte van Italiaanze tekeningen, en won zodanig zyn geneegenheit door rekkelykheit en beleefden ommegang, dat hy van hem het geheim leerde van de Olyverv. Antonello gevoelde zig zo verpligt, dat hy wilde te Brugge blyven woonen geduurende het leven van Jan van Eik. Maar na de doodt van deezen Schilder keerde hy te rug naar zyn Vaderlandt, vervolgens zette hy zig te Venetien neder, daar hy overleed, alwaar men zyn Grafſchrift ziet dat zyn lof behelſt.

Hy hadde onder andere Diſcipelen een zekeren DOMINICO, aan denwelken hy uit erkenteniſze van zyn Vrindſchap zyn geheim deelagtig maakte. Deze Dominico wierd om eenige werken ontboden te Florencen: daar hy vond ANDRE DEL CASTAGNO, die van een Boer een Schilder was geworden, die ziende de agting in het welke deze nieuwe wyze van Schilderen gehouden wierd, alles in 't werk ſtelde van believing en onderwerping daar hy toe in ſtaat was, om met deze loosheit de vrindſchap van Dominico, en daar door deze nieuwe uitvinding magtig te worden. Hy bereikte zyn oog-

oogmerk, Dominico beminde hem, woonde met hem te zamen, ontdekte hem alles wat hy wist, maakende hem deelgenoot van zyn onderhanden hebbende dingen. Maar de begeerte tot winst liet Andre niet lang in rust, hy bragt zig in 't hooft dat indien hy alleen was, al het voordeel van Dominico op hem zoude komen, en zonder te overweegen dat hy van den anderen kant de bekwaamheit niet had, nam hy voor om zig van zyn weldoender te ontdoen Om dit uit te voeren nam hy hem waar op een avond op den hoek van een straat, en hem gewond hebbende, keerde hy aanstonts weder naar zyn kamer, houdende zig bezig met iets te doen, gelyk als of hy niet eens ware uitgeweest. Hy had hem den stoot zo behendig toegebragt, dat Dominico niet gekent hebbende zyn Moordenaar, zig liet dragen by dezen wreeden vrind om van hem nog hulp te ontfangen, en storf in zyn armen. Deze moort zoude met Andreas begraven zyn geweest, ten waare hy het zelver niet hadde uitgebragt op zyn doodbedde. Het was deze Andreas, die, om dat hy te Florencen Schilderde tegen het Palais van den *Podesta* of Opperregter, door ordre van de Republiec, de Executie van de t'zamen gezwoornen die aangespannen hadden tegen het huis van MEDICIS, in 't vervolg geheeten wierd, *Andrea de gl'impiccati.*

In dezen zelfden tyt waaren in Italien bezig VITTORE PISANO, die een goet Werkmeester was in 't Stempelznyden.

GENTILE D'E FABRIANO, die door den Paus Martinus den V. wierd te werk gestelt te St.

Joan Lateran, en die op zyn 80 jaar, overleed.

LAURENZO COSTA, die Schilderde te Bologne en te Ferrare, en die voor Discipelen had DOSSO en HERCOLE van FERRARE.

COSMO ROSSELLI, die in 't Vaticaan Schilderde voor Sixtus den IV. en die overleed oud 68 jaren, A. 1484.

DOMINICO GHIRLANDAIO.

FLORENTYN, was eerst een Goudsmidt, dog zig meêr met teekenen bezig houdende als de gemeene werken van deze hantteering vereisten, gaf hy zig geheel over aan de geweldige neiging die hy voor de Schilderkonst had. Hy wierd bekwaam: maar zyn voornaamste agting komt zo veel niet door zyn werken, als om dat hy den Meester van den grooten Michel Angelo geweest is, hy storf in 't jaar 1493. oud 44 jaren. Hy hadde drie zoonen, die alle drie Schilders waren: David, Benedetto en Rodolphi.

ANDREA VERROCHIO.

FLORENTYN, verstond te gelyk het Goudsmeden; de Geometrie, de Perspective, het Graveeren, de Musieq, het Schilderen en Beeldhouwen. In der waarheit zyn Schilderyen waren hard Geschildert, en zyn Couleuren slegt genoeg verstaan: Maar hy was wys in de tekenkonst, en bevallig in de beweegingen van zyn Tronien, inzonderheit van vrouwen. Hy had veel met de Pen geteekent, die

hy

hy zeer wel handelde. Hy vond het middel om af te gieten met Pleifter de aangezigten van doode menſſen, en de leevende om hun Portretten te maken; invoege dat dit in zyn tyt veel in gebruik was Hy vergenoegde zig niet met de waarſchynelykheit der dingen, hy wilde die doorgronden, en door Wiskonſtige ondervindingen zyn voorneemens uitvoeren. En dewyl hy een goet Paart konde maken, en dat hy de konſt wiſt van 't Metaal gieten, zo wilden de Veneetzianen zig van hem bedienen, om te doen opregten een Beeld te Paarde van kooper, ter eere van Bartholomeo van Bergamo aan wien zy toe eigenden den voorſpoet van hunne wapenen.

Hy maakte het model in 't groot van was: maar een ander voor hem aangenomen zynde, om het werk te gieten, zo vatte hy daar zo veel ſpyt over op, dat hy het hooft en de beenen van zyn model aan ſtukken ſloeg, en nam de vlugt. De Raad van Venetien deed hem vergeefs vervolgen, het gerugt loopende, dat indien men hem kreeg het zyn hooft zoude kosten. Zo ſchreef hy antwoord op deze bedreiging, dat indien men hem het hooft afſloeg, het hen onmoogelyk zoude zyn een ander te maken, in plaats dat hy gemakkelyk aan 't model van zyn Paart een nieuw hooft konde aanzetten, veel ſchoonder als het eerſte. Dit geeſtig antwoord maakte zyn vreede, maar hy genoot het vermaak niet om het Paart op zyn plaats te ſtellen: want door het gieten verhit zynde overviel hem een Pleuris, daar aan hy overleed, in 't jaar 1488. out zes en vyftig jaren. Leonard da Vinci en Pietro Pe-

rugino, zyn Discipelen van hem geweest.

PHILIPPO LIPPI.

De Zoon.

FLORENTYN, was de zoon van Philippo Lippi waar van wy gesprooken hebben, en Discipel van *Sandro Boticello.*

Hy was overvloedig van Geest en Inventie, en vernieuwde de sieraden van wit en zwart, die hy maakte naar de manier der Antieken, zodanig als men dezelve ziet in de Frisen van Architectuur en elders; hy Schilderde te Romen verscheide dingen, en onder andre een Capel voor den Cardinaal Caraffa, in de kerk van Minerva. Hy maakte ook eenige Schilderyen voor Mathias Corvinus Koning van Hongaryen. Deze Lippi was deugdzaam en van goede zeden, zyn leeven strekte tot verwyt aan dat van zyn Vader. Hy storf in 't jaar 1505. oud 45 jaren.

BERNARDINO PINTURRICHIO.

WIlde zig onderscheiden door een nieuwe wys van Schilderen: want behalven de schoone Couleuren die hy gebruikte, zo maakte hy de sieraden van de Architecteur van verheeve werk die zig bevonden in zyn Tafereelen; dat een tegenstrydige zaak is aan de Schilderkonst, die onderstelt een platte oppervlakte. Ook is hy daar in van niemant naargevolgt. Men vertoont te Sienna in de Bibliotecq van den

den Dom, als een ſchoon ſtuk werks, het leeven van Paus Pius den II. van hem Geſchildert, Raphaël komende van Pieter Peruſin heeft hem in dat werk geholpen. Pinturicchio heeft in 't Vaticaan verſcheide dingen Geſchildert voor Innocentius den VIII. en voor Alexander den VI. de oorzaak van zyn doodt is al heel bezonder om te weeten. Zynde te Sienna, gaven de Monniken van Franciſcus, die een ſtuk van zyn Schilderkonſt wilden hebben, aan hem een kamer om met meêr gemak te konnen werken, en op dat de plaats niet belemmert zoude zyn van eenige dingen, onnodig voor zyn konſt, zo maakten zy die ledig van alles dat daar in was, behalven van een oude kas, die hen te moeijelyk ſcheen om te vervoeren. Pinturicchio, wiens natuur vlug en ongeduldig was, wilde dat men die opſtaanden voet weg nam: maar in het verplaatſzen brak dezelve in ſtukken, in dewelke vyfhondert goude Ducaten waren verborgen geweeſt. Dat verbaasde Pinturicchio zodanig, en veroorzaakte hem zo gevoelig een ongeneugte, van niet te hebben konnen profiteeren van deezen ſchat, dat hy ſtorf weinig tyts daar na in 't jaar 1513. en het negenenvyftigſte zyns ouderdoms.

SANDRO BOTTICELLO.

FLorentyn, was Diſcipel van broêr *Philippo Lippi*, en groot mededinger van *Domenico Ghirlandaio.* Hy had geleertheit, en maakte een uitlegging op den Poëet Dantes, daar hy de figuuren byvoegde. Dit werk deed hem veel

veel tyt verliezen, en hy ſtorf zonder de vergenoeging te hebben van het gedrukt te zien. Dat was het jaar 1515. het achtenzeeventigſte van zyn ouderdom.

ANDREA MANTEGNA

GEbooren in een dorp naby Padua, hoedde de Schapen in zyn jonkheit; en om dat men gewaar wierd, dat in plaats van zorge voor dezelve te hebben, hy zig bezig hield om daar naar te teekenen, beſtelde men hem by een Schilder, genaamt Jacomo Squarcioné, die hem in 't vervolg zo beminde, dat hy hem voor zyn zoon aannam en tot zyn erfgenaam ſtelde. Zyn opgang in de Schilderkonſt in weinig tyts deed hem een groot aanzien en veel werken verkrygen. Hy had niet meêr als zeventien jaaren, als men hem liet maken het Autaar ſtuk van St. Sophie van Padua, en de vier Euangeliſten. Jacob Bellino was zodanig verwondert van dit Schilderwerk, dat hy aan Mantegna zyn dogter ten Huuwelyk gaf. Squarcioné, die altoos met Bellino in jalouzy geleeft had, van den anderen kant geraakt dat zyn aangenoome zoon deze verbintenis aangegaan hadde zonder zyn raad, wel verre van langer de werken van Mantegna te verdeedigen en te pryzen, zo verägte hy de zelven om der zelver droogheit, en om de al te groote gehegtheit van dezen Diſcipel aan de Antieke beelden; in plaats zeide hy van zig van het leeven te bedienen. Deze beriſping was goet voor Mantegna, die daar zyn voordeel uit trok, maar des niet tegenſtaande verliet hy nooit die

loffe-

loffelyke geneigtheit die hy hadde voor de Antieken: zeggende, dat hy aan deze ſchoone dingen zyn voortgang in de konſt verſchuldigt was, en dat ze hem op een ſprong uit de armoede van de Natuur getrokken hadden. Het is waar dat in plaats van de waarheit en tederheit van de Natuur te voegen by den ſmaak van het Antiek, hy zig vergenoegde met eenige Portretten naar 't leeven onder zyn Beelden te vermengen. Hy Schilderde voor den Hertog van Mantua, en maakte die ſchoone Triomf van Julius Cæſar, die in hout geſneden is van wit en zwart in negen bladen, en die om zyn ſchoonheit ook is de Triomf van Mantegna genaamt. De Paus Innocentius de VIII. hem hebbende ontboden om werk te geven, zo liet de Hertog hem niet vertrekken zonder hem Ridder te maken van zyn order. Mantegna ſneed zelf op platen van Tin verſcheide dingen naar zyn tekeningen, en de Italianen houden hem voor de uitvinder van het Plaatſnyden met het Graveer yzer voor de Printen in 't koper. Hy overleed te Mantua in 't jaar 1517. out zesenzesſtig jaren.

FRANCESCO FRANCIA.

VAn Bologne, was geboren met zo veel ſchoone hoedanigheden van Geeſt en Lighaam, dat hy zig verkreeg d'agting en vrindſchap van groote Heeren. Hy was eerſt Goudſmit, daar na aan 't Stempelſnyden van Medailles waar hy in uitmunte. Maar zyn vernuft zig in deze oeffening te zeer bezet gevoelende, wende hy zig tot de Schilderkonſt daar

zyn

zyn geneegenheit toe overhelde. De gemakkelykheit die hy vond gaf hem zo veel moed en zo veel aandagt in het Studeren, dat hy in deze konſt een van de bekwaamſte van zyn tyt wierd. Hy maakte veele werken in verſcheide plaatſzen van Italien, inzonderheit voor den Hertog van Urbino.

De groote agting van Raphaël verwekte in hem een geweldige begeerte om van zyn werken te zien: maar om dat hy niet gemakkelyk de reize naar Romen zoude hebben konnen doen, ter oorzaak van zyn hoogen Ouderdom, zo vergenoegde hy zig dat te kennen te geven door brieven aan zyn vrinden, die het aan Raphaël verwittigden, hier uit wierd een gemeenſchap van eere en agting gebooren tuſzen deze twee Schilders: want Raphaël had van de verdienſte en de bekwaamheit van Francia hooren ſpreeken. Raphaël Schilderde als doen dat vermaarde ſtuk van St. Cicilia, voor een kerk van Bologne, als het nu gedaan was zond hy het aan Francia, en verzogt hem door een brief om het te plaatſzen, en de goetheit te willen hebben om van te vooren de gebreeken die hy zoude mogen vinden te verbeeteren. Francia op de opening van den brief was opgetogen van blydſchap, hy nam het ſtuk uit zyn kaſze, hy prees het, en was daar over verbaaſt: maar in dien zelfden tyt wierd hem het hert zo neêrgeſlagen van te zien dit werk zo verre boven het zyne, dat hy in een zwaarmoedigheit en kwyning viel, waar aan hy eenigen tyt daar naar overleed. Dat was in 't jaar 1518. het agtenzesſtigte van zyn ouderdom.

LUCA

LUCA SIGNORELLI.

VAn Cortone, was Discipel van *Pietro della Francesca*, en Schilderde zodanig in zyn manier, dat hunne werken by naar niet te onderscheiden waren. Deze Luca was een groot Tekenaar, en Michel Angelo heeft zo veel agting voor hem gehad, dat hy geen zwarigheit gemaakt heeft om zig te bedienen in zyn oordeel van eenige dingen, die Luca te Orvieta met veel Geest en verstant Geschildert had. Hy heeft ook Geschildert te Loretto, te Cortone en in Romen.

Zyn zoon, dat een wel gemaakt jongman was, waar van hy groote hoop hadde, wierd ongelukkig vermoort te Cortone. Deze droevige tyding trof hem gevoelig in het harte: maar zig wapenende met stantvastigheit, deed hy het lighaam dragen in zyn Schilder kamer, en zonder tranen te storten, Schilderde het zelve om de gedagtenis van hem te bewaren, vindende geen vertroosting als in zyn konst, die hem wedergaf daar de dood hem van berooft hadde. Hy ging vervolgens naar Romen daar de Paus Sixtus de IV. hem ontboden hadde, en naar verscheide onderwerpen van het boek Genesis Geschildert te hebben, keerde hy weder in zyn Vaderland. Dewyl hy veel gelt had gewonnen, zo arbeide hy niet meêr als voor zyn vermaak. Hy overleed in 't jaar 1521. oud tweeentagentig jaren.

PIETRO COSIMO.

ALdus genoemt van *Cosimo Rosselli*, waar van hy Discipel was, en aan wiens werken hy langen tyt hadden bezig geweest, voornamentlyk in 't Vaticaan voor Sixtus den IV. daar in te bemerken was dat het Schilderwerk van dezen leerling zyn Meester te boven ging. Zyn bekwaamheit trok veel Discipelen tot hem, en onder anderen Andre del Sarto en Francisco de Sangallo. Hy beminde de eenzaamheit, en leefde op een buiten gewoone manier. De aangehegtheit die hy aan zyn konst had deed hem het eeten en drinken vergeeten. Hy vreesde zo zeer voor het Donderen, dat langen tyt daar na als het over was, men hem vond in een hoek in zyn mantel gewonden. Niets was hem meêr in den weg als het kreiten van kleene kinderen, het gestadig hoesten, het luiden der klokken en de zang der Monniken; in tegendeel was een van zyn grootste vermaken om door den regen te lopen. Hy storf in een razerny, die hem een beroertheit veroorzaakt hadde. Dat was in den jaare 1521. het tagentigste van zyn ouderdom.

LIONARDO DA VINCI.

WAs van een Edel geslagt uit Toscanen, daar hy geenzins van ontaarde; want hy was van goede Zeden, wel gemaakt van Lighaam en groot van Geest. Hy had zo veel begaaftheden voor alle konsten, dat hy daar grondig in ervaren was, en dezelve in 't werk stelde

ſtelde met naauwkeurigheit. Deze groote verſcheidenheit van kundigheden, in plaats van dat geene dat hy voor de Schilderkonſt hadde te verzwakken, verſterkte het tot zodanig een hoogte, dat men geen Schilder voor hem gehad heeft die zyn bekwaamheit kan evenaren, en die na hem gekomen zyn hebben hem aangemerkt als een Bron daar veel dingen uit te putten waren. Hy was Diſcipel met *Pietro Perugino*, *van Andre Verrochio*, dewelke aan hem gelegentheit konde geven om zyn talenten op te wekken, want de Meeſter en de Diſcipel waren alle beide geboren met dezelfde * drift van Geeſt, uitgenomen dat die van Lionardo van meêr uitgeſtrektheit was. Hy heeft Geſchildert te Florencen, Romen en te Milaan; en veel van zyn Schilderyen zyn verſpreit door geheel Europa. Hy maakte onder andere in de eetplaats der Dominicanen van Milaan, een Avondmaal van onzen Heer van een uitneemende ſchoonheit. Hy en heeft de Chriſtus niet op gemaakt, om dat hy geen model konde vinden, eigen aan de waardigheit die hy zig daar van verbeelde, als wanneer de oorlogen hem nootzaakte om Milaan te verlaten, hy draalde ook zo lang met Judas, maar de Prior van 't Klooſter, in het ongedult om het einde van dit werk te zien, drong Lionardo zo ſterk, dat deze Schilder het hooft van dezen onbeſcheiden Monnik Schilderde in plaats van dat van den Judas. Hy was onophouwdelyk bezig in de aanmerkingen op zyn konſt, daar was nog vlyt nog oeffening te bedenken, die hy niet in 't werk ſtelde om te komen tot den trap der Volmaaktheit, zo ver als hy denzelven

* Genie.

heeft bezeeten. Hy was boven al zeer geneigt om de uitdrukkingen van de Hartstogten te verbeelden, als een zaak die hy de nootzakelykste oordeelde van zyn konst te zyn, en voor al om zig de goetkeuring van de verstandigen te erlangen. De Hertog van Milaan gaf aan hem de bestiering van een Academie der Schilderkonst, die deze Prins in de Hooftstad van zyn staat opregte. Daar was het dat hy het boek van de Schilderkonst schreef, dat men te Parys in 't jaar 1651 gedrukt en daar Poussin de figuuren in gemaakt heeft. Hy schreef ook veel andere dingen, die verloren zyn als Milaan wierd ingenomen door Franciscus den eersten.

Lionardo begaf zig naar Florencen, daar hy de Raadkamer Schilderde, en ondervond dat Michel Angelo aldaar in groot aanzien was, waar door een heevige afgunstigheit tussen hen beide ontstont: Lionardo zynde naar Romen gegaan by de verkiezing van Leo den X. zo liet Michel Angelo zig daar ook vinden, hun jalousie vermeerderde tot het uitterste, dog Lionardo vertrok naar Vrankryk. Hier was hy wel ontfangen, door zyn tegenwoordigheit en door zyn werken ondersteunde hy de hoogagting die hy alreeds verkregen had; en de Koning Franciscus de eerste betoonde hem alle mogelyke blyken van Eere en vrindschap. Deze Vorst had een goetheit voor hem zo ongemeen, dat hy hem in zyn ziekte gaande bezoeken, Lionardo zig op zyn rustbedde opregte om zyn Majesteit te bedanken, en de Koning hem omhelzende om hem weder te doen nederleggen, gaf de Schilder in zyn armen

den

den geest in 't jaar 1520. oud vyfenzeventig jaren.

Aanmerkingen over de Werken van Lionardo da Vinci.

DE Schilderyen van Lionardo da Vinci, die men in de Konstkamers van Vorsten en by bezondere Liefhebbers ziet, bestaan niet als in weinig figuuren, en ik beken niet klaar genoeg, in het geen ons nog zoude overig zyn, van de groote Ordinantien van dezen Schilder gezien te hebben, om van de voortreffelykheit zynes verstants te oordelen. Maar wat aangaat het geen ons de Historie Schryvers verhaalt hebben van zyn werken, die tegenwoordig byna ten eenemaal vernietigt zyn, zo moet het ons overreeden dat het is voort gekomen uit een vrugtbaren ader, dat zyn gedagten vlug waren, zyn Geest verstanding, en met veel Weetenschappen versiert, en dat daarom zyn Inventien schoon en heerlyk moeten geweest zyn. Men kan aldus zelfs oordelen uit de tekeningen die van zyn hand zyn, en die men nog vind onder de Liefhebbers. Eindelyk het geene van zyn werken is overgebleven is genoeg in staat om ons te verzeekeren dat hy een groot Schilder was.

Zyn tekening is van een groote volkomentheit en een grooten aart; hoewel zo het schynt meer naar de Natuur geschikt als naar het Antiek. Maar naar de Natuur op dezelve manier als de aloude Beeldsnyders het gehaalt hebben: dat is te zeggen, door wyze onderzoekingen,

aan de Natuur toe-eigenende, niet zo zeer de gemeene voortbrengingen, als wel de Volmaaktheden daar zy bekwaam toe is.

De uitdrukkingen des gemoets van Lionardo da Vinci zyn zeer leevendig en vol Geest. Ik hebbe een tekening van zyn hand van dat vermaarden Avondmaal, dat hy te Milaan Geschildert heeft, (daar men byna geen overblyfzel meêr van ziet.) Deze tekening alleen is een genoegzame proeve, om te tonen hoe diep hy in het menſſelyk hart konde indringen, en met welk een levendigheit, welk een verandering en regelmatigheit hy alle de gedagten wist te verbeelden! Maar het zal beter te pas komen, dat in plaats van naar myn oordeel te ſpreken, dat van Rubens over de verdienste van dien grooten Man bygebragt werde.

* Manuscrit. 't Is aldus dat hy redeneert in een Latyns * Handſchrift, waar van ik bezitter ben, en dat ik getrouwelyk hebbe overgezet in dezer voege.

LIONARDO DA VINCI *begon met het onderzoeken van alle dingen, volgens de regelen van een naauwkeurige † beſpiegeling, vestende zyn aandagt op de Natuur waar van hy zig dienen wilde. Hy nam waar de welvoeglykheden, en vermyde alle gemaaktheit. Hy wist aan ieder voorwerp het allerlevendigste, het aller bezonderste en het allerbetamelykste kenteken dat mogelyk is te geeven, brengende het geen Majesteit vereiste tot den Opperſten trap van verhevenheit. Het beleid en den maatregel dien hy gade ſloeg in de uitdrukkingen was om de inbeelding te beroeren, en op te wekken door wezentlyke ſtukken, eerder als te vervullen door kleinighe-*

† Teorie.

nigheden, tragtende daar in te zyn, nog kwistig, nog gierig, hy had een zo groote zorgvuldigheit om de verwarring van voorwerpen te vermyden, dat hy liever beminde iets te laten wenzen in zyne werken, als de oogen te verzadigen door een ſchroomagtige naauwkeurigheit: maar daar hy het allermeeſte in uitmunte, dat was, als wy gezegt hebben, aan ieder zaak haar eigen kenteken te geven, en die de eene van de andere te onderſcheiden

*Hy begon door raad te pleegen met verſcheide zoorten van boeken. Hy had daar een oneindig getal van gemeene plaatſzen uitgetrokken, waar van hy een verzameling gemaakt had, hy liet niets ontſlippen dat eenigzins over eenkomen konde met de uitdrukking van zyn onderwerp, en door het vuur van zyn inbeelding, alzo wel als door zyn verſtandig oordeel, verhefte hy de Goddelyke dingen door de menſſelyke, weetende aan de menſſen te geven de verſchillende trappen die hen opvoeren tot het * Merkteeken der hoogſte voortreffelykheit.*

* Caractére de Heros.

Het eerſte der voorbeelden dat hy ons naar gelaten heeft, is het Taferecl dat hy te Milaan heeft Geſchildert van het Avondmaal van onzen Heere, in het welke hy de Apoſtelen verbeelde in hunne gevoegelyke plaatſzen, en onzen Heere in de eerlykſte in 't midden van alle, hebbende niemant die hem dringt, nog die al te naby zyn zyde is. Zyn geſtalte is deftig, en zyn armen zyn in een vry en onbedwonge werking, om meerder grootheit te kennen te geven, terwyle de Apoſtelen van d'eenen en anderen kant beroert ſchynen door een hevige onge-

rustheit, in dewelke egter geen geringheit voorkomt, nog eenige werking tegen de welgevoegelykheit. Eindelyk door een uitwerking van zyn diepe bedenking, is hy gekomen tot zodanig een trap van Volmaaktheit, dat het my toeschynt als onmoogelyk waardig genoeg van hem te spreeken, en nog meêr om hem naar te volgen.

Rubens laat zig vervolgens uit over de kundigheden, welke Lionardo da Vinci van de Anatomie bezat. Hy verhaalt in 't byzonder alle de studien en tekeningen die Lionard gemaakt hadde, en die Rubens had gezien onder de rarigheden van een genaamt Pompeo Leoni, die van Arezzo was. Hy gaat verders voort aangaande de Anatomie van de Paarden, en door de waarnemingen die Lionardo gedaan hadde op de *Phisionomie*, aanzigt kennisze, daar Rubens insgelyks tekeningen van gezien hadde; en eindigt met de wyze van doen die deze Schilder hadde om het mensselyk lighaam te meten.

Zo aan my geoorloft is iets by de woorden van Rubens te voegen, zal ik zeggen, dat hy niet heeft gesproken van het Coloriet van Lionard da Vinci; om dat hy zyn aanmerking niet hebbende als op de dingen die hem konden nut zyn door opzigt tot zyn konst, en niets goets gevonden hebbende in het Coloriet van Lionard, zo heeft hy dit deel van de Schilderkonst onder stilzwygen laten voorby gaan: alzo is het waar dat de vleesch Couleuren van Lionard voor 't meerendeel in 't * graauwe vervallen, en dat de houwding die in zyn Schilderyen gevonden werd veel heeft van 't Violet, en dat deze Couleur daar in den Meester speelt.

* Couleur delie.

Dat

Dat komt naar myn gedagten daar van daan, dat in den tyt van Lionard het gebruik van het Olyverv Schilderen nog niet heel veel bekent was, en dat de Florentynen doorgaans dit gedeelte hebben veronagtzaam.

PIETRO PERUGINO.

GEbooren te Perugia van arme Ouders, begaf zig al vroeg by een Schilder van dezelve ſtad daar hy weinig by leerde, en die hem ſlegt handelde. Zyn armoede deed hem geduld hebben, en de begeerté van iets te winnen om zig uit de ellende te redden, ſpoorde hem aan om nagt en dag te tekenen, om by zig zelven te vorderen. Als hy nu zig zelf gevoelde in ſtaat te zyn om te werken voor zyn onderhoud, ging hy te Florencen een ander Meeſter zoeken, hy geraakte by Andrea Verrochio met Lionardo da Vinci. Hier nam hy zeer toe in de konſt, en Schilderde op een bevalliger manier zyn hoofden, als wel de gewoonte van zyn Meeſter was, inzonderheit de vrouwe tronien. Hy heeft een menigte van werken Geſchildert, byna meeſt alle voor Kerken en Klooſters. eens op een tyt dat hy in Freſco Schilderde voor de Geeſtelyken van Florencen by Porta Pinti, de Prioor, die aan hem den Ultremarin gaf, mat hem die zo ſchraal toe, en niet meêr als hy hem in zyn tegenwoordigheit zag gebruiken; Maar Perugino dit wantrouwen gemerkt hebbende ſpoelde alle ogenblikken zyn Borſtels in een pot met water, voor de oogen zelfs van den Prioor, invoegen dat wel zo veel uit de Pinceelen die hy gebruikte

bruikte kwam als aan het werk was ingetrokken: de Prioor onderwyle was zeer verwondert dat de natte kalk zo veel Ultremarin indronk, en gelovende niet genoeg te hebben om het werk te voleindigen, begon op de middelen te denken om zig weder daar van te voorzien, maar Perugino hebbende het waater van zyn pot afgegooten, gaf de Ultremarin die op den grond was gedroogt, wederom aan den Prioor, hem zeggende, dat hy op een anderen tyt een Eerlyk man niet behoefde te wantrouwen. Ondertuſſen was hy zelfs zeer gierig en wantrouwig; en om dat hy zeer arbeidzaam was, zo won hy veel gelds te Florencen en te Romen, daar hy Schilderde voor Sixtus den IV. Hy keerde wederom naar Perugia, daar hy nog veel werken deede, geholpen van Raphaël en van zyn andere Diſcipelen. Perugino had een ſchoone jonge Dogter getrouwt, die hem voor een model verſtrekte voor zyn Lievrouwen, en hy beminde haar kragtig. Niet minder beminde hy zyn gelt; want wanneer hy een wandeling in zyn Landeryen ging doen, die hy verkreegen hadde buiten Perugia, zo droeg hy altoos een koffertjen met hem daar hy zyn Gout in bewaarde, tot dat een Struikrover dit gezien hebbende, hem op den weg van die overtollige moeite ontlaſte. Perugino viel dit zo ſmertelyk, dat hy weinig tyts daar na van de waereldt ſcheide in 't jaar 1524. oud agtenzeeventig jaaren.

RA-

RAPHAEL SANZIO.

GEboren tot Urbino op den goeden Vrydag van het jaar 1483. zyn Vader was maar een gemeen Schilder, en zyn Meester Pietro Perugino. Zyn voornaamste werken zyn in Fresco in de zaale van 't Vatícaan, en zyn losse Schilderyen zyn in verscheide plaatszen van Europa verspreit. Terwyl hy een uitmuntenden Geest hadde, begreep hy dat de volkomenheit van de Schilderkonst niet bepaalt was aan de bekwaamheit van Perugino; en om elders de middelen tot vordering te zoeken, ging hy wel haast naar Sienna, alwaar Pinturrichio zyn vrind hem bragt om de Cartons te maken voor de Schilderyen van de * Boekkamer. Maar naauwlyks had hy iets gedaan, wanneer hy op het gerugt van de werken die Lionardo da Vinci en Michel Angelo te Florencen maakten, zig daar naar toe begaf om zyn voordeel daar uit te halen. In der daad, wanneer hy overwogen hadde de manier van deze twee groote Mannen, nam hy voor de gewoonte, die hy by zyn Meester geleert hadde, te veränderen, hy keerde weder naar Perugia, daar veel geleegenheden zig opdeden om zyn Pinceel te oeffenen: maar het herdenken van de werken van Lionardo da Vinci deed hem een tweede reize doen naar Florencen, en naar dat hy daar eenigen tyt Geschildert hadde om zyn handeling te versterken, ging hy naar Romen, daar (a) Bramante zyn maagschap,

* Bibliotheque.

(a) Bramante was Architect van den Paus.

ſchap, die den Geeſt van den Paus al bereid hadde voor de verdienſte van Raphaël, hem Schilderwerken bezorgde die in het Vaticaan gemaakt zouden werden. Raphaël begon met het ſtuk dat men noemt de School van Athenen, daar naar het Diſpuut over het H. Sacrament, en vervolgens de andere die in de Zeegelkamer zyn. Ongelooflyk is de vlyt en zorgvuldigheit geweeſt die hy heeft te koſte gelegt, ook was zyn arbeit niet zonder vrugt, want de beroemtheit van deze werken voerde den naam van Raphaël over de geheele waereld. Hy vormde * het Edele van zyn verkiezing naar de Statuen en Basrelieven van de Antieken, die hy langen tyt naar tekende met een uitnemende aandagt. En hy voegde by deze † keurelykheit een grootheit van manier, die het gezigte van de Capelle van Michel Angelo hem eens ſlags in ſcherpte. Zyn Vrind Bramante was daar van de oorzaak, die hem daar in liet komen tegen het generaal verbod dat Michel Angelo hem gedaan hadde (a) hem den Sleutel vertrouwende. Behalven de moeite die

*Delicateſſe de ſon Gout

† Delicateſſe.

(a) Pietro Bellori in zyn boek dat het opſchrift heeft: *Des critioni delle imagini Dipinti d'a Raphelle nelle Camere del Vaticano*, beſtryd deze Hiſtorie met al zyn kragt, en beweert dat Raphaël zyn groote manier niet ſchuldig is als aan de Studie die hy naar het Antiek gedaan heeft. Maar vaſari, die Michel Angelo en Raphaël heeft gekent, en, die, wel verre van tegengeſprooken te zyn door eenig Schryver van dien tyt, vind zig integendeel daar in onderſteunt door drie Auteuren, die het leeven van Michel Angelo in 't bezonder beſchreeven hebben. Maar 't geene dat een groot vermoeden geeft, dat Raphaël heeft willen profiteeren van de werken van Michel Angelo om zyn eigen manier te vergrooten is, dat ik een rekening van de hand van

die Raphaël zig gaf Studerende naar de Beeldhouwerye der Alouden, onderhield hy tekenaars op zyn kosten, die voor hem teekenden in Italien en in Griekenland alles wat zy konden vinden van de werken der Antieken, daar hy by geleegenheit zyn gebruik van maakte. Men heeft aangemerkt dat hy weinig of geene van zyn werken onvoltooit heeft gelaaten, en dat hy zyn Schilderyen ten uitterften uitvoerde, hoewel met een vaardige hand, hy gaf zig alle bedenkelyke moeite om het in dien ftaat dat daar niets op te berispen was te brengen; daarom ziet men van hem met Crijon de kleene partyen: Gelyk als handen, de voeten, en ftukken van kleederen, die hy drie of viermaal tekende voor een zelfde onderwerp, om daar uit te verkiezen dat hy voor het befte zoude oordeelen. Alhoewel hy zeer naarftig geweeft is, ziet men weinig ftukken gemaakt van zyn eigen hand; hy hield zig doorgaans beezig met tekenen, om het groot getal van zyn Difcipelen niet ledig te laten, die zyn tekeningen in verfcheide plaatfzen hebben uitgevoert, voornamentlyk in de kameren en vertrekken van 't Vaticaan; in de Kerk van onze Lievvrouw van de Vreede, en in 't Palais Ghigi, behalven de Galathea en een van de hoeken, waar in de drie

van Raphaël hebbe op den rug van welke tekening een * Studie is van den zelfden Raphaël, getekent naar een figuur die Michel Angelo Gefchildert heeft in de Capelle van den Paus.

* *Studie heet by de Schilders een figuur of Beeld, of een gedeelte van een Beeld, of fchoone party geteekent naar het Leeven, of naar andere groote Meefters werken.*

drie Godinnen zyn dat hy zelf heeft Geschildert. Zyn zagt naturel en ommegang deed hem van al de waereldt beminnen, en inzonderheit van den Pauzen van zyn tyt. De Cardinaal van Santen Bibiane bood hem zyn Nigt aan ten Huuwelyk; Raphael had die verbintenis wel aangegaan: maar in de verwagting van den Cardinaals hoed, daar Leo de X. hem hoop toe hadde gegeeven, deed hem de uitvoering daar van altoos verschuiven.

De drift die hy voor de Vrouwen had deed hem in de bloem van zyn jaren verloren gaan: want op een tyt door te al te groote onmatigheit in zyn ongeregelde liefde, wierd hy overvallen van een heete koorts, en de Genees-heeren, aan wie hy de oorzaak van zyn ziekte verzweegen hadde, hebbende het gehandelt als een Pleuris, volvoerde de overige warmte, die nog was, uit te bluszen in een alreeds uitgeput lighaam. Zyn doot viel voor op denzelfden dag van zyn geboorte, den goeden Vrydag van het jaar 1520. in het zevenendertigste van zyn ouderdom. De Cardinaal Bembo maakte zyn Grafschrift, dat men leest in de Kerk van de Rotonde daar hy begraven wierd. Il zal niet bybrengen als deze twee vaerzen, die verwonderlyk zyn.

Ille hic est Raphael timuit quo sospite vinci
Rerum magna parens & moriente mori.

Zyn Discipelen waren Julio Romaan, Jan Francisco Penni, bygenaamt, *il fattore*, Pellegrin van Modena, Pirino del Vaga, Polidoor van Caravaggio, Mathurino, Bartholomio

mio d'a Bagna Cavallo, Timotheo d'a Urbino, Vincent d'a San Geminiano, Joan d'Udino, en anderen.

Eenige brave Nederlanders zyn ook onder zyn Difcipelen te tellen, en hebben hem geholpen in zyn groote werken: als Bernard van Orlay van Bruffel, Michiel Coxie van Mechelen, en anderen, die, naar hun Land wedergekeert zynde, het opzigt aanbevolen was van de tekeningen tot de Tapyten. Behalven deze Difcipelen, had hy een meenigte van jonge Leerlingen en Liefhebbers, die ten zynen huizen verkeerden, en die hem dikwils verzelden om te wandelen. Michel Angelo hem eens op een dag met dit Gezelfchap ontmoetende, fchoot hem in 't voorby gaan toe, dat hy ging gevolgt als een Schout, en Raphael beantwoorden hem dat hy als de Beul alleen ging. Daar was altoos veel Jalouzye tufzen deze twee groote Schilders. Gelyk doorgaans gebeurt onder lieden van het zelfde beroep, wanneer hun gedrag niet door de zedigheit beftiert word.

Aanmerking over de werken van Raphael.

ZEDERT de herftelling van de Schilderkonft in Italien, heeft men daar geen Schilder gehad die zo veel agting heeft verkregen als Raphaël. Hy had een verheven Geeft, en zeer fcherpzinnige gedagten, vrugtbaar en overvloedig van Inventien, dat meerder zoude uitgeblonken hebben, indien zyn Geeft niet eenigzins wederhouden was geweeft door de groote

groote naauwkeurigheit met dewelke hy alle dingen uitvoerde.

Hy was ryk in zyn Inventien; het is blykbaar dat hy zeer goede † Grondregelen heeft gehad, om de dingen die hy Geinventeerd hadde te schikken; en indien zyn figuuren niet gegroept waren van ligten en schaduwen, zy ware het door de * bewegingen op een zo verstandige manier, dat de groepen altoos met vermaak zyn aangezien. Zyn † standen zyn Edel, volgens hun ‡ eigenschappen tegenstrydig, zonder gewelt, uitdrukkelyk, natuurelyk, en vertonen de schoone partyen.

† principes tres-delicats.

* Actions

† Attidudes.

‡ Contrastées.

Zyn tekening is zeer § zuiver, en hy heeft 't zaam gevoegt de regelmatigheit, de Edelheit en de fierelykheit van het Antiek met de eenvoudigheit van de Natuur, zonder eenige de minste gemaaktheit. Hy heeft in zyn Beelden veel verändering doen zien, en nog meêr in 't ¶ gelaat van zyn hoofden, dat hy van de Natuur als de Moeder van de verscheidenheit leerde, daar altoos byvoegende een grooten aart in het tekenen.

§ Tres-Correct.

¶ Airs de tetes.

Zyn * uitdrukkingen zyn regtmatig, scherpzinnig, verheven, doordringende; zy zyn gematigd zonder koud te zyn, en levendig zonder vergrooting.

* Expressions.

Zyn klederen zyn van een geringe manier geweest in zyn beginzelen, maar van de † groten aart op het einde, en konstig geschikt, de plooijen zyn 'er in een schoone ordre; gevende altoos voordelig het naakt daar onder zynde te kennen, het vleijende, om zo spreken, met tederheit, voornamentlyk aan de plaatszen van de t'zamenvoeginge der leeden.

† Grand Goût.

Maar

Maar egter zoude men Raphaël konnen berispen dat hy altyt zyn beelden met dezelfde zoorten van stoffen of lakenen bekleet heeft, in de onderwerpen die de verändering konden lyden en daar door meerder sieraat ontfangen: ik spreek voor de Historize onderwerpen; want wat aangaat de verdigtzelen en * verbloemde of zinnebeeldige dingen, in dewelke men Godheden invoert, moet men veel meêr agt geven op de Majesteit van de plooijen als op de rykheit der stoffen.

* Allegoriques.

Of schoon Raphaël een uitnemende vlyt in 't werk stelde om zuiver te tekenen, en dat hy om zo te zeggen, jaloers was, op zyn omtrekken, heeft hy dezelve een weinig te sterk aangewezen. En zyn Pinceel is droog, hoewel † lugtig en ‡ glad. Zyn landschap is van geen grooten aart, nog heel veel byzonders.

† Leger & ‡ Uni.

Zyn LOCALE Couleuren zyn voor het ooge nog § schitterende nog stotende; zy zyn niet heel wild: maar de schaduwen zyn een weinig te zwart. Aangaande het ligt en bruin daar heeft hy nooit zo geen regte wetenschap van gehad, hoewel dat het schynt door zyn laatste werken dat hy daar naar zogt, en dat hy getragt heeft het te verkrygen: gelyk men zien kan in de Tapytzeryen van de handelingen der Apostelen, en in zyn stuk van den berg Thabor. Maar 't geene Raphaël ontbroken heeft aangaande het Coloriet, doet zig verschonen door zo veel andere delen die hy in zyn vermogen gehad heeft. Hy heeft zelfs Portretten gemaakt zo wel verstaan van Couleur en van ligt, dat dien aangaande zy konnen gelyk gestelt worden met die van Titiaan, alzo wel

§ Brillant. Choquant.

als

als de St. Jan die in het Cabinet is van myn Heer den eersten President, en dat in alle de delen van de Schilderkonst verdient bekent te staan voor een uitnemend proefstuk van zyn Meester.

Poussin heeft van dezen groten Schilder gezegt dat hy was een Engel in vergelyking van de hedendaagze Schilders, en dat hy een Ezel was vergeleken by de Antieken. Dit oordeel kan niet betrekkelyk zyn als op de gedagten, den smaak, of de verkiezing ende regelmatigheit van de tekening, en de uitdrukkingen.

De gedagten van de Antieken zyn eenvoudig, verheven en natuurelyk, die van Raphaël zyn het ook: de tekening van het Antiek is * vast en zeker, veränderlyk daar het behoorlyk is, en van een grooten smaak of verkiezing; die van Raphaël is het ook: het Antiek is wys en † naauwkeurig in de verbintenis van de muscelen, en ‡ keurelyk in zyn werkingen; Raphaël is in dit deel niet onwetende geweest. Egter moet men bekennen dat de geene die vlytig de Anatomie hebben bestudeert, zo veel nodig is tot de Schilderkonst, in het Antiek konnen waarnemen een veel grooter § naauwkeurigheit, en een veel grooter ¶ tederheit, ook in de werking van de muscelen dat men zo niet en ziet: ik zal niet zeggen in Raphaël, maar in geen eenig Schilder wie dat het zy.

Ik sta wel toe dat deze groote * regelmatigheit en deze groote † keurelykheit van de werking der muscelen de ‡ bestipte bepaling van de omtrekken aanwyst: maar ik zie niet dat Raphaël 'er zo ver afgeweken is, dat hy verdient een Ezel genoemt te worden, in vergelyking van

* Correct
† Precis.
‡ Delicat.
§ Precisione.
¶ Delicatesse.
* Justesse.
† Delicatesse.
‡ Precision des Contours.

van het Antiek. Poussin had zig konnen vergenoegen met te zeggen, gelyk ik op een andere plaats aangemerkt hebbe, dat in het tekenen, het Antiek zo verre boven Raphaël is, als Raphaël de andere Schilders overtreft Het is waar dat Raphaël de grootheit van zyn verkiezing op den leest geschoeit heeft van de Antieke Beelden, en dat hy komende van Perugino zyn Meester; dezelve hem op den goeden weg bragten, en hen stantvastig opvolgde in het begin: maar op het einde gezien hebbende dat de Schilderkonst een verschillende zaak was van de Beeldhouwery, zo behield hy niet meêr van het onderwys van deze als het geene hy tot zyn konst nodig had, en voor 't ovrige week hy daar van af naar maate dat hy voortging in jaren en verligting. Men kan deze verändering duidelyk bemerken in de Schilderyen die hy Geschildert heeft in bezondere tyden, waar van de laasten nader met de kentekenen van de Natuur overeenkomen.

Poussin in tegendeel, alzo wel als Annibal Carratz, verlieten dat geene datze van de Natuur hadden aangenomen naar maate datze hen meerder aan het Antiek overgaven. Zy konden het zelve beleid gehouden hebben als Raphaël, doende het een, en het ander niet nalatende; want deze uitmuntende man had niet alleenlyk van het Antiek den goeden smaak, de Edelheit en de schoonheit behouden, Maar hy heeft iets gezien, dat, nog Poussin, nog de Carratzen hebben konnen zien. Dat is de *Gracelykheit* het bevallige. Deze gift van de Natuur had hy in zulk een overvloed ontfangen, dat hy haar heeft doen zien in alles dat

uit zyn Penceel gevloeit is, en dat niemant hem heeft konnen betwisten, indien het Corregio niet was; en zo het Gracelyke hadde goet gemaakt 't geen deze ontbrak rakende het regelmatige in de Tekenkonst, Raphaël heeft daar gebruik van gemaakt, en in een schoonen dag gestelt de diepe Wetenschappen die hy bezat, niet alleenlyk in het tekenen, maar ook in alle de delen der Schilderkonst die hem hebben doen verkrygen, den naam van den eersten Schilder te zyn, die immer geleeft heeft.

GIROLAMO GENGA.

DEeze was ook van Urbino, Studerende onder Pietro Perugino in den zelfden tyt als Raphaël, hy gaf zig byzonder over aan de Architectuur, en overleed in 't jaar 1551. oud vyfenzeventig jaren.

JULIO ROMANO.

WAs de beminde Discipel van Raphaël, zo ter oorzaak van zyn bekwaamheit in de Schilderkonst, als om de bevalligheit zyner zeden. Hy had ten eenemaal den smaak van zyn Meester aangenomen, niet alleen in de uitvoering van zyn tekeningen die hy van hem ontfangen hadde, maar ook in het geene dat hy van zyn zelf deede. Raphaël handelde hem als waare hy zyn eigen zoon geweest, en stelde hem aan tot zyn erfgenaam met Jan Francisco Penni, gebynaamt *il Fattore*. Na de doot van Raphaël, volvoerden deze twe Schilders verscheide werken die hun Meester onvolmaakt

hadde nagelaten. Julio Romaan was niet alleen uitmuntend Schilder, maar hy verſtond ook volkomen de Bouwkonſt. De Cardinaal van Medicis, die zedert was Clemens den VII. gebruikte hem tot het bouwen van het Paleis, dat men tegenwoordig noemt VIGNA DI MADAMA; en na dat hy het beleid van de Architectuur had gehad, zo maakte hy het Schilderwerk en de ſieraden.

De doot van Leo den X. onthuſte een weinig Julio Romaan door de verkiezing van Adriaan den VI. welkers Pausſchap, indien het langer hadde geduurt, de ſchoone konſten zoude hebben uitgedooſt in Romen, en de konſtenaars in het uitterſte gebragt om van honger te vergaan. Maar Clemens den VII. volgde hem op. Hy was zo dra niet verkoren, of hy liet Julio Romaan Schilderen aan de zaal van Conſtantini, daar de Hiſtorie van dezen Keizer begonnen was geweeſt door Raphaël, die al de tekeningen daar toe gemaakt hadde. Dit werk gedaan zynde, hield Julio zig bezig met verſcheide Schilderyen voor kerken en voor particulieren te maken. Zyn manier van Schilderen begon te veränderen, en te vervallen in het roſſe en in het zwart voor het geene dat het Coloriet aanbelangt, en in zyn tekenen het * ſtraffe en het verbazende. * Severe.

Frederico Gonzaga Marquis van Mantua, verzekert van de bekwaamheit van Julio, lokte hem in zyn ſtaten; zyn goet geluk bragt hem daar: want hebbende de tekeningen gemaakt van twintig zeer ‡ ongeſchikte Printen die gezneden waren door Marc-Antoon, en onder dewelke Aretin zo veel Sonnetten ge- ‡ Diſſolues.

maakt hadde, hy zoude geſtreng geſtraſt zyn geworden indien hy in dien tyt zig in Romen had bevonden, het onthaal datmen aan Marc-Antoon deede is daar het bewys van. Men wierp deze Plaatſnyder in de gevangenis, daar hy veel moeſt lyden, en het zoude hem het leven gekoſt hebben, indien de voorſpraak van den Cardinaal de Medicis en die van Baccio Bandinelli hem niet behouden had. Ondertuſzen zo arbeiden Julio Romaan te Mantua, daar hy altoos duurende blyken heeft gegeven van zyn groote bekwaamheit in de Architecteur en in de Schilderkonſt. Hy bouwde hier het Paleis del T. en bragt de ſtad Mantua in een veel ſchoonder, ſterker en veel gezonder ſtaat, aangaande zyn werken der Schilderkonſt, kan men zeggen dat het voornamentlyk te Mantua is, daar de geeſt van Julio Romaan den vryen teugel gehad heeft, en dat hy aldaar heeft getoont wie hy was. Hy overleed te Mantua in 't jaar 1546. oud vierenvyftig jaren, tot groot leetwezen van den Marquis, die hem beminde als zyn broeder. Hy liet een zoon na genoemt Raphaël, en een dogter getrouwt aan Hercules Malateſte. Onder zyn Diſcipelen, zyn de beſte geweeſt Primaticio, die in Vrankryk is gekomen, en een Mantuaan, geheeten Rinaldi, die jong is geſtorven.

Aanmerking over de werken van Julio Romano.

JULIO ROMANO is geweeſt de eerſte, de allerwyſte en de volſtandigſte onder de Diſcipelen

pelen van Raphaël. Zyn inbeelding, die als begraven was geweeſt in de uitvoering van de tekeningen van zyn Meeſter, geduurende al de tyt dat hy onder zyn onderregting verbleef, geraakte een ſlags gaande wanneer zy zig in vryheit zag, gelyk een watervloet, die, weêrhouden geweeſt zynde alles om verre werpt en met een heftigen loop zig zelf een weg baant; even eens Julio Romaan, naar eenige loſze ſtukken gemaakt en de groote werken in de zaale van 't Vaticaan naar de tekeningen van Raphaël geſchildert te hebben zo voor, als na de doot van dezen doorlugtigen Meeſter, veränderde aanſtonts van manier, zig latende vervoeren door den znelvlugtigen loop van zyn Geeſt in de werken die hy te Mantua Geſchildert heeft. 't En was niet meêr deze bevalligheit, nog dit zoete vuur van de inbeelding dat, hoe ontleent als het was, niet naliet eenige ſtukken, die uit zyn hand kwamen, in twyffel te ſtellen of zy gemaakt waren van hem of van zyn Meeſter. Zynde dan geheel en al aan zyn zelven overgelaten, zo bragt hy meêr vuur in zyn werken door denkbeelden veel geweldiger, veel ongemeender; en ook veel uitdrukkelyker, maar zo zedig en natuurlyk niet als die van Raphaël: zyn Inventien waren verrykt met Poëtize ſieraden, en zyn Ordinantien heel ongemeen, en van een verheve verkiezing.

De oeffening die hy in de Letteren gedaan hadde verſtrekte hem voor een groot behulp in het geene de Schilderkonſt betreft; want natekenende de Beeldhouwery der Anticken, heeft hy daar de blyken van geleertheit uitgehaalt die wy in zyn werken zien.

Het

Het schynt dat hy niet is bezig geweest als met de grootheit van zyn Poëtize gedagten, en dat om die uit te voeren met dat zelve vuur als hy hadde begrepen, hy zig vergenoegt heeft met een manier van tekenen daar hy de verkiezing van gemaakt had, zonder verändering, nog in de wezens trekken, nog in zyn klederen. Het is zelf zigtbaar genoeg dat zyn Coloriet, dat nooit heel goet geweest heeft, daar na nog veel meêr veronagtzaamt is; want zyn *Locale* Couleuren, die in het steenagtige en in het zwarte vervallen, zyn niet geholpen door eenige kennisze van 't ligt en bruin. Zyn wyze van * trots tekenen, en zyn vervaarlyke uitdrukkingen zyn hem zodanig in gewoonte geworden, dat zyn werken daar door zeer ligt te onderkennen zyn. Deze manier is in der waarheit zeer groot, om dat hy dezelve verkreegen hadde door de zeer vlytige Studie naar de Basrelieven der Antieken, en bezonderlyk die van de Colonnen Trajaan en Antonini, die hy ten eenemaal naar getekent hadde. Maar deze schoone dingen die genoegzaam in staat zyn om alleen een Beeldhouwer bekwaam te maken, hebben nodig vergezelt te zyn met de waarheden van de Natuur om een groot Schilder te werden: de klederen, die doorgaans veel toebrengen tot de Majesteit van de figuuren, zyn het minste van zyn Pinceel; want zy zyn arm, en van slegte † verkiezing.

* Fiere.

† Mechant Gout.

Men ziet weinig verändering in zyn wezentrekken, en de hoofden, die men in zyn werken vind bestaan alleenlyk in den verschillige slag van voorwerpen daar hy zyn Ordinantien meede vervult heeft, en in de byvoegzelen die haar ver-

verryken: dit komt van de algemeenheit van zyn vernuft voor alle zoorten van Schilderwerk; want hy heeft gelykelyk Beelden, Landschappen en Dieren wel Geschildert, invoegen dat zyn werken altoos zullen zyn, in 't geen zy inhouden, de verwondering en hoogagting van alle de verstandigen.

JAN FRANCISCO PENNI

Gebynaamt

IL FATTORE.

DEze laaste naam was hem gegeven ter oorzaak van de zorge die hy op zig nam van de vertering en de huishouding van Raphaël, by den welken hy altyt inwoonde met Julio Romaan. Hy was zeer bekwaam inzonderheit in de tekenkonst. Hy heeft veel dingen gemaakt op de gedagten van Raphaël, die voor Raphaël zelf gehouden werden, voornamentlyk in 't Paleis Ghisi, gelyk als men kan bemerken wanneer men het zelve met aandagt onderzoekt. Hy had een bezondere neiging voor het Landschap, dat hy zeer wel deede, en dat hy verrykte met schoone gebouwen.

Na de doot van zyn Meester verbond hy zig met Julio Romaan en Pirino del Vaga, en alle drie te zamen volvoerdenze dat Raphaël onvolmaakt gelaten hadde, zo wel de Historie van Constantin, als eenige andere werken van 't Paleis Belvedeere. Maar zy scheiden zig van malkander by gelegenheit van een Copye die de Paus wilde doen maken van de

Schildery van den verheerlyking op den Berg, om dat dit ſtuk geſchikt was geweeſt voor Vrankryk. *Il Fattore* ging naar Napels met oogmerk om te Schilderen voor den Marquis del Vaſto, maar zyn tedere geſteltenis liet hem niet toe langer te leven, hy overleed in den ouderdom van veertig jaren, in 't jaar 1528.

L U C A P E N N I.

WAs de broeder van Jan Franciſco van den welken wy hebben geſproken. Hy Schilderde eenigen tyt met Pirino del Vaga, zyn ſchoonbroeder, te Genua en andere plaatſzen van Italien. Hy ging vervolgens naar Engelant daar hy verſcheide dingen maakten voor den koning Henrik den VIII. en voor eenige Koopluiden. Hy Schilderde ook te Fonteine Bleau voor Franciſcus den eerſten; en in deze laatſte plaats begaf hy zig aan het Plaatſnyden.

ANDREA DEL SARTO

VAn Florencen, was den zoon van een Kleermaker die hem by een Goudſmit beſtelde, daar hy zeven jaren bybleef, geduurende welken tyt hy zig meêr bezig hield met tekenen als met het Goudſmits werk. Van daar geraakte hy by een gemeen Schilder, genaamt Joan Barile, die hy wel haaſt verliet om naar Florencen te gaan onder het onderwys van Pietro Coſimo. By dezen Schilder was hy alle de Zon en Feeſtdagen bezig met het tekenen naar brave Meeſters, maar in 't gemeen

naar de dingen van Lionard da Vinci, en naar Michel Angelo, waar door hy in weinig jaren heel bekwaam wierd. Hy bevond zyn Meester al te langzaam in zyn werken, en ging van daar. Hy maakte vrindschap met Francia Bigio: zy woonden te zamen, en Schilderden in Florencen verscheide dingen en in dē Kloosters daar omtrent gelegen. Hy heeft veel Liefvrouwen Geschildert. Men verweet hem dat hy zig bedient hadde van de printen van Albert Duur in een werk dat hy maakte voor de Carmeliten. Baccio Baudinelli wilde het Schilderen van hem leren, maar om dat Andrea hem terstont moeijelyke dingen voorstelde, zo wierd deze Discipel haast onlustig, die zig geheel op de Beeldhouwery toeleide. De agting van Andrea aangegroeit zynde, maakte hy Schilderyen voor verscheide plaatsen: Onder andere een stuk waar door hy grooten lof verkreeg, en dat een van de beste dingen is die hy gemaakt heeft; te weten een St. Sebastiaan voor de kerk van St. Gal.

Hy kwam in Vrankryk op 't verzoek van Franciscus den eersten. Hy maakte enige stukken, en alhoewel hy een St. Jeronimus voor de Koninginne begonnen hadde verliet hy dit werk, en verkreeg van den Koning verlof om naar Florencen te gaan, onder voorwendzel van zyn vrouw mede te brengen, van dewelke hy zeide een brief van aangelegentheit ontfangen te hebben: maar in plaats van binnen den bestemden tyt weder te komen dat hy belooft hadde, verteerde hy het gelt dat hy gewonnen, en dat hy van den Koning had ontfangen om Schilderyen voor te kopen, eindelyk na eenige

werken gedaan te hebben met Francia Bigio om zig uit de ellende te redden, ftorf hy te Florencen aan de Peft, verlaten van zyn vrouw en van zyn vrinden, in 't jaar 1530 het tweenveertigfte van zyn ouderdom. Hy liet verfcheide Difcipelen naar onder andere Giacomo d'a Pontormo, Andrea Squazella, die in Vrankryk Schilderde; Giacomo Sandro, Francefco Salviati, en Georgio Vafari.

Dezelve Vafari verhaalt dat Andre del Sarto zo volmaakt Copieerde, dat eens op een tyt Frederik Marquis van Mantua hem hebbende doen maken een Copy van 't Portret van Leo den X. met eenige Cardinalen, dat hy zo net namaakte dat Julio Romaan, die onder het opzigt van Raphaël de klederen Gefchildert hadde, het altoos hield voor het Orgineel, zeggende tegens Vafari, die hem uit den dut wilde helpen, *zie ik niet de eigen Pinceel ftreeken die ik zelfs gedaan hebbe?* Ondertufzen liet hem Vafari de doek van agteren zien, Julio Romaan was overwonnen door de waarheit.

Ik heb dit geval wydlopiger verhaalt in het 27 Hooftftuk van de kennifze der Schilderyen.

GIACOMO D'A PONTORMO

TOscaner, begaf zig in den ouderdom van dertien jaren om te leeren Schilderen, onder het opzigt van Leonardo da Vinci, daarnaar onder Mariotto Albertinelli, dien hy verliet voor Pietro di Cofimo, en deze voor Andrea del Sarto, van wien afgefcheiden, niet meêr als negentien jaren oud, op zig zelven

(hoe-

(hoewel arm) ging woonen, en begaf zig zodanig tot Studeren, dat zyn eerste werken Michel Angelo dede zeggen, deze jongman zal de Schilderkonst ten Hemel voeren. Pontormo was nooit vergenoegt van het geene dat hy maakte: maar den lof dien hy verkreeg onderstcunde zyn moed. Hy maakte veel werken te Florencen, die hem agting gaven: hebbende ondernomen de Capelle te Schilderen van St. Laurens voor den Hertog van Florencen, en willende in dit werk (dat twaalf jaar onder handen was,) betonen alle andere te overtreffen, deed hy in tegendeel by de uitkomst zien dat hy minder was geworden als hy zelfs. Hy was een zeer eerlyk en nedrig man: maar het geene men niet genoeg in hem kan pryzen was, dat onder deze goede hoedanigheden, hy niet konde verdragen dat men kwaat sprak van afweezende, daar hy altyt de zaak voor op nam Alle zyn werken zyn gedaan te Florencen, hy is overleden aan de waterzugt in 't jaar 1556. oud drieenzestig jaren.

BACCIO BANDINELLI

FLorentiner. Zyn naam is Bartholomeo, maar om het te verkorten heeft men hem Baccio genoemt. Zyn Vader was een Goudsmit, en zyn Meester geheten Joan-Francesco Rustico, braaf Beeldhouwer dewelke van Lionardo da Vinci dikwils bezogt wierd; want Rustico en Lionard waren beide Discipelen van Andre Verrochio, die Beeldhouwer, Schilder en Bouwmeester was, en die veel kennis had in de Mathematize wetenschappen. Alhoewel

dat

dat Baccio Bandinelli uitnemende moeite heeft aangewend in alle de nootzakelyke oeffeningen om een verstandig Schilder te worden, zyn Taferelen nogtans wierden met geen genoegen gezien of ontfangen, ter oorzaak van het Coloriet dat niets waard was, dezen slegten uitslag deed hem het Schilderen verlaten, en verpligte hem om niet anders als op het Beeldhouwen te denken, in het welke hy een groot man is geweest. Hy had een hoogagting voor zyn eigen werken, zo verre dat hy dezelve gelyk stelde met die van Michel Angelo; wiens roem hy kwalyk konde verdragen Zyn werken zyn te Romen en Florencen, daar hy is gestorven in 't jaar 1559. oud tweenzeventig jaren.

POLIDORO DA CARAVAGGIO.

GEboortig uit het dorp van Caravaggio in het Milanees, kwam te Romen in den tyt dat Leo de X. deed werken aan eenige gebouwen van 't Vaticaan, en niet wetende wat ter hand te nemen om zyn leven te onderhouden, want hy was nog zeer jong, zo begaf hy zig om voor Opperman te dienen en de Kalkbak aan de Metzelaars te brengen, die aan dit gebouw arbeiden. Hy oeffende dit moeijelyk Ambagt tot aan den ouderdom van agtien jaren Raphaël had als doen in diezelfde plaats verscheide jonge Schilders in het werk, die zyn Ordinantien uitvoerden. Polidoor, die dikwils de Kalk aanbragt om de pleistering te maken van hun Fresco, was geraakt door het gezigt der Schilderwerken, en gedrongen door de

de neiging van zyn Geest om een Schilder te worden. Hy gaf zig aanstonts over aan de werken van Jan da Udine, en door het vermaak dat hy hadde van dezen Schilder te zien werken, begon het talent zig te openbaren dat hy voor de Schilderkonst had. Hy toonde zig vlytig en * gedienstig by de jonge lieden die hy zag werken; hy maakte vrindschap met hen, en hen zyn voornemen hebbende bekent gemaakt, ontfing hy de lessen die zyn moed des te meêr aanwakkerden. Hy stelde zig met een geweldige drift aan het tekenen, en hy vorderde zo verwonderlyk, dat Raphaël daar over verbaast stont en eenigen tyt daar naar gebruikte hy hem onder de andere jonge Schilders, maar hy onderscheide zig zo sterk in 't vervolg, dat gelyk hy het grootste deel had in de uitvoering van de Logien of vertrekken van Raphaël, hy daar ook de voornaamste Eere van had. De moeite die hy wist dat zyn Meester genomen had van de Beeldhouwery der Antieken naar te tekenen, deed hem den zelfden weg inslaan, hy bestede dagen en nagten met deze schoone dingen te tekenen en een naauwkeurige studie van de Aloudheit te doen. De oneindige werken die hy in Romen heeft gemaakt en daar hy de † voorgevels van verscheide Gebouwen mede heeft versiert, doen het genoegzaam kennen.

* Complaisant.

† Facades.

Hy heeft weinig losze Schilderyen gemaakt, byna al zyn werken zyn in Fresco en van een zelfde Couleur, in naarvolging van de *Basrelieven.* Hy heeft zig in deze zoorten van werken zomtyts bedient van de manier dat men *Sgraffito* noemt, dewelke bestaat in de bereiding van een zwarten grond over denwelken men

men een witte Pleistering legt ; en dan met de punt van een yzer door den Pleistering heen krabbende, ontdekt men door de arceringen het zwart dat de schaduuw maakt. Deze wyze van doen wederstaat beter het beschadigen van de lugt en den tyt, maar zy geeft minder genoegen aan 't gezigt, want het staat zeer hart. De liefde die Polidoor hadde voor het Antiek deed hem de onderzoekingen die een Schilder naar de Natuur moet doen, niet vergeten, want hy was bekwaam voor het eene en voor het ander.

Hy maakte in den beginnen een naauwe vrindschap met Mathurino van Florencen, de overeenkomst van hun aart deed hen te zamen Studeren, en de dingen die hen aanbetrouwt wierden uitvoeren, dit duurde tot aan de doot van Mathurino die hem overkwam door de Pest in 't jaar 1526. Polidoor, na dat hy met behulp van Mathurino, Romen met zyn konstige werken vervult hadde, dagt nu in gerustheit de vrugten van zyn arbeit te plukken, als wanneer in den jaare 1527. Romen ingenomen wierd van de Spanjaarden, en dat de konstenaars zig onderworpen vonden aan de elendigheden des Oorlogs, of hen op de vlugt te begeven, Polidoor nam de reis aan naar Napels, alwaar hy genootzaakt was met gemene Schilders te werken, zonder zig te konnen doen uitmuuten; want de Adel des lands hadde meer Liefhebbery aan schoone Paarden te zien als de Schilderkonst. Zig dan zonder bezigheit ziende, en gedrongen om 't geene hy in Romen gewonnen hadde te verteren, zo ging hy over naar Sicilien; en om dat hy zo

groot een Bouwmeester als Schilder was, zo gaven die van Messina aan hem het beleid van de Triomfbogen die men opregten voor Keizer Carel den vyfden, wanneer hy wederkeerde van het inneemen van Tunis. Dit werk geëindigt zynde, Polidoor niets voor de hand vindende dat overeenkomende was met de grootheit van zyn vernuft, en niets hem weêrhoudende als de Liefkozingen van een vrouw die hy beminde, zo nam hy voor om wederom naar Romen te reizen, nemende tot dien einde zyn gelt dat hy daar in de bank hadde naar zig: maar staande nu op zyn vertrek, zyn knegt, die lang te voren naar gelegenheit gewagt had om hem te beroven, zig verbonden hebbende met eenige lieden van den zelven slag, zo wierd hy van hen in zyn bed overvallen, daar zy hem in verworgden en met poken doorstaken. Na dezen gruuwelyken moort begaan te hebben, zo droegenze het lighaam van Polidoor digt by de deur van zyn beminde Meestresze, om te doen geloven dat eenig meede vryer hem in dat huis gedoot hadde: maar het behaagde God dat de boosheit ontdekt wierd. De moordenaars het zynde ontkomen, zo dagt men niet meêr als om het droevig lot van Polidoor te beklagen, als wanneer de knegt, zig gelatende hem ook te beklagen in tegenwoordigheit van een Graaf, vrind van zyn Meester, het met zo weinig natuurlykheit deede, dat de Graave, die dit bemerkte, hem liet gevangen nemen, de knegt zyn veräntwoording kwalyk doende wierd aan de Pynbank gebragt, hy bekende alles, en wierd gevonnist om gevierendeelt te worden. Polidoor was van de inwoon-

ders

ders van Meſſina zeer hertelyk beklaagt, die hem veréerden met Lykſtatien in de Hooftkerk, alwaar hy begraven wierd in 't jaar 1543.

Aanmerking over de werken van Polidoor.

IN den luſt, dien Polidoor hadde om te leeren, geloofde hy dat hy niet beter doen koende als de voetſtappen van zyn Meeſter te volgen: en wetende dat Raphaël zyn * aart van tekenen geſchikt had naar de Beeldhouwery der Antieken, zo begaf hy zig om vlytig daar naar te Studeren, hy behield daar voor zulk een liefde, dat de voornaamſte bezigheit van zyn leven geweeſt is dezelve naar te volgen. Men ziet 'er nog ſchoone overblyfzels van op de † voorgevels van verſcheide huizen in Romen, op dewelke hy Basrelieven van zyn Inventie Geſchildert heeft.

* Goût.

† Facades.

Hy was uitnemend levendig en overvloedig van Geeſt, en de Studie, die hy naar de Basrelieven gedaan hadde, bragt hem tot de verbeeldingen van ſtryden, Offerhanden, Antieke Vazen, Trophees van wapenen, en van Sieraden, zamengeſtelt van al het merkwaardigſte dat de Aloudheit ons van deze ſtoffe heeft naar gelaten.

Maar het is verwondering waardt dat (naar dien hy zig met de uiterſte aandagt overgaf om de Beeldhouwery der Antieken te volgen) hy het nootzakelyk ligt en bruin in de Schilderkonſt gekent heeft; ja dat hy de eenigſte heeft geweeſt van de Romeinze School die voor zig zelf de gronden daar van gelegt, en die in 't werk

werk gestelt heeft; in der daad de groote * partyen van ligt en schaduwe, die hy waargenomen heeft; doen wel zien dat hy overreed was dat de oogen deze rustplaatzen van noden hebben, om de Schilderyen met meêr gemak en genoegen te beschouwen. Op dezen grond en met dit oogmerk is het dat in de Frizen, die hy van wit en zwart Geschildert heeft, hy de voorwerpen heeft verzamelt, de groepen daar van heeft t'zamen gestelt met zo veel verstant, dat het niet mogelyk is elders iets schoonders te zien.

* Masses.

De liefde die hy voor het Antiek hadde, heeft hem niet belet naar de Natuur te Studeren, zyn smaak van tekenen, die zeer groot en † vast is, is een vermenging van het eene en van het ander: hy had 'er een gemakkelyken en uitmuntenden handeling van, en ‡ 't gelaat van zyn hoofden is trots, edel en uitdrukkelyk.

† Tres-Correct.

‡ Airs de tete.

Zyn gedagten zyn verheven, zyn schikkingen vervult met schoone verkiezinge van de standen en werkingen der Beelden; zyn klederen wel geschikt, en hy maakte ook 't landschap van een goeden aart.

Zyn Pinceel is lugtig en smeltende: maar zedert de doot van Raphaël, die hem in de grote werken van 't Vaticaan gebruikte, heeft hy heel zelden met Couleuren Geschildert nergens meerder zig mede bezig houdende als met de werken in Fresco van ligt en bruin.

De § eigen aart van Polidoor heeft veel gemeenschap met dien van Julio Romaan; hun ¶ bevattingen waren levendig en geschikt naar den smaak van het Antiek; hun tekening groot en * straf, en de weg dien zy gehouden heb-

§ Genie.

¶ Conceptions.

* Severe.

ben was nieuw en ongemeen: het verſchil dat tuſzen hen beiden is, beſtaat daar in, dat Julio Romaan zyn Poëtize gedagten bezieide alleen door een heftigheit van zyn Geeſt; en dat Polidoor bezonder agt nam om zig te dienen van de *Contraſte*, tegenwerking, als het allervermogenſte middel om leven en beweging aan zyne werken te geven. Het ſchynt ook dat de * aart van Polidoor natuurelyker, zuiverder en beter geregelt is geweeſt als die van Julio Romaan.

* Genie.

ANDREA COSIMO

EN

MORTUO DA FELTRO.

ZYn de eerſte geweeſt die de ſieraden hebben in 't gebruik gebragt in de werken van de Moderne Schilderkonſt, de een en de ander zyn daar zeer verre in gevordert, en van ligt bruin gewerkt op de manier dat de Italianen noemen *Sgrafitti* Andrea heeft geleeft 64. jaren, Mortuo de wapenen aangenomen hebbende, by gebrek van werk, ſneuvelde oud 45 jaren in een gevegt tuſzen de Venetianen en Turken.

ROSSO

GEboren te Florencen, heeft in de Schilderkonſt geen Meeſter gehad; maar zig overgegeven aan de werken van Michel Angelo, en zogt zig een bezondere manier eigen

te maken; zyn * vernuft was vrugtbaar, zyn manier van tekenen een weinig wilt, hoewel verſtandig. Hy heeft veel in Romen en te Perouze in den tyt van Raphaël Geſchildert; de tegenſpoeden, die hy in zyn leven ontmoete, gaven gelegenheit om hem in Vrankryk te doen komen, daar Franciſcus de eerſte hem een Penſioen gaf en het opzigt over de werken die te Fontainebleau als doen gemaakt wierden; zyn Majeſteit gaf hem ook een Canonnikſchap van de Heillige Capelle, invoegen dat de gunſt van den Koning, en zyn eigen verdienſte hem in groot aanzien ſtelde. Men kan van zyn bekwaamheit oordelen, ziende de groote Galery van Fontainebleau, die van zyn hand is.

* Genie.

Roſſo was wel gemaakt, en had zyn geeſt gekweekt door verſcheide kenniſzen en wetenſchappen: maar alle deze ſchoone hoedanigheden bluſte hy uit door de ſchandelyke doot, die hy zig zelf aandede; want hebbende doen gevangen nemen Franciſco di Pellegrino, zyn getrouwe vrind, op vermoeden dat deze hem een aanzienelyke zomme gelts ontſtolen hadde, ſtelde hy hem in de handen van de Juſtitie, die, na datze hem aan de Pynbank hadde gehad, hem onſchuldig verklaarde. Pilligrino in vryheit zynde om zig te wreeken maakte een vuil Pasquil tegens hem; dees' oordelende nimmer met eere zig uit deze zaak te konnen redden, zond iemant naar Melun om vergift, onder voorgeven dat hy het nodig hadde om zyn Vernis te bereiden, en ſloeg het in tot Fontainebleau, waar aan hy ſtorf in 't jaar 1541.

FRANCISCO MAZZOLI,

Genaamt

PARMENS,

GEboren te Parma in den jaare 1504. leerde de Schilderkonst van zyn twee Neven, hy deed grooten voortgang in weinig tyts door de levendigheit en vaardigheit van zyn Geest daar hem de Natuur van voorzien hadde. Hy wierd naar Romen gelokt door 't gerugt van de werken van Raphaël en Michel Angelo, hebbende nog maar den ouderdom van twintig jaren; hy Studeerde vlytig naar de goede dingen, en inzonderheit naar Raphaël; hy maakte verscheide Schilderyen, die hem in aanzien bragten, en de genegenheit deden verkrygen van Paus Clement den VII. hy was zo aandagtig in zyn werk, dat den zelven dag dat de Spanjaarden Romen overrompelden en alles roofden en plonderden, Parmens van de zoldaten gevonden wierd met gerustheit Schilderende, gelyk eertyts Protogenes in Rhodus: deze verzeekertheit verwonderde de eerste Spanjaarden die tot hem invielen: de schoonheit van zyn Schilderwerk verbaasde hen en trof hen zodanig dat zy weg gingen zonder hem eenig leet te doen; maar daar kwamen anderen die hem alles afnamen dat hy hadde. Hier op keerde hy naar zyn Vaderland, en gaande over Bologne, vond hy daar gelegenheit om veele werken te maken, die hem daar een tamelyken tyt ophielden. waar naar hy zig naar Parma be-

begaf, alwaar hy ook veel Schilderde. Hy ſpeelde heel wel op de Luyt, en gaf zig dikwils daar meêr tyt aan over als aan zyn konſtpinceel. Maar 't geene men hem met meêr reden kan verwyten, is dat hy zodanig was overgegeven aan de Alchimie, dat hy niet alleen de Schilderkonſt verliet, maar de zorg voor zyn eigen Perzoon, en als geheel wild wierd. Hy heeft eenige van zyn tekeningen in houtſnee gebragt, en verſcheide daar van ge-eſt, hy is de eerſte geweeſt, die deze zoort van ſnyden in 't gebruik gebragt heeft, ten minſten in Italien. Hy onderhield by hem een Plaatſnyder genaamt Antonio Frentano, die hem te Bologno al zyn platen zo van hout als van koper, en al zyn tekeningen afſtal: en hoewel een goet gedeelte weder agterhaalt wierd; zo bragt dezen diefſtal Parmens in de uitterſte wanhoop, eindelyk hartnekkig blyvende by zyn Alchimiſtery, verloor hy zyn tyt, zyn gelt en zyn gezontheit, en ſtorf in een ellendigen ſtaat in den jaare 1540. niet meêr als zesendartig jaren oud zynde.

Aanmerking over de werken van Parmens.

DE neiging van den Geeſt van Parmens was ten eenemaal overhellende naar het bevallige en de * Edelheid; en hoewel hy met gemak Inventeerde, dagt hy zo zeer niet om zyn Ordinantien met behoorlyke voorwerpen te vervullen, als wel om zyn figuuren met een aangenamen zwier te tekenen, om door hunne poſtuuren en ſtant ſchoone partyen te vertonen,

* Gentiſſeſte.

nen, die het leven en beweging gaven. Maar dewyl hy de grootſte uitgeſtrektheit van Geeſt niet gehad heeft, zo verminderde de aandagt die hy voor zyn figuuren in 't bezonder heeft gehad, die geen die hy moeſt hebben voor de uitdrukking van zyn figuuren in 't algemeen. Van den anderen kant zo zyn zyn gedagten gemeen genoeg, en men ziet niet dat hy veel heeft toegeleit om in het gemoet van den mens in te dringen of de Hertstogten gaande te maken: maar al is het dat het aangename dat in zyn werken uitſchynt, niet zy, om zo te ſpreken, als uitwendig, 't laat daarom niet naar de oogen te verlokken door veel bekoorlykheden.

Hy Inventeerde zonder moeite, en gaf veel bevalligheit aan zyn akſien, al zo wel als aan zyn tronien; men kan uit zyn werken oordelen, dat hy eerder gezogt heeft door dit middel te behagen, als om hem bezig te houden met de opregte verbeelding van zyn onderwerp. Hy berade hem weinig met de Natuur, die de Moeder is van de verändering, hy bragt haar
* Gracieuſe. tot de gewoonte die hy aangenomen hadde, * bevallig, in der waarheit, maar gemaniert. De Schilder, die de Natuur als zyn voorwerp aanziet, moet haar aanmerken zo wel in haar verändering als in het getal van haar uitwerkingen: en indien men aan een Schilder de herhaling vergeeft in een zelfde Ordinantie, dat moet niet zyn als ten opzigt van zyn tekeningen, voor dewelke hy zo naauwkeurig niet met de Natuur behoeft te rade te gaan, nog zo veel moeite te doen als wel nodig is voor de Schilderyen. Ik weet anders wel, dat welke

Stu-

Studien de Schilders ook mogen gedaan hebben naar het leven of de Natuur, hun bezondere smaak dezelven doet overhellen tot zekere verkiezingen die hen wederroepen, en in dewelke zy ongevoelig komen te vervallen. Het is zeker dat Parmens dikwils heeft herhaalt dezelfde * wezens en dezelfde Proportien: * Airs. maar zyn verkiezing is zo schoon, dat het geene dat zyn werken eenmaal doet behagen, dezelfde uitwerking heeft, daar het weder voorkomt.

Zyn † smaak van tekenen is ryzig en verstandig, maar ‡ inbeeldig en gemanieert. Hy was daar opgestelt om de uitterste delen der ledematen teder en wat schraal te maken. Zyn gestaltens zyn edel, levendig, en aangenaam *gecontrasteert* of tegens elkander werkende; het § gelaat van zyn tronien bevallig eerder als van den * verheven smaak; zyn uitdrukkingen generaal, zonder kentekens; zyn klederen lugtig en wel *gecontrasteert:* zy zyn om de waarheit te zeggen al van dezelfde stoffe, en de plooijen zyn zeer onzeker, maar om datze in klein getal zyn, zo gevenze een ‡ aart van grootsheit aan de partyen die zy bedekken. Hy heeft veeltyts vliegende kleetjes gemaakt, die aan zyn Beelden veel beweging gaven, maar de oorzaak daar van is altyt niet even eigen

† Goûst.
‡ Ideal.
Attitudes.
§ Airs.
* Grand Goûst.
‡ Indecis.
‡ Goût.

In weerwil van de vaardigheit van zyn Geest, en de gemakkelykheit van zyn Pinceel, heeft hy weinig Schilderyen gemaakt, hebbende het grootste gedeelte van zyn tyt doorgebragt met Tekeningen te maken, en Platen te snyden. Het weinige dat ik van zyn Schilderwerk gezien hebben, geeft my een denkbeeld van een

tamelyk goet ligt en bruin: maar zyn *Locale* Couleur is zeer gemeen en niet veel * ondergezogt. 't Is Parmens, die het eerst het geheim gevonden heeft, om door het middel van twe kopere Platen, op papier van een zagte Couleur het wit en het zwart te drukken, en om aldus meêr rondigheit aan de Printen te geven; maar hy heeft niet volhard om zig van deze uitvinding te dienen, die te veel moeite vereist, niet tegenstaande dat hy zag dat deeze Printen, hoe eenvoudig, van ieder een begeert en gezogt wierden, en datze zelfs tot † voorbeelden dienden aan verscheide bekwame Schilders van zyn tyt.

* Recherches

† Modele

PERRINO DEL VAGA

GEboren in Toscanen, daar hy in groote armoede was opgevoet, maar twe maanden oud zynde als zyn Moeder overleed. Zyn Vader was zoldaat, en een Geit was zyn voedster. Zynde jong te Florencen gekomen, geraakte hy by een Verfverkoper, daar hy inzonderheid zig ophield met verven en Pincelen by de Schilders te brengen, die dezelve nodig hadden.

Dat gaf hem aanleiding tot Tekenen en hy maakte zig in korten tyt de bekwaamste van de jonge Schilders te Florencen. Een gemeen Schilder, Vaga genaamt, gaande naar Romen, nam hem met zig, van daar komt het dat hy altoos den naam van Vaga zedert behouden heeft; want zyn eigen naam is Buonacorsi, te Romen heeft hy de helft van de week voor de Schilders gewerkt, en hy besteden de andere helft

helft met de Zondag en Feeſtdagen om voor zyn Studie te tekenen. Hy maakte een mengzel van alle de goede dingen: dan vond men hem onder de vervalle * Gebouwen, in het onderzoeken van de ſieraden der Antieken of de † half verhevene te tekenen, dan eens in de Kapel van Michel Angelo, en dan weder in de zalen van 't Vaticaan; zig in den zelven tyt ook overgevende aan de Anatomie en aan andere Studien, die nootzakelyk zyn om een groot Schilder te maken. Deze arbeit was oorzaak dat hy wel haaſt by de allerbekwaamſte bekent wierd; invoegen dat Raphaël hem aanſtelde met Jan da Udine om tot de uitvoering van zyn tekeningen te helpen.

* Ruines.

† Bas-Reliefs.

Onder alle de geene die te zynen tyde Geſchildert hebben, was 'er niemant die zo wel de ſieraden verſtaan heeft, nog die met meerder zekerheit, bevalligheit en ‡ ſtoutmoedigheit met den ſmaak van Raphaël is overeengekomen; alzo men onder andere dingen kan oordelen uit de Schilderyen van de § vertrekken van 't Vaticaan, die hy opgemaakt heeft; te weten, den doortogt van de Jordaan. den val van de muuren van Jericho, den ſtryt daar Jozua de Zonne deed ſtil ſtaan, de geboorte van onzen Zaligmaker, de Doping en het Avondmaal. De genegenheit die Raphaël voor hem hadde bezorgde hem andere aanzienelyke werken in 't Vaticaan, Perrin wilde hem zyn dankbaarheit betonen, door een bezondre aankleeving: maar de ſchrik voor de Peſt deed hem uit Romen naar Florencen vertrekken, van waar hy naar eenige werken gedaan te hebben, weder te Romen kwam, om dat de plage der

‡ Hardieſſe.

§ Loges.

Peſt ophielde; Raphaël overleden zynde, verbond zig Perrin met Julio Romaan, en Franciſco *Il Fattoore* voor de werken die nog ſtonden gedaan te worden in 't Vaticaan; en tot meerder beveſtiging van hunne vrindſchap, trouwde hy in den zelfden tyt de Zuſter van Franceſco in 't jaar 1525. Maar in 't jaar 1527. ſcheide de belegering van Romen door de Spanjaarden hen van den andere. Perrin wierd gevangen, hy kogt zig met groot rantzoen los, hy begaf zig daar op naar Genua, daar hy gelegenheit vond het Paleis te beſchilderen, dat de Prins d'Oria kwam te bouwen. Hy diende zig in dit werk van Cartons daar hy openbaar het gebruik van deed zien aan een Schilder genaamt Jeronimo Trevizan, die daar ſchimpig van geſproken had, en ook aan verſcheide anderen, die kwamen toegelopen met gedagten om hun voordeel uit zyn konſt te halen. Van daar vertrok hy naar Piza om zig daar neêr te ſlaan, op het ſterk aanhouden van zyn vrouw: maar na dat hy hier eenige werken gedaan hadde, keerde hy weder naar Genua, Schilderende nog voor denzelfden Prins d'Oria. Vervolgens ging hy voor den twedemaal naar Piza, en van daar naar Romen, alwaar Paus Paulus de III. en de Cardinaal Farneze hem zo veel werk gaven, dat hy genootzaakt was tot de uitvoering anderen aan te ſtellen, zig vergenoegende met de tekeningen te maken.

In dien zelfden tyt deed de Paus Titiaan van Venetien komen, om eenige Portretten te maken, Perrin wiert hier door zo jalours en verdrietig, dat hy alles in 't werk ſtelde om hem te verpligten daar niet lang huis te houden, en zig

zig weder naar Venetien te begeven, 't geene hem gelukte: het groot getal van bezigheden die Perrin over de hand kwamen, en de * wakkerheit met dewelke hy daar aan arbeide putte zyn Geeſten uit in de bloem van zyn jaren; invoegen dat op zyn twe-en-veertigſte jaar hy den tyt niet aangenamer wiſt door te brengen als met zyn goede vrinden te zien, hy leefde dus ſtil en geruſt wanneer een beroertheit hem overviel en wegnam, in 't jaar 1547. het zevenenveertigſte zynens ouderdoms.

* Vivacite.

Aanmerkingen over de werken van Perrino del Vaga.

VAn alle de Diſcipelen van Raphaël is 'er niemant geweeſt die het † kenteken van zyn Meeſter langer heeft behouden als Perrino del Vaga. Ik meen het uitterlyk kenteken, en gelyk men zegt de manier van tekenen; want daar behoort veel toe om zo ſcherpzinnig als Raphaël te denken. Hy had een byzonder ‡ verſtant om de plaatſzen, volgens haar gebruik, § toe te ſtellen of te verſieren. Zyn Inventien in dit zoort van Schilderwerk waren zeer vernuftig, want over al was 'er order en * bevalligheit, en de ſchikkingen die middelmatig zyn in zyn Schilderyen, zyn verwonderlyk in zyn † fieraden. Hy heeftze t'zamen geſtelt van grote, kleine, en middelzoort, partyen die geplaatſt zyn met zo veel kennis, dat zy de een den andere doen gelden door hun vergelyking en door hun ‡ tegenſtrydigheit: de figuuren die hy daar in heeft te pas gebragt zyn § geſchikt en getekent naar den aart van Raphaël, en zo Ra-

† Caracteres. ‡ Genie. § Decorer. * La Grace. † Ornemens. ‡ Contraſte. § Diſpoſees.

Raphaël hem in den beginnen maar lugtige schetssen van fieraden gaf, gelyk hy dede aan Jan d'Udiné zo heeft hy ze met een uitnemende * nettigheit uitgevoert, en door de gewoonte en handeling, en door de † vaardigheit van zyn Geest, hier door heeft hy zig in dit zoort van dingen een algemeene agting verkreegen. De Tapyten van de zeven Planeten in zeven stukken, daar Perrino de tekeningen van maakten voor Diana van Poitiers, en die tegenwoordig zyn by myn Heer den eersten President; deze zyn een genoegzaam bewys om 't geene ik gezegt hebbe te bevestigen.

* Detail.

† Vivacite.

JOAN DA UDINÉ,

ALzo genaamt, ter oorzaak van de stad Udine in Frioul gelegen, in dewelke hy geboren wiert in 't jaar 1494. nog zeer jong ging hy naar Venetien, en zyn genegenheit voerde hem aan de Schilderkonst, hy stelde zig onder het onderwys van Giorgion, daar hy eenige jaren doorbragt. Van daar ging hy naar Romen, alwaar Balthazar Castilioni, Secretaris van den Hertog van Mantua, hem bestelde by Raphaël. Joan da Udiné maakte heel wel de figuuren, maar dewyl hy bezonder gestelt was om beesten te Schilderen, en boven al gevogelte, waar van hy een geheel boek gemaakt hadde, daar by kwam dat hy bezondere moeite had aangewend om naar de fieraden der Antieken te Studeren, en dat hy behagen had om naar de Natuur de onbezielde voorwerpen te Schilderen, die of tot bywerk of tot ‡ opsiering konden dienen: waren alle deze dingen voor hem

‡ Decorations.

hem ligter om te doen èn veel voordeliger om eere te verkrygen. Dit was oorzaak dat Raphaël hem gebruikte voor de ſieraden, die of in de Ordinantien van Schilderyen te paſſe kwamen, of die tot bywerk dienden.

Hy liet hem ook ſieraden van Stucco maken dat hy zeer wel verſtont, alles naar de tekeningen van Raphaël, of ten minſten naar lugtige ſchetſſen. De Muſiek Inſtrumenten by voorbeeld die in het Schildery van de Cicilia van Bologne zyn, zyn van de hand van Joan da Udiné, alzo wel als alle de ſieraden van de Loges, en die van Vigni Madama. 't Is aan hem dat wy de vernieuwing van het Stucco verſchuldigt zyn en de wyze om het te gebruiken. Hy is 't geweeſt die de opregte * ſtoffe heeft uitgevonden daar de Aloude hen van gedient hebben om dit zoort van werk te maken, dit was de kalk en fyne Poeder van Marmerſteen: dat zedert altyt in het werk is geſtelt door de hedendaagze konſtenaars. Joan da Udiné had altoos gehoopt op eenige vergelding van Paus Leo den X. die zeer voldaan was over zyn werken, maar zig ziende in zyn verwagting bedrogen door de doot van dezen Opperprieſter, zo kreeg hy een weêrzin in de Schilderkonſt, en begaf zig naar zyn geboorte plaats. Na eenigen tyt dat hy de Schilderkonſt verlaten had, dat was in 't jaar 1550. kreeg hy begeerte om weder naar Romen te keeren uit beweging van Godsvrugt; en hoewel hy zig had gekleed als een Pelgrim en op deze wys vermompt zig onder het ſlegte volk vermengde, herkende hem Vaſari, die hem by geval ontmoete aan Porte Paulina, en bragt hem we-

* Matiere.

weder aan het Schilderen voor den Pans Pius den IV. voor denwelken Jan da Udiné vervolgens verscheide werken van sieraden maakte. Hy was een zo groot Liefhebber van de Jagt, dat men hem voor den uitvinder houd van de geschilderde Koe van Lynwaat gemaakt, waar van men zig dient om het wild gevogelte mede te naderen. Hy overleed in 't jaar 1564. oud zeventig jaren, en wierd begraven in de Kerk van de Rotonde, digt by Raphaël zyn Meester, gelyk hy begeert hadde.

PELLEGRINO VAN MODENA,

HEeft met de andere Discipelen van Raphaël geschildert aan de werken van 't Vaticaan, en van hem zyn zelfs verscheide stukken in Romen. Na het overlyden van zyn Meester keerde hy weder naar Modena, daar hy veel heeft geschildert. En willende door een ingeschape neiging zyn zoon (die een manslag begaan had in een openbare plaats van de stad Modena) beschermen, wierd hy deerlyk gewond eindigende aldus ongelukkig zyn leven.

DOMENICO BECCAFUMI,

Anders genaamt

MECARINO DA SIENNA,

GEboren in een dorp digt by Sienna, was een (a) Boere jongen hoedende de Schapen.

(a) *Deze Boer noemde zig Pacio, en had de gewoonte zyn Zoon Mecarino te noemen.*

pen. Een Burger van Sienna genaamt Beccafumi, by geval voorby hem gaande zag dat hy met een ftok figuuren trok op het zant van een Beek, dit verwekte in hem een goet gevoelen en genegenheit, hy nam hem in zyn dienft, en liet hem tekenen leren. Dewyl het vernuft van Domenico tot de Schilderkonft neigde, zo maakte hy zig bekwaam, hy Copiëerde terftont eenige ftukken naar Perugino, vervolgens ging hy naar Romen, daar hy by uitnementheit vorderde in de konft naar de werken van de groote Meefters, boven al naar die van Raphaël en Michel Angelo. Zig in ftaat gevoelende van op zyn eigen benen te konnen ftaan, begaf hy zig wederom naar Sienna, hy maakte veel Schilderyen in Oly en Waterverve, en groote werken in Frefco, die hem in aanzien bragten. Maar dat langen tyt zyn agting onderfteunden, is het werkftuk van den vloer van de groote Kerk van Sienna. Dit konftwerk is van * wit en zwart en gemaakt door het middel van de twe zoorten van ftenen, de eene wit voor de daging; en de andere van een † tuffen Couleur, om de fchaduwen te vertonen: en deze fteenen zyn alzo gefchikt in hun behoorlyke ‡ verminderingen van 't § ligt en bruin der voorwerpen die men heeft willen verbeelden, men heeft 'er den trek, de houding, de ronding en de kragt aangegeven door de ingehakte groeven om het zwarte peck te ontfangen daar men hen mede gevult heeft. Een Schilder van Sienna, genaamt Duccio, Inventeerde deze manier van werken in 't jaar 1356. maar Beccafumi heeft het veel verbetert. Hy heeft verfcheide van zyn tekeningen in hout gefneden. Maakte ook

* Clair-obfcurs.
† Demie-tiente.
‡ Dimenfions.
§ Clair-obfcurs.

ook heel goede dingen van Beeldhouwery, en wist Metaal te gieten. Gaf daar van proeven in de stadt Genua, alwaar hy naar toe ging op het einde van zyn leven; en na andere blyken getoont te hebben van zyn bekwaamheit en vernuft, is overleden in 't jaar 1549. oud vyfenzestig jaren.

BALTHAZAR PERUZZI.

VAn de zelve stadt Sienna, was in dien zelven tyt in aanzien, hy heeft geschildert in 't Paleis Ghisi, in de Kerken, en op de gevels van veele huizen in Romen. Hy was ervaren in de * Wiskonsten, en verstont volkomentlyk de † Bouwkonst: en hy is het die de Aloude ‡ versierzelen van de Tonelen vernieuwt heeft, het welke hy heeft doen blyken ten tyden van Leo den X.

* Mathematiques.
† L'Architecture.
‡ Decorations de Theatre.

Wanneer de Cardinaal Bernard van Bibienna voor den Paus de Comedie deed vertonen welkers opschrift is, *La Calandra*, dat een van de eerste Italiaanze Comedien is die op de Tonelen vertoont zyn, ordonneerde Balthazar de Toneel schermen, en versierde die met plaatsen, straten en verscheide zoorten der Gebouwen, het welk van ieder met verwondering gezien en geprezen wierd. Ook moet hy worden aangemerkt als dien geenen die den weg geopent heeft aan de § Vesting bouwers en ¶ vernuftelingen in dat slag van konstwerken. Hy wierd tot verscheide werken gebruikt, zo in St. Peter als elders; hy maakte het heerlyke toebereitzel tot de krooning van Clemens den VII. maar hy had het ongeluk van zig

§ Ingenieur.
¶ Machinistes.

zig in Romen te vinden in 't jaar 1527. als deze ſtadt wierd uitgeplondert door het leger van Keizer Karel den vyfden: dewelke hem van alles beroofden en deerlyk mishandelden; maar na dat hy het Afbeeldzel van den geſneuvelden Veldheer, Karel van Bourbon, geſchildert had, verkreeg hy zyn vryheit, ging te Porto Hercolé t' Scheep naar Sienna, daar hy onderwegen nog eens berooft wierd, en tot op 't hemde uitgeſchud. Die van Sienna bedienden zig aanſtonts van hem, in 't verſterken van hun ſtadt. Waar na hy wederom Romen bezogt, daar hy de tekeningen tot het Bouwen van eenige Paleizen maakte. En begon doen zyn boek, de Oudheden van Romen, met de aantekeningen op Vitruvius daar de figuuren byvoegende naar mate dat hy aan deze Auteur bezig was: maar zyn doot hield dit werk op in 't jaar 1536. oud zynde vyfenvyftig jaren. Men gelooft dat hy door zyn vyanden vergeven wiert. Sebastiaan Serlio is erfgenaam geweeſt van zyn ſchriften en tekeningen, daar hy zig veel van bedient heeft in de boeken van de Architectura door hem in 't ligt gegeven.

MICHEL ANGELO BONAROTTI.

ZOon van Lodovico Bonarotti Simoni van het oude huis der Graven van Canoſſes, gebooren in 't jaar 1474. in het Kaſteel Chiuſi in de Landſtreek van Arezzo in het Toscaanze, in het welke zyn Vader en Moeder als doen woonagtig waren, zy lieten hem opvoeden in een dorp genaamt Settiniano, daar men verſcheide Beeldhouwers hadde, de man van

zyn Voester was het ook; het welke Michel Angelo dede zeggen dat hy met de Melk de Beeldhouwerykonst hadde ingezogen: de hevige genegenheit die hy tot de tekenkonst hadde verpligtte zyn Ouders om hem onder de onderwyzing van Domenico Ghirlandajo te stellen; zyn toenemen in de konst ontstak zodanig de nyt van zyn medgezellen dat'er onder andere eene was geheeten Torrigiano, die hem een vuistslag tegens den neus gaf, daar hy al zyn leven de tekens van heeft gehouwden. Hy oordeelde dat het beste middel om zig te wreeken, was, om (gelyk hy dede) door zyn Studien en door zyn werken, de afgunst van zyn medestrevers te overwinnen, en zig te verkrygen de agting van de vermoogenste.

Hy bediende zig van de liefde die Laurens de Medicis de Edele konsten toedroeg, en hy rigtte in Florencen een Academie op van Schilderkonst en Beeldhouwery. Daar hy zyn vlyt en aandagt met een gelukkigen opgang aan bestede: als wanneer de beroerte van den huize van Medicis hem deden naar Bologne en Venetien gaan, van daar hy wel haast wederkeerde naar Florencen. 't Was ontrent dezen tyt, dat hy een Beeldtenis van een Cupido gemaakt had, welke hy naar Romen bragt, en een arm daar van hebbende geslagen, dien hy behielt, begroef hy het Beeld in een plaats daar hy wist datmen moest delven, en deze figuur gevonden zynde, wiert zy verkogt voor Antiek aan den Cardinaal van Sant Gregorio, aan wien Michel Angelo de zaak ontdekte, hem den arm tonende dien hy daar van bewaart hadde.

De

De werken die hy maakte in Romen, maar veel meêr de aanrading van Bramante, aangezet zynde door Raphaël, deeden de Paus besluiten om van hem zyn Capel te laten beschilderen. Michel Angelo om in dit werk eenige hulp te hebben, ontboot ettelyke Florentynen, onder andere Grannaccio Bugiardino, en Juliano di San Gallo, deze laaste verstont heel wel het Fresco Schilderen, van het welke Michel Angelo geen of weinig handeling hadde. Dit werk gedaan zynde bedroog de verwagting der Schilders, en Raphaël boven al, die in het oogmerk om hem in zyn agting te doen schipbreuk lyden hem dit werk bezorgt hadde door Bramant. Deze gelyk wy reeds in het leven van Raphaël hebben aangemerkt, dezen zeg ik aan wien Michel Angelo altyt den sleutel van de Kapel betrouwt hadde terwyl dat hy daar aan arbeide, met verbod van zyn werk niet te laten zien aan wien het ook was, liet op een tyt Raphaël daar inkomen, die dit Schilderwerk bevond van zulk een * groote manier van tekening, dat hy besloot daar zyn voordeel mede te doen. En in der daad in het eerste stuk dat Raphaël zedert Schilderde, dat geweest is den Propheet Jesajas, dat men aanstonts bloot stelde in de Kerk van Sint Augustyn; zag Michel Angelo zonder twyffeling de ongetrouwigheit van Bramante. Dit geval is de grootste roem dien men ooit aan de werken van Michel Angelo kan geven, en een bewys ten zelven tyt van het goet gevoelen van Raphaël, die zyn voordeel zogt te doen met het geene dat hy goet vond in de werken van zyn vyanden, minder om zyn eigen eere, als om die van zyn konst.

* Grand Goût.

Na de doot van Julius den II. ging Michel Angelo naar Florencen, alwaar hy dat verwonderlyk werkſtuk van de * begraafplaats der Hertogen van Toscanen maakte; hy wierd verhindert door de oorlogen: want men gebruikte hem tot de Veſtingbouw, en verſterking van de ſtad, maar hy wel voorziende dat deze voorzorge, die men te laat in 't werk ſtelde, onnut zoude zyn, begaf zig uit Florencen naar Ferrare, en van daar na Venetien. De Doge Gritti tragtte hem daar te houden om hem werk te geven: maar al wat hy konde van hem verkrygen, was een tekening tot de brug genaamt Pont de Rialto: want Michel Angelo was ook een uitmuntend Architect, gelyk men zien kan door het Paleis Farneze, door zyn huis, en door het Capitool, dat een gebouw is van een † groots ontwerp.

* Sepultures.

† Grand Goût.

Zynde wedergekeert naar Florencen, Schilderde hy daar de Fabel van Leda met Jupiter in de gedaante van een Swaan voor den Hertog van Ferrare: maar om datmen niet genoeg agting voor dit werk betoonde, zond het Michel Angelo naar Vrankryk met Minio zyn Diſcipel, met twee kiſten met tekeningen, die het beſte gedeelte waren van de gedagten die hy op 't Papier geſtelt hadde; de koning Franciſcus de eerſte kogt de Leda die hy plaatſte tot Fontainebleau, en het ovrige verſtrooide door de ſchielyke doot van Minio. Deze Leda was verbeeld in een drift van liefde zo levendig en zo ‡ geil, dat M. des Noyers Miniſter van ſtaat onder Lodewyk den XIII. het zedert uit een tederheit des gemoets heeft doen verbranden.

‡ Laſcive.

Mi-

Michel Angelo maakte door order van Paulus den III. het Schilderwerk van het Algemeen Oordeel, dat een onuitputtelyke Bron is voor die geene die in den gront zocken, de wetenschap en den * verheven smaak in de tekenkonst te kennen, Michel Angelo heeft hier in ongelooflyke moeite aangewend om de volmaaktheit van zyn konst daar in te doen zien. Hy beminde de eenzaamheit, en zeide dat de Schilderkonst jaloers was en een man alleen vereiste; op de vrage die men hem dede, waarom dat hy niet en trouwde! antwoorde hy dat de Schilderkonst zyn Vrouw was, en de werken zyn kinderen.

* Grand Goût.

Michel Angelo had groote denkbeelden, welken hy van zyn Meesters niet ontleent hadde het gezigt van de werken der aloudheit, en de verhevenheit van zyn † oordeel had hem zulks ingescherpt. Hy was wys en ‡ zuiver in zyn tekening, en de § verkiezing is ¶ verbazende om my van zodanig een woord te dienen Die geene die hier al de * vloeijentheit van het Antiek niet in en vinden, zullen altoos gedwongen zyn toe te staan, dat dit een kragtig middel is tegen de gebrekkelykheit van de gemeene Natuur. Raphaël, gelyk wy aangemerkt hebben, is aan hem de verändering verschuldigt, welke het zien van de Capel van Sixtus in zyn manier te wege bragt, die nog veel van Pieter Perugino hadde. Veele zyn 'er die daar in over eenstemmen aangaande de grootheit van gedagten van Michel Angelo, maar zy vinden daar egter weinig natuurelyke werkingen in, en dikwils † buitensporige. Zy zeggen ook dat zyn tekening ‡ overladen is, hoewel wyzelyk, dat

† Goût. ‡ Correct § Goût. ¶ Terrible. * Elegance.

† Extravagantes ‡ Charge.

dat hy te veel vryheit aan zig heeft genomen tegen de regelen van de Perſpective, dat hy het Coloreeren niet heeft verſtaan: wy zullen daar van ſpreken in de aanmerkingen over zyn werken; het is genoeg als men zegt dat deeze grote man niet alleen bemind en geägt geweeſt is van alle de * Vorſten zynens tyts, maar dat hy de verwondering van alle de Nazaten blyven zal. Hy overleed in Romen in 't jaar 1564. oud 90 jaren. De Hertog Coſmus de Medicis liet hem by nagt in 't heimelyk ontgraven, en het lighaam te Florencen brengen, alwaar hy weder begraven wierd in de Kerk van 't Heillig kruis, in dewelke men hem een heerlyke uitvaart dede, en men ziet daar zyn Grafſtede van Marmer, beſtaande uit drie wonder ſchoone figuuren; de Schilderkonſt, de Beeldhouwery, en de Bouwkonſt, die van zyn hand zyn.

* Souverains.

Aanmerking over de werken van Michel Angelo.

MIchel Angelo is een van de eerſte die de kleine manier en de Gottiekze overblyfzels uit Italien heeft verbannen. Zyn vernuft was van een wyde uitgeſtrektheit, en volgens zyn † aardt bepaalde hy zyn verkiezing tot het ſtraffe en het ‡ vreemde, zodanig egter dat 'er onder zyn § vreemde inbeeldingen, (zo 'er buitenſporige dingen onder waren) 'er ook onder gevonden wierden van een ſchoonheit, maar van wat aart zyn gedagten ook mogten zyn zy behielden altoos van het groot.

† Temperament.
‡ Severite
§ Bizarrerie.
¶ Bizarres.

Dewyle de verſtandige konſtenaars van die

tyden al de waardy van de Schilderkonſt oordeelde te beſtaan in de uitmuntendheit van de tekening, zo heeft Michel Angelo in dit gedeelte ongelooffelyke Studien gedaan, om'er een doorgrondige kennis in te verkrygen, gelyk men ziet door zyn Beeldhouwery en Schilderwerken: maar hy heeft nimmer by zyn verheven ſmaak de zuiverheit nog de * vloeijentheit der omtrek konnen voegen: om dat hy het menſſelyk lighaam aangemerkt hebbende in zyn grootſte kragt, en zyn inbeelding te verre daar over hebbende laten gaan, zo heeft hy de ledematen van zyn figuuren † al te geweldig gemaakt, en zyn tekening daar door gelyk men zegt ‡ overladen. 't Is niet om dat hy het Antiek zoude veronagtzaamt hebben, maar het is om dat hy aan niemant als aan zyn zelven de kennis van zyn konſt willende ſchuldig zyn, hebbende de Natuur onderzogt (die hy als zyn eenige voorwerp aanmerkte) meêr als de Antieke beelden, willende geen Copyeerder daar van zyn.

* Elegance.

† Trop puiſſans.

‡ Charge

Hy verſtont volkomentlyk de aan eenhegtig der gebeenten, de zamenvoeging der ledematen, den oorſprong, de invoeging en de werking van de Muſcelen: maar het ſchynt dat hy gevreeſt heeft dat men niet zoude begrypen wat diepe kennis hy in deze wetenſchap had, want hy heeft de delen van 't lighaam zo ſterk uitgedrukt, als of hy onkundig waare geweeſt dat deze muſcelen door het vel bedekt zyn dat hen verzagt. Hy heeft egter meêr maatregel gehouden in zyn beelden als in zyn Schilderwerk.

Zyn § Poſtuuren zyn voor het meerendeel

onaangenaam, het gelaat hunner aangezigts is trots, zyn klederen zyn te zeer * aanklevende, en zyn uitdrukkingen hebben weinig van het natuurelyke; maar onder al dat wilde van zyn † voortbrengingen, vind men daar dikwils verheventheit in de gedagten, en edelheit in de figuuren. Eindelyk de grootheit van zyn ‡ smaak is een bekwaam hulpmiddel tegens de kleine § manier van de Nederlanders. Het diende zelfs aan Raphaël, als wy verhaalt hebben, om hem uit de dorheit van Pietro Perugino te trekken.

* Trop adherantes.
† Productions.
‡ Goût.
§ Goût Flaman.

Michel Angelo was aangaande het Coloriet ten eenemaal onwetende, en zyn vlees Couleuren trekken naar het steenagtige voor de daging, en in de schaduwen is het zwart, 't zy dat de stukken van hem zelf zyn; of dat hy die heeft doen maken door de Florentynen, die hy hadde ontboden om hem in zyn groote werken te helpen. 't Is heel iets anders met de Schilderyen die Fra-Bastiaan del Piombo naar de tekeningen van Michel Angelo gemaakt heeft, de Couleur is beter en trekt veel naar den ¶ Veneetziaanzen trant.

¶ Goût Venetien

Maar om weder te komen op het tekenen van Michel Angelo, daar de grootste waardy van zyn werken in gelegen is, indien deze Schilder niet alles volkomen heeft gemaakt, heeft hy ten minsten zo veel grondige kennis doen blyken, dat zyn werken veel konnen toebrengen om jonge Leerlingen bekwaam te maken, die oordeel genoeg hebben om 'er zig wel van te bedienen. Ondertusschen moet men verwondert staan, dat de agting van Michel Angelo zig in zo grooten luister heeft staande gehouden

houden

houden tot in onze dagen, zo hy niet nog roem rugtiger waare geweest door de volmaakte kennis die hy had van de Beeldhouwery, en van de Architectuur Civile en Militaire, als door die van de Schilderkonst.

SEBASTIAAN VAN VENETIEN

Gemeenlyk Genaamt

FRA-BASTIAAN

DEL PIOMBO.

ALzo genoemt ter oorzaak van een Officie * van het loot dat de Paus Clemens de VII. hem gaf. Geboren te Venetien, zyn eerste Meester is geweest Jan Bellino, dien hy verliet ter oorzaak van zyn hoogen ouderdom, en begaf zig by Giorgion, daar hy een goeden aart van Couleur aannam, waar hy nooit van afgeweken is. En was altyt in goede agting te Venetien, wanneer Augustyn Ghisi hem bragt naar Romen, daar hy kennis maakte met Michel Angelo, aan wien hy zo wel beviel, dat dees ongemeene moeite aanwende om hem in de tekenkonst te doen toenemen, en daar door de verkiezing te Regtvaardigen die deze Discipel van hem gedaan hadde tot nadeel van Raphaël zyn mededinger. Want als doen waren de Schilders van Romen verdeelt, de eene voor Raphaël en de andere voor Michel Angelo. Fra-Bastiaan verkoor niet alleen Raphaël niet voor zyn Meester, maar hy tragte met hem gelyk te worden, 't is in dit voornemen

* Del Piombo.

geweeſt dat hy een Schildery maakte om het ſtuk van de *Transfiguratie* te trotſeeren, dat Raphaël doen Schilderde voor Franciſcus den eerſten, in dit Tafereel had Fra Baſtiaan verbeeld de opwekking van Lazarus; dit ſtuk is te Narbonne in de Hooftkerk.

Naar de doot van Raphaël, zag Fra-Baſtiaan door zyn eigen verdienſte en door de kragtige beſcherming van Michel Angelo, zig aan het hooft van de Schilders van Romen, zo Julio Romaan zyn agting niet had opgewogen. Het is waar dat hy een groote manier had van Schilderen, en het is genoeg te zeggen dat zyn werken, aangaande de tekening, veel hadden van Michel Angelo, en van Giorgion omtrent het Coloriet, maar hy was zeer langzaam in het geene dat hy dede, daarom heeft hy veel werken onvolmaakt gelaten. Daar is een zeer ſchoon ſtuk van hem in de Kapel van den Koning tot Fontainebleau; het verbeeld de groetenis van den Engel aan de Heillige Maagt.

Fra-Baſtiaan verloor egter de vrindſchap van Michel Angelo om dat hy tegen zyn goetvinden ondernam een werk met Olyverf te Schilderen; want Michel Angelo zeide hem dat deze zoort van Schilderwerk eigen was aan een Vrouw, en dat het Freſco in der daad het werk van een man was. Terwyl zyn ampt van 't loot hem genoeg verſchafte om eerlyk te konnen beſtaan, en ten anderen dat zyn imborſt tot de ruſt genegen was, dagt hy niet verder als om zoetelyk zyn leven door te brengen; zig oeffenende dan eens in de Poëzy, dan wederom in de Muſiek; want hy ſpeelde zeer wel op de Luyt; hy vond het middel om met

Oly

Olyverv op de muuren te Schilderen, zonder dat de Verwen kwamen te veränderen; dat was een Bepleistering zamengestelt van Pek, van Mastic en van ongebluste kalk; hy overleed in 't jaar 1547. oud tweënzestig jaren.

DANIEL RICCIARELLI DA VOLTERRE.

DEze laaste naam, waar door hy bekent is, wiert hem gegeven naar Volterra een stad in Toscanen, daar hy gebooren is in 't jaar 1509. hy was Discipel, eerst van Antonio van Vercelli, en daar na van Baldasser van Sienna maar in het vervolg gaf hy zig ten eenemaal over aan de manier van Michel Angelo, die hem by alle gelegentheden voorstont; zyn beste werken zyn te Romen op *trinita del monte.* Hy verliet het Schilderen om Beeldhouwer te worden, 't is van hem dat wy het metale Paart hebben dat op de plaats Rojaal tot Parys staat; dit Paart moest dienen om de Beeltenis van Hendrik den II. te dragen. Maar Daniel had den tyt niet om dit werk volmaakt te zien. Overvallen zynde door de doot, die een al te groote arbeidzaamheit en zyn zwaarmoedig humeur hem veroorzaakte in 't jaar 1566. in 't zevenenvyftigste jaar van zyn ouderdom.

FRANCESCO PRIMATICCIO

GEbooren tot Bologne van Edele ouders, die in hem een sterke genegenheit tot de tekenkonst ziende, lieten gaan naar Mantua, al-

alwaar hy zes jaaren was onder de onderwyzing van Julio Romano, hy had zig in dezen tyt door zyn ongemeene oeffening zo bekwaam gemaakt, dat hy naar de tekeningen van Julio Batailjes maakte van Stucco en Basreliev, en ging daar in, en in het Schilderen de andere Difcipelen, die tot Mantua waren, te boven.

Hy arbeide aldus met Julio Romano te helpen in de uitvoering van zyn tekeningen, als wanneer de Koning Francifcus de eerfte een jongman ontboot die bekwaam was tot de werken van Stucco en het Schilderen, en deze Primaticcio wiert aan hem gezonden in 't jaar 1531. het vertrouwen dat de Koning van dezen Schilder had, was oorzaak dat zyn Majefteit hem naar Romen zond, in 't jaar 1540. om Antiekebeelden te kopen. Hy bragt van daar mede hondert vierentwintig Statuen met een menigte Borftbeelden, en deed door Jacomo Barozio da Vignuola de Colom Trajana, afgieten, als mede de Statuen van Venus, Laocoon, Commodus, den Tiber, de Nyl, en de Cleopatra in Belvideer; alles om het van koper te gieten.

Naar de doot van Roffo, wierd Primaticcio voorzien met den laft van * opziender over de Gebouwen, en volcinde in weinig tyts de Gallery die door Roffo begonnen was, hy deed tot Fontainebleau zo veel † Beelden brengen, zo van Marmer als van Metaal, dat deze plaats een ander Romen fchynt, in de werken die hy maakte van Schilderkonft en ‡ Pleifterwerk; bediende hy zig van Rogiro van Bologne, van Prosper Fontana, en Giovan Baptifta van Bagna

* Intendant.

† Statuës.

‡ Stuc.

na Cavallo, en boven al van Nicolaas van Modena die men noemde Meester Nicolo, die alle de andere in vlytigheit en bekwaamheit overtrof.

De algemeene agting die men in gants Vrankryk dezen Primaticcio toedroeg, was zo groot, dat geen voornaam werk wierd ondernomen zonder alvorens met hem raat gepleegt te hebben, zo dat hy alles Ordineerde wat gedaan moest worden in de Feesten, in de Tournooy spelen, en Masceraden. Hy was voorzien met de Abdye van S. Martin van Troyes, levende op een milddagige en uitmuntende wyze, hy was niet alleen aangezien als een uitstekent Schilder, maar als een van de groote van het Hof. Hy en Rosso zyn geweest die den goeden smaak in Vrankryk hebben gebragt, want voor hen, was 't alles wat de konsten betreften van zeer weinig belang, en helde naar het Gotiekze; Primaticcio is in een hoogen ouderdom gestorven.

PELLEGRINO TIBALDI
VAN BOLOGNE.

ZOon van een Bouwmeester van Milanen, had zo veel * genegenheit van Geest voor de Eedele konsten, dat hy uit zyn zelven de schoone dingen tot Bologne en te Romen bestont naar te tekenen, hy wierd van de bekwaamste in zyn tyt in de Schilderkonst, en in de Architectuur Civil en Militair. Het was in de stad Romen dat hy de eerste blyken gaf van zyn verstant, en daar hy ook den verdienden

* Genie.

den lof verkreeg. Maar welken goeden opgang dat zyn werken hadden, de konſtenaar was daarom niet te gelukkiger; 't zy dat hy de bekwaamheit niet hadde om zig zelven te doen gelden, of dat hy dat niet hadde van zig te konnen vergenoegen. 't Gebeurde op zeekren dag dat de Paus Gregorius de XIII. zig buiten de Poort Angelo begaf om lugt te ſcheppen, en van den gemeenen weg wat afgaande, hy een klagende ſtemme hoorde, die hem dagt van agter een kreupelboſch te komen, de Paus begaf zig derwaarts, en zag een man ter aarde aan den voet van een haage leggen: en hem kennende voor Pellegrin, vroeg aan hem wat oorzaak dat hy hadde om aldus te klagen. *Gy ziet*, antwoorde Pellegrin *een man in de uitterſte wanhoop, ik en hebbe geen moeite ontzien die ik my zelfs niet hebbe gegeven om bekwaamheit te verkrygen in myn konſt, ik heb met naarſtigheit gearbeit, en ik hebbe getragt myn werk te volmaaken zonder iets over 't hooſt te zien, of my zelfs te vergenoegen, en alle deze zorgvuldigheden zyn zo weinig vergolden, dat ik niet kan leven van myn arbeit. Konnende dit wreet noodlot niet langer tegen ſtaan, zo ben ik naar deze eenzame plaats gegaan, voornemens om hier van honger te ſterven om my zelven te verloſſen van de ellendigheden dezer waereld.*

De Paus deede aan hem een ſtraffe berisping over dit wanhopig voornemen; en hem hebbende vervolgens zyn Geeſt herſtelt en weder moed gegeven, beloofde hy hem alle zoorten van byſtant. En dewyl de Schilderkonſt tot daar toe zeer ondankbaar aan Pellegrino geweeſt

weeſt hadde, zo rade hem zyn Heilligheit om zig tot de Architectuur te begeven, in dewelke hy zyn bekwaamheit hadde doen zien, hem verzeekerende dat hy hem zoude gebruiken in zyn gebouwen. Pellegrino nam dezen raad in agt Hy wierd een groot Architect en groot Ingenieur, en Ordineerde pragtige gebouwen, waar door hy de middelén verkreeg om vergenoegt te zyn.

Zynde te rug gekeert naar zyn Vaderland, liet hem de Cardinaal Borromeo tot Pavia het Paleis, genaamt *la Sapienza*, bouwen, en hy wierd door de Milaneſen verkoren om het opzigt te hebben over het bouwen dat als doen van hunne * Hooftkerk gedaan wierd Van daar ontbood hem Philips de II. in Spanjen. Voor de Schilderwerken en de Bouwkonſt van 't Palais 't Eſcuriaal. Hier maakte hy menigte van werken, die de Koning zodanig bevielen, dat, na dat hy hem hadde doen aantellen hondertduizent Ryksdaalders, hy hem vereerde met den Titel van Marquis. Pellegrino overladen met eere en met gelt keerde weder naar Milaan, daar hy overleed in het begin van het Pausſchap van Clemens den VIII. oud omtrent zeventig jaren.

* Cathedrale.

FRANCESCO SALVIATI.

VAn Florencen, ſtelde zig vlytig aan het tekenen by Andre del Sarto, daar hy vrindſchap maakte met Vaſari, die ook Diſcipel was van den zelven Meeſter. Zy verlieten hem beide voor Baccio Bandinelli, daar zy meêr leerden in twee maanden als zy elders zouden ge-

gedaan hebben in twee jaren. Francesco zig zeer bekwaam gemaakt hebbende, nam de Cardinaal Salvati hem in zyn dienst. Zyn manier van tekenen kwam zeer naar by die van Raphaël. Hy Schilderde gelykelyk wel in Fresco, als in Oly- en in lymverv. Hy kwam in Vrankryk in 't jaar 1554. en maakte eenige werken in Fresco voor den Cardinaal van Lorraine, die daar niet heel wel over voldaan was; dit mishaagde Salviati alzo veel als de gunst en het aanzien van Rosso, op wiens werken hy te veel geschempt hadde om voor de gevolgen niet te dugten Eindelyk zynde wedergekeert in Italien, en verscheide stukken geschildert hebbende te Romen, te Florencen en te Venetien, veroorzaakte zyn imborst die ongerust, misnoegt en wankelbaar was hem een ziekte daar hy aan storf in 't jaar 1563. oud driecënvyftig jaren.

THADDEO ZUCCHERO

GEboortig van Agnolo in Vado in het landschap van Urbino, was de zoon van een gemeen Schilder, die, kennende zyn eigen zwakheit, de opvoeding van zyn zoon meêr agtte als zyn eigen voordeel, hem geleide naar Romen in den ouderdom van veertien jaren om van de lessen der goede Meesters gebruik te maken: maar het slaagde niet wel. Hy bestelde hem by een zeker Pietro Calabrese, welkers vrouwe Thaddeo van Honger zoude hebben doen sterven, en nootzaakte hem door haar gierigheit om een nieuwen Meester te zoeken, dog hy nam geen ander. Want de werken van

Ra-

Raphaël en de Beeldhouwery der Antieken, die de ſchranderheid van zyn vernuft en Geeſt verſterkten, maakten hem in weinig tyds bekwaam. Hy was gemakkelyk, overvloedig en bevallig in het geene hy deed. Matigende de vlugheid van zyn Geeſt door een groote voorzigtigheid. Hy heeft niet geſchildert buiten Italie, maar alleenlyk te Caprarola. Hy overleed A°. 1566. oud zevenëndartig jaren. Deze ontydige doot deed hem veele onvolmaakte Werken nalaten, die door zyn broeder Frederico zyn uitgevoert.

GEORGIO VASARI.

VAn Arezzo in Toſcanen, was eerſtelyk diſcipel van Guillaume van Marſeille, Glasſchilder, van Andrea del Sarto, en eindelyk van Michel Angelo. Men kan van hem niet zeggen gelyk van veel andere Schilders, dat zyn *genegenheid tot de Schilderkonſt hem overweldigt heeft. Maar men kan met meêr waarſchynelykheid zeggen, dat zyn goet verſtant en zyn aanmerkingen hem daar toe bepaalt, en gebragt hebben, eerder als zyn † Natuurlyke neiging. Na de beroerte van Florencen keerde hy weder naar zyn Land, zyn Vader overleden zynde, zag hy zig beladen met twee Broeders, die hy genootzaakt was door de winſt van zyn arbeid te onderhouden. Hy ſchilderde in de dorpen hier en daar in Freſco: maar oordeelende dat hy door de Schilderkonſt niet genoeg konde winnen om den laſt van zyn huishouwding te dragen, verliet hy zyn beroep

* Inclination.

† Génie.

om Goudſmid te werden, daar hy zyne reekening niet beter by bevond.

Hy begaf zig dan weder aan de Schilderkonſt, met een groote drift om bekwaam te werden; hy tekende met luſt onophouwdelyk alle de Antike Beeldhouweryen en al de Schilderwerken die eenigzins in aanzien waren; en hoewel hy door deze oeffening in de tekenkunſt zeer was toegenomen, gekopieert hebbende de geheele Capel van Michiel Angelo, liet hy daarom niet naar met Salviati te tekenen naar alle de werken van Raphaël en van Balthaſar van Sienna, en niet vergenoegt des daags getekent te hebben, gebruikte hy een gedeelte van den nagt om naar te copieeren 't geen zyn medegezel geteekent had. Hy liet zig voorſtaan dat na alle deze moeijelykheden hy in ſtaat zoude zyn, alle zoorten van werken te ondernemen en gelukkig uit te voeren, denkende het Coloriet van weinig belang te zyn, om dat hy daar nooit een regt denkbeeld van gemaakt hadde: zo heeft hy zig in zyn reekeninge wel bedrogen gevonden, want alhoewel hy een goet tekenaar was, zo hebben zyn werken tot nog toe niet al die agting verkregen die hy zig wel heeft voorgeſtelt, om de onkunde van de kennis der Couleuren, of ten minſten het veronagtzamen van de zagtigheid des pinceels. Ondertuszen de groote handeling die hy in de tekenkonſt hadde gaf hem een wonderbare ligtigheid om menigte van werken voort te brengen. Hy was een goet Bouwmeeſter, en verſtont zeer wel de ſieraden. De werken die hy tot Florencen gemaakt heeft, zo van Architectuur als van Schilderen bragten hem in aanzien in het

huis

huis van de Medicis, daar hy eenig gelt overwon waar mede zy zyn twee Zusters uittrouwde. Zyn deugden die hy hadde gevoegt by zyn beleeftheit, deeden hem de agting van de Cardinalen van zyn tyd verkrygen. Die van Medicis, die inzonderheid zyn voorstander was, zette hem aan tot het beschryven van het leven der Schilders. Hy heeft ons drie boeken nagelaten, daar Annibal Caro een lofrede op gemaakt heeft, zeggende dat ze sierlyk en opregtelyk geschreven zyn. Maar men heeft hem nagegeven dat hy de Schilders van zyn land te veel geprezen heeft; dat is te zeggen de Florentynen. Wat daar van zy, de schilderkonst is hem een altoos duurent gedenkteken schuldig, om dat hy den nazaat de geheugenis van zo veel treffelyke mannen overhandigt heeft, daar het meerendeel van de namen alreeds in de vergetelheid zoude begraven zyn, zo hy de moeite niet genomen hadde om hen te vereëuwigen. Behalven het Lewen van de Schilders heeft hy redeneeringen over de Werken die hy heeft gemaakt, doen drukken, waar van de voornaamste zyn tot Romen, Florencen en Bologne. Hy overleed tot Florencen in 't jaar 1578. oud vier en zestig jaren. Zyn lyk wierd naar Arezzo gevoert, daar hy begraven wierd in een Capel versiert van Architectuur, die hy in zyn leven had laten maken.

FREDERICO ZUCCHERO.

GEboren in een Dorp in 't Hertogdom Urbino, geheten *Agnolo in Vado*, wierd door zyn Ouders naar Romen gebragt by gele-

genheit van het Jubel jaar van 1550. Zy lieten hem onder het opzigt van zyn broeder Thaddeo, die alreeds eene van de vermaardste Schilders van Italien was; hy wierd zyn discipel, en in 't vervolg zyn eigen kragten overwegende, verdroeg hy met ongedult de verbeteringen van zyn Broeder. Zy hebben te zamen veel geschildert te Caprarola; en Frederico voleinde de Werken die Thaddeo te Romen had onvolmaakt gelaten, daar hy overleed, niet langer geleeft hebbende als zevenendartig jaren. Frederico was in dienst van Paus Gregorius den XIII. doende eenige werken waar door hy in moeijelykheit geraakte met de bedienden van zyn Heilligheit. Om zig te wreeken van hun slinkssen handel, maakte hy het Tafereel van de * lastering, dat daar na door Cornelis Cort is in print gebragt, waar in hy alle die geene die hem beledigt hadden met Ezels ooren verbeelde. Hy stelde het openbaar ten toon boven de deur van St. Lucas Kerk op den Feestdag van dien Heillig, en vertrok uit Rome om de gramschap van den Paus te ontgaan.

* Calomnie.

Hy schilderde in Vrankryk voor den Cardinaal van Lottharingen, en in het Escuriaal voor Philippus den II. zonder dat nog de een nog den ander over zyn werken voldaan waren. Gelukkiger was hy in Engelant, schilderende het Portret van de Koningin Elizabeth, en eenige andere werken die grootelyks geprezen wierden. Eindelyk na zyn wederkomst in Italien, na eenigen tyd geschilderd te hebben in Venetien, riep Gregorius de XIII. hem te rug verleende hem vergiffenis. Het was in dezen tyd dat hy de gelegenheit waarnam van de gunst

van

van den Paus. Hy ſtelde ter uitvoering het Brevet dat hem zyn Heilligheit verleent hadde tot opregting van een Academie der Schilderkonſt. Hy wierd tot Prins van de zelve verkoren, de hartige genegenheid die hy zyn konſt toedroeg, deed hem op zyn koſten een huis bouwen daar men de * byeenkomſt der Schilders hield. Daar na ging hy naar Venetien om de boeken te laten drukken die hy gemaakt hadde over de Schilderkonſt. Van daar bezogt hy het Hof van Savoyen, en op een reeze dat hy naar Lorette dede, ſtorf hy te Ancona, oud zeventig jaaren, ontrent 't jaar 1602.

* Aſſemblee.

RAPHAEL D'A REGGIO,

EEn boeren zoon, die hem de Ganzen liet hoeden, ontliep zyn Vader en ging naar Romen, daar hy de geweldige genegenheid van zyn geeſt tot de Schilderkonſt involgde; hebbende zig begeven onder het opzigt van Frederico Zuccaro, daar hy niet meêr als één jaar by bleef. Maar hy had zulk een grooten voortgang in de konſt gemaakt, dat hy by naar met zyn meeſter gelyk was. Hy heeft verſcheide ſchoone dingen in 't Vaticaan, in Sante Maria Magiore, en andere plaatzen van Romen geſchildert. Hy was ſchoon en welgemaakt van lighaam, men zegt dat hy verliefde op een jonge dogter, en dat zyn drift zo hevig was, dat de zelve aan hem de dood veroorzaakte. Hy had een medegezel, Paris genaamt, die hem in zyne Werken heeft geholpen.

RICARDO.

GEboortig van Breſſia, was een van die gene daar Raphaël zig van bediende in zyne Werken van 't Vatikaan. Veel gerugts heeft deze niet gemaakt door zyn eige konſt; eens had hy een ſtuk geſchildert voor een Kerk der Florentynen, waar in hy Pilatus verbeelde tonende JESUS CHRISTUS aan het volk, wanneer het ſtuk nu gedaan was, vraagde hy aan Raphaël welke van de Tronien hem het beſte geviel, zig inbeeldende dat men ten voordeele van de Chriſtus Tronie zoude oordeelen: maar Raphaël antwoorde hem, dat de beſte mogelyk eene was die men van agteren zag, willende daar door te kennen geven dat zyn uitdrukkingen niet toepaszelyk ſcheenen aan het onderwerp dat hy verbeelde, alhoewel dat de Tronien anders wel geſchildert waren.

FREDERICO BAROZIO.

GEboren tot Urbino, kwam te Romen in zyn jonkheid, en hy heeft geen ander Meeſter gehad om eigentlyk te ſpreeken, als de ſchoone voorwerpen daar hy met veel zorgvuldigheit naar ſtudeerde, hier ſchilderde hy veel in Freſco ten tyde van Paus Paulus den III. weder naar Urbino gekeert, bleef hy daar het overige van zyn leven, 't is een van de aangenaamſte, verſtandigſte, en bekwaamſte Schilders geweeſt die ooit te voorſchyn kwam.

Mee-

Meenigte van Portretten en Historie stukken heeft hy gemaakt, en de geneigtheit van zyn geest helde inzonderheit over tot Geestelyke onderwerpen. Men bemerkt in zyn werken dat zyn genegenheid gestrekt heeft om de manier van Corregio te volgen; en alhoewel dat hy * vaster tekende als deze Schilder, waren nogtans zyn omtrekken van zulk een grooten aart nog zo natuurlyk niet. De partyen van het lighaam † tekende hy al te kennelyk, te weten de voeten van een klein kint van den zelfden aart als of 't een volwassen mens was. Hy maakte zyn studien met pastel, voegende die doorgaans naar zyn manier

* Plus Correctement.

† Prononcoit.

Hy bediende zig om zyn Liev'vrouwen te schilderen van een Zuster, die hy hadde, en van haar kind, hy heeft zelver printen ge-ëtst naar eenige van zyne schilderyen. Hy was zeer gekwelt met een braking en een zwakheit van de maag, 't welk hem niet toeliet langer als twee uuren op een dag te schilderen. Des niet tegenstaande heeft hy met deze kwaal een hogen ouderdom berykt, dit kwam hem (zo men geloofde) daar van daan, dat een Schilder nydig over zyn agting en konst hem vergeven had met salaade, die hy voor hem gereet maakte, in het onthaal dat hy hem aandeed, invoegen dat de hulpmiddelen, die hem niet ten eenemaal genezen konde, egter belette om daar van te sterven. Hy is in 't jaar 1612. tot Urbino overleden. In den ouderdom van vierentagtig jaren. Vanius is zyn discipel geweest.

AANHANGZEL
Des
VERTALERS,

Getrokken uyt het Italiaans van

GIO. PIETRO BELLORI.

FREDERICO BAROCCI. *Eêr dat hy een Ordonnantie of ſchetsſe ging ontwerpen, ſtelde hy zyn diſcipels tot modellen, en liet hen zodanige * gebaarden maken als beſt met zyn inbeelding over een kwam, hen vragende of in zulk een ſtant zy ook moeijelykheit gevoelden; en indien ja dan meêr of min gedraait of verſchikt, tot dat ze beter ruſt hadden, desgelyks dat zylieden in ſtaat waren om de woorden naartuurlyker zonder gemaaktheit uit te drukken, en dan aan het ſchetſſen. Op dezelve wyze als hy een groep van Beelden zoude maken, ſchikte hy al de jongens in dien order als hy begeerde, en naar die ſchetſſen maakte hy vervolgens zyn tekening, en daarom is in de bewegingen van zyne figuuren een gemakkelyke eigenſchap te erkennen die natuurlyk en bevallig is. De tekening gemaakt bootſeerde hy modellen van deze figuuren van plyſter of was, zo ſchoon, dat ze van de beſte Beeldhouwer ſcheenen te zyn, dikwils niet te vrede zynde met één éénige maakte hy zomtyds twe of drie modellen van Was, tot één zelfde figuur, daar na kleede hy dat op zyn wyze, en*

* Gesto.

*als hy zag dat het welſtandig was, ſtelde of plooide hy op de zelfde manier de klederen op de natuur, om alle gemaakte ſchaduwen te vermyden. Na alle deze moeite aangewent te hebben maakte hy een * klein ſtuk in Olyverv, of wel à Guazzo gedaagt en geſchaduwt, daar na de cartons zo groot als het werk met kool en kryt getekent, of van Paſtel op papier, het welke hy dan op zyn tafereel met een pen of ſtift deurtrok, op dat hy nooit een mistrek in de tekening mogt begaan, met zo veel zorgvuldigheit naar de volmaaktheit tragtende. Wanneer hy Coloreerde naar de groote cartons, maakte hy nog een ander kleinder ſtuk, waar in de hoedanigheit der Couleuren met de vermindering was aangewezen. zoekende de Couleuren met Couleuren te vergelyken, op dat alle de Couleuren te zamen onder elkanderen overeenkomſt en bouwding hadden, zonder dat de eene de andere hinderlyk was; zeggende, dat gelyk als de melodie der ſtemmen het gehoor vermaakten, alzo ook het gezigt verlustigde met de Conſonanza van de Couleureu, vergezelt met de harmonie van de liniamenten. Noemende derhalven de Schilderkonſt Muſica, en eens gevraagt van den Hertog Guido-Baldo wat dat hy dede; ik ben bezig om deze Muſiek te doen accorderen, zeide hy, wyzende op het ſtuk dat hy ſchilderde. Ik weet dat ſommige met al deze ſtudie en vlyt de ſpot zullen dryven, als onnodig en overtollig, maar anderen zullen ook wederom met hun onwetentheit laghen, datze hen eidel laten voorſtaan een Ordinantie te konnen ſchilderen naar een ſchetſſe of 't geen zy lieden met twee of drie trekken op het doek tekenen. Deze vermetelheid is oorzaak, dat men zo zelden*

* Cartoncino.

*den ziet, (ik wil niet alleen zeggen) een wel geordineerde historie maar zelfs niet één schoonen plooi, een schoonen omtrek, of een schoon hooft, veel min een levendige en Natuurlyke beweging. Met diergelyke Studien, de een meerder de ander minder hebben de groote meesters hen opgehouwden, * zonder eenige hovaardy te tonen in de Couleuren of omtrekken; en die de werken van onzen Barocci met opmerken beziet, zal geen zwarigheit maken om aan hem den regtmatigen lof te geven dien hy voor zyn naauwkeurige vlyt verdient heeft en waardig is. Na alle deze moeite gedaan te hebben, zo was hy daar na vaardig in het Coloreeren, vryvende dikwils met zyn middelste vinger om de zagtigheit te weeg te brengen, in plaats van de Pinceel te gebruiken. Hy kwam in dit deel zeer naar over een met Corregio, het zy in de gedagten, of concepten, of in de zuivere en Natuurlyke Liniamenten, en in dat † zoet gelaat in de kinderen en vrouwen, en in de plooijen van de klederen, met een altoos gemakkelyke en smeltende manier. Hy was ook met hem gelyk in de harmonie van de Couleuren, maar het is ook waar, dat Barocci niet kan evenaaren met Corregio in de verminderinge der Tinten, die in dezen Meester natuurelyker gevonden worden, daar Barocci zyn Coloreering dikwils gealtereert wiert door het Cinabri, & Azzurri, in de omtrekken of elders te veel onder de Couleuren vermengt. Zyn werken egter hebben hem onsterffelyk gemaakt om dat hy stoutmoedig, kragtig en levendig Geschildert heeft. De schoonheit van zyn tekenkonst maakt zig bekent in zyn geëtste Printen, te weten de Boodschap van*

* Senza in Superbirsi duna Cari Catura di Colori & di Contorno.

† Arie Dolci.

den

den Engel, den Franciscus in Folio, en een ander kleinder Franciscus, zyn eigenschap was meêr voor het devoote en het tedere, als het trotsse en de hoogdravende manier van den gemelden Corregio.

FRANCESCO VANIUS.

VAn Sienna was Discipel van Barozius en is niet minder in de konst geweest als zyn Meester. Hy had een ongemeene begaaftheit tot devote of Geestelyke onderwerpen. Hy is gestorven in 't jaar 1615. oud zevenenveertig jaren.

AANHANGZEL
Des
VERTALERS,
Getrokken uit het Leven der Schilders
DOOR FELIBIEN.

DE Cavalier Francesco Vanius was van Sienna en zoon van een Schilder, hy verliet zyn eerste manier om navolger te zyn van die van Barotius; *en tragtte niet alleen hem in zyn manier van Schilderen, maar ook in de uitkiezing der voorwerken, en in zyn zeden te volgen. Hebbende altoos gezogt Schilderyen van Godvrugtige verbeeldinge te maken, en geleeft in een uitterste Godtsdienstigheit. Men ziet in* de

de St. Pieters kerk te Romen een Schildery, daar hy de doot van Simon den Tovenaar in verbeelt heeft. Maar zyn uitmuntenste werken zyn in de kerken van Sienna. Hy was aangenaam in zyn Coloreren, en vast in zyn tekenen. Hy overleefde Barotius maar weinig jaaren.

JOSEPIN.

ALdus genaamt by verkorting van Josep van Arpino, dat een vlek is in *terra di lavora* in 't Koninkryk Napels, daar hy geboren wiert in 't jaar 1570, hy was den zoon van Mutio Polidoro, slegt Schilder, die op de dorpen zyn werk ging zoeken met *Ex voto* te Schilderen. Josep kwam in Romen, daar hy een lugtige en aangename manier aannam, die in een gewoonte verviel, wel verre van het Antiek en de schoone Natuur, dewyl hy veel geest en vernuft bezat, zo was hy in aanzien by de Pauszen en Cardinalen, die hem veel te Schilderen bezorgden. Hy had een hevig mededinger aan de perzoon van Caravaggio; welkers manier van Schilderen ten eenemaal tegenstrydig met de zyne was. Het geen van zyn werken wel de meeste agting verdient, zyn de Batailles op het Capitool geschildert, voor het overige heeft hy niets gedaan als de Schilderkonst te versieren, zonder dezelve in eenig gedeelte te doorgronden. Hy overleed in 't jaar 1640. oud tagentig jaren. Het meerendeel der Schilders zyn tytgenoten volgden zyn manier, en wederom andere die van Caravaggio.

PAS-

PASQUALIN DELLA MARCA.

VAn den welken niet zoude gemelt werden, als om dat hy in één jaar zodanig in de konst toenam, dat het voor een * wonderstuk wiert aangemerkt. Daar zyn Schilderyen van zyn hand in de kerk van de Cathuisers by de Badstoven van Diocletiaan.

* Prodige.

Dit voorbeeld moet de zulke aanmoedigen, die alreeds in jaren zyn toegenomen, als zy zig zelven van geest en vernuft en gezontheit bevinden voorzien te zyn, om in weinig tyts de Renbaan van de Schilderkonst ten einde te lopen.

PIETRO TESTA.

GEbooren te Luca, van zyn jonkheit overgegeeven tot de tekenkonst, wierd aangeport om Romen te zien door de Befaamtheit van de Schilderwerken, en van de Schilders die men als doen daar zag. Gekleet als een Pellegrim sloeg hy op weg, en niet genoegzaam onderwezen zynde aangaande de konst, die hy volgen wilde, leefde hy in de uitterste ellende, en bragt zo veel hy konde den tyt door met tekenen naar de † vervalle gebouwen, ‡ de Beelden en de Schilderwerken van Romen. Sandrart verhaalt dat hy hem onder anderen op zekeren dag eens vindende in een erbarmelyken staat, en als een half woest mensch, tekenende de *Ruinen* rondsom Romen, medelyden met zyn armoede had, hem naar zyn huis nam, voorzag van kleding en van

† Ruines.
‡ Les Statues.

van voedzel, hem aan het tekenen zette van verſcheide dingen in de gallery Juſtiniani, en hem vervolgens bekent maakte aan andere Perzonen die hem lieten tekenen. Hy was zo * ſchuuw en † menſſen mydende, dat Sandrart zelve naauwlyks enigen ommegang met hem konde houwden: hy had zo veel malen naar de Antieken getekent, dat hy dezelve geheel in 't hooft hadde: maar de loſzigheit van zyn vernuft en ‡ wilde gedagten hebben hem voor alle zyn moeite geen billyk voordeel van zyn konſt doen erlangen: dat hy in zyn werken van Schilderkonſt ondernomen heeft is hem nog minder gelukt, gelyk men ziet door het klein getal van zyn Schilderyen, door de weinige agting die men daar voor heeft, om zyn ſlegte Couleuren, en om de hardigheit van zyn Pinceel. Daarom het pryswaardigſte dat van hem gedaan is, zyn de tekeningen en zyn Printen, die ten deele door hem Gegraveert zyn, de andere door Ceſar Teſta, en eenige ook door andere Plaatſnyders. Men ziet daar veel § Geeſtige gedagten, Edelheit, en practyk in. Maar kleine kennis van ligt en bruin, en weinig rede en ¶ regelmaat. Zynde eens gezeten op den boord van den Tiber om eenig gezigt naar te tekenen, nam de wind zyn hoed weg, en willende dien behouwden, door het uitſtrekken van zyn arm, wierd hy overwigtig viel in 't water, en verdronk dus ongelukkig omtrent het jaar 1648.

* Sauvage.
† Miſantrope.
‡ Fougue
§ D'Imagination, de Gentilleſſe.
¶ Juſteſſe.

PIE-

PIETRO BERRETTINI.

VAn Cortona, in Toſcanen, opgevoet en onderhouwden in het huis van de Sachetti tot Romen. Is geweeſt eene van de alleraangenaamſte Schilders die immer zyn te voorſchyn gekomen. Zyn geeſt was vrugtbaar, zyn gedagten ſierlyk en zyn uitvoering gemakkelyk, dewyl zyn talent was voor de groote werken, zo liet de levendigheit van zyn geeſt niet toe om een Schildery ten uitterſten uit te voeren; dit is oorzaak dat zyn kleine ſtukken, wanneer men dezelve van naar by ziet, wel verre ſchynen te zyn van de * waardye van de geene die hy in 't groot gemaakt heeft. *Merite.

Hy heeft de grootſte † zekerheit in de tekening niet gehad, weinig uitdrukkende de Hartstogten, weinig geregelt in de plooijen van zyn klederen, ‡ en gemaniert over al. Maar over al ziet men ook van de § grootsheit, de edelheit, en de ¶ bevaliigheit. Niet deze * bevalligheit die Raphaël en Corregio als in eigendom bezaten, en die zo levendig het harte beroerde van de verſtandigen: maar een † algemeene bevalligheit, die aan al de waereldt behaagt, die eerder beſtont in de gewoonte die hy hadde van zyn wezens ‡ en 't gelaat van zyn hoofden aangenaam te vertonen. als in een bezondre verkiezing van de uitdrukkingen, aan ieder voorwerp behorende. Want, gelyk ik reeds gezegt hebbe, hy had moeite om tot zyn zelfs te komen, en tot het onderzoek van ieder bezondere zaak te treden.

† Correct ‡ Maniere par tout. § Grandeur. ¶ La Grace. * Grace Generale. ‡ Airs de Tetes.

Hy zogt niet als een ſchoon geheel, en de din-

dingen * van onderen te zien in de kerken, de Galleryen, en de Paleizen der Grooten, welke wel verre van hem te verbazen, waren als het eigen † voedzel en 't meest overeenkomende aan zyn geest en vernuft.

* Platfons.

† La Pature.

Hy heeft daar van ‡ kragtdadige blyken gegeven tot Romen, in de nieuwe kerk van de Paters van 't Oratorium, in het Paleis van de Barberinen, in het Paleis van Pamphilio, en in verscheide andere plaatszen van Romen en Florencen.

‡ Prouves Autentiques.

Zyn Coloriet heeft niet van het slegte, boven al in zyn naakten, die nog beter zouden zyn, zo zy wat § meêr verändert en vlytiger * naar gespoort waren. Wat aangaat de andere *Locale* Couleuren, heeft hy zig niet afgeweidert van de Romeinze School, als in hen de † houwding onder malkanderen te geven, en deze ‡ behaaglykheit, dat de Italianen noemen *Vagezza*.

§ Plus Variées.

* Recherches

† De l'Union.

‡ Agrement.

Groots en Heerlyk waren de sieraden die zyn werken verzelden: hy maakte het Landschap van een goeden aard, en hy heeft beter de Schilderkonst in Fresco verstaan als alle de geene die het voor hem geoeffent hebben.

Pietro da Cortona was van een zagtzinnige imborst, van een aangenaamen ommegang, van opregte zeden. Weldadig, gedienstig, goedvrind, en spreekende van niemant kwaat. Hy was zo arbeidzaam dat § de gigt, van dewelke hy dapper geplaagt wierd, hem egter niet belette te Schilderen: maar zyn leven doorbrengende met te veel te zitten, en de over maat van zyn aandagt vermeerderde deeze kwaal allengskens, en deed dezen uitmunten-

§ La Goûte.

den

den man ſterven in den ouderdom van zeſtig jaren, in 't jaar 1669.

AANHANGZEL
Des
VERTALERS,
Getrokken uit het Leven der Schilders
DOOR FELIBIEN.

Pietro Berrettini da Cortona was edel van geeſt voor de Inventie, en ſchoon in het gebruik der Couleuren. Hy was niet uitmuntende voor de zekerheit der tekening, nog naauwkeurig voor de uitdrukkinge der Hartstogten: maar daar zyn weinig Schilders van zyn tyt geweeſt die verſtandiger, gemakkelyker, en aangenamer geweeſt zyn voor groote Ordinantien.

Hy kwam jong te Romen met voornemen om zig geheel aan de Schilderkonſt over te geven, en had daar voor Meeſter een Florentyns Schilder die bekwaamheits genoeg had, onder den welken hy in korten tyt een uitmuntende vordering deet. De Heer Alexander Sacchetti en zyn broeder de Cardinaal, veel agting voor hem gekregen hebbende, ontfingen hem in hun Palais: en dede hem aan veele dingen werken, en onder andere aan een Sabynſe Maagden roof. Maar het eerſte Schildery dat hy in het openbaar ten toon ſtelde was een geboorte Chriſti, dat in de kerk

van Jan Salvatore in Lauro is, digt by de mont Jordan. Dit werk dat veel van de manier van Carats had gaf hem groote agting, en was oorzaak dat de Paus Urbaan de VIII. hem deet Schilderen in de kerk van St. Bibiana, daar zyn Meester ook op den zelven tyt bezig was.

Na deze deet hem de Paus de groote zaal van het Palais Barbarini Schilderen, waar van de Printen gezien werden in het boek genaamt Æ des Barbarini, die door C. Bloemert gegraveert zyn. Door welke men oordeelen kan van de vinding en sieraden waar mede dit gewulft verrykt is. Men vind in dit werk een uitmuntende bevalligheit, en Edelheit in de schikking der Beelden, veel aangenaamheit in hun gestaltenis, en in het zoet gelaat der Tronien, een schoone overeenstemming in de Couleuren, en dat geen dat de Italianen Vaggezza noemen; niet tegenstaande dat dit werk in Fresco geschildert is, is 'er nogtans niet minder kragt en tederheit in als of het in Olyverwen geschildert was. En alhoewel de tekening van geen uitgezogten smaak is, nog de klederen der Beelden verstandig en Natuurelyk geplooit; nogtans het geheel by malkander beschouwt zynde, heeft iets bevalligs, en zo zagt aan 't gezigt, dat 'er niemant is die 'er niet van getroffen wort terwyl hy het beschouwt.

Na dat Cortone deze Zaal geëindigt had ging hy naar Venetien, en van daar naar Lombardie om de uitmuntende werken van de Meesters van dat land te bezien. En dewyl hy in zyn reizen door Florence ging, hielt hem de Groot Hertoog op om een zaal en eenige vertrekken van het Paleis Piti te Schilderen. Het is bezonder

in een van deze Zolder ſtukken, daar hy de opvoering der deugt geſchildert heeft, waar in men het ſchoonſte dat hy, ten opzigt van de Couleuren gemaakt heeft, zien kan. Het is waar dat hy alles niet volvoerde dat de Groot Hertoog hem aanbevoolen had, om dat de Florentynze Schilders jalours geworden, om dat zy hem in agting zaagen, alles in't werkſtelden om hem in verägting te brengen, en eindelyk den Cardinaal, oom van den Groot Hertoog wys maakten dat eenige Schilderyen van Titiaan, en van andre Schilders van Lombardie, die Pietro da Cortone gekogt had, geen Originelen waaren. Waar over de Cardinaal hem berispte, 't geen hem zo ſmarte dat na eenige werken voltooit te hebben die reets ver gevördert waaren, hy vryheit verzogt om een reis naar Romen te doen. De Groot Hertoog ſtont hem dit toe, en deet hem tien duizent Ryksdaalders tot beloning van het geen hy gedaan had geven. Maar te Romen gekomen zynde wilde hy niet weder naar Florencen keeren, en het was een van zyn leerlingen Ciro Ferri genaamt (navolger van zyn manier) die het geen hy aan het Paleis Piti onvoltooit gelaten had, volvoerde.

Petro begon te Schilderen voor de Paters van het Oratorium in de Cheeza Nova. Daar hy aan veele dingen werkte dewyl hy drie jaaren van den Paus Innocentius den X. te werk wiert geſtelt, om de Gallery van het Paleis Pamphili, op de plaats Navone, te Schilderen, hier verbeelde hy verſcheide voorwerpen getrokken uit de Eneas van Virgilius. Hy maakte in het vervolg een tekening om de Capel van St. Agneze te Schilderen, en verſcheide gecoloreerde Car-

tons voor de werken van Mosaiq, die men in de kleine Coepels van de St. Peters kerk wilde maken: maar zyn gezontheit liet hem niet toe alles uit te voeren dat hy wel wilde ondernemen; want de grootheit der werken verbaasde hem niet, hebbende zelfs veel meêr gemakkelykheit voor de groote werken, door de Practyk die hy verkreegen had, als voor kleine stukken daar hy minder aan bezig was.

Het is waar dat hy aan deze niet werkte als wanneer hy met de gigt gekwelt was, en niet kunnende uit zyn kamer gaan, bestede hy eenige uuren om zig te verkwikken, en om zyn goede vrienden te voldoen: ook zyn zyn kleine Schilderyen niet te vergelyken by zyn groote werken. Evenwel kan men niet lochenen dat Cortone een groot getal Cabinet stukken gemaakt heeft, die van uitnemende schoonheit zyn. Men ziet 'er in de Kerken van Romen, en in verscheide plaatszen in Italien. In het Cabinet van den Koning, en in andere Cabinetten in Vrankryk.

Zedert zyn wederkomst tot Romen leefde hy niet langer als zeven iaren, hy na altyt gekwelt van de gigt. Waar van hy stierf den 22 Mai 1669. Hy wiert begraven in de kerk van St. Lucas, welke herbouwt was door de Cardinaal Barbarini, naar de tekenigen van Cortone, die niet alleen door zyn opzigt, maar ook door zyn vrywillige gifte veel toebragt tot de onkoste van deze kerk, en aan het Altaar, om het zelve met ryke sieraden op te pronken.

De deugt en de verdiensten van dezen Schilder deden hem de agting en vrientschap van de geheele werelt verkrygen. Het was, na dat hy

by het Portaal van de kerk van onze Lievevrouw van de Vreede voltooit had, dat Paus Alexander de VII. hem verëerde met de Ridder Order van de Goude ſpoor, die hy ontfing uit handen van den Cardinaal Sacchetti, zyn eerſte voorſtander. Ten bewys van zyn dankbaarheit ſchonk hy den Paus twee van zyn Tafereelen, het eene was een gelei Engel, en het ander een St. Michiel. En de Paus gaf hem een Goude keting met het kruis van de Ridder Order.

Cortone was wel gemaakt van Lichaam, groot van geſtalte, levendig van Geeſt, gelukkig van Memorie, openhertig en aangenaam in zyn geſprek, vlug en gemakkelyk in zyn werken, dat hy met vreugt ondernam zo ras als hem de gigt verliet, maar waar van hy op het einde zyns levens zodanig aangetaſt wiert, dat hy naauwelyks kragt had om te ſpreeken.

Vervolg van CORTONE.

ROmanel was Diſcipel van Petro da Cortone en navolger van zyn manier. Het was ontrent het jaar 1660. dat hy in Vrankryk kwam daar hy eenige werken Schilderde, onder deze zyn een vertrek van de Koninginne Moeder des Konings; de Gallery van het Paleis van Muzarin. En verſcheide ſtukken voor eenige Konſtbeminnaars. Onder andere ook voor den Heer Emmeri. Na zyn wederkomſt te Romen maakte hy daar eenige werken: eindelyk keerde hy naar Viterbe daar hy gebooren was, en ſtierf weinig tyts daar na.

IV BOEK.

Het Leven der Veneetziaanze Schilders.

JACOB BELLINO.

VAn Venetien, had tot Meester Gentile d'a Fabriano, en was tytgenoot en * medestrever van die Domenico die omgebragt wierd door André del Castagno. Hy is door zyn werken zo veel niet bekent, als door de goede onderwyzing die hy aan zyn zoons Gentil en Jan gegeven heeft, dewelke de eerste † grontleggers geweest zyn van de School van Venetien. Hy storf omtrent den jare veertien hondert zeventig.

* Concurrent.

† Sources.

GENTIL BELLINO.

VAn Venetien, oudste zoon van Jacob van den welken wy gesproken hebben, zynde de allerbekwaamste van de Veneetziaanze Schilders van zyn tyt; wierd door den Senaet te werk gestelt met zyn broeder Jan om in de zaal van den grooten Raad te Schilderen, en maakte veel andere werken te Venetien, het meerendeel van Waterverve: om dat de Schilderkonst met Oly nog niet in gebruik was. Mahomet de II. Turks Keyzer hebbende een van zyn schoonste stukken gezien prees het met verwondering, begeerende den Konstenaar te hebben om hem te laten Schilderen. Hy schreef daar

daar over aan de Republieq, die hem overstierde. Gentil wierd wel ontfangen van den grooten Heer, hy maakte eenige werken die aan zyn Hoogheit behaagden, voornamentlyk van Portretten: en dewyl de Turken eerbiedigheit hebben voor Joannes den doper, Schilderde Gentil zyn onthoofding, en liet het aan Mahomet zien, om daar over zyn goetkeuring zo wel als van de voorgaande stukken te mogen erlangen.

Maar de Groote Heer vond wat te berispen dat het vel van den hals, waar van het hooft gescheiden was, te hoog was opgerezen, en om zyn zeggen te bevestigen deed hy opstaanden voet een slaaf komen, die hy den kop liet afhouwen in tegenwoordigheit van Bellino: om hem te overtuigen dat aanstonts naar de afscheiding van het hooft, het vel weg kromp, de Schilder was zo verschrikt van dit * wrede bewys stuk, dat hy oordeelde niet langer in rust en zeekerheit tot Constantinopelen te zyn: hy verzogt zyn afscheid onder eenig voorwendzel, en hy verkreeg het. De Groote Heer gaf hem geschenken, hing hem een Goude keten om den hals, schreef aan de Republieq brieven van † aanbeveling tot zyn voordeel: dit was oorzaak dat de Republieq hem met een aanzienelyk Jaargeld voor al zyn leven bezorgde, en hem Ridder van Sant Marcus maakte. Hy overleed in 't jaar 1501. oud tagentig jaren.

* Cruelle Demonstration.

† Recommandation.

JAN BELLINO.

BRoeder en Discipel van Gentil Bellino, heeft den grondslag gelegt van de Veneetziaanze School door het gebruik van de Oly, en door de moeite die hy nam om alles naar het leven te Schilderen. Men ziet veel van zyn stukken te Venetien: het laatste daar hy aan geschildert heeft is een Bachanaale dat hy maakte voor Alphonsus den I. Hertog van Ferrare, de doot hem onder dit werk verrast hebbende, wierd het afgemaakt door Titiaan, die daar een schoon Landschap byvoegde. Deze Discipel zo bekwaam, maar eerbiedig om de eer van het Schildery aan zyn Meester te laten, schreef daar by deze woorden: (Joannes Bellinus MCCCCCXIV.) Giorgion en Titiaan waren zyne leerlingen. Bellino kwam te sterven in 't jaar 1512. oud negentig jaren. Zyn Conterfeitzel nevens dat van zyn broeder zyn in 't Cabinet van de Koning.

Aanmerking over de werken van Jan Bellino.

JAcob en Gentil Bellino hebben een * slegten trant van tekenen gehad, en zeer droog geschildert: maar Jan Bellino het geheim van met Olyverv te Schilderen gehad hebbende, heeft het Pinceel met meêr tederheit gehandelt, hoewel dat'er nog veel † droogheit in zyn werken is. Ondertusschen verdient hy onderscheiden te worden van de geene die hem zyn voorgegaan, niet alleenlyk ter oorzaak dat hy gulhartig aan de

* Mechant Gout.

† Secheresse.

Schilders die hem gevolgt hebben de uitvinding van met Oly te Schilderen, (dat hy door behendigheit van Antonello van Messina geleert hadde) heeft medegedeelt: maar ook om dat hy de eerste geweest is die getragt heeft de * houwding met de frisheit der Couleuren zamen te voegen in welke de Veneetze Schilders voor hem de meeste waardy van een Tafereel meenden te bestaan, alzo ziet men het te zamen in de Schilderyen van Jan Bellino een groote † zuiverheit in zyn Couleuren, en een beginzel van Harmonie die het talent van Giorgion heeft konnen doen opbeuren.

* L'Union.

† Propriete.

De wonderbare voortgang van deze Discipel, en van Titiaan hebben zelfs de oogen van hun meester geopent, want de Schilderyen van de eerste manier van Jan Bellino zyn zeer droog, en die van zyn laatsten tyt zyn genoegzaam ondersteunt van tekening en Coloriet, om een plaats te vinden in de Konstkamers van de Liefhebbers, men ziet 'er eenige by den Keizer, die naar den aart van Giorgion trekken in ‡ de kragt van de Couleur en van het ligt.

‡ La fierte.

De § smaak van zyn tekening is een weinig Gottiek, en de * werkingen van zyn figuren zyn van geen goede verkiezing, maar het ‡ gelaat van zyn hoofden is genoegzaam Edel.

§ Goût.

* Attitudes.

‡ Airs.

Men ziet geen levendige uitdrukkingen van gemoeds bewegingen in zyn Tafereelen, en de onderwerpen die hy geschildert heeft hebben daar weinig gelegenheid toe verschaft, want het zyn meerendeels Liev-vrouwen. Nogtans heeft hy alle zyn kragten ingespannen om

naauw-

naauwkeurig de Natuur te volgen, hy heeft * slaafagtiger zyn werken uitgevoert, dan dat hy nuttiger getragt heeft een † verheven aart daar aan te geven.

* Servilement. † Grand Caractere.

De Gebroeders DOSSO.

VAn Ferrara hebben zig aanzienelyk gemaakt door hun ‡ goeden aart van Couleur, boven al in de Landschappen die zy zeer wel Schilderden; Alphonsus Hertog van Ferrara stelde hen veel te werk, en vereërde hen met zyn goetgunstigheit. Zy waren zo gelukkig niet by den Hertog van Urbino Francesco Maria, die hen in Fresco liet werken in zyn nieuw Paleis, dat de Architect Genga bouwde, want deze Hertog van dit Schilderwerk niet voldaan zynde liet het afwerpen. Het is waar dat niet tegenstaande alle de moeite en vlyt die zy 'er by gebragt hadden, zy nimmer iets gemaakt hadden dat minder lof verdiende, zo zeker is het dat de arbeid vergeefs is in de uitvoering, wanneer eenmaal het werk kwalyk is begrepen, zy ondersteunden nogtans hunne agting naar deze ongunst, want zy deden zedert dien tyt zeer schoone dingen.

‡ Bon Goût de Couleur.

De oudste niet langer konnende werken om zyn hooge jaren, bestont het overige van zyn dagen van een Pensioen dat de Hertog Alphonsus hem gaf, en storf heel oud Zyn jonger broeder Baptista genaamt overleefde hem en maakte nog veel werken.

GIOR-

GIORGIONE.

ALzo genaamt ter oorzaak van zyn grootmoedigheit en aanzienelyke gestalte, wierd gebooren in 't jaar 1478. te Castel Franco gelegen in la Marca Trevigiana. En hoewel hy van laage afkomst was, had hy egter een verheven geest, hy was * bevallig, beminde de Musiek, had de stem aangenaam, en speelde heel wel op Instrumenten. Hy begaf zig wel haast met groote naarstigheit aan het tekenen naar de werken van Lionard da Vinci; vervolgens over aan het onderwys van Jan Bellino om het Schilderen te leeren: maar zyn † Natuurelyke geneigtheit tot een ‡ hoogvliegender begrip als dat van zyn Meester geschikt zynde, kweekte hy het door de beschouwing, en de overweging van de Natuur, die hem in het vervolg altyt diende tot een getrouwe getuige in alle zyne werken. Zyn § stoute en kragtige manier van Schilderen behaagde uitnemend wel aan Titiaan, die met het oogwit van zyn eigen voordeel dikwils by hem was, en vlytig de vrindschap tragte te onderhouwden dieze by Jan Bellino hunne Meester gesloten hadden; maar Giorgione, omzigtig over de nieuwe manier die hy had gevonden bleef niet in gebreeken om op een eerlyke wyze aan Titiaan zyn huis te verbieden; invoegen dat deze in 't vervolg zyn mededinger wierd door de vlyt die hy aanwende om de natuur te Copyëeren, en door zyn aanmerkingen, ging hy zelfs Giorgione te boven in het onderzoek van de tederheden van het leven, maar de zelfde Giorgione

* Galant.
† Genie.
‡ Gout Supérieur.
§ Gout fier & terrible.

gione heeft zig behouwden in de bezitting van een aart van Schilderen daar nog niemant by gekomen is. De werken van Giorgione zyn meerendeels tot Venetien; en dewyl hy veel in Fresco heeft geschildert, en weinig tyts geleeft, zo zyn de Cabinet ſtukken van zyn hand zeer raar. Hy ſtorf jong, zynde maar 32 jaren oud 1511.

Aanmerking over de werken van Giorgione.

DOor dien Giorgione maar korten tyt geleeft heeft, en weinig groote werken gemaakt, zo vind men geen onderwerpen genoeg om van de grootheit van zyn vernuft te oordelen. De grootſte ordinantie van zyn uitvoering, is tot Venetien op de voorgevel van het huis daar de Duitze kooplieden vergaderen. Op de zeide die naar het groot Canaal ziet.

* Concurrence. Hy maakte dit Schilderwerk om * ſtryt tegens Titiaan, die de andere zeide van dit gebouw Schilderde; maar deze twe werken by na ten eenemaal door den tyt bedorven zynde, Is het bezwaarlyk om een zeekere giſſing daar op te maken, daarom moetmen zig bepalen binnen een klein getal van loſze Schilderyen en eenige Portretten die hy gedaan heeft: en dewyl men zig zelf altoos uit Schildert in zyn werken van wat Natuur datze mogen zyn, zo ziet men door die welk Giorgione ons heeft na gelaten, dat deze Schilder gemakkelykheit in den Geeſt en vlugheit in de inbeelding hadde.

† Gout. ‡ Delicat. Zyn † aart van tekenen is ‡ teder, en heeft iets van de Romeinze School, hoewel dat hy

die

die naauwkeurigheit zo wel niet gehad heeft als wel vereist wiert tot de Volmaaktheit van zyn konst; want Giorgione had veel meêr zorgvuldigheit om ronding aan zyn figuren te geven als een zuiveren omtrek.

Zyn * zmaak of verkiezing was groot, en † aantrekkelyk, en zyn arbeit ligt; hy is de eerste geweest die fiere Couleuren heeft gebruikt, en men kan als een verwonderlyke zaak de sprong dien hy eensflags dede aanmerken, want van de manier van Jan Bellino heeft hy het Coloriet tot dien ‡ hoogen trap gebragt, voegende by een uitterste kragt een uitnemende § zmelting.

* Goût.
† Piquant.
‡ Degré su preme.
§ Suavité.

Hy verstont het ligt en bruin, en de harmonie van 't geheel zeer wel. Hy bediende zig om de naakte lighamen te Schilderen niet anders als van de vier hooft Verven, uit welkers verstandige tempering hy al het onderscheid van ouderdommen en ¶ kunne wist te malen. Maar onder deze vier Verwen, moet men waarschynelyk niet begrypen nog het wit dat de plaats bekleed van het ligt, nog het zwart dat daar van de * ontbeering is.

¶ Sexe.
* Privation.

Het schynt dat † de gronden die hy gevonden had eenvoudig waren, dat hy dezelve volkome bezat, en dat zyn grootste konst greep daar in bestont om de dingen te doen gelden door hun vergelyking.

† Les principes.

Zyn Landschappen zyn van een ‡ uitgeleze verkiezing, aangaande de Couleuren en de § tegenstellingen, en hy had aan zyn konst het geheim gevoegt om de kragt van zyn Couleuren te doen werken en deszelfs frisheit te behouden boven al in het groen.

‡ Goût. exqis.
§ Oppositions.

Titiaan gezien hebbende tot welk een trap Giorgion zyn konst had opgeheven, beelde zig in dat deze Schilder de palen der waarheit had overschreden, hy wilde om zo te spreeken deze trotsheit van 't Coloriet temmen dat hy te wild agte; hy matigden het door een veranderlykheit van Tinten, om de voorwerpen Natuurlyker en * Tastbaarder te doen zyn, maar wat vermogen dat hy in 't werk gestelt heeft om zyn mededinger te boven te gaan; blyft het egter een waarheit dat Giorgione zig altoos heeft staande gehouden in een post daar niemant hem tot hier toe heeft konnen uitstoten; en het is zeker dat indien Titiaan zommige Schilders heeft doen lopen in de Renbaan van de goede Colorering, dat het Giorgione is die hun die heeft geopent.

* Palpables.

TITIAAN UCCELLI.

Uit Edele afkomst geboortig te Cador in Friuli, in het jaar 1477. hy was maar tien jaren oud als hy door zyn ouders gebragt wierd by zyn Oom, die tot Venetien woonde, dewelke ziende de genegenheit die dezen jongeling voor de Schilderkonst had, hem stelde onder het opzigt van Jan Bellino, daar hy zeer langen tyt by bleef. Oeffenende zig niet anders als naar de Natuur die hy slaafagtig volgde, zonder iets by te doen nog af te laten. Maar in den jaren 1507. bemerkt hebbende de groote kragt van de werken van Giorgione; volgde hy zyn manier, invoegen dat zonder zig met tekenen op te houden hy de waarheden van de Natuur naar volgde die hy met andere

dere oogen beſchouwde als van te voren, en die hy beſtuudeerde met een uitnemende aandagt, dit belette niet aan de andere zyde dat hy zig niet vlytig oeffende, om bekwaamheit te verkrygen in de tekenkonſt.

Giorgione den opgang van Titiaan gezien hebbende om dat deze op zyn manier geſtudeert hadde, ſneed alle vrindſchap met hem af. Zy leefden zedert in * afgunſt tot dat de doot Giorgione op zyn twe-endartigſte jaar weg nam, latende het velt voor Titiaan open. Die in den ouderdom van agtentwintig jaren zyn Printen in hout geſneden van de Triomfe des geloofs in 't ligt gaf. Waar in de Patriarchen, Propheten, Apoſtelen, Euangeliſten en de Martelaren verbeeld zyn, dit werk gaf een groote † gedagten wat van hem te eeniger tyt ſtont te worden, en deed zeggen, dat indien hy de Antieken gezien hadde, hy Raphaël en Michel Angelo zoude te boven gaan.

* Jalouſie.

† Opinion.

Hy heeft tot Vicenza in Freſco geſchildert een ‡ overdekte Gallery waar in hy de hiſtorie van Salomon verbeelde; tot Venetien het Paleis Grimani: te Padua eenige hiſtorien van S. Antonius. De drie Bachanalen die in de bezitting gevallen zyn van den Cardinaal Aldobrandini, zyn gemaakt geweeſt tot Ferrara voor den Hertog Alfonſus; een van deze waar in een naakte Vrouw komt die ſlaapt op den voorgront van 't Tafereel, was begonnen door Jan Bellino. Titiaan deze drie Bachanalen Schilderende, bediende zig van zyn Meeſtreſſe genaamt Violante voor het model, hy maakte ook de Portrette van den Hertog en Hertogin die door Sadeler geſneden zyn.

‡ Portique.

In 't jaar 1546. wierd hy tot Romen ontboden door den Cardinaal Farneze om het Afbeeldzel van den Paus te maken; hy deed ook nog andere, en eenige Schilderyen van weinig werk, die geprezen wierden door Michel Angelo en Vaſari, dewelke des niet tegenſtaande hen niet konden onthouwden de Veneetziaanze Schilders te beklagen dat zy hen zo weinig aan de tekenkonſt lieten gelegen zyn.

Titiaan heeft een groote menigte van werken gedaan in 't openbaar en in 't bezonder, zo in Freſco als in Oly, zonder op te tellen een oneindig getal van Portretten. Hy heeft tot driemalen dat van Carel den vyfden geſchildert. Deze Keizer om zig uit te drukken zeide dat hy driewerf de onſterffelykheit verkregen hadde van de handen van Titiaan: daarom maakte hy hem Ridder en verhiefhem tot Paltz Graaf, hem in denzelven tyt een groot * jaargeld toeleggende. Hendrik de derde oordeelde dat hy niet uit Venetien moeſt gaan zonder deeze Schilder te bezoeken, en alle de Poëten van zyn tyt hebben hem door hunne vaerzen vereeuwigt. Zyn loſſe Schilderyen zyn verſpreit door gants Europa, de allerſchoonſte zyn tot Venetien, in Vrankryk en in Spanje. Daar en is geen Schilder geweeſt die zo lang heeft geleeft als Titiaan, nog die zo een geruſt en gelukkig leven geleid heeft; zo men ter zyde ſtelt de ‡ afgunſt van Pordenon, dewelke des niet tegenſtaande ten voordeele van Titiaan keerde; voor het ovrige hy wierd van al de waereld bemind en geägt, en overladen met eere en rykdommen. Hy ſtorf van de Peſt in 't jaar 1576. oud negenennegentig jaren.

* Penſion.

‡ Jalouſie.

Hy

Hy heeft veel Discipelen gehad, de voornaamste daar van zyn Francesco Uccelli zyn broeder, Horatio zyn Zoon, Tintoret en andere Venetianen.

Maar behalven deeze Italianen, had hy nog drie Nederlanders, daar Titiaan groot werk van maakte, Jan van Calker, Dirk Barendze, en Lambert Zustrus; die alle drie jong zyn gestorven.

Aanmerkingen over de werken van Titiaan.

ALhoewel dat Titiaan geen verheve en luisterryk vernuft gehad heeft, hy had het egter overvloedig genoeg om groote onderwerpen te behandelen van wat natuur dat zy ook waren, daar is geen Schilder * algemeender geweest, nog die beter heeft weten uit te drukken het opregte kenteken van ieder voorwerp, dat hy heeft willen verbeelden. Zyn eersten leertyt onder Jan Bellino; de verkeering die hy gehad heeft met Giorgione, de hartnekkige oeffening van tien jaren om het leven te volgen met de uitterste naauwkeurigheit, maar boven alle dingen zyn verstandige Geest en zyn aanmerkingen, hebben hem de verborgentheden van zyn konst ontdekt, en doen indringen in de wezentheit van de Schilderkonst, verder als eenig ander Schilder; en indien Giorgione aan hem het doelwit getoont heeft waar naar hy te streven hadde, hy heeft de Renbaan geopent op een zekerder grondslag daar alle de geene, die hem hier in gevolgt hebben, zig in een bezondere agting door hebben staande gehouw-

* Plus universel

houwden; der maate dat indien men nooit een Titaan hadde gehad daar zoude mogelyk nimmer geen Basſan, geen Tintoret, geen Paulo Veronees, nog een goet getal van andere Meesters geweeſt zyn, die in Europa zulke doorlugtige tekenen van hunne bekwaamheit gegeven hebben.

Maar is Titiaan een opregt navolger van de Natuur geweeſt, hy was het gantſch weinig in de verbeelding van de Hiſtorien, hebbende by naar geen Schilderyen gemaakt waar in hy dien aangaande zig niet berispelyk heeft gemaakt.

Hoewel dat men geen groot vuur ziet in zyn * ſchikkingen zy laten daarom niet naar wel geplaatſt en wel verſtaan te zyn, en hy was zeer regelmatig om zyn figuuren zodanig te doen werken datze ſchoone partyen deden zien.

* Diſpoſitions.

De arbeid, dien hy aanwende om met oordeel het geheel van zyn werken te doen overeenſtemmen, heeft hem verſcheide malen † de zelfde Ordinantien doen hervatten om nieuwe moeite te ontgaan: men ziet verſcheide Schilderyen van Magdalena, en van Venus en Adonis van zyn hand, daar hy alleen den grond aan verändert heeft, op dat men niet zoude kunnen twyffelen of het zyn alle Orginele ſtukken. Dat belet niet dat het te denken is dat hy zig bedient heeft van het behulp zyner Diſcipelen, en voor al van de drie Nederlanders, die uitnemende Schilders waren, onder dewelke Dirk Barendsz de ‡ begunſtigde Diſcipel van Titiaan was. Als dan zodanige leerlingen al hun vermogen uitgeput hadden om hunne Copyen twyffelagtig te maken, en dat hun Meeſter dan met verſche oogen daar aan

† Repeter.

‡ Favory.

over

over Schilderde, en met de laatste Pinceel zyn geest daar in verspreide? wie twyffelt datze niet mogen geägt werden van zyn eigen hand te zyn, alzo wel als de eerste Orgineele stukken?

Titiaan heeft zyn *a* aart van tekenen naar de Natuur gevoegt, hy heeft als Policlétes het schoonste 'er met vlyt *b* in gezogt, en het is hem gelukt in de Vrouwen en in de Kinderen, deze laatste heeft hy op een *c* aangename manier getekent, en aan hen een *d* edel gelaat ingedrukt, hen bygevoegt zeekere hulzels en *e* optooizels, die niet minder behagen door hun eenvouwdigheit, en door hun onagtzaamheit als door *f* den fraeijen zwier dien hy daar aan gegeven heeft, het is hem zo volkomen niet gelukt in de beelden der Mannen, zy zyn niet altoos *g* naauwkeurig nog *h* vloeijende getekent Evenwel heeft hy hier mede gehandelt gelyk Michel Angelo, want hebbende zig voorgestelt in zyn smaak van tekenen de Natuur te volgen in haar grootste *i* kragt, heeft hy de Muscelen *k* vermogende gehouwden, en daar door een grooten *l* aart aan zyn figuuren by gezet: het onderscheid dat zig bevind tuszen Michel Angelo en hem, is dat deze *m* veel dieper geoeffent was in de tekenkonst, en dat hy den smaak van het Antiek vermengt heeft met een *n* duidelyke uitbeelding van de Muscelen, in plaats dat Titiaan het Antiek heeft veronagtzaamt, en zig vergenoegt heeft met zyn manne Beelden te *o* overladen, en de tederheit van de Natuur veel eerder te vermeerderen als dezelve te verminderen, aan dewelke hy zig ten eenemaal had overgegeven.

a Goût.
b Recherche.
c Goût delicat.
d Air Noble.
e Justemens.
f Le bon Tour.
g Corrects.
h Elégance.
i Vigueur
k Puissans.
l Caractere.
m Plus profond.
n Prononciation sensible.
o Charger.

a d'Exageration. Men ziet geen *a* vergrooting in de ſtanden zyner figuuren, zy zyn eenvouwdig en Natuurlyk, en het ſchynt dat in zyn Tronien, hy meêr gelet heeft op een getrouwe navolging van de uitwendige Natuur, om zo te ſpreken, als op de levendige uitdrukking van de Hartstogten.

Titiaan heeft niet altyt ſchoone klederen geſchildert, en zo hy al volmaaktelyk de ſtoffen heeft naargebooſt, hy heeft die dikwils kwalyk geſchikt, en de plooijen zyn veel eêr by geval als naar een goeden order en goed *b* beginzel.

b Principe.

Het ſtaat vaſt voor een zekere zaak in de gedagten van al de Schilders, dat hy beter landſchappen gemaakt heeft als eenige ander van zyn *c* konſtoeffening Zyn *d* gronden zyn van weinig voorwerpen t'zamengeſtelt, maar wel verkozen; de gedaante van zyn boomen zyn veränderlyk, hun toetſſen lugtig, ſmeltende en zonder manier, maar 't geen hy doorgaans waargenomen heeft om in zyn Landſchappen uit te Beelden is eenig ongemeene uitwerking van de Natuur, dewelke een *e* kragtigen indruk veroorzaakt, en het gemoet beroert door zyn bezonderheit en waarheit.

c Profession.
d Sites.
e Senſation piquante.

Alles wat afhankelyk is van het Coloriet is verwonderlyk in Titiaan, en indien hy in dit gedeelte al zo *f* kragtig niet geweeſt is als Giorgione, hy is naauwkeuriger geweeſt en heeft meêr tederheit gehad. Zyn locale Couleuren zyn met een verſtandige getrouwheit *g* vlytig naar geſpeurt, en altoos geplaatſt om een voorwerp te doen redden door de vergelyking van een ander, invoegen dat hy zo veel als mogelyk is ge-

f Fier.
g Recherchées.

geweeſt heeft te hulp gekomen door de kragt van zyn konſt, aan de zwakheit van de Couleuren, die uit hen zelven te kort ſchieten aan alle uitwerkingen van de Natuur. De waarheit die zig bevind in die zelve locale Couleuren is zo groot, dat het gants geen denkbeeld overlaat van de Verven die op zyn Palet waaren, en het ſchynt dat men niet zoude konnen zeggen dat de vlees Couleuren van Titiaan (by voorbeeld) zyn gemaakt van zulk of zulk een Couleur, maar eerder dat het waaragtig vlees is, en dat zyn klederen van waare ſtoffen zyn: aldus behouwd ieder zaak zyn eigen aart, zonder dat eenige van de Couleuren, die het zamenmengzel hebben uitgemaakt, zig ergens doen onderſcheiden.

Men kan niet ontkennen dat Titiaan de kennis van 't ligt en bruin gehad heeft, en wanneer hy het niet heeft doen uitſchynen door het middel der groepen van ligten en bruintens; zo heeft hy het genoegzaam doen kennen door de Natuur van de Couleuren, die hy aan zyn klederen wiſt te geven, en door de * verſpreiding der voorwerpen, waar van de Natuurelyke Couleur behoorlyk was aan de plaats die hy aan haar gaf, of om die te doen voorkomen of agterwaarts te doen wyken, of om te helpen tot de ronding, of eindelyk om de uitwerking te veroorzaken die hy wilde te wege brengen.

* Diſtribution.

Zyn ſtrydigheden zyn fier en † over eenſtemmende te zamen, en hy heeft de Harmonie van zyn Couleuren getrokken uit de kennis die hy van hun Natuur had, eerder als van

† Suaves.

‡ Participation. de ‡ mededeling van het ligt en bruin, gelyk Paulo Veronees ook gedaan heeft.

Hy heeft zyn werken ten uitterſten uitgevoert, en heeft geen kennelyke manier in de behandeling van zyn Pinceel gehad, om dat de oplettentheit van zyn naſpeuringen en de moeite die hy nam, om de eene Couleur door een andere te matigen, de ſchynbaarheit van een vrymoedige hand bedekt heeft, hoewel dat zy 'er in der daad gevonden wiert. Het is waar dat de zigtbaare blyken van deze vrymoedigheit niet zonder *a* waarde zyn, zy verheugen, zo als men zegt den arbeit, en vervrolyken de oogen, wanneer zy voortkomen van een *b* zuivre hebbelykheit, en van 't vuur van de inbeelding; maar men ziet in de werken van Titiaan zulke geeſtige toetſſen en zo overeenkomenden aan den aart der voorwerpen, datze den *c* ſmaak van opregte konſt kenners veel meêr kittelen als de harde ſtreeken van een ſtoute hand.

a Sans merite. *b* Habitude epurée. *c* Piequent le Goût.

Titiaan heeft vier manieren gehad, die van Jan Bellino zyn Meeſter, die van Giorgione zyn *d* medeſtreever, een derde die zeer *e* doorwrogt, maar die hem eigen was, en de vierde die vervallen was tot een gewoonte, maar altoos *f* verſtandig; de eerſte was een weinig droog: de twede van een uitſtekende *g* fierheit, gelyk men zien kan door het Schildery van St. Marcus, dat tot Venetien in de Sacriſtie van de ſaluté is, door die van de vyf Heilligen, in de kleine kerk van S. Nicolaas, en door enige andere: de derde beſtont in een *h* regte en ſchoone naarvolging van de Natuur, zy was uitnemende doorwerkt door het naauwkeurig gade-

d Competiteur. *e* Fort etudiée. *f* Solide. *g* Fierte. *h* Juſte.

gadeslaan dat hy dede al *a* retokerende dan hier dan daar, dan eens met *b* zuivre heldere Tinten in de ligten, en dan weder met *c* lakzeren in de schaduwen, en die ter oorzaken van deze *d* sisteryen beschroomder schynt te zyn, maar die evenwel kragtiger is, en uitvoeriger.

a Retouchant. *b* Teintes Vierges. *c* Glacis. *d* Minuties.

De vierde was een vrymoedige handeling die hy in 't werk stelde in zyn hoogen ouderdom, niet konnende zig zelven meêr zo veel moeite geven, of gelovende het middel gevonden te hebben om hen te boven te komen; 't is van deze laatste handeling dat de Taferelen geschildert zyn van de Groetenis en van de Verheerlyking op den berg, die tot S. Salvator zyn, de S. Jacob van Sanzio, de S. Laurens van de Jesuiten. De S. Jeronimus, de Sancta Maria Nova, het Pinxter-Feest, en verscheide anderen van deze Natuur. Aldus kan men tot Venetien beschouwen vyftig Schilderyen in het openbaar ten toon gestelt, in dewelke Titiaan alle de manieren heeft doen kennen waar van ik kom te verhalen.

Maniere Libre.

Voor het ovrige, indien de Schilders van de Romeinze School Titiaan hebben overtroffen in de vaardigheit van het vernuft, in de groote Ordinantien en in *e* den aart der tekenkonst, niemant betwist hem de uitmuntendheit van het Coloreeren; en hy is daar in altoos geweest het *f* Zeekompas voor de waare Schilders.

e Goût du dessein. *f* Boussole.

FRANCOIS UCELLI

Broeder van Titiaan,

VOlgde den Oorlog in zyn jonkheit; maar de Vrede in Italien herſtelt zynde, kwam hy zyn broeder tot Venetien vinden, aldaar zig overgegeven hebbende aan de Schilderkonſt, nam hy zo een hoogſtreevenden opgang, dat Titiaan verſtelt over den uitmuntenden aart van Schilderen; en vreezende dat hy hem te boven mogt gaan, het zo verre bragt dat zyn broeder een onluſt in de Schilderkonſt kreeg en tot een ander beroep zig overgaf. Hy verkoos dat van Cabinetten van Ebben hout te maken, verſiert met ſiguuren en Architectuur: dat egter niet belette dat hy zomtyts Schilderde voor zyn goede vrinden. Zyn eerſte werken, die de jaloersheit van Titiaan gaande maakte, zyn in den aart van Giorgion, en werden gehouwden in de gedagten van veele Liefhebbers van dezen Schilder te zyn.

HORATIO UCELLI

Zoon van Titiaan,

MAakte Portretten op de manier van zyn Vader. Hy heeft weinige andere werken geſchildert; want de *Chymie* gaf hem meêr bezigheit als de konſt. Hy ſtorf in het beſt van zyn leven, het zelfde jaar als zyn Vader, dat was 1576.

JACOMO ROBUSTI,

Gebynaamt

TINTORET,

ALdus genaamt, om dat hy de zoon was van een verwer. Zyn * vlugheit des verstants hegte zig aan verscheide zaken geduurende zyn jonkheit, ten voornaamsten aan de musiek en de Schilderkonst. Maar zig aan deze ten eenemaal bepalende, stelde hy zig voor Michel Angelo te volgen in de tekenkonst, en onder de onderwyzing van Titiaan aangaande het Coloriet. Hy verloor zyn tyt niet, want hy wist de † grondregels van zyn Meester zo verre te agterhalen, dat het aan hem jalouzy baarde: de Scholier dat bemerkende begaf zig op zyn zelven, hy verkreeg door een naarstige oeffening een bezondre manier, die des niet tegenstaande altoos zweemde naar Michel Angelo en naar Titiaan. Tintoret vervolgde deze oeffening met veel ‡ drift en oplettentheit, en hy wierd als een § wonder van de Schilderkonst, zo ter oorzaak van den overvloet van zyn ongemene gedagten, als door zyn goeden ¶ smaak of verkiezing, en de vaardigheit van zyn Schilderen aangezien; hy liet weinig dingen over voor anderen, om dat hy stoutelyk naar de werken tragtte, en dezelve maakte voor zodanig een prys als men wilde geven; daarom heeft hy geheel Venetien met zyn Schilderwerken vervult, en indien onder zo een groot getal daar ook eenige on-

* Vivacité.
† Principes.
‡ Ardeur.
Prodige.
§ Pensées
¶ Goût

der lopen die gemeen zyn, en gelyk men zegt, * twaalf Apostelen met een streek, men moet ook bekennen dat 'er veele uitneemende stukken onder zyn. Hy heeft een oneindig getal van † Conterfytzels gemaakt, dewelke hy heeft uitgevoert, of de ‡ hand mede geligt naar maate van het bedonge gelt. Dewyl nog een plaats moest vervult worden in dezelfde kamer van S. Rochus School, alwaar hy dat schoone stuk van de Kruiziging gemaakt heeft, zo kwamen eenige Schilders hen zelven aanbieden, dat ieder van hen een tekening zoude maken, op dat men daar uit mogt verkiezen die geoordeelt wiert de beste te zyn. Die geene die daar naar stonden waren Joseph Salviati, Frederik Zuccharo, Paulo Veronees, en Tintoret. Die van de broederschap van S. Rochus namen dit voorstel aan, en stelden een dag om de tekeningen te ontfangen. Maar Tintoret in plaats van de tekening, bragt het Schildery geheel gedaan, en stelde het op de plaats daar het te staan hadde. De andere Schilders mogten hen daar over beklagen, en zeggen datmen niet een Schildery maar een tekening gevordert had, het stuk bleef op zyn plaats. De broederschap die wel een konststuk van een andere manier als Tintoret Schilderde wilde gehad hebben, om het vermaak van de verändering, zeide aan dezen Schilder, dat zo hy het Schildery niet weg nam van de plaats daar hy het gestelt hadde, hy 'er niet voor zoude betaalt worden: *wel aan* antwoorde hy *dan is het u lieden geschonken.* En het Schilderystaat tegenwoordig nog in de zelfde plaats. Het is te verwonderen dat Tintoret hebbende zo veele wer-

* Strapassées.

† Portraits.

‡ Croquez.

werken met een uitnemende vaardigheit gemaakt, tweëntagentig jaren heeft konnen leven, zynde de ouderdom wanneer hy overleed. Hy wierd begraven in de kerk van *Madonna dell Horto*, in 't jaar 1594.

Aanmerkingen over de werken van Tintoret.

ONder alle de Veneetziaanze Schilders, vind ik 'er geen die zo overvloedig en gemakkelyk van geest is geweest als Tintoret. Deze Schilder had genoeg doordringentheit van oordeel om alle de grondregelen van Titiaan wel te begrypen, waar aan hy zig gehegt hadde: maar hy was * te driftig om de zelve naauwkeurig uit te voeren; en van de ongelykheit van zyn geest is de ongelykheit van zyn werken voortgekomen. Dit deet Annibal Caracci tot Venetien zynde, aan Lodewyk Caracci zyn Neef schryven, dat hy Tintoret dan eens bevonden hadde gelyk met Titiaan, en zomtyts wederom kennelyk minder als Tintoret.

De liefde die hy hadde tot zyn beroep deed hem evenwel alles in 't werk stellen waar door hy bekwaam konde worden. De vlyt die hy aanwende om naar de beste voorbeelden te tekenen, en onder andere naar de dingen van Michel Angelo, bragten in hem een goeden smaak der tekenkonst: maar de vaardigheit van zyn inbeelding heeft dikwils de zekerheit van den omtrek belet. Zyn postuuren zyn by naar alle te † onmatig in tegenstrydigheit, en dik-

* Trop de feu.

† Contrastées à l'exces.

wils uitſporig in de aktzien: ik zonder de vrouwe Beelden uit, die hy bevallig genoeg geſchildert heeft.

Hy heeft zyn figuuren indiervoegen geſchikt, datze eerder tot de beweging die hy aan het geheel wilde geven dienen, als datze overeenkomen met de Natuur en de waarſchynelykheit, 't geene hem egter in zommige gelegenheden wel gelukt is Hy heeft het meerendeel van zyn onderwerpen vry wel afgebeeld. Zyn hoofden zyn getekent naar de groote manier: maar het is wat zeldzaam daar in doordringende gemoeds bewegingen te zien.

Hy heeft de nootzakelykheit van 't ligt en bruin verſtaan, en hy heeft dat doorgaans in 't werk geſtelt door groote * uitbreidinge van ligten en bruitens, die zig redden en het een van het ander doen voorkomen of wyken door hun tegenſtelling, waar van de oorzaak onderſtelt word buiten het Tafereel te zyn, dat van een groot behulp is in groote Ordinantien, wanneer het beleid dat hier in gehouwden word met verſtant gepaart is, en dat de uitterſte bepalingen niet te ſcherp zyn afgeſneden.

* Gliſſades.

Zyn locale Couleuren zyn goet, en de naakte Beelden in zyn beſte werken komen zeer naar by aan die van Titiaan; zy zyn naar myn gedagten van een † beter aart als die van Paulo Veronees; ik meen veel opregter en vleesagtiger geſchildert.

† Caractere meilleur.

Hy heeft menigte van Portretten gemaakt van verſchillende waardy, naar mate van den tyt dien hy daar aan toebragt, en het gelt dat hy daar voor ontfing; de beſte komen zeer naar aan die van Titiaan. Zyn Pinceel is zeer vaſt

en

en * ſtout; zyn arbeit ligt, en zyn toetſſen verſtandig. Eindelyk Tintoret is het allerbekwaamſte voorbeeld om aan een jong Schilder, die een voortvaarende manier met een goeden aart van Couleur tragt aan te nemen, een drift in te ſcherpen.

* Tres Vigoureux.

MARIA TINTORETTA

Dogter van Tintoret.

ONderwezen door haar Vader, heeft een meenigte van Portretten zo van Mannen als Vrouwen gemaakt. Zy had behagen in de Muſiek, en ſpeelde zeer wel op verſcheide Inſtrumenten. Haar Vader haar hebbende uitgehuuwelykt aan een Duitſer, wilde haar altoos in zyn huis by zig houden, ter oorzaak van de tedere genegenheit die hy zyn Dogter toedroeg: maar tot zyn droefheit kwam zy te ſterven op haar dertigſte jaar Aº. 1590.

PAULO CALIARI VERONESE.

WIerd geboren tot Verona in 't jaar 1537. zyn Vader Gabriel Caliari was een Beeldhouwer; zyn Meeſter is geweeſt een van zyn ooms, genaamt Badile, wiens manier van Schilderen niet kwaat was. De eerſte openbaare werken van Paulo zyn tot Mantua gemaakt geweeſt, en in eenige andere ſteden van Italie, maar hebbende tot Venetien veel te doen gekregen, ſloeg hy zig daar ter neder.

Hy is zeer aan de Natuur gehegt geweeſt,

en hy heeft al zyn vermogen uitgeput om haar door de oogen van Titiaan te beschouwen.

Gelyk hy zyn Modellen wel wist te verkiezen wanneer hy dezelve nodig hadde voor de verschillende veranderingen van zyn vleesch Couleuren, zo hadde hy ook verscheide zoorten van stoffen, waar van hy zig naar de gelegenheit voorkwam bediende. Zyne werken in het openbaar zyn by naar alle om stryt gemaakt tegen die van Tintoret zyn mededinger, die van den andren kant arbeide in denzelfden tyt; en wanneer hunne werken gedaan waaren, vont men de gevoelens van de kenders verdeelt. Nogtans heeft men altyt meerder kragt bemerkt in de konstwerken van Tintoret, en meêr bevalligheit en * grootsheit in die van Paulo Veronees. Men ziet van zyn Schilderyen door geheel Europa, om dat hy 'er verwonderlyk veel gemaakt heeft.

* Magnificence.

Daar is bynaar geen kerk in Venetien die niet eenig werkstuk van zyn hand bewaart: maar de voornaamste proeven van zyn groote bekwaamheit zyn in het Paleis van S. Marcus, te S Joris, en te S. Sebastiaan. Hy deed een reisje naar Romen by gelegenheit dat Jeronimo Grimani, Procuratoor van Sant Marcus, door de Republiek aan den Paus wierd gezonden: maar hy hield zig daar niet lang op, hebbende tot Venetien veele werken begonnen gelaten.

Paulo Veronees was een man van eere; vroom, beleeft, gedienstig, getrouw in zyn beloften, zorgvuldig in de opvoeding van zyn kinderen, deftig in zyn manieren van doen, alzo wel als in zyn kleding: en al vergaderde

hy

hy veel gelt, zo had hy geen andere eerzugt als dat van bekwaam te worden in de Schilderkonst. Titiaan beminde hem met veel hoogagting. De Koning van Spanje Philips de II. wenste naar hem om te Schilderen in het Paleis Escuriaal: maar Paulo ontsloeg zig daar van, ter oorzaak dat hy bezig was met de werken van het Paleis van S. Marcus, en Fredrik Zucharo wierd in zyn plaats gezonden.

Hy had een groot denkbeeld van zyn beroep, zeggende dat de Schilderkonst was een gaave van den hemel, dat om wel daar van te oordelen men groote kundigheden moest bezitten, dat een Schilder zonder behulp van de Natuur tegenwoordig te hebben nooit iets volmaakts zoude te wege brengen, dat men in de kerken geen Schilderyen behoorde te stellen, als die de welke van een bekwaam Meester gemaakt wierden, om dat de verwondering over de konst de Godsdienstigheit opwekte; en dat eindelyk het deel dat de Schilderkonst kroonde, bestont in de deugt en opregtheit der zeden. Hy is gestorven van een koorts in 't jaar 1588. zyns ouderdoms agtenvyftig. Zyn Grafstede is te S. Sebastiaan daar men zyn Afbeeldzel ziet van Metaal.

Aanmerkingen over de werken van Paulo Veronees.

HOe schoon ook het verstant van een Schilder is, en hoe overvloedig dat zyn geest zy, en welke gemakkelykheit hy ook heeft in de uitvoering van zyne gedagten, zo hy geen aan-

aandagtige overweeging maakt op het onder-werp dat hy onderhanden zal nemen, en zo hy zyn inbeelding niet gaande maakt door het lezen der goede Schryvers, hy zal dikwils niet dan gemeene dingen voor den dag brengen, en zomtyts in * ongerymtheden vervallen. Paulo Veronees is daar een genoegzaam voorbeeld van: zyn begaaftheit was verwonderlyk, en zyn arbeit zonder moeite, zyn vernuft zoude hem altyt schoone dingen hebben doen te voorschyn brengen, indien zyn zorgvuldigheit altoos zyn geest ondersteunt had, hy heeft een oneindig getal van Tafereelen gemaakt. Naar dat de plaatszen en de Perzonen waren voor dewelke dat hy Schilderde, zo overpeinsde hy meêr of min zyn Ordinantien. Het Paleis van St. Marcus tot Venetien, de grootste Autaren van de voornaamste Kerken, en eenige huizen der Eedelen behouwden heden nog het schoonste dat hy gemaakt heeft. Maar aangaande de Autaren van gemene kerken, en voor bezondre Perzonen, die om de agting van dezen grooten Schilder een stuk van zyn hand begeerden, schynt het dat in plaats van alle de nootzakelyke moeitens te nemen om zyn aanzien staande te houwden, dat hy alleen uit † den geest geschildert heeft, driftiger om zyn werk spoedig als zorgvuldig om het wel te doen, invoege dat zyn Inventien zomtyts slegt zyn en zomtyts verstandig.

* L'Ineptie.

† De pratique.

Zyn ‡ begaaftheit was voor groote Ordinantien, hy wist dezelve aangenaam te vervullen. Hy bragt daar veel geest, waarheit en beweging in: maar hy gebruikte weinig oordeel in de verkiezing der voorwerpen. Hy voerde daar alles

‡ Talent.

alles in wat zyn inbeelding hem verſchafte van het groote, het verbazende, het nieuwe en ongemeene, en eindelyk hy dagt eerder om het Toneel van zyn Schilderyen te verſieren, als om op de behoorlyke eigenſchappen van de tyden, gewoontens, en plaatſſen: agt te geven: veeltyts bragt hy Architectuur te pas die zyn broeder Bénédetto doorgaans voor hem Schilderde, en de pragt van deze gebouwen geeft grootsheit aan zyn werken.

Zyn * ſchikkingen heeft hy niet al te wel verſtaan ten aanzien van het ligt en bruin, daar hy geen beginzel van had, en het gelukte hem daar in, dan eens wel en dan eens kwalyk, naar de verſchillende invallen van zyn † Geeſt, dat men ook van zyn ‡ poſtuuren zeggen kan, die voor het meerendeel zonder verkiezing zyn.

* Diſpoſitions.
† Genie.
‡ Attitudes.

Ondertuſſen is 'er veel vuur en gewoel in zyn groote werken; maar als men dezelve van naar by beſchouwt, zal men weinig § geeſtigheit vinden in zyn uitdrukkingen; 't zy voor het onderwerp in het algemeen, of voor de ¶ hartstogten in 't bezonder: en het is zeldzaam van hem iets te zien dat * hartrakende is. Hy heeft dat gemeen met alle de Veneetzianen, die al hun opmerking te koſte hangen aan het naarvolgen van het uitterlyke van de Natuur.

§ Fineſſe.
¶ Paſſions.
* Touchant.

Zyn klederen zyn alle modern, naar de gewoonte van den tyt in welken hy leefde, en volgens de ontmoeting van de vreemdelingen uit de Levant, waar van 'er altyt een groot getal in Venetien is, daar hy zig van diende voor het gelaat van de hoofden, alzo wel als voor de klederen. Dewyl zyn klederen voor

het meerendeel van verschillende zoorten van stoffen, de plooijen groots, en wel verstaan zyn, maken dezelve een groot deel der schoonheden uit die in de Schilderyen van Paulo Veronees gevonden worden. Men zal zig hier over niet verwonderen, als men weete dat hy een menigte van diergelyke schoone stoffen by zig had, zo dat 'er op zyn verkoping tot vierduizent guldens van gekomen is.

Door de naarstige oeffening van dikwils de stoffen naar het leven te Schilderen had hy daar in zodanig een hebbelykheit verkregen, dat hy verscheide ryke klederen uit den geest heeft gemaakt, die men zoude geloven naar de waarheit te zyn.

Hoewel dat hy genegenheit heeft gehad voor de tekening van Parmens, de zyne is egter van * slegten aart, indien men de hoofden uitzondert, die van het groot en het Edele hebben, en zomtyts van het bevallige Zyn beelden zyn evenwel wel zamen gevoegt onder hun klederen: maar de omtrekken van het naakt hebben weinig van den goeden aart en zekerheit, en boven al de voeten. Het schynt niet tegenstaande dat hy zorgvuldig is geweest om de vrouwen met een vloeijentheit te tekenen, volgens het denkbeeld dat hy zig van de schone Natuur gemaakt had; want wat het Antiek betreft dat heeft hy nooit gekent.

* Mauvais Goût.

Ik heb nooit eenig aanmerkelyk Landschap van Paulo Veronéze gezien: hy heeft ‡ lugten gemaakt in eenige van zyn grootste stukken die uitnemende zyn: maar zyn verschieten en voorgronden trekken naar den aart der waterverve.

‡ Ciels.

Hy heeft nimmer de kennis van ligt en bruin regt begrepen, zo het gevonden word in eenige Schilderyen is het niet anders als door de goede uitwerking van zyn vernuft, onafhankelyk van den konstregel: maar wat belangt de locale Couleuren deze heeft hy wel verstaan, doende dezelve gelden door de vergelyking tegens elkander. Hoewel dat zyn neiging overhelde tot een *a* lugte en *b* heldere manier, dat hy zomtyts donkere en sterke Couleuren heeft gebruikt, en dat het *c* naakt der Beelden opregt over *d* en doorschildert is met *e* zuivere tinten, zo zyn zy nogtans zo fris van Couleur niet als die van Titiaan, nog zo *f* kragtig en *g* gloejend als van Tintoret; het schynt my zelfs toe datter veele zyn die een weinig naar het *h* lootagtige trekken, dit belet egter niet dat in het generaal van zyn Couleuren een verwonderlyke overeenkomst is, inzonderheit in zyn klederen, aan dewelke hy een uitstekenden *i* luister, verändering en grootsheit heeft gegeven, die hem alleen eigen is. De harmonie die men daar in vind, komt doorgaans van het *k* lakzeren en de gebrooken Couleuren, dewelke de een aan de ander deelagtig ontwyfelbaar de *l* houwding veroorzaken.

a Vague & *b* Lumineuse. *c* Carnations. *d* Recherchées. *e* Teinten vierges. *f* Vigoureuses. *g* & Sanguines. *h* Du plombe. *i* Brillant. *k* Glacis. *l* L'union

Ondertussen ziet men Schilderyen, die men zegt van hem te zyn daar de Couleuren *m* scherp en *n* onovereenstemmende zyn: maar ik zoude geen borg willen staan dat alle de Schilderyen, die men op den naam van Paulo Veronéze stelt, daarom van zyn hand zyn; want hy had een broeder en een zoon die zyn manier gevolgt hebben.

m Aigres *n* & Discordantes.

Men ziet over al in zyn werken een groot

* Ferme. bestaan; zyn uitvoering is * vast en zeker. 't Pinceel lugtig, en zyn agting door genoegzame delen ondersteunt om haar te behouwden in den rei van de eerste Schilders.

Ik moet hier niet vergeeten dat het Tafereel van de Bruiloft van Cana, dat hy te Venetien tot St. Georges Major gemaakt heeft, boven al zyn andere werken uitmunt, en dat het niet alleenlyk de Triomf is van Paulo Veroneze, maar dat het by naar de Triomf van de Schilderkonst is.

BENEDETTO CALIARI

Schilder en Beeldhouwer.

WAs de broeder van Paulo Veroneze, en heeft hem aanmerkelyk in zyn werken geholpen, want het was een zeer arbeidzaam man, zyn manier van Schilderen was gelyk als die van zyn broeder, en dewyl hy verre was van enige eerzugt, zo zyn de werken van hem onder die van Paulo begreepen; hy overleed in 't jaar 1598. oud zestig jaren.

CARLO EN GABRIEL CALIARI.

WAren zoons van Paulo Veroneze, de eerste had een schoon vernuft tot de Schilderkonst nodig, hy maakte fraaije dingen als hy maar agtien jaren oud was. Men gelooft dat hy zyn Vader zoude hebben te boven gegaan indien hy langer geleeft hadde: maar om

om zyn zwakheit des lighaams en te grooten vlyt in het werken bedorf hy zig zelfs de borſt, en ſtorf in het zesëntwintigſte jaar zyns ouderdoms. Gabriel zyn broeder oeffende zig ook in de Schilderkonſt, maar dewyl hy de grootſte begaaftheit niet hadde, verliet hy haar om de Koopmanſchap aan te vaarden, egter zo Schilderde hy wel by tuſſen tyt. Hy ſtorf in 't jaar 1631. oud driënzeſtig jaren.

JOAN-ANTONIO REGILLO

Gezegt

PORDENON.

WAs van Pordenon, dat een vlek is in Frioul twintig mylen van Udiné. Hy was afkomſtig van het Aloude huis van Sacchi, en de regte naam van zyn geſlagt was Licinio; maar de Keizer hem hebbende Ridder gemaakt, nam hy daar door gelegenheit om zyn naam te veränderen, om den haat dien hy een van zyn broeders toedroeg, die hem had willen ombrengen, hy heeft geen andere Meeſters in de Schilderkonſt gehad, als de groote liefde tot dezelve, en de werken van Giorgione zyn vrind en * mededinger: en naar de † konſtregelen van dezen doorgront te hebben; begaf hy zig zo wel als hy om de ſchoonſte uitwerkingen van de Natuur te volgen, dit gevoegt by de kragt zyns vernuft en de ‡ zugt om zig bekwaam te maken, is oorzaak geweeſt dat hy een van de beroemſte Schilders van de waereldt geworden is.

* Emule. † Principe. ‡ L'Ambition.

Hy gaf niets toe aan Titiaan, daar was zo groot een jaloersheit tuſſen hen beiden, dat Pordenon vreezende eenigen overlaſt van de zyde van zyn * tegenſtreever, altoos op zyn hoede was, en wanneer hy het Klooſter van St. Steven in Venetien Schilderde, werkte hy met den degen aangegord en het rondas by der hand, naar de gewoonte der † Voorvegters van dien tyt; hy had een overvloedigen geeſt, en tekende van goeden aart, en was weinig minder als Titiaan in het Coloriet, hy heeft veel in Freſco geſchildert; en deed dat zonder moeite, gevende daar aan een groote kragt, zyn voornaamſte werken in 't openbaar zyn tot Venetien, Udiné, Mantua, Vincenza, Genua, en in het Frioul.

* Competiteur.

† Braves.

Hy ging naar Ferrara door bevel van Hertog Hercules den II. om daar de tekeningen van de Tapytzeryen te volvoeren die hy te Venetien hadde begonnen: maar hy was daar zo ras niet aangekomen of hy ſtorte in een zwaare ziekte en overleed zonder dit werk, dat de doling van Uliſſes begreep, te voleinden. Dat was in het jaar 1540. en het zesënvyftigſte van zyn ouderdom, niet zonder eenig vermoeden van vergift. De Hertog Hercules deed hem een pragtige uitvaart bereiden; Pordenon had een Neef die den zelfden naam had als hy, en zyn Diſcipel was. men zal daar in vervolg van ſpreken; hy had nog een ander Diſcipel genaamt Pomponio Amalteo, die zyn behouwd zoon was.

JERONIMO MUCIANO

GEboortig van Breffia in Lombardien, ftudeerde eenigen tyt onder Romanini, dien hy verliet om zig naar de manier van Titiaan te voegen: maar tragtende zig te verfterken in de tekenkonft, ging hy naar Romen, daar hy Schilderde met Thaddeo Zuchero, hy tekende daar veel naar de Antieke beelden, en de befte Schilderyen, hy voleinde de tekeningen van Bas-relief van de Colonne Trajana, die Julio Romaan hadde begonnen; hy liet deze in koper fnyden, en Ciaconius heeft zyn uitleggingen daar op gemaakt. De Paus Gregorius de XIII. liet Muciaan Schilderen, en het was uit aanmerking van zyn Perzoon dat deze Opperpriefter te Romen de Academie van S. Lucas ftigtte, door een brevet dat Sixtus de V. bevefligde.

Hoewel dat Muciaan een goet hiftorie Schilder was, maakte hy nogtans veel liever Landfchappen, dat hy zeer wel verftont, zyn manier had iets van het Neêrlants in het flaan van de bomen, daar de Italianen zo zeer geen agt op gegeven hebben en dat egter een groote welftant is in de Landfchappen, de ftammen der bomen maakte hy aangenaam door de veranderingen, hy had groot behagen in de Caftanjen, en zyde dat hy geen bomen wift zo Schilderagtig als deze; Cornelis Cort heeft 7 groote Landfchappen naar hem in 't koper gebragt, die konftig zyn. Muciaan overleed in 't jaar 1590. oud tweënzeftig jaren: hy liet na door zyn Teftament twee huizen aan de Academie

van S. Lucas te Romen, en begeerde dat indien zyn erfgenamen zonder kinderen kwamen te ſterven, alle hunne goederen zoude keeren ten voordeele van de zelfde Academie, om een wooning te bouwen tot huisveſting voor jonge Leerlingen die te Romen zoude komen Studeren, en die zodanig behulp zouden nodig hebben.

GIACOMA PALMA

Gezegt

Den Ouden Palma.

GEbooren in het Landſchap van Bergamo in 't jaar 1548. hy heeft geſchildert met een groote kragt van Couleur, geholpen door een tamelyke goede tekening. Ik oordele het behoorlyk te zyn hem onder de Veneetziaanze Schoole te ſtellen, eerder als onder die van Lombardien, daar hy zyn oorſprong genomen heeft. Zyn manier was zo overeenkomende met die van zyn Meeſter, dat deez' een afdoening van het kruis begonnen hebbende, dat de doot hem belette te volvoeren: Palma verkoren wiert om de laatſte hand daar aan te ſlaan, dat hy deed met eerbied voor de gedagtenis van Titiaan, al zo hy dat heeft willen betuigen door de volgende woorden, die men in dat Schildery nog heden leeſt.

Quod Titianus inchoatum reliquit,
Palma reverenter perfecit,
Deoque Dicavit opus.

Het

Het allerbeste van zyn werken is de S. Barbera in de kerk van S. Maria Formoza, hy storf in 't jaar 1596. oud agtenveertig jaren, dat ons doet zien dat hy den ouden genoemt wert, is om dat hy den jongen Palma heeft voorgegaan, die zyn Neef, en Discipel van Tintoret was, die in de manier van zyn Meester heeft geschildert. Deez' heeft menigte van werken tot Venetien gemaakt, daar hy is gestorven in den jaare 1623.

GIACOMO DU PONT

Gezegt

BASSAN.

WAs de zoon van een gering Schilder Francesco du Pont genaamt, dewelke van Vicenza was komen wonen tot Bassan, bekoort door de aangenaamheit dier plaats, en die grote zorgvuldigheit hadde over de opvoeding van Giacomo daar wy van spreeken; deze zoon hebbende de eerste lessen der Schilderkonst van zyn Vader ontfangen, ging naar Venetien, daar hy Studeerde onder Bonnifacio Venetiaan, en vervolgens naar de Schilderyen van Titiaan en Parmens; zynde weder naar Bassan gekeert, begaf hy zig om alles naar de Natuur of het leven te Schilderen, dat hy zedert altyt voor hem stelde in de uitvoering van zyne werken, volgende daar in de genegenheit van zyn eigen aart en imborst. Schoon dat hy de Beelden heel wel tekende, nogtans betragtte hy inzonderheit de navolging van de beesten

en het landſchap, ter oorzaak dat deze dingen veel gemeender en voordeliger waren omtrent zyn woonplaats, ook is het hem daar in volkomentlyk gelukt; met één woort, hy was een uitmuntend Schilder; boven al in de verbeelding van Herders en Veltgezigten; en indien in deftige Geſchiedeniſſen, welke hy zo veelmaals niet heeft onderhanden gehad, het ſierlyke en het Edele zo niet gezien word als wel zoude te wenſchen zyn. Ten minſten vind men daar in veel kragt, * frisheit en waarheit.

* Fraicheur.

De liefde die hy voor zyn konſt had en de gemakkelykheit die hy bevond in de uitvoering, heeft hem een wonderbare menigte van Schilderyen doen maken die zig door geheel Europa verſpreit hebben, want hy Schilderde in 't gemeen voor Koopluiden die dezelve naar verſcheide plaatſſen verzonden. Hy ſtorf in 't jaar 1592. oud tweëntagtig jaren. Nalatende vier zoonen, Franceſco, Leandero, Joan Baptiſta en Jeronimo.

FRANCESCO BASZAN.

Die de oudſte was vertrok naar Venetien, overtrof in zyn beroep zyne andere broeders, hy was zeer zwaarmoedig en vol benauwde gedagten, zo dat hy allengs verviel in een vremde krankzinnigheit, zig dikwils inbeeldende dat de Geregtsdienaars hem vervolgde. Op een tyt hoorende hart aan zyn deur kloppen, gelovende dat men hem kwam gevangen nemen, wierp hy zig uit zyn Kamer-venſter en brak het hooft tegens de ſteenen,

in

in 't jaar 1594. het vierënveertigste zynens ouderdoms.

CAVALIERRE LEANDRO

ZYn broeder, volgde gelyk als hy de manier van Giacomo hun Vader, maar hy Schilderde zyn stukken zo kragtig niet als Francesco. Hy begaf zig inzonderheit over aan het Portret Schilderen. Door dat van den Doge, Marino Grimani, dat hy maakte, verkreeg hy den halsbant van Sant Marcus. Hy was altyt fierlyk gekleet, hy beminde * de verteering, en den ommegang met eerlyke luiden; maar hy had zig in het hooft gebragt dat men hem vergeven wilde. Men zegt dat deze zwakheden Natuurlyk waren aan de vier zoons van Giacomo du Pont, dewyl het aan hun Moeder al gebleeken was zomtyts zotte vlagen onderhevig te zyn, de Cavalier Leander, overleed tot Venetien in 't jaar 1613.

* La depensa.

De twe andere broeders hebben niet veel anders gedaan als de werken van hun Vader gecopyëert, Joan-Baptista storf in 't jaar 1613. en Jeronimo die van Medicyne Docter zig Schilder gemaakt had in 't jaar 1622.

Aanmerking over de werken van de Bassans.

GIACOMO Bassan, die de Vader was van de anderen, is de eenige waar van ik voornemens ben al hier te spreken: om dat ik de zoonen niet anders aanmerk als zyn Copyëerders,

ders, niet hebbende in hunne ſtukken te pas gebragt als de Studien van hun Vader, en zo zy iets meerder gedaan hebben het is dikwils het zelfde geweeſt, eerder uit gewoonte als vernuftig, in één woort zo zy eenige verdienſte hebben, zo is het voorgekomen van hun Vaders werken.

Giacomo Baſſan was in der daad tot de Schilderkonſt geboren; want onder alle de Schilders ziet men niet eene die minder de manier van hunne Meeſters gevolgt hebben als deze; hy verliet hen om zig in de armen van de Natuur te werpen, die hem die vernuftigen geeſt ingeſtort hebbende, hem ook in zyn Vaderlant verleende de allerbekwaamſte voortbrengingen om zyn geeſt aan te kweeken. Baſſan beſchouwde terſtont deze Meeſtreſſe der konſten in haar merktekens, die haar het allerduidelykſte en kenbaarſte doen ſchynen, hy ſchifte het valſche van de waare Natuur, en naar eenigen tyt met groote aandagt zyn oeffening daar op toegelegt te hebben in de bezondere voorwerpen, zo maakte hy Schilderyen van een ongemeene waarde.

Zo zyn begaaftheit niet was voor het verhevenſte ſlag der doorlugtige heldendaden of geſchiedeniſſen, die de deftigheit vereiſchen, hy heeft nogtans heel wel behandelt de onderwerpen die overeenkomſtig waaren met de maate van zyn geeſt en verſtant, gelyk als de verbeeldingen van het veld en 't Landleven, want van welk een ſlag dat zyn voorwerpen waaren, wiſt hy dezelve voordelig te plaatſen, voor de goede uitwerking van 't geheel, en al heeft hy aan zekere bezondere dingen een ſlegten

ten zwier en flegte toeſtel gegeven, ten minſten heeft hy hen opregt en * taſtbaar doen ſchynen. * Palpables.

Zyn tekenkonſt was nog edel nog vloeijende, om dat het meerendeel van zyn onderwerpen het niet vereiſſen, maar in zyn ſlag van Beelden was hy † zeker van omtrek. Zyn kléderen waren droevig, en de uitvoering van dezelve was alzo veel uit gewoonte als naar waarheit gedaan. †Correct.

Zyn *Locale* Couleuren behouwden volkomen hun eigen aart, zyn ‡ vlees Couleuren vertonen een groote frisheit en waarheit. Zyn Couleuren hebben een verwonderlyke verbintenis met die van de Natuur. Zyn landſchap is van heelen goeden aart, de gronden wel verkozen, het ligt en bruin wel verſtaan, de toetſſen geeſtig, en de Couleuren altyt Natuurlyk in de verſchieten: maar dikwils te zwart op den voorgront, hoewel dat het ſchynt dat hy daar door heeft willen te baat komen de eigenſchap van de helderheit der voorwerpen. Hy heeft veel nagt verbeeldingen geſchildert, en de aangenome gewoonte die hy hadde van ſterke ſchaduwen te maken, kan ook veel toegebragt hebben dat hy dezelve buitens tyts gebruikt heeft in de onderwerpen van een helder dagligt. ‡Carnations.

Zyn Pinceel is vaſt en § lyvig en behandelt met zo veel beleid dat niemant de beeſten met zo veel konſt en naauwkeurigheit geſchildert heeft. Ik en weet niet of wel veel van zyn ſtukken in Vrankryk zyn, maar dit weet ik, dat de geene die ik in de kerken van Baſſan gezien hebbe, zulk een friſheit en luiſter daar §Pateus.

in

in doorſtraalt die my zo ongemeen is voorgekomen, dat ik nergens diergelyks hebbe gevonden.

Aanhangzel uit Bellorie.

„WAnneer Annibal Carats door Lombar-
„dien naar Venetien reisde, vond hy
„aldaar nog in het leven en kende Paulo Ve-
„ronees, Tintoret, en Baſſan; in het huis
„van den laatſten wierd hy aangenaam bedro-
„gen, zyn hand uitſtrekkende om een boek
„op te nemen dat geſchildert was, 't was van
„dezen befaamde Giacomo Baſſano dat An-
„nibal ſchreef, om nog iets by de woorden
„van Vaſari te voegen. *Giacomo Baſſano is*
„*veel lofwaardiger Schilder geweeſt, als Va-*
„*ſari van hem getuigt heeft; om dat behalven*
„*zyn ſchoone Schilderwerken, hy diergelyke*
„*wonderſtukken heeft uitgevoert als van de Al-*
„*oude Grieken verhaalt werden, bedriegende*
„*niet ſlegts de onredelyke dieren, maar ook*
„*Konſtenaars, 't is aan my zelfs gebeurt, dat*
„*ik in zyn kamer van hem bedrogen wierd, om*
„*dat ik myn hand naar een boek uitſtak, dat hy*
„*geſchildert had.*

JULIO LICINIO

Gezegt

PORDENON de Jongen.

VAn Venetien, Diſcipel van den grooten Pordenon zyn oom, was goet tekenaar en

en had een groote kennis van het Fresco Schilderen. De overeenkomst der namen is oorzaak geweest dat de werken van den Neef met die van den Oom onder den anderen zyn verwert. Ondertussen heeft hy op veel plaatssen gearbeit. Hy heeft in Fresco geschildert den voorgevel van een huis tot Augsburg, tegenwoordig bewoont door den heer Chantetel. Dit werk is zeer wel in stant gebleven: om de gedagtenis van zyn maker te eeren heeft de Magestraat der stadt dat opschrift daar by doen stellen. *Julius Licinius Civis Venetus & Augustanus hoc Ædificium his picturis insignivit, hicceque Ultimam manum posuit*, anno 1561. dat is te zeggen *Julio Licinio, burger van Venetien en van Augsburg, heeft dit huis vermaart gemaakt door dit werk van Schilderkonst, dat hy volvoerde in 't jaar* 1561. Hy leefde in den zelfden tyt als Bassan. Men weet niet meêr van hem te zeggen, Vasari nog Ridolfi hebben van hem niets verhaalt, mogelyk ter oorzaak van de gelykheit der namen en verdiensten.

Men zoude onder de Veneetziaanze Schilders konnen gestelt hebben Jan da Udiné die te vinden is op de bladzyde 188. en Fra-Bastiaan del Piombo die gevonden wert op de bladzyd. 201. maar dewyl de levens van deze twe Schilders veel opzigt hebben tot die van Raphaël, en van Michel Angelo, heeft men goet gevonden om dezelve daar by te voegen.

Ik vernieuwe alhier de waarschouwinge die ik aan den Lezer in myn Voorreden gedaan hebbe, dat de oordelen die ik hebbe gevelt in myn aanmerkingen over de werken der Schilders, niet

en zyn over een uitgelezen getal van hunne Schilderyen, maar over het algemeen dat uit hunne handen is voortgekomen.

V. BOEK.

Het Leven der Schilders van Lombardien.

ANTONIO CORREGIO.

ALdus genoemt, van de ſtadt Corregio in het Modenees gelegen, daar hy geboren wiert in 't jaar 1472. Zedert de vernieuwing van de Schilderkonſt in Italien, dat is te zeggen, zedert Cimabué tot aan den tyt van Raphaël, is deze konſt, die niet als zwakke beginzelen hadde gehad, niet opgeklommen tot zulk een trap van volmaaktheit dan allengskens. De leerlingen vermeerderden geduurig nog dat geene dat zy van hunne Meeſters ontfangen hadden; het is zeeker dat dit doorgaans gebeurt in alle konſten. Maar men moet hier verbaaſt ſtaan en een verſtant, tegens de gemeene loop hoog agten, die zonder Romen, nog de Antieken, nog de werken van de uitnemende Meeſters gezien te hebben; zonder Meeſter, zonder voorſtant, zonder uit zyn land te gaan, in 't midden van de armoede, en zonder ander behulp als de oeffening naar het leven, en de genegenheit die hy had tot het Schilderen, werken heeft voortgebragt van het aller

allerverhevenſte ſlag, zo wel in de gedagten als in de uitvoering: zyn voornaamſte zyn tot Parma en Modena, en zyn loſſe Schilderyen zyn zeer raar.

De befaamtheit van Raphaël verwekte in Corregio den luſt om Romen te zien; hy beſchouwde aandagtig de Tafereelen van dezen grooten Schilder, en de lange ſtilzwygentheit daar hy in verzonken was op het zien van dezelven wiert afgebroken door deze woorden, *Anchio ſon pittore*, nog ben ik Schilder. Ondertuſſen alle de ſchoone konſtwerken, die hy tot daar toe gemaakt hadde, konden hem uit den ellendigen ſtaat niet redden daar hy zig in bevond, om dat hy met een zwaare huishouwding was belaſt, en de vergelding voor zyn werken zeer gering was.

Zynde op een dag gegaan naar Parma om een betaling van tweehondert guldens te ontfangen, zo gaf men hem dit alles aan kopere munt, die men Qatrini noemt. De blydſchap die hy had om dit gelt aan zyn vrouw te brengen deed hem geen agt ſlaan op de zwaare vragt daar hy in den tyt van de hitte mede beladen was, geduurende eenige meilen weegs te voet te gaan, invoegen, dat door de vermoeitheit van dezen laſt, hem een pleuris over kwam, daar hy aan overleed in 't jaar 1513. oud veertig jaren.

Aanmerkingen over de werken van Corregio.

WY zien niet dat Corregio iets ontleent heeft van anderen, alles is ongemeen in

zyn werken: zyn bevattingen, tekening, Couleur, en Pinceel. En dit ongemeene heeft een goede uitkomst; want zyn gedagten zyn zeer verheven, zyn Couleur * teder en natuurlyk, en 't Pinceel schynt behandelt te zyn als door de hand van een Engel. Zyn omtrekken zyn de zeekerste niet om de waarheit te zeggen, maar van een † grooten aart; 't gelaat van de hoofden bevallig en van een zonderlinge verkiezing, voornamentlyk van de vrouwen en kleine kinderen. En indien men by dit alles de ‡ houwding voegt die in zyn werken doorstraalt, en het talent dat hy bezat om de gemoederen te bewegen door de scherpzinnigheit van de uitdrukkingen der hertstogten, zo zal men geen moeite hebben om te geloven dat deze begaaftheit in de konst hem eerder van den Hemel is geschonken, als door zyn oeffeningen verkreegen.

* Delicates.

† Grand Gout.

‡ L'Union.

Francesco Francia, die hier moest geplaatst zyn, is gestelt onder de Schilders van de Romeinze School op de bladzyde 141. even eens als Polidoor van Caravagio op de bladzyde 172. en Parmens op de bladzyde 180 Pellegrino van Modena op 190. en Primaticcio op 203. dat is daarom gedaan, om dat men eerder heeft gezien de manier en 't beleid dat zy hielden in hun konstoeffening, als dat men agt gegeven heeft op het lant van hunne geboorte. Mogelyk ook dat de lezer het niet ongerymt zal vinden dat de Discipelen van Raphaël op hun beurt naar hunnen Meester volgen.

DE

DE CARACCEN

LODEWYK, AUGUSTYN, en ANNIBAL,

DE Caraccen, die zo veel glorie en agting door hunne werken verkregen hebben, waren Lodewyk, Augustyn en Annibal, alle drie van Bologne.

LODEWYK kwam ter waereld in 't jaar 1555. hy was de Neef van Augustyn en Annibal, en dewyl hy ouder was als zy lieden, en dat hy eerder aan de konst hadde geweest, zo wiert hy ook hun Meester. Zyn beginzel was by Prosper Fontana, die, oordelende dat het den jongeling aan geest ontbrak, hem tragtte van de Schilderkonst af te trekken, en maakte het aan hem zo tegen dat Lodewyk zyn School verliet. Maar zyn begaaftheit verwekte zyn moet, en deed hem voornemen geen andere Meesters te hebben als de werken van groote Schilders. Hy ging terstont naar Venetien, alwaar Tintoret, hebbende van zyn werk gezien, hem een hart onder den riem stak, en voorzeide dat hy te zynen tyt den eersten zoude worden van zyn konst. Dit deed hem zyn voornemen vervolgen om zig in de tekenkonst bekwaam te maken. Hy Studeerde dan naar Titiaan, Tintoret, en Paulo Veronees tot Venetien: naar Passignano, en Andreas del Sarto tot Florencen: naar Parmens en Corregio te Parma, en naar Julio Romaan tot Mantua. Maar van alle deze Meesters, was die geene daar hy het allerlevendigst door geraakt wiert, Cor-

regio, welkers manier hy zedert altoos ook heeft gevolgt.

AUGUSTYN wiert geboren in 't jaar 1557. en ANNIBAL in 't jaar 1560. hun vader, ANTONIO genaamt, was een kleermaker, en droeg zorge om zyne Zoonen wel op te voeden. Hy liet Augustyn Studeren om dat zyn neiging tot de geleertheit scheen over te hellen: maar dewyl zyn Geest hem kragtiger aanspoorde tot de konsten, bestelde men hem by een Goudsmit, die Augustyn wel haast verliet om weder by zyn vader te komen, alwaar hy zig bezig hield met verscheide onverschillige weetenschappen te leeren.

Hy begaf zig tot al het geene in zyn gedagten viel: aan de Schilderkonst, aan het Plaatsnyden, de Digtkonst, en de Mathematize weetenschappen, het speelen op Instrumenten, tot het Dansen, en aan andere pryswaardige oeffeningen die wel versierden, maar ook te gelyk zyn geest verdeelden.

ANNIBAL in tegendeel had zyn aandagt niet als op de Schilderkonst gevest. Deze konst die hem nog naauwer verbond met zyn broeder, verpligte hen alle beide om te zamen te Studeeren: maar hun verschillende aart veroorzaakte een geduurige twist en krakeel, en belette al de vrugt van hun oeffeningen. Augustyn was vreesagtig en arbeidzaam; Annibal kloekmoedig en ondernemende: Augusstyn tragte naar de vrindschap en den ommegang met luiden van geboorte en verstant, Annibal beminde niemant als zyns gelyk, en had een afkeer van aanzienelyken; Augustyn wilde zyn broeder overtreffen door het regt zyns ouder-

derdoms, en de verſcheidenheit der Weetenſchappen, Annibal verägtte zulks, niet denkende als op de tekenkonſt: Auguſtyn had te veel eidele ſcherpzinnigheit om met voordeel de Studien naar een nette leerwys te ſchikken, Annibal veel levendiger maakte zig over al een gebaanden weg. Daarom in de waarſchynelyke onmogelykheit om hen te vereenigen, ſcheide hen de vader van elkander, zendende den oudſten by Lodewyk Caracci, die wel haaſt daar na hen alle beide begeerde, en door zyn zagtmoedigheit en verſtant deze natuurelyke tegenſtrydigheit wiſt te temperen. Tot dien einde bediende hy zig van den geweldigen luſt die hy zelfs tot de konſt had, hy ſcherpte hen de zelfde liefde in, en beloofde al de kundigheden meede te delen die hy 'er in verkreegen hadde; want hy was alreeds voor een verſtandig Schilder bekent. Eindelyk den yver, dien zy voor hun beroep hadden, dagelyks vermeerderende door den verbaazenden voortgang dien zy 'er in maakten, verbond de vrinſchap onder hun driën, en deed hen alles ter zyden ſtellen, behalven het voornemen om groote Meeſters te worden.

AUGUSTYN niet te min hielt zig niet altyt bezig met Schilderen, om dat het Plaatſnyden, 't geene hy van Cornelis Kort leerde, hem aangenaam was, willende deze oeffening niet verlaten in welke hy zo veel verſtant had getoont, zelfs van den ouderdom van veertien jaren af. Maar alhoewel hy in dit ſtuk voortreffelyke proeven van zyn bekwaamheit heeft gegeeven, had hy niet minder zugt voor de Schilderkonſt, want de luſt en liefde weder-

riep hem altoos tot dezelve als tot zyn middel punt.

Annibal die nooit afweek van zyn konst oef fening, doorreisde, om nog meêr daar in versterkt te worden, geheel Lombardien en 't Veneetziaans gebiet. Hy was zo opgetogen van de werken van Corregio in Parma; dat hy schreef aan Lodewyk, hem biddende Augustyn te beweegen om zig by hem te voegen, zeggende datze nimmer een beter school zouden konnen vinden om bekwaame Meesters te worden, dat, nog Tibaldi, nog Nicolini, nog Raphaël zelf in de S. Cecilia, niets gedaan hadden in vergelyking van de verwonderlyke konst die hy zag in de Schilderyen van Corregio; dat alles hier groots en * bevallig was, dat Augustyn en hy t'zamen naar deeze schoone dingen met vermaak zouden Studeren, en datze in goet verstant zouden leven.

* Gracieux.

Van Lombardien ging Annibal naar Venetien, daar de nieuwe bekoringen die hem voorkwamen in de werken van Titiaan, Tintoret, en Paulo Veronees, hem met vlyt en aandagt de Schilderyen van deze groote mannen deed Copyëeren.

Eindelyk naar dat elk van hun driën zyn vordering gehaalt hadde uit de werken van anderen, zo verbonden zy hen volkomen met elkander, met voornemen om nimmer te scheiden. Lodewyk maakte zyne Neven deelagtig aan zyn verligting in de konst, deeze ontfingen dat met alle mogelyke gretigheit en erkentenisse. Hy stelde vervolgens hen voor de gevoelens en manieren in een te smelten; en op de zwarigheit die zy hem vertoonden om de dieptens

tens van deze konſt te konnen doorgronden, en de twyffelingen op te loſſen, antwoorde hy dat het niet waarſchynelyk was dat drie Perzonen, die niet zogten als naar de waarheit, en die al de verſchillende manieren wel hadden gezien en naargeſpoort, zig konden bedrogen vinden.

Zy namen dan beſluit om de orde die zy begonnen hadden te vermeerderen en voort te zetten: zy maakten in verſcheide plaatſen eenige werken, die niet tegenſtaande dat zy van hunne benyders overdwarſt wierden, hun agting en vrinden deden aangroeijen. Aldus hen ziende geveſt in een aanzienelyke agting, bewierpenze de eerſte gronden van deeze vermaarde *oeffen Schoole, die zedert onder de naam van de Caraccen is beſtempelt geweeſt. 't Was daar dat al de jonge leerlingen, die groote hoope van hen gaven, de leſſen ontfingen, 't was daar dat de Caraccen gulhartig en met goetheit leerden de dingen die overeenkomſtig waren met het vermogen van hunne Diſcipelen. Zy bezorgden uitgekoze modellen van mans en vrouwen: Lodewyk beſchikte *Statuen* en *Basrelieven* van de Antieken. Zy hadden daar de tekeningen van de beſte Meeſters, ende uitgelezentſte boeken over alle ſtoffe. Een zekere Antonio de la Torre, groot † Ontleder, onderwees daar 't geene de ‡ zamenvoeging en de beweeging der Muſcelen belangt zo veel dezelve opzigt heeft tot de Schilderkonſt. Men hield dikwils byeenkomſten; niet alleenlyk de Schilders, maar de Geleerden wierpen hier zwaarigheden voor, en de twyffelingen die nog over bleven, wierden al-

* Academie.

† Anatomiſte.

‡ Liaiſon.

toos opgeheldert door de beslissing van Lodewyk, aan wien men toevlugt nam als tot een Orakel. Al de waereld was hier wel ontfangen, en de jonge luiden, aangespoort door den Naaryver, bragten met Studeeren dagen en nagten door: want, al was het dat de uuren wel geregelt waren voor de verschillende wetenschappen die men hier verhandelde, men konde egter ten allen tyden vorderen in de naarvolging van het Antiek, en de tekeningen die men hier zag. De Graaf Malvasie zegt, dat het geene deze Academie heeft onderschraagt, zyn geweest, de grondbeginzels van Lodewyk, de onvermoeide vlyt van Augustyn, en de yver van Annibal.

De agting van de Caraccen door 't gerugt tot Romen verspreid zynde; ontbood de Cardinaal Odoard Farnéze, die de Gallery van zyn Paleis wilde laten Schilderen, Annibal te Romen tot uitvoering van zyn voornemen, de Schilder nam zo veel te gewilliger de reize aan, om dat hy grooten lust hadde de werken van Raphaël, de Beelden en Antieke Basrelieven te zien.

De smaak, dien hy vond in de Beeldhouwery der Antieken, deed hem zyn Bologneze manier veranderen, die veel van den aart van Corregio had om een veel wyzer * beleid te volgen, dat meêr † onderzogt en kragtiger ‡ uitgedrukt was; maar aan de andere zyde droger en zo natuurlyk niet nog in tekening nog in Couleur. Hy had de gelegenheit aan de hand om aan verscheide werken, die hy dede, en onder andere in het Paleis Farneze, te tonen wat hy in de konst vermogt, Augustyn, die

* Méthode.
† Recherchée.
‡ Prononcée.

die hem was komen vinden, bood hem ruſtig de hand zo in het Ordineeren als in het uitvoeren. Maar het zy dat Auguſtyn in dit werk te veel den Meeſter wilde ſpelen, of dat Annibal de Glorie begeerde alleen te hebben, altans deze laatſte konde niet verdragen dat zyn broeder aan dit werk langer bezig was, wat onderwerpingen en aanbiedingen dat Auguſtyn ook deed om hem te bevreedigen.

De Cardinaal Farneze ziende deze oneenigheit, zond Auguſtyn naar Parma, met voornemen om hem voor den Hertog Ranuccio zyn broeder te laten werken, hy Schilderde hier een kamer, maar geduurende deze bezigheit gaf men hem zo veel rede van moeijelykheit en onluſt, dat zulks niet konnende te boven komen; hy zig in een Klooſter der Capucinen begaf, om zig tot de doodt, die hy gevoelde naar by te zyn, te bereiden. Deez' kwam hem over in 't jaar 1605. zynde maar vyfenveertig jaren oud.

Hy liet een natuurlyken Zoon nagenaamt Antonio, die Annibal naar zig nam, en liet Studeeren en in de Schilderkonſt onderwyzen. Deze Antonio heeft zodanige proeven van zyn bekwaamheit gegeven, zelfs in de weinige werken in Romen van hem naargelaten, dat men gelooft dat hy zyn oom Annibal zoude hebben overtroffen indien hy langer hadde geleeft. Hy ſtorf in den ouderdom van vyfendartig jaren, in 't jaar 1618.

De Graaf Malvaſie, zegt dat Annibal reede van berouw had over de hardigheit met de welk hy zyn broeder in Romen had bejegent, en dat hy in gevolg Schilderyen te maken hebbende

bende waar toe hem de raat en geleertheit van Augustyn nootzakelyk waaren, zonder de hulp van Lodewyk Caracci in groote verlegenheit zoude geweest zyn. Maar dat heeft weinig waarschynelykheit. Om dat AGUCCHI die Annibal met zyn kundigheit altoos heeft by gestaan in de Ordinantien die hy te maken hadde, hem niet zoude in verlegenheit gelaten hebben, ten anderen konnen wy uit zyn tekeningen genoeg oordelen van zyn schoon en overvloedig vernuft.

Men hield tot Bologne ter eeren van Augustyn een heerlyke uitvaart, waar van men de omstandigheden kan nazien in de beschryving, die ons de Graaf Malvasie daar van heeft nagelaten.

Ondertussen volherde Annibal in de Gallery van den Cardinaal Farnéze, hier in gaf hy zig ongelooflyke moeite, en schoon dat hy in de konst volleert was, heeft hy egter in dit werk het allerminste niet gedaan zonder met het leven of de natuur raad te plegen, nog het minste gedeelte van zyn Beelden geschildert, voor het welke hy zyn model niet op een stelling heeft doen klimmen, en aldus al zyn * standen naauwkeurig naargetekent.

* Attitudes.

Bonconti eene van zyn Discipelen, verwondert over al den arbeit dien hy aanwende, en hoe weinig agt daar op gegeeven wiert, schreef aan zyn Vader, hem onder andere dingen zeggende: dat Annibal niet meêr als tien driegulldens ter maant had, hoewel dat de werken die hy maakte wel duizent verdienden, dat hy van den morgen tot den avond aan den arbeid was, en dat hy zig zelfs zoude doot werken:

ken: Zie hier de eigen woorden van den brief, bygebragt door den Graaf Malvafie.

Toglio ch ègli ſappia che Meſſer Annibale Carazzi non altro ha dal ſuo ehe ſcuti dieci di moneta il meſe & parte per lui e ſervitore, & una Stanzietta alle tetti e lavora & tira la Caretta tutti il di Come un Cavallo, e fa loge Camera e ſali, quadri & ancone e lavori da mille Scuti, e ſtenta, e Crepa & ha poco Guſto ancora di tal Servitu ma queſto di Gratia non ſi dica ad alcuno.

Eindelyk hebbende naar onbedenkelyke moeite, deze Gallery in ſtaat van volkomenheit geſtelt zo als wy dezelve zien, verhoopte hy dat de Cardinaal Farneze hem een vergelding zoude geven, gelykmatig met de hoedanigheit van het werk, in den tyt van agt jaren lang dat hy voor hem geſchildert had.

Maar een Spanjaart Don Joan de Caſtro genaamt, die den Geeſt van dezen Cardinaal beheerſchte, bragt hem te binnen dat, volgens de reekening die hy daar over gemaakt hadde, Annibal wel betaalt zoude zyn met de zomme van vyfhondert goude kroonen, die men hem vervolgens toezond, hy was van deze onregtvaardigheit zodanig getroffen dat hy tegens den brenger niet één enkel woort konde ſpreeken.

Deeze handel maakte een geweldigen indruk op zyn Geeſt; en het verdriet dat hy daar over gevoelde maakte hem kwynende en verkorte zyn leven. Der maate dat weinig tyts naar zyn wederkomſt van Napels (daar hy was na toegegaan tot herſtelling van zyn gdzontheit die hy ookaneerzins door ongeregelde vrouwe min

min wat gekrenkt hadde) in Romen overleed in 't jaar 1606. oud negenënveertig jaren.

Terwyl dat Annibal te Romen Schilderde, wiert Lodewyk van alle hoeken in Lombardien opgezogt, voornamentlyk tot het maken van Kerkſtukken, daar uitmen kan oordelen van zyn bekwaamheit en gemakkelyke handeling door het groot getal dat hy gemaakt heeft, en door den voorrang dien men hem gaf boven alle andere Schilders.

In den tyt dat hy het allermeeſt bezig was, drong hem Annibal zo kragtig om te Romen by hem te komen en hem met zyn raad behulpig te zyn in de Gallery Farnéze, dat hy zig niet ontſlaan konde van deze reize te doen, naar verſcheide miſſlagen in deze Gallery * verbeetert te hebben, en zelfs een van de naakte figuuren geſchildert, die de Medailje van Siringa onderſteunt, begaf hy zig weder naar Bologne. Eindelyk na dat hy de agting van de Caraccen had vaſtgeſtelt en ſtaande gehouwden, ſtorf hy in zyn geboorte plaats, in 't jaar 1618. oud drieënzeſtig jaren.

* Corrigé.

Lodewyk gebooren in 't jaar 1555. ſtorf in 't jaar 1618.

Auguſtyn gebooren in 't jaar 1557. ſtorf in 't jaar 1605.

Annibal gebooren in 't jaar 1560. ſtorf in 't jaar 1609.

De Caraccen hebben veele Diſcipelen gehad waar van de voornaamſte zyn Guido, Dominiquin, Lanfranc, Siſto Badalocchi, Albaan, Guerchin, Antonio Caracci, Maſtelletta, Pa-

Panico, Baptiſta, Bonconti, Cavedon, Taccone, en andere, en indien de Caraccen al de agting niet hadden die zy door hen zelven verkreegen hebben, de uitmuntendheit van de Diſcipelen zoude hun naam roemrugtig aan den nazaat hebben doen overgaan.

Aanmerking over de werken van de Caraccen.

WANNEER Michel Ange de Caravagio en Cavallier Joſepin te Romen het gezag over de Schilderkonſt voerden, dat de eerſte die een * zeer ſlegten aart van tekenen hadde veel Diſcipelen tot zig trok, om dat hy een groot Coloreerder was, en dat Joſepin zig gelegt hadde op een vaardige manier, † zonder ſmaak, en zonder naauwkeurigheit, verwekte de ‡ goede Geleigeeſt der Schilderkonſt de School van de Caraccen om dezen ſchoone konſt te onderſteunen, die gevaar liep om in het uitterſte verval te ſtorten aangaande het ordineeren en § den omtrek.

* Très-mechant Goût.
† Sans Goût.
‡ Bon Genie.
§ Du Deſſein.

De Natuur de Caraccen voorziende met een heerlyk vernuft, had hun teffens een ongeloofſlyke drift tot hun beroep ingeſtort: zy hebben 't vervolgt door hun begaeftheit en volmaakt door de naarſtigheit van hunne ¶ oeffeningen, door een hartnekkigen arbeit en leerzaamheit van geeſt. Dezelfde gronden waar op zy deze beroemde School veſtigden, die naar hen genoemt is, diende hen met een tot leidſter in de uitvoeringe hunner werken. Hunne handelingen zyn genoeg overeenkomende, al het on-

¶ Etudes.

derſcheid dat 'er in gevonden word komt niet als van de verſchillende getempertheit van hun aart en imborſt, Lodewyk had minder vuur, meerder grootsheit, bevalligheit en kragt: Auguſtyn meerder * Edelheit, en Annibal meêr † trotsheit en ongemeener gedagten: dieper bewetenſchapt in de tekenkonſt, levendiger in de uitdrukkingen, en verzeekerder in de uitvoering.

* Gentilleſſe.
† Fierte.

De Caraccen hebben uit de Beelhouwery der Antieken en al de beſte Meeſters gehaalt al wat zy konden. Om een goede manier te verkrygen, maar zy en hebben de bronnen niet uitgeput want indien zy veele dingen uit geput hebben uit de Aloudheit, Raphaël, Titiaan en Corregio, evenwel hebben zy nog meêr gelaten als zy 'er uit genomen hebben.

‡ Caractere.

Hoewel dat de ‡ eigen aart van Annibal eerder voor waereldtze verbeeldingen als voor het Geeſtelyk is geweeſt, nogtans heeft hy zommige van deze laatſten zeer beweeglyk behandelt, en boven al dien van S. Franciſcus. Maar Lodewyk overtrof in dit zoort van verbeeldinge Annibal, dewyl hy aan zyn Maria beelden dat bevallig gelaat, op de manier van Corregio, wiſt te geven, de Geeſt van Annibal was gewilliger geneigt tot de trotsheit als tot het tedere, tot het vrolyke als tot de zedigheit. Wat Auguſtyn aan belangt, hy heeft dikwils de oeffening van Schilderen afgebroken om het Plaatſnyden, dat hy by uitnementheit wel verſtont, en door andere bezigheden: aldus weinig ſtukken gemaakt hebbende, zyn die voor het meerder gedeelte onder zyn broeders dingen getelt geworden.

An

Annibal om dat hy in de letterwysheit niet gestudeert hadde, maar al zyn vlyt en aandagt aan de Schilderkonst te koste leide; bediende zig dikwils in zyn grootste Ordinantien van het behulp en de geleertheit zyns broeders en van *Monsignor Agucqi*, doende aldus met hunne verligtingen zyn voordeel.

De Caraccen hebben alle drie de * groote manier in de tekenkonst gehad. Annibal is daar in nog sterk gevordert in zyn verblyf tot Romen, zo als men zien kan door de werken die hy in 't Paleis Farneze gemaakt heeft, deze manier van tekenen † vergroot in opzigt van de waarheit: maar deeze vergrooting is egter zo schoon en verstandig, dat zy zelfs vermaak geeft aan de zulken die haar berispen; want zyn ‡ smaak van tekenen is een § vermenging van het Antiek, van Michel Angelo, en * van het leven. Maar dewyl de gelegenheit die hy had voor de nieuwe schoonheden hem de oude deden vergeeten, zo deet de Roomse manier hem de Bologneze, die zagt en lyvig, was verlaten en naar mate dat hy toenam in den smaak der tekenkonst, verminderde hy aangaande het Coloriet. Aldus vind men zyn laatste werken wel † zeekerder getekent, maar het Pinceel is zo teder, zo smeltende, nog zo aangenaam niet.

* Grand Goût.
† Charge.
‡ Goût.
§ Composé.
* De la Nature.
† Plus prononcé.

Dit gebrek is byna algemeen aan al de geen die de tekenkonst groudig verstaan hebben. Zy geloofden dat zy de vrugt van hun arbeit zoude verliezen, indien zy naarlieten aan de waereldt te tonen tot hoe verre zy in dit gedeelte gevordert waren, en dat men ligtelyk andere gebreken zoude over 't hooft zien, wanneer men

zoude vergenoegt zyn over de regelmatigheit van hun tekenkonst. Zy hebben zo veel vrees gehad dat de omtrek het gezigt mogt ontsnappe, datze geen zwarigheit maakte het zelven eenigzins te stooten door de hardigheit met dewelke zy het aanwezen.

Annibal heeft uitmuntent geweest in het landschap Schilderen. Zyn boomen zyn fraai verkozen en lugtig getoetst. De tekeningen die hy 'er met de Pen van gemaakt heeft hebben een * merkteken van een verwonderlyken geest. Zy zyn konstig getoetst, bestaan in weinige trekken, maar zy drukken veel uit, en 't geen ik zegge van de Landschappen behoort ook tot al zyn andere tekeningen. In alle de zigtbaare voorwerpen van de Natuur is zo een eigen † kenteken dat hen bezonder uitdrukt, en die hen veel duidelyker doen schynen als zy zyn. Annibal heeft van dit kenteken zyn gebruik gemaakt, en heeft 'er zig in zyn tekeningen met veel verstant en oordeel van bedient.

* Caractére.

† Caractére.

In weêrwil van de hoogagting die hy de werken van Titiaan en Corregio toedroeg, is zyn Coloriet zelden buiten den gemenen trant gegaan: hy heeft in de konstgreep van 't ligt en bruin niet ingedrongen, en zyn *Locale* Couleuren zyn de allerbeste niet. Aldus het goede dat in zyn Schilderyen gevonden word, het Coloriet betreffende, is zo juist niet geweest de uitwerking van de ‡ regels der konst, als wel de goede oogenblikken van zyn verstant, of de herdenkenis aan Titiaan of aan Corregio.

‡ Principes del' Art.

Ondertussen zien wy niet dat onder alle de Schilders iemant gevonden wordt die univer-

zeelder,

zeelder, die gemakkelyker, nog zekerder is geweest in alles dat hy gedaan heeft, nog die een algemeener goetkeuring heeft weggedragen als Annibal.

GUIDO RENI

TOt Bologne gebooren in 't jaar 1574. was de zoon van Daniel-Reni, voortreffelyk Musicant. Hy leerde de beginzelen van de konst by Deonis Calvart Duitsser, die als doen in naam en aanzien was: maar de Academie van de Caraccen maakte zulk een gerugt tot Bologne, dat Guido zyn Meester verliet om onder hun opzigt te Schilderen; hy oeffende zig zo dapper, dat zyn eerste werken t'eenemaal overeenkomende waren met de manier van zyn nieuwe Meesters, onder dewelke hy die van Lodewyk het allermeest beminde, om dat hy veel * bevalligheit en † grootsheit vond in al zyn dingen. Vervolgens tragtte hy een eigen handeling van Schilderen te bekomen, en die verkreegen hebbende te behouwden. Hy ging naar Romen, daar hy van alle zoorten Copyëerde, aan de eene zyde was hy opgetogen over de schoonheit der Schilderyen van Raphaël, en de groote kragt in de stukken van Caravagio bekoorde hem aan den anderen kant. Hy beproefde van alles, en hield zig eindelyk aan een manier die al de waereldt behaagen konde. In der daat, deze daar hy op gevallen was, is zo groots, zo gemakkelyk, en zo aangenaam, dat zy hem veel geit en vermaartheit heeft aangebragt.

* Grace.
† Grandeur.

Michel Ange de Caravagio, die zig oordeelde

deelde beledigt te zyn door de ſchielyke verandering daar Guido toe overſloeg, namentlyk, van een ſterke bruine manier tot een geheel andere tegengeſtelde, ſprak op een hoonende wyze van de werken van dezen Schilder, 't geen wel van groot gevolg konde geweeſt hebben, indien Guido door zyn voorzigtigheit niet ontgaan hadde om zig met een man van een heftig en oploopent gemoet gelyk te ſtellen.

Guido weder naar Bologne gekeert, vermeerderde zyn Glorie door de konſt en arbeit daar hy zyn ſtukken mede uitvoerde: en dewyl hy zig van alle zyden van de groote Heeren, die zyn werken begeerden, gezogt zag, zo ſtelde hy een vaſten prys op zyn ſtukken naar het getal van de Figuuren die daar in gevonden wierden, voor ieder der zelve doende betaalen hondert Roomſe * Scudi.

Guido het alles naar zyn genoegen ziende, leefde treffelyk, als wanneer de drift tot dobbelſpel zyn Geeſt overweldigde. Hy was hier in ongelukkig, en de verliezen dien hem overkwaamen bragten hem eindelyk tot de uitterſte nootwendigheit. Zyn vrinden deeden al wat zy konden om hem zyn ſtaat te doen beſchouwen: maar het was hem niet mogelyk dit gebrek te overwinnen. Hy zond zyn Schilderyen onder de hand te koop voor een ſchandelyken prys, daar hy voormaals veel gelts voor geweigert hadde, hy was zo haaſt niet van dit klein behulp voorzien, of hy liep zyn Speelders zoeken om *revengie* te hebben. Ten laatſten dewyl de eene drift de andere verzwakt, die tot de konſt verminderde zodanig, dat al Schil-

* 3 Guldensſtukken.

Schilderende hy niet dagt als (voortyts naar roem en eer): maar alleenlyk om zyn ſtukken af te maken en ſlegts zyn beſtaan te hebben. Zyn voornaamſte werken zyn in de konſtzaalen der Grooten. Hy Schilderde gelykelyk wel in Freſco als in Olyverv. Dat geene dat van hem in Romen het meeſte gerugt heeft gemaakt, is het Tafereel dat hy geſchildert heeft in den tyt als Dominiquin zyn mededinger in den Kerk van S. Gregoor zyn konſt ten toon ſtelde, voor het ovrige Guido had zulke goede hoedanigheden, dat als men de dobbeldrift ter zyde ſtelde hy een Volmaakt man zoude geweeſt zyn. Hy overleed tot Bologne in 't jaar 1642. oud zevenënzeſtig jaren.

Aanmerkingen over de werken van Guido.

HOewel 'er geen groote *a* leevendigheit in de *b* werken van Guidois, ziet men egter dat indien hy zo veel groote Ordinantien niet heeft gemaakt, het eerder was by gebrek van gelegenheit, als *c* vrugtbaarheit van vernuft. Men moet evenwel bekennen dat hy voor alle zoorten van onderwerpen niet evenveel bekwaamheit had. De *d* beweeglyke en Godvrugtige ſtoffen waaren het meeſt overeenkomende met zyn *e* getempertheit: het grootſſe, het Edele, het *f* zagtmoedige en het bevallige waaren de kennelyke eigenſchappen van zyn Geeſt; hy heeft dit zodanig in alle zyn werken ten toon geſpreit, datze de voorname blyken zyn die hen doen onderſcheiden van die der andere Schilders.

a Vivacité.
b Productions.
c Fertilité de veine.
d Pathétiques.
e Tempérament.
f La douceur.

Hy dagt scherpzinnig genoeg, en zyn voorwerpen zyn doorgaans wel geschikt voor 't algemeen, en de Beelden ieder in 't bezonder.

Dewyl Guido de eerste en allervlytigste van al de leerlingen van de Caraccen is geweest, zo schikte hy zig aanstonts naar hun smaak en manier van tekenen. Maar in 't vervolg nam hy een ander aan die niet zo * vast, niet zo † kragtig uitgedrukt, nog zo verstandig was als die van Annibal; maar die de eigenschappen van de Natuur nader by komt, boven al in de uitterste leden, de hoofden, voeten en handen. Hy nam 'er zeekere tederheden in waar, hy teekende zeekere partyen op een bezondre wyze; gelyk als de oogen groot, de mont klein, de neusgaten een weinig naauw, de handen en voeten eerder ‡ Poezelagtig, als kennelyk aangewezen, inzonderheit de voeten wat kort, en de teenen gesloten: zomma het is waarschynelyk, dat indien hy zo naauwkeurig de zamenvoeging der leden niet heeft uitgedrukt, het niet zo zeer was uit vergetenis of onkunde, als wel om een zeeker slag van neuswysheit te vlieden, die daar in bestont (zeide hy) dat het * te sterk aangewezen wort, maar deze overdaat die men moet vermeiden, en belet den middelweg niet, dien men hier in houden moet.

* Ferme.
† Si prononcée.
‡ Potelez.
* Trop marquer.

Wat zyn hoofden aangaat, deze zyn niet minder als die van Raphaël, 't zy in de § zuiverheit der tekening, 't zy in de scherpzinnige uitdrukkinge der gemoeds beweegingen, boven al de zulke die naar om hoog zien. Men moet ook zeggen dat hy zelden zodanige onderwerpen heeft behandelt, die bekwaam waaren

§ Correction du Dessein.

ren om hem een zo groote verſcheidenheit van uitdrukkingen te verſchaffen, die hem in dit ſtuk geheel en al met Raphaël gelyk zoude konnen ſtellen.

Deze * bekoorende ſchoonheit, die zig zo verwonderlyk in de hoofden van Guido vertoont, beſtaat naar myn gedagten, niet alleenlyk in de regelmatigheit van de trekken, maar ook in een † Edel gelaat dat hy aan de monden heeft gegeeven, die een teder midden behouwden tuſſen het laggen en het ‡ zwaarmoedige; en in een overeenkomſt van deze zelfde monden, met een zeekere zedigheit die hy in de oogen wiſt te brengen.

* Beaute touchante.

† Air pretieux.

‡ Melancolique.

Zyn kledingen zyn wel geſchikt, § van grooten aart, de plooijen breed, en zomtyts gebroken, zig vernuftig bedienende om de ledige plaatſen te vullen, en de ledematen en de ligten zyner figuuren te groepen, inzonderheit wanneer zy alleen waren. Om kort te gaan niemant heeft treffelyker gekleet nog Edeler opſchik en ¶ toevoegzels in deze te pas gebragt, zonder dat daar in eenige gemaaktheit doorſchynt.

§ Grand Goût.

¶ Ajuſtemens.

Men ziet geen landſchap van zyn Pinceel, en wanneer het in zyn ſtukken vereiſt wierd, bediende hy zig van een vreemde hand.

Zyn Coloriet was in de Schilderyen van zyn eerſte manier gelykvormig met dat van de Caraccen. Hy Schilderde ook eenige ſtukken in de manier van Caravagio, maar de groote arbeid dien hy daar in vond, en het middel dat hy zogt om aan ieder te behagen, deed hem een heldere manier (dat de Italianen *Vague* noemen) verkiezen. Van deze handeling maakte

hy verſcheide zeer aangename Schilderyen, die wel zwakker in Couleur, dog egter een groote houwding in henzelve vertoonden: maar allengs aan deze zwakheit gewoon wordende, veronagtzaamde hy de kragt en gloejentheit van de vlees Couleuren, of mogelyk willende meêr tederheit daar in brengen, verviel hy tot het * gryze, ja dikwils † blaauw of lootagtige.

* Gris.
† Livide.

Wat de kennis van het ligt en bruin aangaat daar van is hy ten eenemaal onkundig geweeſt, gelyk ook de geheele School van de Caraccen, zo het niet in navolging van Lodewyk Caracci zyn voornaamſte meeſter geweeſt is, dat hy daar van zyn gebruik gemaakt heeft door de grootheit van zyn begrip eerder als door de grondregels, van al zyne voorwerpen de kleinigheden (die het gezigt te veel verdelen) afſnydende.

Het Pinceel van Guido was ‡ lugtig en vloeijende, en deze Schilder was zodanig overreed dat de vryheit van de hand nootzakelyk was om te behagen, dat hy naar zomtyts zyn werk ten uitterſten uitgevoert te hebben, het zelve met ſtoute ſtreeken toetsſte, om het denkbeeld van den grooten arbeit en den tyt daar aan beſteet, te beneemen.

‡ Leger & Coulant.

Op het laatſte van zyn leven liet hem zyn ſtaat niet toe (gekrenkt door het grof ſpelen) in dier voegen deez' konſt te oeffenen; hy was genootzaakt vaardig te Schilderen om te konnen leven, en deze vaardigheit liet op zyn laatſte Schilderwerken, die niet zeer uitvoerig waaren, een Natuurelyke vryheit.

Zomma, in welke manier en tyt dat hy zyn ſtukken heeft geſchildert, hy heeft daar ſcherp-

zin-

zinnigheit in de gedagten ingebragt, een edelheit in de figuuren, een zoetheit in de uitdrukkingen des gemoets, een rykheit in de kleding en bywerken, en over al bevalligheit, 't welk hem een algemeene hoogagting heeft doen verkrygen.

DOMENICO ZAMPIERI

Anders

DOMINIQUIN.

GEbooren tot Bologne in 't jaar 1581. van een eerlyk geslagt, heeft langen tyt Discipel van de Caraccen geweest. Zyn Geest was langzaam maar verheven, het geene hy tekende voor zyn Studie wierd met zo veel moeite en omzigtigheit doorwrogt, dat de andere Discipelen, zyn medegezellen, hem aanzagen als een man die zyn tyt verloor; zy zeiden dat hy werkte als een Os die den ploeg trok; maar Annibal die zyn aart kende, antwoorde hen dat deze Os door gestadig arbeiden den akker van zyn geest zo vrugtbaar zoude maken, dat hy te eniger tyt het voedzel zoude zyn voor de Schilderkonst; voorzegging zo waaragtig, dat de Schilderyen van Dominiquin tegenwoordig als een bron zyn daar de uitnementste dingen uit te putten zyn, en de Publiken werken van dezen verstandigen Schilder te Romen, Napels en te Grotta Ferrata gemaakt, zullen altoos duurende tekenen van zyn groote bekwaamheit zyn, het Schildery van den Communiceerenden

Jeronimus, dat hy te Romen voor de kerk van dien Heillig Schilderde behaagde aan Pouſſin zodanig, dat deze befaamde Schilder de verheerlyking op den berg van Raphaël, de aflating van het kruis van Daniel de Volterra, en de Jeronimus van Dominiquin, deze drie hield voor de allerſchoonſte ſtukken die in Romen te zien zyn. Hy voegde daar by dat hy geen ander Schilder kende als Dominiquin in de levendige uitdrukkingen der gemoets neigingen. Dewyle hy veel in Freſco gewerkt heeft, zo zyn de ſtukken van hem in Olyverv met eenige droogheit geſchildert.

Hy was een bekwaam Architect, Paus Gregorius de XV. gaf aan hem het opzigt over van de Apoſtolize gebouwen. Hy beminde de eenzaamheit, en wanneer hy langs de ſtraat ging, bemerkte men dat hy aandagtig lette op de bezondere voorvallen die hem op den weg ontmoeten, en dat hy dikwils iets in zyn zakboeken tekende. Hy was zagtmoedig van imborſt en eerlyken wandel, nogtans moeſt hy de harde vervolging zyner vyanden, inzonderheit tot Napels, ondergaan; dat aan hem een ondraagelyk verdriet en de doot veroorzaakte in 't jaar 1641. zyns ouderdoms het zeſtigſte.

Aanmerkingen over de werken van Dominiquin.

IK weet niet of ik van Dominiquin kan zeggen, dat hy een aangebooren Schildergeeſt heeft gehad, of dat zyn arbeidzaamheit, en geſtadige overwegingen de plaats van Geeſt heb-

hebben vervult, en hem hebben doen voortbrengen zodanige werken die de verwondering van den nazaat waardig zyn. Want van zyn geboorte af aan was hy van een zwygent humeur, en wel verre van die levendigheit welke in de Schilderkonſt vereiſt word; de oefſeningen van zyn jonkheit zyn als in 't duiſter begraven geweeſt, zyn eerſte werken verägt, zyn volharding voor verloren tyt, en zyn ſtilzwygen voor domheit gehouwden. De hartnekkigheit alleen in den arbeit, onaangezien den raad en de beſpotting van zyne medeleerlingen, deed hem allengs een ſchat van verborge wetenſchappen vergaderen, die te eeniger tyt ſtonden te voorſchyn te komen. Eindelyk ontſlagen van de banden der onwetenheit, zyn zelfs ontwonden hebbende, waar in hy zig beſloten vond, gelyk een Zyworm in zyn vlies, kreeg zyn Geeſt vleugels rees al hooger, en deed niet alleen de Caratszen (die hem ruſtig de hand hadden geboden) over zig verwonderen, maar ook hunne Diſcipelen, die getragt hadden hem te verdoven.

Van den beginne af aan waren zyn gedagten ſchrander, zy klommen veel hooger in 't vervolg, en 't heeft weinig verſchilt dat dezelve niet tot het allerverhevenſte toppunt zyn opgeſteigert; indien men al niet zeggen wil dat hy eenige van zyn werken tot daar toe heeft opgevoert, gelyk als de hoeken zyn van de kerk van St. Andreas della Valle te Romen, de St. Jeronimus die Communiceert, de David, de Adam en Eva die in 't Cabinet zyn van den Koning, onzen Heere die zyn kruis draagt, 't welk ook in Vrankryk is en eenige andere.

Hy heeft een genoegzaame goede verkiezing gehad in de * ſtanden en werkingen der Beelden, maar de zamenſtelling der zelve, beneffens de ſchikking van 't geheel niet wel verſtaan. Maar wat aanbelangt den aart en zuiverheit der tekening, de uitdrukking van het onderwerp in het algemeen, en van de hartstogten in 't bezonder, de verandering en zedigheit in 't gelaat van de hoofden, daar in is hy weinig minder als Raphaël geweeſt. Hy was zo wel als deez' zeer yverzugtig op zyn omtrekken, en heeft de zyne nog ſterker aangewezen, en ſchoon dat de Edelheit en het bevallige in meerder volkomenheit by Raphaël gevonden word, het heeft hem egter daar aan niet ontbroken.

* d'Attitudes.

Zyn kledingen zyn nog wel geſchikt, nog wel geplooit, zyn landſchap is naar den aart van de Caratzen. Maar uitgevoert met een zwaarmoedige hand. Zyn naakte lighamen trekken naar het grysagtige en hebben dierhalven weinig kentekens van waarheit. Maar zyn ligt en bruin is nog veel ſlegter, zyn Pinceel is zwaarmoedig en zyn Schilderwerk droog.

Zyn toenemen in de konſt groeiden niet als door arbeiden en overdenken. Zo ook zyne werken met de jaren in waardye en agting, en het zyn van de laatſte waar door hy den grootſten lof behaalt heeft. Alzo is 't waarſchynelyk dat de gedeeltens van de Schilderkonſt die Dominiquin heeft bezeten, de vergeldingen waren van zynen geduurigen arbeit, eerder als de uitwerking van een vluggen geeſt. Maar arbeit of geeſt, het beſte dat hy gemaakt heeft, is zo

kon-

konſtig dat het tot een model kan dienen aan alle de Schilders die naar hem volgen zullen.

GIOVANNI LANFRANCO.

GEbooren te Parma op den zelven dag als Dominiquin in 't jaar 1581. de ouders arm zynde bragten hem om hun huisgezin te ontlaſten te Plaiſance, en deden hem in dienſt gaan van den Graaf Horatio Scotti. Hier hielt hy zig bezig om alle de muuren met houtskool te bekrabbelen, het Papier veel te klein bevindende om zyn grillige denkbeelden met * haane poten uit te drukken, de Graaf ziende in deze jongen zo veel Geeſt en drift, beſtelde hem by Auguſtyn Caracci, naar de doot van dezen Meeſter begaf hy zig naar Romen, daar hy onder Annibal Studeerde. Deez' liet hem Schilderen tot St. Jacob der Spanjaarden, en vont hem bekwaam genoeg om hem de uitvoering zyner tekeningen te vertrouwen, en hy heeft vervolgens zig zo wel gedragen dat men twyfelde of de werken waren geſchildert van den Meeſter of den Diſcipel.

* Grifoner.

Zyn luſt was om in ruime plaatſen in Freſco te Schilderen, gelyk men beſchouwen kan aan zyn groote werken, en boven al door de Coepel van Sant André de Laval, daar hy veel gelukkiger uitſlag in gehad heeft als in de Schilderyen van middelmatige groote; hy tekende in de manier van Annibal Caracci, zo lang als hy verbleef onder het beleid van dezen doorlugtigen Meeſter was hy altoos † zeker in zyn omtrek, maar naar de doot van Annibal liet hy zig los aan de geweldige vervoering van zyn Geeſt

† Correct.

Geest zonder de regelmatigheit van zyn konst in agt te neemen. Hy heeft (t'zaamen gevoegt met Sisto Badalocchi.) De Loges van Raphaël in 't koper geëtst, den een en de ander droegen dit Printwerk op aan Annibal hunne Meester. Lanfranc Schilderde voor Urbanus den VIII. de historie van den Heilligen Petrus, dat van Pietro Santi in print gebragt is, en andere werken in de kerk van Sant Peter. De Paus was daar over zo vergenoegt dat hy hem tot Ridder verhief.

Lanfranc was gelukkig in zyn huisgezin; zyn Vrouw die zeer beminnelyk was had hem kinderen gebaart, die van zyn wooning een zeker slag van Parnas stigtten, door de begaaftheden die zy lieden hadden tot de Digt-en Zangkonst; zyn oudtste dogter die zeer wel zong en speelde op verscheide Instrumenten bragt meêr daar toe als de andere. Hy overleed in 't jaar 1647. zyns ouderdoms zesënzestig jaren.

Aanmerking over de werken van Lanfranco.

HEt vuur van Lanfrancs vernuftigen Geest ontvonkt door het Studeren naar de werken van Corregio, boven al in de Coepel te Parma geschildert, vervoerde hem in een verrukking van wyduit gestrekte gedagten. Hy haakte naar gelegenheit om diergelyke dingen te voorschyn te brengen, en het geene men te Romen en te Napels van hem geschildert ziet zal iemant haast overreden dat hy bekwaam

was

was tot groote ondernemingen. Ook had hy een bezondre begaaftheit om dezelve uitte voeren. Niets verbaasde hem, hy heeft Beelden geſchildert van meêr als twintig voeten hoog in het wulft van de kerk van Sant Andre de Laval, die een goede uitwerking doen, en die van onderen op te zien niet als een behoorlyke en Natuurelyke proportie vertonen. Men ziet in zyn groote werken dat hy de vaſte tekening van Annibal heeft willen vereënigen met de * groote verkiezing en zagte overeenſtemming van Corregio. Hy tragte zelfs hem naar te volgen in † al zyn bevalligheit: maar hy begreep niet dat de Natuur, die 'er de uitdeelſter van is aan wien zy wil, aan hem maar een kleine maate daar van hadde toegeſtaan. In der daad zyn denkbeelden waren bekwaam om groote werken onder handen te nemen, maar zyn vernuft was zo buigzaam niet om weder op zig zelven te komen, en om aandagtig de dingen uit te voeren; daar van daan is het dat zyn loſſe Schilderyen zo veel agting niet verdienen als het geen dat hy in Freſco heeft geſchildert: want de levendigheit van geeſt, en vrymoedige losheit in de hand is zeer eigen in dit zoort van Schilderen.

* Grand Goût.

† Toute la Grace.

Lanfranc had een ſmaak van tekenen gelykerwys als zyn Meeſter: dat is te zeggen altoos een vaſte en groote manier: maar hy behield de zekerheit niet ten einde toe. Zyn groote werken zyn bekwaam om in den eerſten opſlag te verbazen om het ‡ groot geraas dat daar in is, dog wanneer men dezelven ſtukswys wil onderzoeken, zal men daar niet een

‡ Grand Fracas.

één éénige uitdrukking in vinden die den Geeſt van den aanſchouwer inneemt.

Zyn Coloriet is zo doorwrogt niet als dat van Annibal, de Tinten van zyn naakte Beelden zyn zeer gemeen, en de ſchaduwen een weinig te zwart. Hy heeft zo wel als zyn Meeſter onkundig geweeſt in de wetenſchap van 't ligt en bruin. Hy heeft het zomtyts gelyk als hy te werk geſtelt, meêr door een gelukkige leiding van zyn Geeſt, als door de Konſtleſſen.

De werken van Lanfranc zyn van een geheel tegengeſtelden aart voortgekomen als die van Dominiquin. De laatſte maakte zig Schilder in ſpyt van Minerva; deeze was gebooren met een gelukkigen Geeſt, Dominiquin inventeerde met moeite, en beſchaafde vervolgens zyn Ordinantien met een beſtendig oordeel, Lanfranc liet alles aankomen op zyn Geeſt, uit welkers Bronader de overvloedige denkbeelden voortvloeiden: Dominiquin had zig voornamentlyk gelegt op de uitdrukking der bezondre Hartſtogten, en om boven zyn Meeſter te ſtreeven in de regelmatigheit der omtrekken, en Lanfranc was vernoegt met een algemeene uitdrukking, en Annibal te volgen in den aart der tekening: Dominiquin, die in zyn oeffeningen altoos de reede en het oordeel had doen mede werken, vermeerderde zyn bekwaamheit zo lang hy leefde, en Lanfranc niet ſteunende als op een uitterlyke handeling, naar de manier van Annibal gevormt, verminderde geſtadig naar de doot van dezen Meeſter: Dominiquin volvoerde zyn werken met een zwaarmoedige en langzaame hand,

Lan-

Lanfranc had die vaardig en lugtig. Zomma het is vreemt twee leerlingen te zien gekweekt in een zelfde School en onder het zelfde Hemelteken gebooren, die de een den ander zo integen gestelt, en tegenstrydig van aart en imborst geweest zyn: maar deze tegen gesteltheit belet niet dat men hen beiden kan waarderen in hun voornaamste vermogens, die zy in de konst gehad hebben.

FRANCESCO ALBANO,

GEbooren tot Bologne in 't jaar 1578. zyn Vader was een Koopman in zyde, die te vergeefs hem in zyn beroep zogt op te trekken; want de genegenheit van zyn zoon helde te veel over tot de Schilderkonst, hy begaf zig in den beginne by Dionies Calvart alwaar dat Guido was: deze alreeds verre gevordert zynde, leerde aan zyn medgezel de grond beginzelen der tekenkonst; Guido dezen Meester verlaten hebbende om zig onder het onderwys der Caraccen te begeven, trok hem ook derwaarts. Naar dat Albaan hier aanmerkelyken voortgang gemaakt hadde, ging hy naar Romen, alwaar het Studeren naar schoone dingen hem zodanig in zyn konst versterkte, dat hy een van de verstandigste en aangenaamste Schilders van Italien geworden is.

Zynde weder naar Bologne gekeert trouwde hy voor den tweedemaal een Vrouwe, die aan hem ten Bruidschat een groote schoonheit en gedienstigheit aanbragt, aldus vond hy in haar de rust van zyn huis, en een volmaakt model tot de Vrouwen die hy zoude Schilderen. Zy had

had ſchoone kinderen in 't vervolg, en Albaan nam zo veel vermaak om die te Schilderen, als zyn vrouw had om hen te houden, of in haar handen, of opgehangen met de windzelen, naar dat de geſtalte die hy nodig had vereiſte; dit is 't dat hem aanleiding gegeven heeft om zo veel onderwerpen te Schilderen, waar in dat Venus, de Minnegoodjes, de Nymphen of Godinnen doorgaans zo veel deel hadden. Hy bediende zig voordelig en vernuftig van de verligting die hy door het lezen van goede boeken verkreegen hadde, om zyn Inventien met Poeëtize verſieringen te verryken; men berispt hem alleenlyk dat hy niet genoeg verändering in zyn figuuren gemaakt heeft, maar datze by naar over al het zelve gelaat en gelykenis hebben, 't geen daar van daan komt dat hy zig altoos van dezelfde modellen bediende, en zyn inbeelding daar van vervult was. Men ziet zelden groote figuuren van zyn hand, en dewyl hy doorgaans in 't klein heeft geſchildert, zyn de Schilderyen gelyk als koſtelyke geſteentens over geheel Europa verſpreit. Zy zyn inzonderheit in zyn laatſten tyt tot een hoogen prys geſteigert. En ten eenemaal naar de mode geworden, als zynde verſtandig en aangenaam, en ieder een behaagende. Deze Schilder heeft tagëntig jaren in een vreedzaam leven doorgebragt: dat hy verwiſzelde voor een beeter in 't jaar 1660. Franceſco Mola en Jan Baptiſta Mola zyn Diſcipelen van hem geweeſt.

Aan-

Aanmerkingen over de werken van Albaan.

DEwyl de blydſchap aan 't meerendeel der menſchen behaagt, zo zyn de Schilderyen van Albaan die deze hertſtogt in blaazen zo veel te beeter ontfangen, te meêr om datze door vernuftige gedagten onderſteunt zyn. Zyn geeſt, verwakkert door de oeffening der geleertheit; voerde hem aan om zyn * vindingen te verryken met de verſierzelen der digtkonſt. Zyn vernuft was vrugtbaar en vaardig en hy heeft een groot getal van Ordinantien gemaakt vol van figuuren. Hy was wys in de tekenkonſt, en om dat hy zig altoos van dezelfde modellen diende, viel hy ligtelyk in de † herhaling van het voorige. Voornamentlyk in het zelfde gelaat van de hoofden dewelke hy uitneemend bevallig Schilderde; dit is oorzaak dat van alle de manieren geene ligter is om te kennen als die van Albaan.

* Inventions.

† Repetition.

De onderwerpen die hy verbeeld heeft zyn van die Natuur niet om wel te kunnen oordelen of hy wiſt in te dringen in de verſcheidenheit der hartstogten, en de zulke die hy heeft uitgedrukt die vreugd en blydſchap ten toon ſpreiden, zyn niet zeer ſcherpzinnig. Alzo kan men zeggen dat de bevalligheit die in zyn werken uitblinkt niet zo eigentlyk voortkomt van zyn vernuft, als wel van de ‡ bekwaamheit van zyn hand. Zyn ſtanden en klederen zyn van een genoegzaam goede verkiezing, Hy was § algemeen; en zyn land-

‡ Habitude.

§ Universel.

ſchap dat meer aangenaam is als verſtandig, is op dezelfde wyze als zyne hoofden van een zelfden aart van tekening, en handeling.

Zyn Coloriet is fris en helder, en zyn naakten hebben gloeijende Tinten, maar * weinig doorzogt. Hy is zeer ongelyk geweeſt in de kragt van zyne Couleuren, hebbende verbeeldingen gemaakt in het open veldt, zommige ſterk van Couleur, de andere zwak. Aangaande het ligt en bruin in de houwding van de Couleuren, hoewel hy de gronden daar van niet heeft geweten, heeft het goet oordeel of het geval hem hier in dikwils tot leidsman gedient.

* Peu recherchées.

Zyn konſtwerken ſchynen uitnemende uitgevoert en ſchoon dat zyn ſtukken met gemakkelykheit geſchildert zyn, zo ziet men zeer weinig ſtoute toetſſen daar in.

FRANCESCO BARBIERI

Gebynaamt

GUERCHIN DA CENTO.

VEel Schilders hebben al hun leven den naam behouwden die hen in de jonkheit in Italien gegeven is geweeſt, zomtyts oorſpronkelyk van een lighamelyk gebrek; gelyk als *Il Gobbo*, *Il Bamboccio* &c. 't is aldus dat Franceſco Barbieri genaamt is geweeſt Guercino om dat hy ſcheel zag. Deze Schilder wiert gebooren tot Bologne in 't jaar 1597. hy leerde de beginzelen van de konſt by Schilders van

die

die ſtadt. Die van geringe bekwaamheit waren, maar hy verliet hen wel haaſt om de Academie van de Caraccen, alwaar hy in de groote manier met een groote gemakkelykheit tekende, maar de * aardt was eerder geſchikt naar de Natuur als † denkbeeldig, wanneer hy zig een manier van Schilderen wilde aannemen, onderzogt hy die van de Schilders zyn Tytgenooten. Die van Guido en Albaan oordeelde hy te zwak; en zonder hen te verägten, nam hy voor aan zyn Schilderyen meêr kragt by te zetten, en de manier van doen van Caravaggio te betragten die hem behaagde: overreed zynde dat men de ronding van de Natuur niet wel volgen konde, als met de voordelen te baat te nemen die de ſchaduwen en kragtige Couleuren aan de hand geven. Des niet tegenſtaande was hy groot vrind van Guido, geduurende wiens leven hy altoos tot Cento, dat naar by Bologne is, bleef wonen, en begaf zig in die ſtadt niet als naar de doot van dezen Schilder. Hy heeft altoos deze wyze van kragtig Schilderen onderhouden, ten waare in zyn laatſten tyt, tegens zyn ‡ gevoelen, en alleenlyk zeide hy om gelt te winnen en te behagen aan de onkundigen, die door de agting van Guido en Albaan met de heldere en zwakke manier van Schilderen waren ingenomen; 't was in dezer voegen dat hy redeneerde. De waarheit hier van is dat van al de leerlingen van de Caraccen hy de minſte aangenaamheit heeft gehad, hy Inventeerde gemakkelyk, maar het was te wenſſen geweeſt dat hy aan zyn ſterke manier meêr edelheit gevoegt hadde in 't gelaat der hoofden, en meêr

* Goût.
† Idéal.
‡ Sentiment.

waarheit in de locale Couleuren. Zyn geschilderde naakten vervallen eenigzins in het lootagtige, hoewel dat in 't algemeen het hen aan de Harmonie niet komt te ontbreeken, en dat het geen in zyn Schilderyen nog te begeeren is niet beletten kan, dat hy in de gedagten van de konstkenders te boek staat voor een groot Schilder.

Voor het overige, indien hy zig agtbaar heeft gemaakt door zyn konst, hy was het niet minder om zyn zedelyke deugden. Hy beminde de oeffening en de eenzaamheit: Hy was opregt in zyn woorden, vyand van de spotterny, nedrig, beleeft, liefdadig, godsdienstig, en van bekende kuisheit. Wanneer hy uit den huize ging was hy by naar altoos verzelt van verscheide Schilders, die hem volgden gelyk hun Meester, en eerbied toedroegen als hun Vader. Want hy was hen behulpzaam met zyn raad, met zyn gezag, en zelfs met zyn beurs, wanneer zy het nodig hadden, en alhoewel hy heel nedrig was, had hy egter niet slaafs in zyn manieren, voegende aan de regtmatigheit van zyn gedrag een eerlyke stoutheit, die hem deed beminnen van de grooten. Door zyn vlyt en naarstigheit, had hy veel gelts vergadert, dat hy besteede om aan al de waereldt vermaak te doen Hy gaf groote sommen om Capellen, en schoone gebouwen op te regten tot Bologne en elders. Hy overleed in den jaare 1667. zyns ouderdoms het zeventigste, en maakte twe neven zyn erfgenamen, hebbende nooit getrouwt geweest, en altoos in een groote zuiverheit geleeft.

Aanmerkingen over de werken van Guerchin.

GUerchin heeft eenigen tyt in de School van de Caraccen geſtudeert, nogtans ſchynt het niet dat hy de manier van hen heeft aangenomen, want zyn ſmaak is bezonder.

Hy had een vluggen Geeſt, maar hy was niet verheven, nog zyn denkingen ſcherpzinnig. Men ziet zelden edelheit in zyn figuuren, en zyn uitdrukkingen hebben maar een middelmatig vermogen op het gemoet van den aanſchouwer.

Zyn manier van tekenen is groot en natuurlyk, evenwel is zy niet zeer ſierlyk. Zyn genegenheit is altoos geweeſt voor een ſterk Coloriet; want hebbende in den beginne zyn vrind Guido willen volgen, en gezien dat deze Schilder zyn eerſt manier verliet om nog helderder te Schilderen, zo als de Italianen zeggen *Vague*, beſloot hy zonder te wankelen die van Caravaggio aan te nemen, dezelve matigende naar zyn verkiezing.

Hy heeft de houwding in zyn Couleuren gebragt door de overeenkomſt van zyn gloeijende ſchaduwen: maar zyn naakten zyn niet fris nog ſchoon geſchildert. Des niet tegenſtaande was zyn * geneigtheit om het waare te volgen dat hy veeltyts met gelukkige uitkomſt gedaan heeft, ook wel zomtyts al te ſlaafs en zonder verkiezing. Hy verkoos een hoog ligt in zyn Schilderkamer, en poogde ſterke ſchaduwen te maken, om de oogen te trekken, en

* Goût.

en om een grooter kragt aan zyn konſtwerken te geven; dat men nog alzo kennelyk in zyn tekeningen bemerkt als in zyn Schilderyen. Deze laatſten zullen hen zelven altyt wel ſtaande houwden, door de kragt der ſchaduwen, door het accoort van de Couleuren, om den grooten aardt van de tekenkonſt, door de ſmeltende zagtigheit des Pinceels, en door een zeker merkteken van waarheit.

MICHEL ANGELO MERIGI DA CARAVAGGIO,

GEbooren in een ſtedeken in het Milanees genaamt Caravaggio, hy heeft zig beroemt gemaakt door een verwonderlyke ſterke kragtige manier van Schilderen, van den welken hy den Auteur is. Hy Schilderde alles naar de Natuur in een kamer waar in het ligt zeer hoog kwam in te vallen. Gelykerwys hy naauwkeurig zyn modellen gevolgt heeft, zo maakte hy alzo wel de gebreken naar, als de ſchoonheden, want hy had geen ander denkbeeld als de uitwerking van de Natuur die hy tegenwoordig had. Hy zeide dat de Schilderyen die niet naar het leven gedaan waren, voddery was, en de figuuren daar zy uit beſtonden ſlegs geſchildert Papier.

Zyn manier die nieuw was wierd van veele Schilders van zyn tyt gevolgt, en onder andere van Manfredo en Valentin. Men kan niet ontkennen dat deze manier van een wonderbaare waarheit is, en datze veel vermogen heeft op de oogen, zelfs van de allerverligſte

ver-

verſtanden. Zy heeft by naar de gantſze Schoole van de Caraccen naar zyn zeide getrokken, want zonder van Guercbin te ſpreeken, die haar nimmer heeft verlaten, Guido en Dominiquin hebben getragt die hen eigen te maken; maar de aardt van de tekening daar mede gepaart gaande, en de verkiezing van zyn ligt, altoos het zelfde in alle zoort van onderwerpen, deed hen den luſt daar van verliezen. Zyn konſtſtukken zyn in de Cabinetten van Europa verſpreit; verſcheiden zyn 'er in Romen en Napels: een is 'er by de Dominicanen van Antwerpen, dat Rubens noemde zyn Meeſter te zyn.

De verägting met dewelke hy ſprak van andere Schilders werken, maakte hem groote moeijelykheden boven al met Joſepin, die hy opentlyk beſchimpte. 't Gebeurde op zekeren dag dat de woorden tuſzen hen beide zo hoog liepen, dat Michel Angelo, door een geweldige gramſchap genoopt, den degen trok tegens zyn mededinger, dat het leven koſte aan een jongman Tomaſſin genaamt, die het houwdende met Joſepin hen wilde ſcheiden. Michel Angelo was naar deze daad gedrongen lyfberging te zoeken by den Marquis Juſtiniani, voor wien hy de ongelovigheit van Thomas en een Cupido Schilderde, dat twee verwonderlyke ſtukken zyn.

Juſtiniani verkreeg zyn pardon, dog deed aan hem een ſcherpe berisping over zyn verwoede haaſtigheit: maar Michel Angelo zig in vryheit ziende, kon zyn ziedende gal niet matigen, hy zogt Joſepin, en daagde hem tot een twegevegt. Deeze voerde hem te gemoet

 dat

dat hy Ridder was, en den degen niet als met zyns gelyk zou trekken. Caravaggio van dit antwoort geraakt begaf zig naar Malta, deed zyn kruistogten op zee, en ontfing de ordre van de Ridderſchap in de hoedanigheit van dienende broeder. 't was daar dat hy het Schildery maakte van Joannes onthoofding voor de kerk van Malta, en het Portret van den groot meeſter de Vignacourt, dat tegenwoordig in het Cabinet van den koning is.

Zynde in dezer voegen met de Maltezer ordre bekleet, nam hy de reis weder aan naar Romen, met voornemen om Joſepin te nootzaken met hem te vegten; maar een geweldige koorts kwam Joſepin te hulp, en benam Caravaggio het leven in 't jaar 1609.

Aanmerking over de werken van Michel Angelo da Caravaggio.

DE denkbeelden van dezen konſtenaar komen met zyn imborſt wel over een, zy waren zeer ongelyk, en nimmer verheven. Zyn ſchikkingen waren goet, zyn tekenkonſt van een ſlegten aardt, hy wiſt niet genoeg om wel te verkiezen, nog om de Natuur wel te verbeteren. Al zyn aandagt beſtede hy in het Coloriet, daar hy met gelukkige uitkomſt wonderen in gedaan heeft. De Locale Couleuren zyn by uitnementheit * onderzogt, en door een ſchoone kennis van 't ligt, gevoegt by een naauwkeurige verandering van Tinten den eenen in den anderen ſmeltende, zonder door 't Pinceel gemorſt of gemoort te zyn gelyk

* Recherchées,

lyk men zegt, heeft hy aan zyn werken een verwonderlyke waarheit weten by te zetten.

Zyn * ſtanden ſchynen zonder verkiezing. Zyn klederen zyn Natuurlyk, maar ſlegt geplooit, en de figuuren zyn met dat gewaat niet voorzien dat aan hen wel behoorlyk zoude zyn, aan hem is niet bekent geweeſt wat bevalligheit, of edelheit is: en zo het eenigzins gevonden word in zyn Schilderyen, 't is niet door verkiezing, of dat hy de Natuur aan zyn gedagten zoude onderworpen hebben; maar om dat dezelve Natuur daar hy aan was verſlaaft, zig aldus by geval aan hem vertoonde.

* Attitudes.

Nogtans heeft hy ſtukken met een genoegzaam groot getal Beelden geſchildert, die hy uitgevoert heeft met een uiterſte oplettentheit, en indien hem iets ontbroken heeft in eenig gedeelte van de konſt, kan men egter zeggen dat de Portraitten die hy gemaakt heeft onberispelyk zyn.

Zyn uitdrukkingen verdienen geen groote opmerking. Het ſchynt dat hy weinig of geen aandagt beſtede tot het bybrengen van aantrekkelykheit om zyn Schildery bevallig te vertonen, hy heeft niet gedagt als om zyn voorwerpen taſtelyk te maken. Dat hy ook gedaan heeft door een goet ligt en bruin, door een † uitmuntenden ſmaak van Couleur, door een geweldige kragt, door een aangename ſmelting, en door het allerzagſte Pinceel dat 'er ooit geweeſt is.

† Excellent Goût.

BARTHOLOMEO MANFREDI.

VAn Mantua, Discipel van Caravaggio, heeft zyn manier van zeer na by gevolgt. Zyn Schilderyen zyn meest alle onderwerpen van Speelders met kaarten of dobbelstenen: hy is jong gestorven.

GIUSEPPE RIBERA

Genaamt

SPANJOLET.

GEboortig van Valence in Spanje, Discipel van Caravaggio, Schilderde als zyn Meester op een sterke manier, en hegtte zig geheel aan de Natuur: maar zyn Pinceel was zo smeltende niet als die van Michel Angelo; Spanjolet had behagen om droevige en onaangename verbeeldingen te Schilderen. Zyn werken zyn door gantsch Europa verspreid. In Napels (alwaar hy een lang verblyf heeft gehad) zyn veele en schoone stukken van hem te zien.

AANHANGZEL

Des

VERTAALERS,

Getrokken uit

GIOVANNI PIETRO BELLORI.

BARTOLOMEO MANFREDI *Mantuano was geen eenvoudig naarvolger, maar als herschept in Caravaggio zyn Meester, en het schynt in het Schilderen dat hy met de oogen van hem de Natuur beschouwt heeft. Gebruikende dezelfde manier, en maakte donkere Tinten en schaduwen, maar met groter vlyt, en in helderheit ging hy hem te boven in de halve Beelden met dewelke hy zyn historie stukken Ordineerde, men ziet in Romen in het huis van de Heeren Verospi een stuk verbeeldende onzen Heer verdryvende de verkopers uit den Tempel, Natuurelyk zyn eenige hoofden onder andere een, die bevreest is zyn gelt te verliezen het met de handen vast houwd, en het andere stuk de dienstmaagt die met de vinger Petrus aan iemant aanwyst die met dobbelsteenen speelt. Manfredi heeft ook halve figuuren geschildert voor den Groot Hertog van Toscanen, en is in Romen gestorven geen eenig konstwerk in het openbaar naargelaten hebbende.*

CARLO SARRACINO VENETIANO *voegde zig in Romen geheel naar Caravaggio, maar*

*maakte minder Tinten: zyn beste werken zyn in Santo Adriano, het Schildery van S. Raimondo. Carlo had behagen om in zyn Ordinantien in te voeren * Gelubden, kaalkoppen zonder hair en baart, hy volgden den Meester niet alleen naar in het Schilderen, maar ook in andere dingen, en om dat Caravaggio in zyn leven een zwarten hont hadde, genaamt Barbone, geleert om aardigheden te doen, ook een diergelyke gevonden hebbende, noemde dien Barbóne en bragt hem in alle gezelschappen mede.*

* Eunuchi.

GIUZEPPE RIBERA VALENTIANO *bygenaamt Spagnoletto had den aart van Caravaggio aangenomen om het leven en de Natuur te volgen, Schilderende doorgaans halve figuuren. Zig tot Napels neêrgeslagen hebbende rees zyn geluk en maakte veel Schilderyen voor den onder koning, die dezelve naar Spanjen zond, waar door hy Ryk wierd, levende als een groot edelman in deze stad, hebbende zyn wooning met zyn huisgezin in het Paleis. In San Martino Schilderde hy de Propheten en Oudvaders in Olyverv, en in den Altaar van de Sacrestie het Tafereel van Maria Hemelvaart. Hy wilde nimmer Domeniquin voor Schilder erkennen, en door zyn gezag by den Onderkoning veroorzaakte hy aan hem veel moeijelykheden, zeggende dat hy niet wist te Schilderen. Naar de doot van Domeniquin, volvoerde hy het groote stuk in de Capelle del Tesoro, met het wonderwerk van Sant Januarius; van zyn hand zyn eenige Printen geëtst, S. Jeronimus, de Marteling van S. Bartholomeus, en een Bachanaal, door dewelke ligtelyk zyn begaaftheit en wetenschap te kennen is.*

VA-

VALENTIN *geboortig van Brie een ſtedeken niet verre van Parys afgelegen, kwam te Romen, en volgde den ſtyl van Caravaggio met een wakkere handeling, en kragtige Tinten. Hy vorderde meêr als de andere Natuur Schilders in de ſchikking van de figuuren, en ſtelde grote vlyt in 't werk in zyn Schilderen; hy was genegen tot onderwerpen verbeeldende Speelders, Zangers, en Heidinnen. Aangaande de Hiſtorien, onder het Pausſchap van Urbanus VIII. Schilderde hy een van de kleine ſtukken in 't Vaticaan met de Marteling van Sante Proces-ſo en Martiniano, en andere goede figuuren.*

VI. BOEK.

Het Leven der Hoogduitſſe en Nederlantsſe Schilders.

HUIBERT EN JAN VAN EYK.

BROEDERS, geboortig van Maaſeik aan de Maaze, zyn geweeſt de eerſte die iets gemaakt hebben dat aanmerking waardig is: daarom moeten zy gehouwden worden als de grontleggers van de Nederlantſſe School. Huibert was de oudtſte, en Jan die zyn Diſcipel was, arbeide zo onvermoeït in deze konſt, dat hy haaſt hem gelyk wierd.

Zy hadden alle beide Geeſt en vernuft, en een volkomen overeenkomſt in het Schilderen,

ſen ; en zy maakten zig beroemt door hunne werken. Zy Schilderden verſcheide dingen voor Philips de Goede, Hertog van Bourgondien. Het Tafereel dat zy lieden in de ſtadt Gent voor de St. Jans Kerk Schilderden verwekte een algemeene verwondering aan 't volk, Philips de eerſte koning van Spanje het Orgineel niet magtig hebbende kunnen worden, liet het Copyeeren en bragt het naar Spanje. Het onderwerp is uit den Apocalypzes, daar de Ouderlingen het Lam aanbidden. Dit Tafereel word nog hedendaags met verwondering gezien: het is als vers geſchildert, om dat men zo veel zorg gehad heeft om het wel te behouwden; het is bedekt, en niet te zien als op Feeſtdagen, of op het verzoek van eenig Groot Heer.

Na de doot van Huibert, welk voorviel in 't jaar 1426. begaf Jan zyn broeder zig naar Brugge. Waar door hy in 't vervolg den naam heeft gekreegen van Jan van Brugge. Hy is 't geweeſt die zoekende Vernis te maken om meêr kragt aan zyn werken te geven, bevond dat de Lynoly gemengt met de Verwen van een genoegzame uitwerking was, zonder nootzakelykheit van eenige Vernis. 't Is aan hem dat de Schilderkonſt haar Volmaaktheit is verſchuldigt, daar zy zedert door het middel van deze nieuwe vinding toe gekomen is. Aldus de konſtwerken van Jan van Brugge in ſchoonheit toegenomen hebbende, verſpreiden hen in de zalen der Grooten.

Het Tafereel dat hy aan Alphonſus koning van Napels zond, was oorzaak dat het geheim van 't Oly Schilderen in Italien kwam, gelyk

wy

wy hebben doen zien in het leven van Antonio van Messina. Jan van Eyk was niet alleen in agting om zyn konst, maar ook om zyn verstant en oordeel. Invoegen dat de Hertog van Bourgondien hem een plaats gaf in zyn Raad, hy overleed te Brugge en wierd in de kerk van St. Donaat begraven. Hy had een zuster Margereta die weigerde te trouwen om met meerder vryheit de Schilderkonst te oeffenen dewelke zy vieriglyk beminde.

ALBERT DUUR

HEeft dat met Raphaël gemeen gehad dat hy op een goeden vrydag gebooren wiert tot Neurenberg, in 't jaar 1471. zyn Vader ook Albert genaamt was een voornaam Goudsmit, van wien onze Albert in den zelfden tyt het Goudsmeden en Plaatsnyden leerde. Met zyn vyftiende jaar stelde hy zig onder het onderwys van Michel Wolgemut, bekwaam Schilder van Neurenberg. Waar omtrent van Mander niet wel is onderregt geweest, die hem Discipel maakt van Marten Schoon, het is waar dat Albert wenschte by dezen Meester te zyn, maar de doodt van Marten Schoon gaf hem den tyt niet om zyn voornemen uit te voeren.

Naar dat hy drie jaaren by dezen Meester hadde doorgebragt, bestede hy nog vier jaren met reizen in Duitslandt naar Nederlandt en naar Venetien, op zyn wederkomst trouwde hy op zyn drieëntwintigste jaar. 't was omtrent in deezen tyt dat hy op zyn manier eenige Printen in het ligt gaf. Hy Graveerde de drie be-

bevalligheden, en de Dootshoofden met andere beenderen, een helle met duivelze ſpokeryen in de manier van Iſrael van Mentz; boven de drie Vrouwen is een Globe op dewelk men deze drie letteren ziet O. G. H. die in het Hoogduits willen zeggen O Gott Hute! *o God behoet ons van Toveryen.* Hy heeft als doen zesëntwintig jaren gehad, want het was in 't jaar 1497. hebbende aldus zyn geeſt in 't werk geſtelt gaf hy zig geheel over aan de oeffening van de tekenkonſt en wierd daar in zo bekwaam, dat hy voor regelmaat diende voor zyn Tytgenoten, en dat verſcheide Italianen zelfs een groot voordeel uit zyne Printen trokken, dat zy lieden ook naderhant nog gedaan hebben; maar bedekter en met meêr behendigheit.

Hy was zorgvuldig om op al zyn platen het Jaartal te ſtellen wanneer zy geſneden zyn, dat een zaak is daar de Liefhebbers rede toe hebben om zulks te pryzen, want zy kunnen daar door oordelen in wat tyt hy dezelve gemaakt heeft. In de groote Paſſie van onzen Heilant heeft hy het Avontmaal verbeeld volgens het gevoelen van Æcolampadius: de Melancolie is zyn allerbeſte Meeſterſtuk, ende dingen, die daar by geordineert zyn, ſtrekken tot bewys van de bekwaamheit van Albert, zyn Lievvrouwen zyn ook van een zonderlinge ſchoonheit.

Albert ſtelde ook het Jaartal op zyn Schilderyen wanneerze geſchildert waren, Sandrart, die 'er meêr als iemant gezien heeft, heeft 'er geene aangemerkt voor het jaar 1504. dat zoude willen te kennen geven dat Albert

voor

voor zyn drieëndertig jaaren niets bezonders gedaan heeft.

De Keizer Maximiliaan gaf aan Albert tot een wapen van de Schilderkonst drie Schilden twee neffens den ander, en een onder.

De agting van als een eerelyk Man te leven, zyn goet verstant, en zyn Natuurlyke welsprekentheit deed hem tot een lid van den Raad verkiezen van de stadt Neurenberg, zyn vernuft, zo algemeen, was gestadig werkzaam om het wel-zyn van 't gemeene-best en dat van zyn huis te betragten, hy was naarstig, en van zagtmoedigen imborst, en in een staat om gerust te kunnen leven, indien zyn vrouw niet van een tegengestelden aardt waar geweest; zo boos en onvergenoegt, dat, al schoon zy geen kinderen ,en een aanzienelyke Fortuin gemaakt had, zy hem dag en nagt plaagde om hun goet te vermeerderen; dat hem dwong om zig van haar af te scheiden en een reize te doen naar de Nederlanden, alwaar hy groote vrindschap met Lucas van Leyden maakte; de ongerustheit van deze vrouw, haar tranen, en haar beloften om in het toekomende beter te leven, verpligten de vrinden van Albert, om hem de goede geschiktheden daar zy in was over te schryven. Hy liet zig overreden en kwam weder, maar het was haar onmoogelyk haar belofte te houwden en niet tegenstaande de voorzigtigheit en goetheit van haar man, zo handelde zy hem als van te vooren, en deed hem sterven van ongeneugte in zyn zevenenvyftigste jaar Ao 1528.

Albert heeft zelfs het leven van zyn Vader beschreeven in 't jaar 1524. Sandrart voegt

het agter dat van den zoon, Albert heeft het meerendeel van de dingen beschreeven die van hem verhaalt worden. Hy spreekt met zeer nederige opregtheit van de moeite die zyn Vader hadde om in zyn beroep te konnen leven, en de ellende daar hy zelfs in geweest is in zyn jonkheit. Dat het wonderlykste in zyn leven is, is dat hy met zo veel naarstigheit zo een groot getal van werken gemaakt heeft, in bezwaarlyke tyden en getrouwt met zo een ongemakkelyk wyf. Hy heeft geschreeven van de Geometrie, van de perspective, de Vestingbouwkonst en de proportie van de menschelyke lighamen. Verscheide Auteuren spreken van hem met lof, onder andere Erasmus, en Vasari.

Aanmerkingen over de werken van Albert Duurer.

WY hebben niemant gehad die in de konsten zo een algemeen en wydluftig verstant heeft doen blyken als Albert Duur. Na hen byna alle beproeft en eenigen tyt geoeffent te hebben, bepaalde hy zig ten laatsten aan de Schilderkonst en het Plaatsnyden. Hoewel dat de tyt dien hy aan de eene en de andere bestede zyn aandagt verdeelde en de deugd van zyn werken verzwakte, des niet tegenstaande heeft hy die alle beide tot zodanig een Volmaaktheit gebragt, dat men nog in de een nog de andere grooter naauwkeurigheit of vastheit kan wenssen, als die geene die hy gehad heeft. Maar gelykerwys het voorbeeld en de

eerste

eerste dingen die in de beginzelen hen aan de oogen komen aan te bieden, als men zig aan een beroep overgeeft, de verkiezing bepalen, en zeekeren zwier aan de gedagten doen nemen: ontbrak het dien aangaande aan Albert niet om de zyne in schooner dag te stellen, als datze bestiert waren geweest, of door een goede onderwyzing, of door het gezigt van de werken der Antieken. Zyn Geest was overvloedig, zyn Ordinantien groot, en in weêrwil van den Gottiekzen trant die in zyn tyt de overhand hadde, waren zyn konstwerken een bron, daar niet alleen de Schilders van zyn land, maar verscheide onder de Italianen dikwils genoeg uitgeput hebben.

Hy was vast in zyn uitvoering; hy deed dat hy wilde doen, en de nettigheit gevoegt by de naauwkeurigheit, die hy aan zyn werken te koste leide, zyn een bewys dat hy volmaakt de grondregels bezat die by hem gelegt, en die inzonderheit op de tekenkonst betrekkelyk waren; nogtans is het te verwonderen, dat na zulke een uitnemende moeite genomen om het zamenstel van 't menschelyk lighaam te kennen, en een schoone proportie gevonden te hebben, onder alle de geene die hy in 't ligt heeft gegeven, hy zig zo weinig daar van gedient heeft in zyn werken; want, uitgenomen zyn Liefvrouwen en deugden die de Triomf van den Keizer Maximiliaan verzellen, is alles wat hy gemaakt heeft van een aardt van tekenen die ellendig is, hy heeft zig ten eenemaal aan de Natuur verslaaft, volgens het denkbeeld dat hy van haar hadde, en wel verre van de schoonheden te verheffen ende bevalligheden te on-

derzocken, heeft hy zelden de ſchoone delen naargevolgt, die by geval hen dikwils genoeg laten zien, gelukkiger verkiezing heeft hy in de Landſchappen waargenomen, men vint 'er onder die hy gemaakt heeft die iets ongemeens en aangenaams hebben.

Zomma zyne werken, die in zyn tyt en in zyn land het meeſte geägt waren, verdienen hedendaags niet dat men wydlopiger verhaal van deszelfs konſt doet: want om een eenige goede party daar in te vinden zo moet men veel ſlegte dingen onder het oog brengen. Egter kan men niet geheel ontkennen, dat Albert verſtandig in de tekenkonſt is geweeſt, en dat de nieuwigheit van zyn Printen hem over al veel agting heeft doen verkrygen,'twelk Vaſari van hem heeft doen zeggen, dat, *indien deze man, van zo een zeldzaam vernuft, zo naauwkeurig, en Univerzeel, Toſcanen had voor Vaderlant gehad in plaats van Duitsland, en dat hy naar de ſchoone dingen die men in Romen ziet hadde mogen Studeren, gelyk wy lieden gedaan hebben; hy zoude mogelyk de beſte Schilder van Italien geweeſt zyn, dewyle hy grooter geeſt als iemant zyner Lantsgenoten gehad heeft.*

GEORGE PENS

VAn Neurenburg heeft veel naar de werken van Raphaël geſtudeert, en de Schilderkonſt gevoegt by het Plaatſnyden. Marc Antoon heeft zig van hem bedient in de platen die hy in het ligt gegeven heeft; zynde weder in zyn land gekeert, heeft hy verſcheide din gen van zyn Inventie geſneden, die zo veele proe-

proeven van de ſchoonheit zynes vernufts en bekwaamheit zyn, hy merkte zyn Naam met deze twee letteren aldus geſchikt P/G.

PETER CANDIDI

VAn Munchen was een bekwaam man, hy heeft by naar het gantſe Paleis geſchildert van Maximiliaan Hertog van Beyeren, in welkers dienſt hy was. 't Is van hem dat de Heremiten van Beyeren getekent zyn, door Raphaël en Jan Sadeler in 't koper gebragt, alzo wel als verſcheide andere dingen van zyn tekenkonſt. Men ziet ook nog van hem de vier Doctoren van de kerk. Geſneden door Gilles Sadeler.

In denzelfden tyt leefde Mattheus Grunewalt, als doen zeer in aanzien, die Schilderde in de manier van Albert.

CORNELIS ENGELBREGTS

VAn Leiden, leefde ook in den zelfden tyt, men ziet van hem heele goede dingen in Leiden en Uitregt, hy heeft twee zoonen gehad die zyn manier van naarby gevolgt hebben, Cornelis Corneliſſen en Lucas Corneliſſen. Deeze om den ellendigen ſtaat daar de Schilderkonſt in was, word kok. Maar door zyn genegenheit gedrongen, hernam hy zyn eerſte beroep, en wierd een bekwaam Schilder. Hy ging over naar Engelant alwaar de Koning Henrik de VIII. hem werk gaf om

zyn konst Pinceel te oeffenen en wiens genegenheit hy won.

BERNARD VAN ORLAY

VAn Brussel was in dienst van Margareta Governante van de Nederlanden, voor de welke hy veel Schilderde, als mede verscheide stukken voor de kerken van zyn lant. Wanneer hy een Tafereel van aangelegenheit te maken hadde, beleide hy eerst het Paneel met Bladgout en Schilderde daar over heen, dat zyn Couleuren helder heeft behouwden en op zekere plaatszen meêr luister bygezet, byzonder in een hemelsse klaarheit, zulks als hy geschildert heeft in het Schildery van het algemeen oordeel dat in Antwerpen is, in de Capelle van de Aalmoessenier. Hy heeft menigvuldig veel tekeningen tot Tapyten gemaakt voor den Keizer Karel den V. en hy had het voornaamste opzigt over de Tapyten die de Paus en andere Vorsten van dien tyt, naar de tekeningen van Raphaël, lieten maken, wiens Discipel hy geweest was.

MICHIEL COXIS

VAn Mechelen leerde de beginzelen van zyn konst, onder Bernard van Orlay, daar na, vertrok hy naar Italien daar hy Discipel wierd van Raphaël, van wiens gedagten hy zig doorgaans bediende om zyn Schilderyen te maken: want hy had moeite om iets uit zig zelf voort te brengen; hy tekende en Coloreerde naar den smaak en manier van Raphaël; zynde weder in

in Vlaanderen gekeert, had hy de beſtiering van de Tapytzeryen, die als doen op de tekeningen van Raphaël gemaakt wierden. Hy overleed tot Antwerpen in 't jaar 1592. in den ouderdom van vyfentnegentig jaren.

LUCAS VAN LEYDEN

LEerde van zyn Vader: maar de Natuur had hem albereids voorzien van zo veel voordelige bekwaamheden, dat hy al begon te Plaatſnyden in den ouderdom van negen jaren, en met zyn veertiende heeft hy Plaaten geſneden te aanmerkelyker om hun getal, als om de fraeiheit van 't werk dat daar in gevonden wiert. Zyn Pinceelkonſt was gepaart met het Graveer yzer, het een en 't ander was met wonderbare vlyt en nettigheit uitgevoert. Hy had een kragtigen luſt tot de oeffening van zyn beroep, en zo de tyt, dien hy doorgebragt heeft om in zyn land de Natuur te onderzoeken, beſteed hadde geweeſt in de beſchouwing van het Antiek., zoude men van hem konnen zeggen 't geene men in diergelyke gelegenheit van Albert Duur gezegt heeft, dat zyne konſt werken den roem van alle de eeuwen zoude gehad hebben. Hy was koſtelyk in zyn verteering en kledederen.

Daar is tuſſen Lucas en Albert een onderhouwding van opregte vriendſchap geweeſt, en een * Naaryver zonder nyt: invoegen dat als Albert een plaat in 't ligt gaf, Lucas een andere openbaar maakte; terwyle datze de oordelen daar over aan het gemeen verbleven, en den lof daar van den een aan den andere toewee-

* Emulation ſans jalouſie.

weezen. Deze vriendſchap vermeerderde veel in hunne by eenkomſt, wanneer Albert een reize door Hollant deede.

't was eenigen tyt daar na dat Lucas ondernam een reisje te doen om de Schilders van Zeelant en Brabant te bezoeken: maar behalven dat hy veel verteerde om aan zyn grootmoedigheit te voldoen, koſte het hem zyn gezontheit en leven; want men wil dat in een onthaal, 't welk men hem tot Vliſſingen gaf, hy door de nydigheit van iemant van zyn konſt vergeeven wierd. Zynde weder naar huis gekeert, bragt hy zes jaren doof met een kwynend leven, en by naar altoos leggende. 't Grootſte verdriet dat hy hadde in dezen ſtaat van zwakheit, was dat hy niet konde werken naar zyn luſt: maar hy had zo veel liefde tot de konſt, dat, in weêrwil van zyn kwaal, hy zig niet onthouden konde om op zyn bedde te werken; en als men hem voorhield dat deze vlyt zyn doot verhaaſten zoude: *wel aan*, zeide hy, *ik wil dat myn bed my een bed van eer zy.* Hy overleed in zyn negenëndartigſte jaar Ao. 1533. het is niet geheel buiten waarſchynelykheit dat het waare vergift daar aan hy geſtorven is, de al te groote naarſtigheit geweeſt zy in een al te tedere jeugt, wanneer de Natuur de beſte gronden van de gezontheit gelegt zoude hebben, indien zy daar van niet afgetrokken waare geweeſt.

QUIN-

QUINTIN MESSIS

Gezegt

De Smit van Antwerpen.

NA dat hy by naar twintig jaren het Smits Ambagt gehanteert hadde, viel hy in een kwynende ziekte, die hem niet toeliet zo veel te werken dat hy zyn kost kon winnen, hy keerde dan weder tot zyn Moeder om daar zyn onderhouwt te vinden: maar zy was zo oud en arm dat zy zelfs veel moeite had om te bestaan. In dezen tyt wierd hy eens van een van zyn bekenden bezogt, die hem by geval een beeldeken liet zien dat hy van een Monnik gekregen had, op het gezigt van dit Printje beving hem een geweldigen lust om het naar te maken, dit gedaan hebbende met eenig genoegen kwam hem in de gedagten om Schilder te worden. Hy volgde deze overhellende neiging, en zig vindende in de Schilderkonst als in zyn Element, genas hy van zyn ziekte. De liefde die hy had voor een Schilders Dogter, die zeer schoon was, en die ten zelven tyt van een bekwamer Schilder, als hy. bemint wierd, was een magtige prikkel om hem te doen Studeren, en vlytig naar te tragten alles wat helpen konde om te overtreffen, en om zyn mede vryer den kans af te zien.

Anderen vertellen deze Historie anders, en willen dat de liefde hem den hamer uit de hand nam om het Pinceel in de plaats te stellen, en dit is het gemeenste gevoelen; 't is aldus dat

zyn Graffchrift vermelt, en op dien voet ziet men eenige gedigten. Men vind veel van zyn Schilderyen tot Antwerpen, onder andere een afneming van 't kruis in de Liefvrouwe kerk. Hy Schilderde doorgaans niet als halve figuuren en Portretten. Zyne konstwerken zyn daarom ligt om te vervoeren geweest, en allerwegen verspreit in de Cabinetten van Europa. Zyn manier, die niets gemeens hadde met die van de andere Schilders, was zeer net uitgevoert, en kragtig van Couleuren. Hy leefde heel lang, en storf in 't jaar 1529.

JAN VAN CALKER

GEboortig van de stadt Calker in 't Hertogdom Cleef, is een uitmuntent man geweest: maar een haastige doot heeft hem den tyt niet gegeeven om zig aan de waereldt te vertonen. In het jaar 1536. geraakte hy by Titiaan, daar hy zo toenam in de konst, dat veele van zyn Schilderyen en tekeningen met de Pen van de hand van dezen Discipel, als of dezelve van Titiaan gehandelt, de gaauwste kenders daar door nog dagelyks bedroogen worden. Van Venetien vertrok hy naar Romen, van waar hy, na zig de manier van Raphaël eigen gemaakt te hebben, verder naar Napels ging, daar de doot hem overviel in 't jaar 1546. 't is van hem dat de Anatomie Beelden in het boek van Vésalius getekent zyn, en de Afbeeldzels der Schilders die aan het hooft van hunne levens staan, welke Vasari beschreven heeft. Dit alleen zoude genoeg zyn om zyn lof onsterffelyk te maken. Hy heeft onder

der andere geſchildert een geboorte met Engelen vergezelt, waar in het ligt alleen van het kindeken komt· dit konſtſtuk is verwonderlyk: Rubens, die daar bezitter van geweeſt is, heeft het tot zyn doot toe willen bewaren, uit wiens boedel het Sandrart gekogt heeft, en het zelve weder verkogt aan den Keizer Ferdinand, die veel werk daar van maakte.

PIETER KOEK

WAs van Aalſt, en Diſcipel van Bernard van Orlay, die by Raphaël geleert had. Hy ging naar Romen, alwaar hy door de geſchikheit, die in hem was om zyn voordeel uit de fraeije dingen te trekken, een goede manier, en door de oeffening een groote vaſtigheit in de tekenkonſt magtig wiert, zynde weder in zyn land gekeert, nam hy op hem het opzigt over eenige Tapyten die gemaakt zoude werden naar de tekeningen van Raphaël: en zig ziende zonder vrouw nog kinderen, naar twee jaren getrouwt geweeſt te zyn, liet hy zig overreden door eenige Kooplieden van Bruſſel, die hem inwikkelde om met hen een reis te doen naar Conſtantinopolen: maar in dat land niets te doen vindende als tekeningen tot Tapyten, ter oorzaak dat de Godsdienſt der Turken niet toelaat Beelden te Schilderen. Hield hy zig bezig om voor zyn zelven te tekenen het gezigt en de omleggende Landſtreek van Conſtantinopolen, en de levenswyze der Turken, waar van hy ons Printen in hout geſneden heeft naargelaten, die alleen van zyn ver-

dienſte

dienste konnen doen oordelen. In dit werk heeft hy zyn Afbeeldzel gemaakt onder de gedaante van een Turk, die met de vinger naar een anderen Turk wyst die een piek in de vuist heeft. Naar zyn reis van Constantinopolen sloeg hy zig tot Antwerpen neder, daar hy veel stukken Schilderde voor Keizer Karel den Vyfden, op het einde van zyn leven schreef hy van de Beeldhouwery, van de Geometrie, en de Perspective, en hy heeft Vitruvius en Serlio vertaalt; want hy was een groot Architect. Hy is gestorven in 't jaar 1550.

ALBERT ALDEGRAAF,

VAn het stedeken Zoest in Westphalen, alwaar hy in de kerk van die plaats verscheide dingen geschildert heeft, en onder andere een geboorte verwonderens waardig. Weinig dingen heeft hy elders gedaan, zig veeltyts bezig houwdende met Plaatsnyden, gelyk men aan 't groot getal van zyn Printen kan zien, door dewelke men kan oordelen dat hy zuiver in zyn tekening was, en * bevallig in de uitdrukkingen, gebooren om een groot Schilder te zyn, indien hy Italien gezien had.

* Gracieux.

JAN DE MABUSE,

GEboortig van een stedeken in Hongaryen, Mabuse geheten, was tytgenoot van Lucas van Leyden, na dat hy in zyn jonkheit veel geploegt, Italien en andere Landen doorreist hadde, kwam hy in Vlaanderen, daar hy de

de eerſte manier op de baan bragt om geſchiedeniſſen te ordineeren, en om naakte figuuren daar in te pas te brengen, dat als doen nog van niemant was in het werk geſtelt. Men ziet verſcheide dingen van zyn konſt in de Nederlanden en in Engelant. Hy was wys en zeer arbeidzaam in zyn jeugt, maar in 't vervolg gaf hy zig te veel aan den wyn over.

Hy is langen tyt in dienſt van den Marquis vander Veer geweeſt, die verwittigt zynde dat de Keizer Karel de Vyfde zyn verblyf ten zynen huize zoude komen nemen, wilde, om hem met luiſter te ontfangen, dat alle zyn huisgenoten in 't wit Damaſt waren uitgedoſt, en Mabuſe gelyk de andere. Mabuſe in plaats van zig de maat te laten nemen om voor hem een zeker ſlag van een Tabbert te doen maken, met den welken hy voor den dag moeſt komen, volgens het overleg dat men genomen hadde, begeerde dat men aan hem de ſtoffe ter hand ſtelde, onder voorwendzel van een vreemde kleding en opſchik in zyn Geeſt beworpen te hebben: maar 't was in der daad om het te verkopen, en het gelt in de Herberg te brengen, gelyk hy deed; want weetende dat de Keizer by den avont verwagt wiert, oordeelde hy zig ligt uit deeze zaak te konnen redden. Wanneer de dag van 's Keizers aankomſt naderde, Mabuſe, in plaats van het kleet, lymde wit Papier te zamen, Schilderende daar op een Damaſt met groote bloemen, maakte zyn Tabbert zelf, en volgde aldus den trein, men plaatſte hem tuſſen een Poëet en een Muſicant, die desgelyks huisgenoten waren van den Marquis.

De

De Keizer vond deze inhaling zo aardig, die by het ligt van toortſſen geſchiet was, dat hy dezelve nog eens den volgenden dag met meerder opmerking wilde zien, hy plaatſte zig ten dien einde aan een venſter, en de Marquis by hem, en wanneer Mabuſe in het midden van zyne twee medgezellen voorby ging viel het oog van den Keizer op het gewaat van den Schilder, zeggende dat hy nimmer een Damaſt van zodanig een luiſter gezien had. De Marquis liet hem komen en de ſchalkheit ontdekt zynde deed de Keizer hartelyk laghen, maar de Marquis in gramſchap ontſteken, om dat hy oorzaak gegeven had dat men zeggen zoude dat in plaats van aan den Keizer eer te bewyzen, zyn volk met Papiere klederen pronkte, liet hem gevangen zetten, daar hy lang genoeg huisveſte: en egter niet naliet zyn konſt in de gevangenis te oeffenen en een meenigte fraaije tekeningen te maken. Hy ſtorf in het jaar 1562.

JAN SCHOREL.

WAs van een dorp naar by Alkmaar in Hollant, hy is Diſcipel geweeſt van Mabuſe, en heeft ook eenigen tyt by Albert Duur geweeſt, naar veelmaal in Duitslant gereiſt te hebben, geraakte hy in kennis en vrindſchap by een Monnik, Liefhebber van de Schilderkonſt die naar Jeruzalem ging en hem bekoorde om nevens hem deze reis te doen. Hy tekende in Jeruzalem en op de oevers der Jordaane, als op andere plaatſſen die door de tegenwoordigheit van JESUS CHRISTUS waren ge-

geheiligt geweest, alles wat dat Godsvrugt en nieuwsgierigheit konde gaande maken. Nuttig heeft hy zig van deze tekeningen bedient in de ſtukken die hy zedert geſchildert heeft. Op zyn wederkomſt hield hy zig eenigen tyt op tot Venetien, en van daar naar Romen, alwaar hy tekende naar Raphaël en Michel Angelo, en het Beeldwerk der Antieken en de puinhopen van de Aloude Gebouwen. Paus Adriaan de VI. die als doen den ſtoel van S. Peter beklom, gaf aan hem het opzigt over al de werken die tot verbeetering van 't Vaticaan gemaakt wierden: maar na de doot van Adriaan, die het Pausſchap niet langer als een jaar en agt maanden beklede, keerde hy naar de Nederlanden, en ſloeg zig tot Uitregt neder daar hy veel heeft geſchildert. Zyn te rug reis nam hy door Vrankryk, daar de begeerte tot een geruſt leven hem weigeren deed de aanbieding van Koning Franciſcus den eerſten om hem in zyn dienſt te nemen. Hy was begaaft met verſcheide deugden en wetenſchappen: als zynde Muſicant, Poëet en Redenaar, hy verſtont de Latynze, Francoiſe, Italiaanze en Hoogduitze talen. Zyn aangename omgang, by zo veel brave hoedanigheden gevoegt, maakte hem bemint by alle de genen die hem kenden, hy overleed in 't jaar 1562. oud zevenënzeſtig jaren. Twee jaren voor zyn doot heeft Antonio Moor, zyn Diſcipel, zyn Portret geſchildert.

LAM-

LAMBERT LOMBARDUS.

VAn Luyk, tragtte met alle mogelyke vlyt in zyn beroep te vorderen, hy Studeerde met groote opmerking naar de Antieken, en was de eerste die in zyn land een anderen konstregel, verre van dien Barbaarzen en Gottiekzen aart, (die als doen regeerde) invoerde. Hy rigte een zoort van een Academie op, en zyne Discipelen waren onder de andere Hubert Goltzius, Frans Florus, en Willem Kay. Men ziet eenige Printen naar zyne werken gemaakt, die van zyn smaak doen oordelen; Sandrart houwd staande nevens eenige anderen dat Suavius en Lombardus niet als de zelfde Perzoon is; hy zegt dat Lombardus in zyn jonkheit zig noemen liet Lambert Suterman, dat in het Hoogduits betekent zagt of zoet, en dat hy by vervolg dezen bynaam heeft willen uitdrukken door het Latyns woort *Suavius*, en dat op dezen gront hy zyn Printen aldus gemerkt heeft, *L. Suavius Inventor*: hy voegt daar by dat van Mander zig bedriegt, makende van Suavius en Lombardus twee Meesters; ik laat het aan het oordeel van de Liefhebbers door de vergelyking van de Printen, met deze twee namen getekent, dat Sandrart toeschryft aan een zelfden man in byzonderen tyt.

Dominicus Lampsonius Geheimschryver van den Bisschop van Luyk, genoeg om zyn geleertheit bekent, heeft het leven van Lombardus in geschrift gestelt om dat hy zyn hartvriendt was geweest.

De-

Dezelfde Lampſonius heeft vaerzen gemaakt tot lof van Lucas Gaſſel, heel goet Landſchap Schilder van zyn tyt, maar luy, die geleeft heeft tot Bruſſel en daar geſtorven is.

HANS HOLBEIN.

WAs de zoon van Jan Holbein tamelyk Schilder, die Augsburg zyn geboorte plaats verliet, daar hy langen tyt geſchildert had, om zig tot Bazel neder te ſlaan: 't is in deze laatſte ſtadt dat onze Holbein gebooren wierdt in 't jaar 1498. hy leerde by zyn Vader, met een uitnemende vlyt, wat dat de Schilderkonſt aan belangde: maar zyn overvliegent verſtant verhefte hem wel haaſt boven zyn Meeſter, en deed hem in 't vervolg werken voor den dag brengen van grooten aart en kragt. Hy heeft tot Baſel op het Raadhuis van die ſtadt een Tafereel gemaakt van agt verdelingen, verbeeldende zo veele onderwerpen van het Lyden onzes Heeren; en op de Vismart heeft hy geſchildert een Boere dans en een dans van doden, deze twee werken zyn in hout geſneden.

Erasmus, wiens afbeeldzel hy verſcheide malen geſchildert hadde, en die een was van zyn goede vrinden, wel oordelende dat Switzerlant het geweſt niet was om aan de konſt van Holbein regt te doen, ſtelde hem voor naar Engelandt te gaan, beloofde voor hem den weg te baanen, om van den Koning wel ontfangen te worden, door middel van Thomas Morus; Holbein nam zo veel te gewil-

ger dit aan om dat hy van een boos wyf geplaagt wiert die de ruſt van zyn leven verſtoorde. Hy Schilderde in Engelant een groot getal overtreffelyke Conterfeytzels, onder andere dat van Koning Henrik den VIII. en zyne kinderen, Maria, Eduard, en Elizabeth; hy heeft in verſcheide plaatſen Hiſtorie ſtukken geſchildert, inzonderheit twee daar een groot gewoel in is, het eene is de Triomf van de Rykdom, en het andere den ſtaat van de Armoede. Frederik Zucharo, die door den Koning van Engelant uit Italien wiert ontboden, was by uitnemenheit verbaaſt op het gezigt van de werken van Holbein, en zeide datze nog voor Raphaël nog voor Titiaan behoefden te wyken. Holbein Schilderde alles in alle manieren even goet, in Freſco, Waterverv, in Oly, en Miniatuur, en op een zeer gemakkelyke manier tekende hy met de Pen, of Crion ongemeen veel tekeningen.

Hem gebeurde in Engelant een geval, dat zonder de beſcherming van den Koning, zyn ondergang geweeſt zoude zyn. Op het gerugt van de vermaartheit van Holbein, kwam een Graaf van den eerſten rang om hem te zien: maar dewyl hy bezig was om een figuur 't zy Man of Vrouw naar het leven te Schilderen, deed hy hem bidden tot aan een anderen dag uit te ſtellen de eere die hy hem wilde aandoen. De Graaf dit hoog opnemende drong met gewelt de trappen op, op het opperſt van dewelke hy Holbein vond, die zwellende van gramſchap hem zo raauwelyk te rug ſtiet, dat hy hals over kop van boven nederwaarts tuimelde, en hem ellendig bezeerde, het gezigt

van

van dit Schouwſpel trok veel volk derwaarts, en de lieden van 't gevolg des Graven oplopende en verwoet, wilde de belediging wreeken die hunnen Meeſter was aangedaan; maar Holbein naar zyn deur bebolwerkt te hebben had den tyd om over het dak van 't huis te ontkomen, en den Koning het eerſte te verwittigen, van het geene dat hem gebeurt was. Zyn Majeſteit beloofde hem zyn beſcherming; de Graaf kwam eenigen tyt daar na om zig te vertonen heel gekneuſt van zyn quetſſuuren: maar de Koning verboot hem van iets tegens Holbein te ondernemen. Deze Schilder ſtorf aan de Peſt tot Londen in 't jaar 1554. in den ouderdom van zesënvyftig jaren. Het is te verwonderen dat een Man in Switzerlant gebooren, die Italien nimmer had gezien, zo een goeden ſmaak en een ſchoon vernuft by zyn konſt gehad heeft, en nog alzo aanmerkelyk dat Holbein met de linkerhandt Schilderde, gelyk als deed den ouden Romeinzen Schilder Turpilius, Sandrart verhaalt, dat Rubens komende tot Uitregt Honthorſt bezoeken, en zyn weg vervolgende naar Amſterdam, dat hy van verſcheide Schilders vergezelſchapt wiert, onder dewelke Sandrart was, en dewyl men geduurende den weg van de werken der beroemde Meeſters ſprak, en dat men op Holbein viel, wiert hy ten hoogſten van Rubens geprezen, radende wel agt te geven op den doden dans van dezen Schilder, zeggende dat hy veel voordeel daar uitgetrokken had, alzo wel als uit de Printen in hout geſneden van Stimmer; en dat hy, te weten Rubens, veel naar deze dingen in zyn jonkheit getekent hadde.

de. Hy heeft een goet Discipel in de Perzoon van Cristoffel Amberger van Augsburg gehad; die veel werken in Fresco geschildert heeft in Duitslant.

TOBIAS STIMMER,

VAn Schafhuizen is in zyn tyt een heel goet Schilder geweest, hy heeft daar van proeven gegeven in de werken die hy in Fresco geschildert heeft op de voorgevels van eenige huizen in Frankfort, en in zyn Vaderlant, alzo wel als door eenige stukken die hy tot Straasburg gemaakt heeft voor den Markgraaf van Baden. Onder een groot getal Printen in hout gesneden die men van hem ziet, zyn die van de Bybel, die te voorschyn kwamen in den jaare 1586. deze hebben een byzondre waardy, en het is daar van dat Rubens eens op zeekeren tyt tegens Sandrart zeide, dat hy veel nut daar uit gehaalt hadde, Sandrart zelfs noemt dit boek een schat van wysheit voor de Schilderkonst. Bernard Jobius drukker te Straasburg heeft veel van zyn Printen in 't ligt gegeven. Stimmer is jong gestorven, hy had twee broeders, de oudste Schilderde op het glas, en de jongste sneed uitnement wel in houwt, ik heb niet anders als dit generaal berigt.

JAN CORNELISZ VERMEYEN.

GEbooren in een dorp digt by Haarlem, was bynaar altoos by den Keizer Karel den Vyfden, en volgde hem in zyn reizen, onder andere in de belegering van Tunis, waar van

hy

hy verscheide verbeeldingen Schilderde daar heerlyke Tapytzeryen naar gemaakt zyn, die Philips de II. in Portugaal heeft gelaten en daar nog tegenwoordig te zien zyn.

Hy heeft veel tot Atrecht geschildert in het Klooster van S. Gervaas, te Brussel en in andere steden van de Nederlanden. De Keizer Karel zag hem met veel vermaak aan zyn Hof, want behalven dat hy schoon en wel gemaakt was, had hy zo langen baart, dat wanneer hy hiergt opstont dezelve op de aarde raakte; hierom wiert hy Jan met de baart genoemt. Hy overleed te Brussel in 't jaar 1559. oud negenenvyftig jaren, zyn Sepultuur is tot S. Joris, daar hy zyn Grafschrift zelfs gemaakt heeft.

ANTONIO MOOR

GEboortig van Uitrecht Discipel van Schorel heeft een groot navolger geweest van de Natuur door een kloeke, kragtige en opregte manier van Schilderen. Aan de Hooven van Spanje, Portugaal en den Keizer Karel den V. heeft hy meenigte van Portretten geschildert, die men hem by uitnemenheit duur betaalde, behalven de presenten die hy ontfing; invoegen dat hy magtig ryk wiert. Hy heeft ook een reis naar Italien gedaan. Alhoewel zyn voornaamste bezigheit het Conterfeyten was, zo liet hy egter niet naar, by tussentyt, Historie stukken te Schilderen. Daar is 'er een in het Cabinet van M. de Prins van Condé dat onzes Heeren opstandinge verbeeld tussen S. Petrus en Paulus, de Koopman, die dit Tafereel aan dezen Prins verkogt, heeft veel daar

 mede

mede gewonnen, dit jaar op de Jaarmart van Sant Germain. 't Is een ſtuk daar een groote kragt en waarheit in is. Antoni Moor ſtorf tot Antwerpen oud zesënvyftig jaaren.

PIETER BREUGEL

Genaamt

Den Ouden BREUGEL.

HAd den naam aangenomen van het dorp, zyn geboorte plaats naby Breda. Hy was een boeren zoon en Diſcipel van Pieter Koek, wiens dogter hy trouwde, hy Schilderde vervolgens by Jeronimus Kok. Hy maakte veel dingen in de manier van den zelven, maar hy trok in Vrankryk, en van daar naar Italien dat hy geheel doorreiſt heeft.

Hoewel dat hy alle zoorten van dingen onderhanden heeft gehad, egter dat hem het meeſt behaagde waaren Spelen en Danſſeryen, Bruiloften, of andere boere gezelſchappen daar hy dikwils onder verkeerde, om naauwkeurig agt te geven op alles dat in diergelyke ontmoetingen voorviel, ook heeft niemant in dit ſlag van dingen beter geweeſt in zynen tyt. Hy had zyn Landſchappen geſtudeert uit het gebergte van Frioul, hy was zeer arbeidzaam en afgeſcheiden, houwdende zyn Geeſt niet bezig als met het geene dat tot toenemen in de konſt konde dienen, waar door hy zig vermaart heeft gemaakt; veel van zyn Schilderyen zyn in 't Cabinet van den Keizer, en het overige van zyne werken is hier en daar verſpreit, inzonderheit

derheit in de Nederlanden. Hy is onder het Schilders gezelſchap geweeſt tot Antwerpen in 't jaar 1551.

FRANS FLORUS,

ZOon van een goet Beeldhouwer van Antwerpen. Hebbende tot zyn twintig jaaren onder zyn Vaders onderwys de konſt geoeffent, ging hy naar Luyk by Lambert Lombardus, en van daar naar Italien, daar hy met uitnemende vlyt tekende die dingen, die hy na zyn ſmaak vond, en boven al naar de werken van Michel Angelo: zynde in zyn Vaderlant wedergekeert, verkreeg hy een groote agting en aanzienelyke middelen, door de deugt en het groot getal van zyn konſtſtukken, maar hoewel hy een treffelyk verſtant had, en dat hy aangenaam in den ommegang was, had hy zig zo overgegeven aan den wyn dat hy zyn vrinden zelf onverdraaglyk viel. Nogtans beminde hy de konſt oeffening niet minder. Hy Schilderde alle dagen zeven uuren met vermaak en aandagt, en had dan nog tyt genoeg overig om zyn goede vrinden te zien. Het ſpelen was hem tegen de borſt; hy had de gewoonte te zeggen, de arbeit is myn leven, ſpel en ledigheit myn doot. Men noemde hem in zynen tyt de Raphaël van Vlaanderen. Hy ſtorf in 't jaar 1570. vyftig jaaren oud zynde.

CHRISTOFFEL SWARTS.

GEboortig van Ingolſtat, was Schilder van den Hertog van Beyeren. Hy heeft tot Munchen veel geſchildert, zo in Freſco als in Oly, Sandrart ſpreekt zo voordelig van hem als de allerbekwaamſte van zyn tyt, voornamentlyk in Freſco. Hy ſtorf in 't jaar 1594.

WILLEM KAY,

VAn Breda had tot Luyk onder Lambert Lombardus benevens Frans Florus de konſt geleert, Sandrart, na dat hy hem als een braaf Schilder geprezen heeft, geeft hem den lof van een zeer eerlyk man, hy woonde in Antwerpen daar hy op een treffelyke wyze in alles leefde. Hy heeft een groot getal Conterfytzels gemaakt, weinig minder in konſt als die van Anthony Moor.

Op een tyt als hy het Portret van den Hertog van Alba Schilderde, en dat hy geveinſt had het Spaans niet te verſtaan, kwam een Officier van de Criminele Juſtitie aan den Hertog de orders afvragen, rakende den Graave van Egmont; waar op deeze antwoorde: dat men het halsregt zonder tyt verlies moeſt uitvoeren Dit ſtraf bevel gaf zulk een indruk op den Geeſt van den Schilder, die den Adeldom van zyn lant beminde, dat hy naar huis gekeert zynde ziek wiert en daar aan ſtorf in 't jaar 1568.

HUI-

HUIBERT GOLTIUS

GEboortig van Venlo, en te Wurtsburg, daar zyn ouders woonden, opgevoet, is Discipel van Lambert Lombardus geweest. Hy had een zonderlinge neiging tot de Aloutheit, en hy is het die zulke groote en schoone Boeken van de Medailjes heeft in 't ligt gegeven. Weinige dingen zyn van hem geschildert. De kwaataardige inborst van zyn twede Vrouw heeft hem doen sterven van hartzeer.

PIETER EN FRANS POURBUS

VAder en Zoon, de eerste geboortig van Gouda en de laatste van Brugge, hebben beide de Kerken in hunne geboorte plaatssen met groote Tafereelen verrykt, dewelke tegenwoordig nog getuigen zyn van hunne bekwaamheit in de konst. Frans, na dat hy by zyn Vader geleert had, wiert ook Discipel van Frans Florus, dien hy te boven ging in de kennisse van 't Schilderen, Frans is ook beeter Meester als zyn Vader geweest, men ziet fraje Conterfeitzels van zyn hant op het Stadthuis van Parys, de Vader is gestorven in 't jaar 1583. en de zoon in 't jaar 1622.

DIRK BARENTSZ

VAN AMSTERDAM, was de zoon van een slegt Schilder, maar de beminde Discipel van Titiaan, by den welken hy langen tyt

heeft ingewoont en wiens Portret hy gemaakt heeft, dat zedert in Amsterdam te zien was by Pieter Isaacze Schilder, op zyn wederkomst nam hy zyn woonplaats in deze stadt, alwaar hy konstige dingen heeft geschildert, en is aldaar gestorven in 't jaar 1582. in den ouderdom van agtënveertig jaren.

HANS BOL,

VAn Mechelen, gebooren in 't jaar 1534. was een goet Meester, hy heeft doorgaans in 't klein geschildert, zo in Oly, Miniatuur, als in Lymverv. Hy was twee jaren tot Heidelberg Schilderende voor den Keurvorst van de Palts, van daar tot Bergen in Henegouw, en eindelyk tot Amsterdam, daar hy gestorven is in 't jaar 1593. oud negenënvyftig jaaren, Goltzius heeft het Grafschrift van Bol in koper gesneden, daar hy het Afbeeldzel van dezen Schilder by gemaakt heeft, Jacob en Roeland Savery zyn Discipelen van hem geweest.

MARTEN HEEMSKERK,

EEn boere zoon van het dorp Heemskerk in Hollant, scheen zo dom en plomp aan den Meester by den welken men hem tot Haarlem bestelt hadde, dat hy hem weder naar Heemskerk te rug zond by zyn Vader, eenigen tyt daar na, door zyn konstgeest genoopt, geraakte hy by een ander Meester daar hy door zyn opmerking beeter vorderde. 't was in der daad een vrugt van den natyt.

Ver-

Vervolgens begaf hy zig onder het onderwys van Schorel, daar hy van had horen ſpreken, zyn Geeſt allengskens opgeheldert zo wiert hy een zuiver en vaardig Schilder en overvloedig in het Inventeren, hy vertrok naar Romen daar hy niet meêr als drie jaren verbleef, tegens het voornemen dat hy gemaakt had om daar veel langer tyts door te brengen, ten waare hy niet was gedrongen geweeſt door eenig toeval, dat hem nootzaakte te vertrekken. Hy keerde dan naar Nederlant en zette zig tot Haarlem neêr daar hy zyn leven heeft doorgebragt, het meerendeel van zyne werken ziet men in Printen, en Vaſari, die hen by naar alle in 't bezonder beſchryft, ſpreekt daar van met lof, en zegt dat Michel Angelo luſt had eene van die, welke hy naar zyn ſmaak vond om dezelve met Couleuren te Schilderen. Het ſchynt egter uit deze Printen, dat Heemskerk geene kennis van 't ligt en bruin heeft gehad, en dat zyn manier van tekenen droog is. Hy is overleeden in 't jaar 1574. oud zesënzeventig jaaren.

KAREL VERMANDER,

WAs edel gebooren op een Adelyk Landgoet in Vlaanderen genaamt Meulebrac, daar zyn Vader heer van was; die hem wel opvoeden, en in de goede letteren onderwyzen deed, maar dewyl zyn zoon een groote genegenheit tot de Schilderkonſt liet blyken, wiert hy om de konſt te leeren by Lucas de Heer beſtelt, beroemt Schilder in dien tyt, daar na by Pieter Ulerik, daar hy verſcheide ſtukken

van

van de Heillige Geschiedenissen Schilderde. Hy oeffende zig ten zelven tyt in het opstellen van Comedien; want de Digtkonst was ook eene van zyn begaaftheden. Zesëntwintig jaren oud zynde ging hy naar Romen, drie jaren daar hebbende doorgebragt, trok hy naar Duitslant, en hulp tot Weenen de Triomf bogen maken, opgeregt tot de inhaling van den Keizer Rudolphus: vervolgens kwam hy wederom tot Meulebrac zyn Vaderlant.

De Oorlogen om de Religie, die thans vermeerderden, drongen hem om tot Cortryk zig te bergen metter woon, daar hy stukken voor de Kerk, inzonderheit in de Sant Catharina Schilderde.

Wanneer hy eens naar zyn Landgoet Meulebrac keerde, wiert hy berooft en naakt uitgeschut. Zig ziende tot dit uitterste gebragt, begaf hy zig op een Vaartuig dat hem naar Haarlem voerde, daar hy zig neêrsloeg om in de Digt- en Schilderkonst zyn Geest te verlustigen. Hy tekende onder andere de Historie van het Lyden J. C. dat eene genaamt de Geyn in Print gebragt heeft. Hy regte in de zelve stadt Haarlem een Academie op, met Goltius en Meester Cornelis tot oeffeninge van de jonge Schilders om naar het leven te tekenen. Zyn werken zo in Poëzy als Prose zyn zo menigvuldig, dat het te lang zoude zyn die alhier op te halen. Behalven een verhandeling van de Schilderkonst, heeft hy het leven der Nederlantsse Schilders in 't ligt gegeven. De onkunde van een Geneesheer was oorzaak van zyn doot in 't jaar 1607, in den ouderdom van

agt

agtënvyftig jaren. Hy wiert tot Amsterdam in de Oude kerk begraven.

Hy had een zoon ook Karel genaamt, die den Geest, imborst en wetenschap van zyn Vader geërft had. De Koning van Denemarken trok hem naar Coppenhagen, daar hy altoos in de agting van een verstandig man gebleven is.

MARTEN DE VOS

VAn Antwerpen, heeft geheel Italien doorreist. Hy was net in zyn tekening, en Inventeerde zonder moeite: maar men vind niets ongemeens in zyne werken; zy zyn egter in groot getalle, en 't meeste gedeelte gesneden ziet men in Print. 't Is naar zyn tekeningen dat de Sadelers de Heremiten hebben gesneden. Hy heeft ook tekeningen van het leven van J. C. gemaakt, die in het koper gebragt zyn voor de Euangelien van Natalis. Hy was heel zwaar lyvig, en is in hoogen ouderdom gestorven in 't jaar 1604.

JAN STRADANUS

GEbooren te Brugge in 't jaar 1527. van het vermaarde geslagt der Stradanen, die na de doot van Karel den derden, Graave van Vlaanderen, dien zy als een Tyran deden vermoorden in de kerk van St. Donaes van Brugge, by naar geheel gedempt, of ten minsten gints en herwaarts verstrooit wierden. De Schilder daar wy van spreken naar Italien gereist zynde, stelde zig neder tot Florencen, daar hy veel

veel werken in Fresco Schilderde en in Oly voor den Groot Hertog. Vasari liet hem Schilderen aan de stukken die in de kamer van dezen Vorst stonden geplaatst te worden. Hy tekenden heel wel de Paarden, en zyn lust was om Jagten te Schilderen. Hy overleed in 't jaar 1604. oud vierënzeventig jaren. Tempesta is zyn Discipel geweest.

BARTHOLOMEUS SPRANGER

GEbooren in 't jaar 1546. was een Koopmans zoon van Antwerpen, leerde by verscheide Meesters de beginzels van de konst, en begaf zig naar Romen, daar hy in dienst geraakte by den Cardinaal Farnese. Deeze Cardinaal hem in zyn bescherming genomen hebbende, bragt hem by Paus Pius den V. de hem in 't Belvidere te werk stelde, daar Spranger een Tafereel van 't laatste Oordeel Schilderde in agtendertig maanden tyts, dit stuk is tegenwoordig nog boven de Grafstede van dezen Paus. Terwyle dat hy hier mede bezig was zeide Vasari aan den Paus, dat al wat deze Spranger uitvoerde zo veel tyt verlies was, 't zy dat de nyt hem dus deed spreeken, of dat de manier van Spranger hem mishaagde dat waarschynelyker is; want het is te verwonderen dat Spranger, die in Italien zyn manier aan nam, zo tegenstrydig tegen de schoone dingen, die hy voor oogen had, heeft aangewerkt, of het zy dat hy zig heeft laten vervoeren door het vuur van een ongeregelde inbeelding: 't geen ik zegge zonder egter den Geest die in zyn wer-

werken is te willen verminderen, of de waardy die in andere delen gevonden word; want zy behaagden aan veel lieden, en boven al aan den Paus. Die hem beval daar mede voort te gaan, dog met dit beding, dat Spranger, eêr dat hy de Schilderyen die hy voor zyn Heiligheit ſtont te maken ondernam, alvoorens de tekeningen zoude laten zien, om het geene men nodig agte te verbeteren; dit was oorzaak dat Spranger zyn eerſte gedagten wat beter beſchaafde, hebbende tot dien tyt toe niet anders als lugtige Schetſſen gemaakt, volgende daar in de vlugheit van zyn denkbeelden. Men zouwde daar op deze aanmerking konnen maken, dat het den aart der tekening niet is geweeſt die den Paus heeft behaagt, niet meêr als aan de Schilders van Romen, die egter de Schilderyen van Spranger goetkeurden, daar moet dan by gevolg iets anders in de manier van dezen Schilder geweeſt zyn, het welke aan Vaſari onbekent zynde, niet heeft naargelaten zyn uitwerkingen te doen op de oogen van de zulke die niet voor ingenomen waaren, 't geen de agtbaarheit van dezen konſtenaar ſtaande hield.

Spranger, na dat hy een menigte van ſtukken in verſcheide plaatſſen van Romen geſchildert had, wierd door Joan de Bologne, Beeldhouwer van den Hertog van Florencen, gezonden aan den Keizer Maximiliaan den II. die aan hem naar een bekwaam Schilder had doen vraagen, Spranger maakte voor dezen Keizer, en voor Rudolphus die hem opvolgde, een groot getal Schilderyen zo te Weenen als te Praag.

De

De liefde des Vaderlants deed hem een reize doen naar de steden van de Nederlanden, naar een afweezen van zevenëndartig jaaren; na dat hy daar met groote eere was ontfangen en onthaalt, keerde hy weder naar Praag, daar hy zyn woonplaats genomen had, en is aldaar in een hoogen ouderdom gestorven.

HENRIK GOLTIUS,

ZOon van Jan Goltius, Glas-schilder, is geboren in 't jaar 1558. in een stedeken in 't Hertogdom Gulik, Mulbracht genaamt, hy leerde zyn konst tot Haarlem en begaf zig in het Huuwelyk met een weduwe, die een zoon had Matham genaamt, aan wien Goltius het Plaatsnyden leerde, de ongeneugten door eenige huiszelyke zaken veroorzaakt, bragten hem tot een Teering en bloetspouwing, die, na dat hy drie jaren zonder eenig hulpmiddel gekwynt hadde, hem deed als door wanhoop besluiten om naar Italien te reizen. Zyn vrinden, die zyn voornemen vreemd vonden, tragtten hem op alle manieren te ontraden, hem voor oogen stellende het gevaar daar hy zo een zwak lighaam als het zyne was aan bloot stelde. Hy antwoorde hen dat hy liever beminde al leerende te sterven, als zo kwynende te leeven in zyn Landt.

Hy reisde door de voornaamste steden van Duitsland, hy bezogt de Schilders en Liefhebbers; en willende niet bekent wezen, liet hy zyn knegt voor Meester spelen; in wiens dienst hy zig geliet te zyn om voor hem te

Schil-

Schilderen Door dit middel had hy het vermaak van te hooren wat de een en de ander al van zyn werken oordeelden zonder hem te kennen, deze vermomming, de oeffening in het reizen, en de verſcheide veränderingen van lugt en Landen daar hy door trok veränderden zodanig de geſteltenis van zyn Geeſt, en lighaam, dat hy zig verloſt vond van al zyn kwalen, en dat hy zyn eerſte gezontheit wederom kreeg.

Hy tekende oneindig veel dingen in Romen, tot Napels, zo naar het Antiek als naar Raphaël, Polidoor, en naar andere groote Meeſters. Hy heeft weinige werken geſchildert; zyn kwaal wedergekomen, genas hy door melk uit Vrouwe borſten op den raad der Geneesmeeſters, zy raden hem ook weder te keren naar de lugt daar hy gebooren was. Hy kwam dan weder tot Haarlem, daar hy verſcheide dingen op verſchillende manieren in koper ſneed; eindelyk zig een bezondere handeling eigen gemaakt hebbende, gaf hy menigte van ſchoone Printen aan den dag, naar de tekeningen die hy uit Italien mede gebragt hadde.

Men kan uit de Printen die van zyn eigen vinding zyn oordeelen, dat zyn ſmaak van tekenen niet veel overeenkomſt hadde met de Natuur, en dat zyn manier iets had van het wilde: maar hy heeft zyn Graveer yzer weten te voeren, met zulk een vaſte hand en een lugtigheit die onvergelykelyk is. Hy is tot Haarlem geſtorven in 't jaar 1617. oud negenenvyftig jaren.

HANS VAN AKEN

ALdus genaamt, om dat zyn Vader van Aken was, want hem aangaande, hy was tot Ceulen gebooren in 't jaar 1556. naar dat hy eenigen tyt by Spranger hadde geleert, ging hy zyn konst oeffenen in de voornaamste steden van Italien, van daar keerde hy weder na Duitslant, alwaar de Keizer Rudolphus genegenheit voor hem kreeg, hem weder zendende naar Romen, om de Antieken te tekenen. Men moet zig niet verwonderen dat deze Vorst zig zo veel aan de konstenaars liet gelegen zyn, om hen door beloningen aan te moedigen, de zulke namentlyk daar hy Geest en vernuft in zag, want hy beminde hartelyk de goede konsten, en verstont dezelve zeer wel. Hans van Aken maakte naar zyn wederkomst veel konst stukken voor den Keizer, die wel veel lofwaardig zyn en hem voor den besten van zyn tyt deden doorgaan. Zyn verstant bragt hem in groot aanzien by dezen Vorst: maar hy bediende zig van zyn vermogen, niet als om verscheide Perzonen van verdienste te verpligten. Hy is gestorven aan het Keizerlyke Hof, met eere en Rykdom opgehoopt.

JOSEP HEYNS

VAn Bern, wiert door den Keizer Rudolphus met Hans van Aken, Spranger, Hoefnagel, Breugel, Roeland Savary, Jan en Gillis Sadeler en eenige anderen op een tyt aan 't Schil-

Schilderen en Graveeren gehouwden, maar Heyns wiert door den Keizer naar Italien gezonden, niet alleen om de ſchoonſte Antieke Beelden maar ook de beſte Schilderyen naar te tekenen, de gelukkige uitſlag van zyn reis trok een zonderlinge genegenheit van dezen Vorſt tot hemwaarts. Hy heeft veel voor den Keizer geſchildert, het meeſte gedeelte is in koper geſneden door de Sadelers, door Lucas Kiliaan, en Iſak Meyer van Frankfort, hy is tot Praag geſtorven zeer beklaagt van de eerlyke lieden, om dat hy zelfs een zeer eerlyk man was geweeſt, hy heeft een Zoon gehad dat ook een Schilder was.

MATTHEUS en PAULUS BRIL.

Broeders

VAn Antwerpen hebben goede Landſchap Schilders geweeſt, en gezigten en plaatsſen naauwkeurig afgebeelt. Mattheus Schilderde alreeds in 't Vaticaan, wanneer zyn broeder Paulus hem aldaar kwam vinden: veel hebbenze in Freſco geſchildert, Mattheus ſtorf in 't jaar 1584. en Paulus den jongſt geboornen 1622. deeze heeft veel Schilderyen nagelaten, die tegenwoordig in alle de Cabinetten van de Liefhebbers verſpreid en in groote agting zyn.

CORNELIS CORNELISZ,

VAn HAARLEM, zoon van Pieter Corneliſz. een goet Meeſter in zyn tyt, is gebo-

ren in 't jaar 1562. en schoon dat hy nooit in Italien is geweest, heeft hy egter fraaije dingen geschildert en goede Discipelen aangekweekt, hy heeft met Karel van Mander, in Haarlem een Schilder Academie opgeregt in 't jaar 1595.

ADAM VAN OORT

VAn Antwerpen, zoon van Lambert van Oort wiens Discipel hy ook geweest is, Schilderde in 't groot, en was in zyn tyt in aanzien, de geduurige bezigheit die men hem gaf, belette hem uit zyn Lant te gaan. Hy was de eerste Meester van Rubens, en overleed tot Antwerpen oud vierentagtig jaren, in 't jaar 1641.

OTHO VENIUS

HOLLANDER, uit een aanzienelyk geslagt van de stadt Leyden, gebooren in 't jaar 1556. wiert door zyn Ouders in de goede letteren opgetrokken. En leerde in den zelven tyt de tekenkonst van Isaak Nicolaasz. den ouderdom van vyftien jaren bereikt hebbende wiert hy gedrongen door de Nederlantsse beroerte om zig naar Luyk te begeven, daar hy zig neêrsloeg en zyn Studien volvoerde, hy gaf hier proeven van zyn Doorlugtig verstant.

Hy wiert inzonderheit bekent by den Cardinaal van Groosbeek, die hem brieven van voorschryving gaf om naar Romen te gaan, alwaar hy ten huize van den Cardinaal Madu-

cio

cio ontfangen wiert, zyn overvliegent vernuft begaf zig tot het onderzoek der Philoſophien, omhelsde de Poëzy, de † Wiskonſt en het Schilderen. Hy maakte groote voortgang in de tekenkonſt onder het onderwys van Frederico Zucharo en door het naarvolgen van ſchoone voorbeelden, by het welke hy een uitmuntende kenniſſe van het ligt en bruin voegde. Dierhalven wierd hy in Italien voor een man gehouwden, die Univerzeel was en de verſtandigſte van zyn tyt. Venius verbleef zeven jaren tot Romen, geduurende dezelve zag men treffelyke dingen van zyn Pinceel te voorſchyn komen, van daar vertrok hy naar Duitslant, en geraakte in dienſt van den Keizer, en vervolgens by den Hertog van Beyeren, en den Keurvorſt van Ceulen: maar al de voordelen die hem aan deze vreemde Hooven aangeboden wierden waren niet bekwaam om hem daar langer op te houwden, hy ging zyn dienſt aanbieden aan den Prins van Parma, die als doen het bewint over de Nederlanden hadde, en Schilderde zyn Afbeeldzel van het hooft tot de voeten gewapent met zodanig een uitſlag dat het de agting beveſtigde, die men alreeds van zyn vermogen in de konſt had opgevat. Na de doot van den Prins van Parma, nam Venius zyn verblyf tot Antwerpen, daar hy veel uitnemende werken Schilderde, die nog heden in de voornaamſte Kerken der ſtadt te zien zyn. Eenigen tyt daar na, als den Aarts-Hertog Albertus, den Prins van Parma in 't beſtier der Nederlanden was opgevolgt, ontbood deeze hem naar Bruſſel en gaf aan hem het opzigt van de Munt, onder deze belem-

† Mathematiques.

 me-

merende bezigheden liet Venius niet naar het Pinceel te voeren, hy Schilderde in 't groot de Afbeeldzels van den Aarts-Hertog en de Infante Isabella, die aan Jacob, Koning van groot Brittanje, gezonden wierden, en om zyn geleertheit zo wel als zyn Pinceel te doen gelden, gaf hy verscheide werken in het ligt die hy met figuuren van zyn tekenkonst verrykte, de zulke die my bekent zyn en waar in veel konst en bevalligheit gevonden wort: zyn de Zinnebeelden van Horatius, het leven van Thomas Aquinas, en de Zinnebeelden van de Liefde. Venius droeg die van de waereldse op aan de Infante Isabella, die hem verpligte om een diergelyke op te stellen van de Goddelyke liefde. De Koning Lodewyk den XIII. liet hem schoone aanbiedingen doen om hem te trekken, maar hy kon nooit besluiten om zyn lant nog den dienst van zyn Prins te verlaten. Hy is de eerste zedert Polidoor de Caravagio geweest, die de gronden gelegt heeft tot een klaare kennis van het ligt en bruin dat Rubens heeft voltooit en over de Nederlanden gemeen gemaakt. Hy overleed tot Brussel in 't jaar 1634 in den ouderdom van agtënzeventig jaren. Hy had twee broeders, Gilbert die Plaatsnyder en Pieter die Schilder was. Hy heeft ook de Glorie gehad van in zyn konst den vermaarde Rubens op te trekken.

HANS ROTHENHAMER

IS tot Munchen geboren in 't jaar 1564. hy leerde by zyn Vader de beginzelen der Schilderkonst, maar het was in Italien dat hy zyn

ma-

manier naar de werken van Tintoret, wiens Discipel hy wiert, hervormde. Hy Schilderde in Fresco en in Oly, Inventeerde gemakkelyk en aangenaam. Hy heeft in Fresco veel huizen geschildert zo te Munchen als in Augsburg, die nog de blyken van zyn bekwaamheit in de konst doen zien. Rothenhamer won veel door zyn werken: maar om dat hy rykelyk verteerde is hy arm gestorven.

PIETER CORNELISZ. DE RYK.

VAn de stadt Delft heeft zodanig de manier van Bassan gevolgt, dat hy daar door dikwils heeft bedroogen.

PIETER PAULO RUBENS.

DIe men eeniger wyze de eere van de Schilderkonst mag noemen, was oorspronkelyk van Antwerpen, alwaar zyn Vader Joan Rubens, van Edel geslagt, het ampt van Raadsheer beklede, wanneer de Inlandse beroerte hem noodzaakte zyn Vaderlant te verlaten, en de wyk naar Ceulen te nemen. 't Was in deze laatste stadt en in den jaare 1577. dat Pieter Paulus Rubens gebooren wiert. De zorgvuldigheit van zyn ouders over zyn opvoeding, en de vaardigheit van zyn vernuft maakten alle de zwaarste dingen ligt die men hem wilden doen leeren; der maate dat men hem aanzag als een waardig opvolger tot het ampt van zyn Vader. Maar hy had zyn verkiezing tot eenig beroep nog niet bepaalt, wanneer zyns Vaders overlyden en het gerugt der wapenen wat ver-

dwenen zyn huisgezin en Perzoon zig wederom naar Antwerpen begaf. Hier zettede hy zyn ſtudien voort in de geleertheit en talen: en by tuſſen tyden, oeffende hy zig met vermaak in de tekenkonſt, zig door de Natuur tot deze oeffening geport voelende, die alreeds diepe wortelen in zyn Geeſt geſchooten had, en de geweldige genegenheit die hy betuigde tot de Schilderkonſt te hebben, deed zyn moeder beſluiten om te gedogen dat hy by Adam van Oort mogt leeren tekenen, die als doen een Schilder van aanzien was: maar na dat hy daar lang genoeg geweeſt had om te begrypen dat zyn vernuft meerder voedzel vereiſte, verliet hy dezen Meeſter en hegte zig t'eenemaal aan Otho Venius.

Deeze was niet alleen een goet Schilder, maar een treffelyk verſtant; die zyn konſt door grondregelen begreep, en in bondige geleertheit geoeffent. Alle deze hoedanigheden maakten zulk een naauwe verbintenis tuſſen den Meeſter en den Diſcipel, dat Rubens, die in het eerſte geen ander voornemen had als om in de konſt alleen tot zyn vermaak zig te laten onderwyzen, eenſlags daar toe overviel van den anderen kant ook gedrongen door de ſchaade hem door de oorlogen aangedaan.

De gemakkelykheit die hy vond in 't leeren, en zyn geſtadigen arbeid, hem in korten tyt met zyn Meeſter gelyk geſtelt hebbende, oordeelde hy dat hem niets meêr overig was als te reizen om zyn voordeel uit ſchoone dingen te trekken. Hy ſloeg dan op weg naar Venetien, alwaar hy uit de School van Titiaan

de

de vaste gronden leide die het Coloriet betreffen.

't Was in deze stadt, dat hy vrientschap maakte met een Edelman van den Hertog van Mantua, deeze stelde hem van weegens zyn Meester voor, om zig in dienst van dezen Prins te begeven in dezelfde hoedanigheit van Edelman. De uitmuntende Schilderwerken die tot Mantua zyn, van de welke Rubens hadde hooren spreeken, waaren de eenige beweegende oorzaak die hem inwikkelde om deeze aanbieding te omhelzen. Hy trok tot zig een byzondre gunst en agting van den Hertog; en na dat hy hier vlytig naar de werken van Julio Romaan gestudeert hadde, vertrok hy naar Romen, daar hy met de uitterste opmerking alles onderzogt wat tot zyn konst vereist wiert. Hy bediende zig voordelig van de dingen die naar zyn smaak waaren; dan eens hen Copyeerende, dan zyn aanmerkingen daar over in geschrift stellende, dat doorgaans verzellende met een lugtig getekende Pentrek, dragende tot dien einde altoos Papier by zig. Geduurende deze oeffening Schilderde hy het Outaarstuk in de Kerk van 't Heillig kruis, en in de Nieuwe Kerk van de Paters van 't Oratorium.

Zeven jaren bragt hy in zyn konstoeffening door in Italien, als wanneer hy tyding kreeg dat zyn Moeder gevaarlyk ziek was. Dit nieuws nootzaakte hem naar Antwerpen te keeren; en alhoewel hy te post reisde vond hy zyn Moeder op zyn aankomst al overleden. waarom hy oordeelde tot het Huwelyk verpligt te zyn. Hy trouwde Catharine de Brentes, met dewel-

ke hy vier jaren leefde. Hy droeg haar uitnemende liefde toe, en om eenig hulpmiddel voor de ſmert (door haar doot aan hem veroorzaakt) te vinden, verliet hy Antwerpen voor eenigen tyt, en deed een reisje naar Hollant; door Utrecht paſſeerende bezogt hy Honthorſt, daar hy veel agting voor had, Sandrart die als Diſcipel by dezen Schilder inwoonde, verzelde Rubens in alle de ſteden van Hollant; en zegt dat onderweege Rubens (ſpreekende van de Schilderwerken, die hy in zyn reis gezien had) inzonderheit prees de manier van Schilderen van Honthorſt, de Ordinantien van Blommaert, en de kleine ſtukjes van Poelenburg behaagde hem zodaanig, dat hy dezen Schilder verzogt eenige voor hem te willen maken. Rubens trouwde in zyn tweede Huwelyk Helena Forman, die een Helena in ſchoonheit was, en voor hem een groot behulp in het Schilderen van Vrouwe Beelden.

De vermaartheit van Rubens over geheel Europa verbreid zynde, was 'er niet één éénig Schilder die niet wenſte een ſtuk van zyn hand te hebben; en dewyle hy van alle zyden kragtig daarom wierd aangezogt, zo liet hy na zyn gekoleurde tekeningen, door bekwaame Diſcipelen een groot getal ſtukken maken, dewelke hy vervolgens met verſſe oogen hier en daar over Schilderde, met een uitnemende kennis, en een vaardige hand daar t'eenemaal zyn Geeſt en verſtant inbrengende, waar door hy veel gelt won in weinig tyts: maar het onderſcheit dat 'er was in dit zoort van ſtukken, die voor de zyne gehouwden wierden, vergeleken met de zulke die inder daad van zyn hand waren

ren, deed zyn agting eenigzins Schipbreuk lyden; want zy waren het meerendeel slegt getekent, en lugtig geschildert.

De Koninginne Maria de Medicis dikwils gewenst hebbende dat Rubens de twee Galeryen van haar Paleis van Luxemburg Schilderde, zo kwam hy tot Parys om de plaatszen te zien, en om de tekeningen daar toe gereet te maken. D'eene van deze Galeryen was geschikt voor de Historie van het leeven dezer Koninginne, en de andere voor het leven van den Koning Henrik de IV. Rubens begon met de Historie van de Koninginne, en volvoerden 't: maar de doot van den Koning die daar schielyk op volgde, liet hem niet toe de Historie van dien Vorst te voleinden, van den welke hy alreeds veel stukken begonnen had. De Koninginne, die de Schilderkonst beminde, en die zelfs fraai tekende, begeerde dat Rubens twee stukken van haar Historie in haar tegenwoordigheit maakte, om het vermaak te hebben van hem te zien Schilderen.

In den tyt dat Rubens tot Parys was, had den Hertog van Bucquingam gelegenheit om kennis met hem te maken. Hy beproefde zyn verstant, en het zelve vervult vindende met een doordringende kennis en oordeel, sprak hy van zyn Perzoon by de Infante Isabella, die hem tot Ambassadeur deed benoemen door haar neef Philips den IV. om in Engelant over een Vreede te handelen, die hy vervolgens floot tussen Philips den IV. Koning van Spanje, en Karel den eersten Koning van Groot Brittanje. Karel tot erkentenis van dezen gelukkigen uitslag, vereerde hem in 't volle Parlement met

een

* Cordon. † Portraits.

een degen en * halsbant, beide met Diamanten verrykt, ter waarde van twaalf duizent kroonen. En naar Spanjen gegaan zynde om rekenſchap van zyn verrigting aan Philips den IV te doen, ontfing hy daar ook aanzienelyke geſchenken, hy Schilderde daar de † Afbeeldzels van 't huis des Konings, en Copyeerde voor zig zelven eenige van Titiaan.

Het gebeurde dat terwyl Rubens zyn verblyf in Spanje hield, dat Don Joan Hertog van Bragance, (die naderhant koning van Portugaal wierd) welk de Schilderkonſt beminde, het gerugt van Rubens gehoort hebbende, aan eenige Heeren van zyn vrinden, die aan het Hof van Madrid waren, ſchreef, hen biddende zo veel te weeg te brengen dat Rubens hem kwam bezoeken tot Villa Vizoſa, de plaats daar hy zyn Hof hield: Rubens ondernam deeze reis met vermaak; dog de vrienden van dezen Hertog verwittigden hem dat Rubens vertrokken was met een Statelyk gevolg, zodanig dat het hem verbaasde, en te rade wierd in aller yl een Edelman hem tegen te zenden, om hem te zeggen, dat de Hertog zyn Meeſter, om een gewigtige oorzaak was genootzaakt geweeſt te vertrekken, hem biddende niet verder te gaan, en een geſchenk van vyftig Piſtolen aan te nemen, om hem ſchadeloos te houwden van de onkoſten die hy op den weg gemaakt hadde. Rubens weigerde de vyftig Piſtolen, en antwoorde dat hy die kleine hulp niet nodig had, dat hy 'er twee duizent met zig bragt die hy voornemens was geweeſt in den tyt van vyftien dagen te verteeren, welke hy gedagt had aan 't Hof van den Hertog te vertoeven.

Ru-

Rubens naar Nederlant gekeert zynde, bekleede daar het ampt van Secretaris van Staat, daar hem de koning van Spanjen mede voorzien had; maar hy verliet daarom het Schilderen niet, zyn groote Geest was zo wel bekwaam tot het een als het ander. Eindelyk, overladen met Rykdommen en Eere, overleed hy tot Antwerpen in 't jaar 1640. in den ouderdom van drieënzestig jaaren. Hy heeft twee zoonen uit zyn tweede Huwelyk naar gelaten, en hy verkreeg de opvolging van het ampt van Secretaris van de Staaten voor den oudsten.

Hy was van een zagtmoedige en liefdadige Natuur, van een overvliegent vernuft, en een verheven Geest, dien hy gekweekt had door veele Wetenschappen. Door zyn heussen ommegang en onbesproken zeden verkreeg hy de vrintschap en agting van Perzonen van aanzien. Hy verstont zes Talen, en diende zig van de Latynse om aan de Geleerden te schryven, en zyn waarnemingen aangaande de Schilderkonst in geschrift te stellen.

Nooit heeft eenig Schilder, zo veele nog zulke groote werken gemaakt als Rubens: de Palaizen der Vorsten, en de kerken van Brabant en Vlaanderen geven daar goede blyken van. Het is bezwaarlyk te oordelen waar dat de beste stukken gevonden worden. Geheel Europa bewaart de onderpanden van zyn konst en groot verstant; het schynt egter dat de steden Antwerpen en Parys op de allerduurbaarste Schilderwerken van Rubens roemen konnen; de snedigste Liefhebbers, en de geoeffenste Schilders die dezelve met de uitterste opmerking

king onderzoeken, zulllen genoegzaam overreed zyn dat Rubens niet alleen het Schilderen tot een hoogen trap heeft opgevoert, maar dat hy een weg heeft geopent die gemakkelyk tot de Volmaaktheit van deze konst geleid.

Rubens heeft een menigte van goede Discipelen gehad; gelyk als, David Teniers, van Dyk, Jordaans, Soutman, Diepenbeek, van Tulden, van Mol, van Hoek, Erasinus Quillinus, en verscheide anderen: maar onder al die geene die de konst by hem geleert hebben, die zig van de andere heeft onderscheiden, en daar hy de meeste eer van heeft gehad, dat is van Dyk.

Rubens had in den beginne zig voorgestelt om den aart van Schilderen van Michel Angelo de Caravaggio te volgen, maar dezelve al te arbeidzaam vindende, maakte hy zig een manier eigen die voortvarender en met zyn imborst meer overeenkomende was.

* Chimiste.

Een * Goudzoekend Schilder Brendel genaamt, by hem komende, vraagde of hy met hem wilde aanspannen tot het groote werk dat hy ondernomen had, daar by voegende dat hy zelfs te weinig van middelen voorzien was om het uit te voeren; hem verders verzekerende daar door een ongemeenen Rykdom zonder moeite te zullen verkrygen. Waar op Rubens hem te gemoet voerde dat hy twintig jaren te laat kwam, want ik zelfs zeide Rubens hebbe den Philosophizen steen door het middel van myn Pincelen en Verwen gevonden.

Een Schilder van Antwerpen Janson genaamt, een goet Meester, maar die een luy en ongeregelt leven leide, zig beklagende van zyn te-

tegenspoet en nydig over de Fortuin van Rubens, daagde hem uit, en stelde voor dat ieder van hen een stuk zoude Schilderen, en dat zeekere konstverstandigen daar over oordelen zoude welke het beste bevonden wiert.

Rubens, zonder de uitdaging aan te nemen, antwoorde hem koelmoedig, dat hy hem gewillig week, dat wat zig zelfs aanging hy geen ander doelwit beoogde als om het zyne hoe langer hoe beter te maken; dat hy aan hem konrade zyn best ook te doen zo veel als hy konde, en dat als dan * het gemeen regtmatig zoude oordelen.

* Le Public.

Aanmerkingen over de werken van Rubens.

HEt is uit de werken van Rubens ligt te oordelen, dat zyn verstant van den allereersten rang was: versiert door een diep gestudeerde geleertheit in alle zoorte van Letterkunde, door een naauwkeurig onderzoek der dingen zyn konst betreffende, en een geduurige aanhouwdende oeffening, daarom zyn de Inventien van deze grooten man zo vernuftig, en met al de omstandigheden vergezelt die aan een onderwerp haar waarde en luister kunnen byzetten: hy heeft van alles geschildert, en veelmalen het zelfde, maar zeer onderscheidentlyk van vinding, geen Schilder heeft de *Allegorise* of verbloemde en Zinnebeeldige dingen geleerder nog duidelyker behandelt als Rubens, en dewyle de *Allegorie* een slag van taal is, en by gevolge dat dezelve door 't gebruik

bruik moet bekragtigt en van verscheide verstaan worden, derhalven heeft hy in zyn Ordinantien Zinnebeelden ingevoert, die de Gedenkpenningen en andere overblyfzels van de Aloudheit gemeen gemaakt hebben, ten minsten onder de Geletterden. En indien deeze Schilder de dingen die hy in zyn Ordinantien bragt verstandig van vinding maakte, het ontbrak hem aan de konst niet, om dezelve zo voordelig te plaatssen, dat niet alleen ieder voorwerp in 't byzonder het gezigt bekoorde; maar dat ook ieder deel het zyne toebragt tot den welstant van 't geheel.

Alhoewel dat Rubens zeven jaren in Italien heeft gesleten, dat hy een over groote verzameling gemaakt heeft, van Gedenkpenningen, Beelden, en ingesnede Gesteentens; dat hy heeft overwogen, gekent, en geprezen de schoonheit van het Antiek, gelyk te zien is in het egte Handschrift van dezen Meester 't welk ik hebbe, nogtans zyn eerste onderwyzing en het leven dat hy verkoos naar zyn Landaard, daar hy zig van bediende, hebben hem in weêrwil van zig zelfs in den aart der Neêrlanders doen vallen, en hem dikwils tot een slegte verkiezing gebragt, die de regelmatigheit van zyn tekenkonst benadeelt. Maar indien men gelyk regt is deze zwakheit berispt daar men dezelve ontmoet, alzo wel als zommige krombogtige omtrekken, en zamenvoegingen der leden, evenwel zullen verligte Perzonen moeten toe staan, dat wel verre daar van daan dat hy onkundig in de tekenkonst zoude geweest zyn, hy in tegendeel, in zyne werken in het algemeen genomen, veel oordeel hier in heeft

doen

doen uitschynen. Men ziet een Tafereel van zyn hand in de stad Gent, verbeeldende den val der verdoemden, daar meêr dan tweehondert figuuren in zyn, die met groote zeekerheit, eñ naar den goeden aart getekent zyn. Daar uit is te oordelen dat de misslagen die Rubens begaan heeft tegen de Tekenkonst, uit de vlugheit in zyn Schilderen voortgekomen zyn.

Wy hebben in Parys veel Schilderyen van Rubens, en boven al in de Galery van 't Paleis van Luxemburg. Daar wys ik de onverschillige Regters naar toe, en zy zullen hier ten minsten in de Goden en voornaamste figuren hun genoegen over deeze stoffe kunnen vinden.

Hy heeft zyn voorwerpen met veel kragt en * nadruk verbeelt, veel grootsheit en edelheit daar in gebragt. Zyn byzondere † uitdrukkingen zyn eigen aan de zaak, daar en zyn 'er genen die den aanschouwer niet aandoen of inneemen, en men zal 'er hier en daar eenige vinden die zelfs tot de verheventheit steigeren.

* d'Energie.
† Expressions.

Zyn Postuuren zyn eenvouwdig en natuurlyk, zonder kouwt te zyn (als men zegt) ‡ tegenstellig en levendig § zonder de maat te buiten te gaan en veränderlyk met een voorzigtige schikking.

‡ Contrastées.
§ Sans exageration.

De optooizels van zyn figuuren zyn van den goeden smaak, de kleederen met konst geschikt, op verscheide manieren veröndert en behoorlyk, naar de hoedanigheit van de ¶ kunne, den ouderdom en de waardigheit van de Perzonen, de plooijen zyn groot, wel geplaatst

¶ Le Séxe.

en geven het naakt (dat daar onder schuilt) zonder gemaaktheit te kennen.

Zyn Landschappen zyn geschildert met dezelfde kennis als zyn figuuren, wanneer hy voorgronden heeft willen verbeelden uit der Natuure dor en onaangenaam als die van Neêrlant zyn, zo heeft hy dezelve behaaglyk gemaakt door de konstgreep van 't ligt en bruin, en door wel te pas gebragte * toevalligheden, de gedaante zyner boomen zyn niet fierlyk getekent, nog zo waardig getoetst als die van Titiaan, maar volgens den aart van zyn Land.

* Accidens.

Zyn Architectuur is zwaar en helt veel naar het Gottiekze, hy heeft dikwils † vryheden aan zig genomen, dog zy zyn niet stotende maar voordelig en verstandig.

† Licenses.

Alles wat afhankelyk is van het Coloriet is verwonderlyk in Rubens, hy heeft de wetenschap van het ligt en bruin verder gebragt als eenig Schilder, en de nootzakelykheit daar van doen begrypen.

Hy heeft door zyn voorbeelden geleert en het middel aangetoont om de oogen te behagen. Hy vergaderde verstandig zyn voorwerpen by een op de manier van een Druivetros. Waar van de verhelderde Druiven niet meêr als een klomp of *massa* van ligt, en die in de donkerheit zyn een *massa* of party van schaduwe uitmaken, invoegen dat al de druiven niet als één voorwerp vertonen, zo dat dezelve zonder verstrooijing door de oogen bevat konnen werden, en in den zelfden tyt zonder verwerring konnen onderscheiden worden. 't Is aangaande deze vergaadering van voorwerpen en

en van de ligten dat men het woordt *Groepen* gebruikt, en hoe menigvuldig dat het getal van zyn figuuren waaren die de Ordinantien van zyn ſtukken uitmaakten, zo zag men daar nooit meêr in als drie groepen, op dat het oog niet verſpreid wierd door een veelheit van afgeſcheide zigtbaare voorwerpen: maar hy heeft altyt de behendigheid gehad van deze konſt greep te verbergen, en 't is voor niemant ligt te ontdekken als die in zyn grondregels onderwezen zyn.

Zyn naakte Beelden zyn helder en fris, ieder in zyn eigen aart, de Tinten opregt en met een vrymoedige hand gebruikt zonder hen te * veel te moorden door het temperen, uit vreeze dat alſze te veel gebrooken wierden, zy te veel van hun luiſter kwamen te verliezen, en van de waarheit dieze aanſtonts in de eerſte ligten van het werk te kennen geven. Rubens nam zo veel te meêr dezen † zetregel waar, om dat het meerendeel van zyn werken groot zynde gevolgelyk van een wyden afſtant gezien moeſten worden, daarom wilde hy den eigen aart van zyn voorwerpen, en de helderheit van zyn vlees Couleuren daar in behouwden.

* Trop agiter.

† Maxime.

't Is niet alleen met dit oogmerk, dat hy de bloem en ‡ zuiverheit in zyn Tinten behouwden heeft: maar dat hy zig ook bedient heeft van de levendigſte Couleuren om de uitwerking van zyn voornemen te weeg te brengen. Hy heeft gelukkig daar in geſlaagt, en hy is de eenige die by deze groote kragt een groot kenteken van waarheit heeft weten te voegen, en onder zo veel luiſter een harmonie en een verbazende kragt behouwden, aldus, kan men dien aller-

‡ Virginite de ses teintes.

verhevenften trap daar Rubens zyn Couleuren toegebragt heeft aanmerken, als een van zyn grootfte begaaftheden.

Hy was algemeen en even bekwaam tot het Schilderen van Hiftorien, Conterfeitzels, Landfchappen en Beeften, en alles wat in de Ordinantie van een ftuk te pas kan komen.

Zyn arbeit is ligt, zyn Pinceel fmeltende, en zyn Schilderyen zyn uitvoerig zonder (gelyk men zegt) met moeite gefchildert te zyn. Dewyl hy veel Difcipels gehad heeft die zyn tekeningen uitvoerden, heeft men hem dikwils veel dingen toegefchreeven die hy nooit heeft gemaakt: maar de dingen van Rubens zyn eigen hand gefchildert, hebben een merkteken daar weinig meêr aan te vereiffen is, en de wonderbaare uitwerkinge en gemakkelykheit in de uitvoering die men daar in befchouwt, komt zo veel niet van zyn groote ervaarentheit, als van de zeekerheit van zyn grondregelen.

ADAM ELSHEIMER

GEbooren tot Francfort in 't jaar 1574. was de zoon van een Kleermaker, en Difcipel van Philip Uffembag, een man van verftant en die zig met veel dingen bemoeide een grote theorie, maar weinig praktyk in zyn konft had. Adam in zyn beroep verfterkt door de oeffening en de leffen van zyn Meefter, begaf zig naar Romen, daar hy zyn ovrigen levenstyt verfleet. Hy was zeer Studieus, en alhoewel dat hy heel klein Schilderde in Olyverv, zo heeft

heeft hy egter uitstekent alles uitgevoert, met een vernuftige schikking en goede kennisse van 't ligt en bruin, Hendrik Gaud van Uitregt, heeft zeven stuks van zyn werken in 't koper gebragt daar een groote kragt en nettigheit in is, men ziet nog verscheide Printen naar zyn werken Gegraveert, ten deele geëtst door hem zelfs, en een gedeelte door Magdalena de Pas en door anderen.

Hy had zo een groote Memorie dat het genoeg voor hem was iets te zien zonder het naar te tekenen om het volkomentlyk zig te binnen te brengen, en het eenige dagen daar na zo getrouwelyk te Schilderen, als of hy het voorwerp tegenwoordig had, hoewel dat hy in Romen in groot agting was, en dat hy zyn stukken duur verkoft, nogtans de tyt en de moeite, die hy aan het uitvoerig Schilderen bestede, liet hem niet toe om de verteering van zyn huisgezin te konnen goetmaken, de ongeneugte die hy daar over had hield zyn hand ook te rugge, en bragt hem in dien staat dat hy schier niet leven konde als door het geene hy ter leen opnam. Waar op volgde dat hy niet konnende voldoen aan de Schuldenaars, in de gevankenis wierd geworpen, daar hy in ziekte verviel, en hoewel men hem daar uit liet gaan, nam zyn ziekte daarom niet af en zyn tegenheden niet konnende overleven storf hy van droefheit, van de Italianen zelfs beklaagt, die hem in een byzondre agting hielden. Hy heeft een Discipel gehad genaamt Jacob Ernest Thoman van Landau, die zeer naar aan de manier van Adam geschildert heeft, en wiens dingen men zelfs voor die van zyn Meester zoude aannemen,

 ABRA-

ABRAHAM BLOEMART

GEbooren tot Gorcum in den jaare 1567. volgde zyn Vader naar Uitregt, daar hy is opgevoet en zedert altyt gewoont heeft. Zyn Vader was Bouwmeester, en zyn Meesters waren geringe Schilders, die het geval hem gegeven had, daarom rekende hy het alles voor verlooren tyt dien hy by hen had doorgebragt, hy schikte zyn manier naar de Natuur en naar de drift van zyn Geest, hy was in de konst gemakkelyk, overvloedig, bevallig en algemeen: hy verstont heel wel het ligt en bruin, en maakte zyn klederen van groote plooijen, die goeden welstant hadden, maar zyn smaak van tekenen heeft van zyn Landaard. Men ziet een menigte van Printen na hem door heele goede Meesters in 't koper gebragt. Hy heeft drie zoonen gehad, waar van Cornelis Bloemart, die uitstekende Meester in 't Plaatsnyden, de jongste was.

HENDRIK STEENWYK.

STEENWYK was zyn geboorte plaats. Hy was Discipel van Hans de Vries, zyn lust strekte tot het maaken van Perspectiven, te weten Kerken van binnen te zien, hy heeft dit in 't klein zo aardig geschildert, als het gedaan kan worden. De Nederlantse Oorlogen drongen hem om zig naar Francfort te begeven. Alwaar hy, na dat hy lang de konst

ge-

geoeffent had, is overleden, in 't jaar 1603. hy liet een zoon na, die den zelven trant van Schilderen gevolgt heeft, en veel in Engelant gedaan voor Koning Karel, alwaar hy aanzienelyk leefde, na zyn doot kwam zyn Weduwe tot Amſterdam woonen, daar zy haar ook onderhield met Perſpective Schilderen.

ABRAHAM JANSON

VAn Antwerpen, was met een uitmuntend vernuft en geeſt tot de konſt geboren, en in zyn jeugt heeft hy dingen gedaan waar door hy al de jonge Schilders van zyn tyt te boven ging: maar de liefde bemeeſterde zodanig zyn hart dat hy zyn konſt opofferde aan het zoet gezelſchap van een jonge Dogter van Antwerpen, en haar getrouwt hebbende, dagt hy niet meêr als om met aangename tytkortingen en goede ſiere te maken den tyt door te brengen, door dit leven waren zyn middelen haaſt uitgeput, en in plaats van zig uit zyn ledigheit op te beuren, was hy toornig tegens het ongelyk dat men hem aandeed, om dat zyn verdienſte zo hy zig inbeelde niet naar waarde geſchat wiert. En nydig over de Faam van Rubens, daagde hy dezen Schilder uit om het oordeel over hunne werken aan zekere Perzonen te ſtellen wanneer zy gedaan zouden zyn. Rubens antwoorde hem zonder de uitdaging aan te nemen, dat hy hem gewillig wilde wyken, en dat het gemeen hen regt doen zoude. Men ziet van Janſon geſchildert in eenige kerken van Ant-

werpen: daar is ook onder andere een afdoening van 't kruis dat hy voor de groote kerk van 's Hertogenbos gemaakt heeft, dat men voor een ſtuk van Rubens zoude aanzien, en dat in der waarheit niet minder is als de werken van dezen grooten Meeſter.

GERARD ZEGERS

VAn Antwerpen, reisde naar Romen, en na dat hy eenigen tyt in de konſt oeffening hadde doorgebragt, leide hy ten eenemaal toe om de manier van Manfredi te volgen: zeer lang is hy daar aan gebleven, verſlingert zynde op de kragt en de houwdinge der Couleuren van dezen Schilder, gelyk men aan de werken die hy tot Antwerpen geſchildert heeft zien kan, maar de manier van Rubens en van Dyk door een algemeene goetkeuring de overhant nemende, zag Zegers zig gedwongen (wilde hy zyn Schilderyen verkopen) zyn wyze van Schilderen te veränderen, waar in hy gelukkig ſlaagde; hebbende een goet en buigzaam verſtant, 't welk zig voegde naar den tyt, ten anderen was hy grondig gefondeert in de konſtregelen. Hy is tot Antwerpen in den jaare 1651. geſtorven. Nalatende een zoon die het zelfde beroep heeft gevolgt.

MICHIEL JANZEN MIREVELT.

GEboren tot Delft, in 't jaar 1668. zyn Vader was een Goudtſmit, en zyn Meeſter

ſter Anthonius van Montfoort van Bloklant, hy leerde de konſt met weinig moeite.

Hoewel dat hy verſcheide Hiſtorie ſtukken met grooten opganggemaakt heeft; zo bepaalde hem de gelegenheit egter tot het Portrettéren dat hy zeer wel en gemakkelyk deed; de groote naam dien hy daar door verkreeg, was oorzaak dat hy een geweldig getal Portretten Schilderde en veel gelts won, want hy had een vaſtgeſtelden prys ieder 150 guldens. Willem Jacobſz Delfius heeft naar zyn dingen een groote menigten fraaije Portretten in koper geſneden.

CORNELIS SCHUT.

VAN ANTWERPEN was met een vluggen Geeſt en een groote begaaftheit tot de konſt geboren, dat uit zyn werken wel te zien is die vol zyn van Poeëtize gedagten. Hy had weinig te doen en hy oordeelde dat de befaamtheit van Rubens daar de oorzaak van was, dies hy grammoedig tegens dezen Schilder hem voor gierig uitmaakte: maar Rubens nam geen andere wraak als dat hy aan hem werk beſchikte.

GERARD HONTHORST.

VAn Uitregt, geboren in 't jaar 1592. is Diſcipel van Bloemert en een van de eerſte Schilders van zyn tyt geweeſt, hy kwam in Romen wanneer de manier van Caravaggio bloeide: wiens kragt van ſchaduwen hy naar

volgde in zyn Nagtligten, met zo veel opmerking en geluk dat niemant tot deez' tyt toe dezelve beter verbeelt heeft. Weder naar Uitrecht gekeert Schilderde hy verſcheide Hiſtorie ſtukken. Hy was zo eerlyk in zyn zeden en gedrag, zo beleeft in zyn ommegang, dat het grootſte deel van de aanzienelykſte kinderen van Antwerpen by hem in de tekenkonſt tragten te vorderen. Hy leerde ook tekenen en Schilderen aan de kinderen van de Koninginne van Boheemen, zuſter van Koning Karel van Engelant, te weten aan twee zoons, namentlyk den Prins Palatyn en Prins Robbert, en aan vier Dogters, onder dewelke de Princeſſe Sophia, en de Abdiſſe van Maubuiſſon van de andere zig onderſcheiden door de handeling van haar Pinceel.

Koning Karel van Engelant lokte Honthorſt naar Londen, alwaar deze Schilder groote werken voor zyn Majeſteit deed, weder in Hollant gekeert, ſchilderde hy in de Luſthuizen van den Prince van Oranje veel Poëtize dingen, zo wel in Freſco als Olyverv, onder andere op 't huis in 't Bos, een half myl van den Haag.

ANTHONI VAN DYK,

IN Antwerpen geboren in 't jaar 1599 heeft het gelukkigſte Pinceel gehad dat tot hier toe gezien is, behalven dat van Corregio die het hem betwiſten kan.

Van Dyk was eerſt Diſcipel van Jan van Balen, en daar na van Rubens, welke laatſte

hy

hy in de allervoornaamste werken geholpen heeft. Hy trok naar Italien, was weinig tyts in Romen: hield zig langer op in Venetien, Studerende op Titiaan en zyn School om zyn manier te versterken. En den room (om zo te spreken) daar afgeschept hebbende gaf hy proeven daar van in de stadt Genua, daar hy veel schoone Portretten Schilderde. Naar zyn wederkomst in Nederlant, Schilderde hy verscheide Historie stukken die zyn naam van allen zyden roemrugtig maakten, maar om dat hy voorzag dat hy met Portret Schilderen meerder zoude te doen hebben aan de Vorstelyke Hooven, en dat dit zoort van Schilderen het bekwaamste middel was om tot een groote Fortuin te geraken, zo wilde hy zig doen kennen door deze begaaftheit daar de Natuur hem zo voordelig mede begunstigt had. Met dit oogmerk Schilderde hy de afbeeldzels van de vermaarste Schilders zynes tyts, dewelke hy met veel opmerking behandelde. De Cardinaal van Richelieu nodigde hem in Vrankryk: maar niet voldaan van het onthaal dat men hem daar aan deed, stak hy over naar Engelant, daar Koning Karel de I. hem verwagte, en hy met veel eerbewyzing ontfangen wiert. De geduurige bezigheden om de Koninklyke Perzonen en de Heeren van 't Hof te Schilderen, lieten aan hem geen tyt overig om zig met Historie stukken op te houwden.

Hy maakte een groote menigte Conterfeitzels, die hy in den beginne met veel zorgvulheit doorwrogt: maar daar na Schilderde hy dezelve met een vlugge hand en zeer lugtig van werk. Eenige van zyn goede vrienden vroe-

vroegen naar de rede, welke hy ten antwoort toevoegde dat hy lang genoeg gearbeit had om zyn agting te veſtigen; en dat hy nu te raade was geworden om ook voor zyn keuken te zorgen „ *Op deze wys vergaderde hy veel* „ *gelds, en een Vrouw van groote afkomſt ge-* „ *trouwt hebbende hield hy een Hoffelyken ſtaat* „ *meêr gelykende naar een Prins als een Schil-* „ *der.* Hy *had de gewoonte wanneer hy Por-* „ *tretten zoude Schilderen, om des Voormid-* „ *dags by tyts te beginnen, werkende zonder af* „ *te laten, behield hy de Perzonen by zig ten* „ *eeten, de Heeren en Vrouwen kwamen gewil-* „ *lig ten zynen huize als om hen te verluſtigen,* „ *getrokken door de veränderingen van onthaal* „ *dat hy hen aandeed. Na het middagmaal* „ *begaf hy zig wederom aan het werk, aldus* „ *twee tronien op een dag afſchilderende, die* „ *hy daar naar nog eens over zag of toetſte.*

„ *Dit was zyn wyze van Portret Schilderen;* „ *als hy een hiſtorie ſtuk onder handen had,* „ *meete hy by zig zelfs af hoe veel hy op een* „ *dag doen konde, en niet meêr. De Koning* „ *had zo veel behagen om van zyn hand geſchil-* „ *dert te zyn, en moetende den Cavallier Ber-* „ *nini zyn Afbeeldzel in Marmer maken, viel* „ *het van Dyk niet zwaar om drie tronien op* „ *verſchillende wyze als van vooren in profil* „ *en in half profil op een doek te ſtellen.* Hebbende met zyn Huisvrouw nog eens tot Parys geweeſt met gedagten om in het Koninklyk Paleis de Louvre de groote Gallerye te Schilderen, en over Vlaanderen naar Londen keerende, overviel hem weinig tyt daar na de doot, in 't jaar 1641. tweënveertig jaren oud

zyn-

zynde Het is wel waarschynelyk dat dit ontydig afsterven is voortgekomen van een uitputting van geesten, veroorzaakt door de ingespanne gedagten met dewelke hy werkzaam was aan zo een geweldige menigte van konststukken, die uit zyn handen zyn voortgekomen.
„ *Zyn lighaam wiert begraven in S. Paulus*
„ *Kerk, met teetwezen van den* Koning *en 't*
„ *gantse* Hof, *en met een algemeen beklag van*
„ *al de Konstoeffenaars. Lange Jan en Remy, zyn geweest zyn beste Discipelen.*

NB. De regelen die getekent zyn, zyn getrokken uit Bellori.

Aanmerkingen over de werken van van Dyk.

DAar en is geen Schilder geweest die zo voordelig zyn gebruik gemaakt heeft van de onderwyzing zyns Meesters, als van Dyk met dat van Rubens; maar alhoewel dat deez' doorlugtige Discipel ter waerelt was gekomen met een schoon verstant, dat hy een vast oordeel heeft gehad, dat hy door een zeer levendige inbeelding ligt heeft begrepen, en in zyn vroegen tyt de lessen en grondregels van Rubens in 't werk gestelt, nogtans is zyn geest van zulk een grooten uitgestrektheit niet geweest als die van zyn Meester.

Zyn Ordinantien zyn wel gevult en geschikt naar de manier en gronden van Rubens; maar zyn Inventien zyn zo wys, nog zo vernuftig niet bedagt' Hoewel dat hy in de teken-

* Peu correct.

kenkonst * niet heel zeker en weinig gefondeert was, evenwel heeft hy in dat stuk dingen gedaan die agting waardig zyn, wanneer hy de Natuur heeft willen beschouwen met het keurlyk oog van zyn verkiezing.

Hy heeft Conterfeitzels gemaakt van het allerverhevensten slag; en die weten te schikken op een wyze die hen een ongemeene bevalligheit en leven byzet. Hy heeft dezelve altoos gekleet naar de mode van zyn tyt. Ende uit deze mode alles getrokken wat voordelig konde zyn aan zyn konst; en hy heeft daar door doen zien, dat wanneer de Schilder by de konst een voortreffelyk verstant voegt, zig over al een open weg baant, en dat hy de middelen vind om schoonheden te strooijen over de onaangenaamste dingen.

Van Dyk heeft de hoofden en handen in de uitterste volmaaktheit getekent; en aan deeze een schoone proportie en tederheit toegevoegt daar hy zig een gewoonte van gemaakt had. Hy wist Postuuren te verkiezen eigen aan de Perzoonen, en de allergelukkigste oogenblikken van 't gelaat des aangezigts. Hy nam 'er al de hehaaglykheden in waar; die behouwdende in zyn geheugenis, en aldus volgde hy niet alleenlyk naar het geen hy zag in zyn model; maar het geen dat hy oordeelde mogelyk en bekwaam te zyn, om 'er een goede gedaante in te vertonen, zonder aan de gelykenis te misdoen. Invoege dat behalven de waarheit van de Portretten van van Dyk, men daar een konst in ziet die van de Schilders, die voor hem geweest zyn, zelden in 't werk is gestelt. Het is zo bezwaarlyk hier in een regten maat-

regel

regel waar te nemen, dat men de oogen van van Dyk nodig heeft om alles te zien wat hy in deeze ſtoffe bemerkte, om niet buiten de voorgeſchreeve palen van de Natuur te gaan. Ik weet zelf niet of van Dyk, hy zy van Dyk zo als hy was, van deze konſtgreep op het einde van zyn leven niet is afgeraakt, maar dit weet ik wel dat het veel verſchilt dat zyn laatſte Conterfeitzels zo goet niet zyn als die hy in zyn vroeger tyt gemaakt heeft.

Deze Schilder heeft al vroeg een verſtandigen Geeſt gehad; want het geen hy het kragtigſte uitgevoert en het meeſt doorzogt heeft is van hem in zyn jonkheit geſchildert, en in den tyt als hy den grondſlag van zyn agting wilde leggen. Dat hy gedaan heeft door de Portretten van de vermaarſte Schilders zyne vrinden, door die dewelke hy in Genua Schilderde, en in de eerſte jaren van zyn verblyf in Engelant. Men ziet veel van zyn laatſte die lugtig Geſchildert, zwak van Couleur, en die in 't graauwagtige vervallen zyn (zo als men zegt); niet te min is zyn Penceel over al gelukkig, zy is lugtig, vloeijende en ſmeltende, en helpt niet weinig aan die levendige Natuurlykheit die van Dyk heeft weten te geven aan alles dat hy heeft Geſchildert, maar indien de werken van dezen Schilder voortgebragt, niet alle in den uitterſten graad van Volmaaktheit gevonden worden, zy voeren egter met hen een grooten aart van Geeſt, edelheit, bevalligheit, en waarheit. Der maate dat men zeggen kan, dat behalven Titiaan, van Dyk tot hier toe al de Portret Schilders heeft overtroffen, en dat zyn Hiſtorie ſtukken hun rang behouwden onder

der de Schilders van de eerſte zoort in de agting van kundige Liefhebbers.

ADRIAAN BROUWER

VAn Oudenaarde, gebooren in 't jaar 1608. Schilderde in 't klein, zyn luſt was om te verbeelden 't geen dat 'er onder de boeren van zyn Land omging, en zyn onderwerpen waren gering in 't gemeen: maar hy had zulk een levendige uitdrukking in zyn dingen, en zo groote kennis van de Couleuren, dat zyn ſtukken betaalt wierden als tegens Gout opgewogen. Ondertuſſen, om dat hy het Ligtmiſſen beminde, en dat hy geen zorg had voor zyn Perzoon nog huishouwding, zo leefde hy in de uitterſte armoede, zonder zig dat te kreunen boerte hy zelf daar mede, zynde anderzins van een vrolyke imborſt. Maar zyn ongebonde leven liet hem niet langer in die geneugte verſchynen; want hy ſtorf op zyn tweëndartigſte jaar, zo veel niet naarlatende om te konnen begraven worden. Men begroef hem terſtont op een gemeen kerkhof: maar de agting van zyn konſt alle dagen toenemende, wilde de Magiſtraat en de Liefhebbers van Antwerpen zyn gedagtenis door een aanzienelyker Begraafplaats in eere houwden. Men ontgroef zyn lighaam, en beſtelde het op nieuws ter aarde in de Kerk der Carmeliten, onder een groote toeloop van Volk. De voortreffelyke Grafſtede die men voor hem opregte, is nog hedendaags een blyk van de eerbewyzing, die de inwoonders van Antwerpen ten allen

allen tyde voor lieden van verdienste gehad hebben.

CORNELIS POELENBURG

'T UYtrecht, geboren in 't jaar 1586. is Discipel geweest van Bloemart, hy reisde naar Romen, en tekende eenigen tyt naar de dingen van Raphaël. Vervolgens verkoos hy het Landschap schilderen, stellende Adam Elsheymer zig tot een voorbeeld om te volgen.

Eindelyk, na dat hy naar de Natuur zelfs gestudeert hadde, nam hy een bezondere manier aan, die opregt en aangenaam is, volgende daar in zyn * Geleigeest, die hem altoos neigde om in 't kleen te Schilderen. Hy keerde weder naar zyn Land, daar hy zig naarstig aan den arbeit begaf om door zyn konst bekent te worden. De Koning van Engelant, die eenige van zyn dingen te zien kwam, trok hem naar Londen door een jaarlyks Pensioen. Hy keerde weder naar Uytrecht, van waar zyn Schilderyen, die klein en ligt vervoert konden worden, 't gerugt van zyn naam door geheel Nederlant verspreiden. Rubens was zo aangedaan van zyn manier van Schilderen dat als hy hem tot Uytrecht bezogt hy eenige van zyn stukjes wenste te hebben, daar Sandrart de zorg van op zig nam om ze aan hem te zenden. Maar tegenwoordig is zyn konst bekent en gewaardeert door geheel Europa. Hy heeft geleest tot in 't jaar 1660. oud vier en zeventig jaren.

* Genie.

ROELAND SAVRY

VLaming van geboorte, en zoon van een tamelyk Schilder, begaf zig al vroeg om allerlei zoorten van Dieren naar het leven te Schilderen, hier in ſlaagde hy zo wel, dat Keizer Rudolphus, die goede kennis van de konſt had, hem eenigen tyt te werk ſtelde, en zond hem vervolgens naar het gebergte van Frioul om daar de Landſchappen naar het leven te tekenen, dat hy zorgvuldig waar nam. Zyn tekeningen zyn in 't gemeen met de Pen gehandelt, en met verſcheide Couleuren gewaſſen, na by komende aan de eigenſchappen van de Natuur die hy naarvolgde Alle deze oeffeningen waren in een groot boek by één verzamelt, daar hy zyn behulp uit nam als hy het nodig had; dit boek verbleef onder de handen van den Keizer. Gilles Sadeler, en Iſaac zyn leerlingen hebben verſcheide van zyn Landſchappen in Print gebragt. De beſte van die alle (waar in Jeronimus verbeeldt is) was door Iſaac geſneden. Hy is heel oud tot Uitrecht geſtorven.

JAN TORRENTIUS

VAn Amſterdam, Schilderde doorgaans in 't klein, en hoewel hy nooit gereiſt had, heeft hy dingen geſchildert daar groote kragt en waarheit in te zien was. Hy had luſt om onkuiſſe naaktheden te Schilderen, zyn goede vrinden berispten hem meêr dan eenmaal daar over, maar in plaats van met hun raad

zyn

zyn voordeel te doen, was hy zo ongelukkig dat hy, om zyn kwade neiging te verschoonen, in een schrikkelyk wangevoelen verviel, dat hy zelfs verspreide. Hy wiert daar over aangetast en in de gevangenis geworpen, en zyn geile Tafereelen openbaar door Beulshanden verbrant in 't jaar 1640.

FREDERIK BRENDEL

VAn Straatsburg Schilderde met Gom, gemakkelyk en geestig. Hy is geweest de Meester van Willem Baur.

WILLEM BAUR

VAn Straatsburg, Discipel van Brendel. Is een Schilder geweest die een grooten Geest had: maar de vlugheit van zyn gedagten heeft hem belet om zig van den * smaak zyns Landaards te zuiveren door het Studeren naar de Antieken en de schoone Natuur; want zyn verblyf tot Romen heeft hem eerder gedient om zig in de Landschappen en Architectuur te oeffenen, als dat hy werk gemaakt heeft om de † groote manier aan te nemen, want aangaande het naakt dat heeft hy slegt getekent. Hy Schilderde niet als heel lugtig met Gomverv op Perkament. Zyn algemeene uitdrukkingen en Ordinantien zyn schoon en dikwils van een verheve denkbeeld. *La Vigne Madame* is zyn voorwerp van de Natuur geweest om naar den aart der Stammen en bladeren der bomen te studeren, als ook de Paleizen in Romen en daar omtrent om op de Bouw-

* Du Goût.

† Grand Goût.

konſt agt te geven. Hy heeft een Metamorphoſis van Ovidius geinventeert en ge-etſt, die een Boek uitmaken; en naar zyn tekeningen heeft hy veel Bybelze Hiſtorien en andere laten graveren door Melchior Kaſſel, dat een ander boek uitmaakt. Men kan van 's mans Geeſt oordelen uit deze twee Konſtwerken. Hy is niet lang na zyn Trouwdag tot Weenen geſtorven, in 't jaar 1640.

HENDRIK GOUD

TOt Uytrecht uit een treffelyk geſlagt geboorен, begaf zig met zo veel drift aan de tekenkonſt, dat 'er niet een onder de jonge Schilders van zyn tyt was die beter als hy tekende. Hy ging naar Romen in den zelfden tyt als Elsheymer daar woonde, en maakte groote vrindſchap met hem, hy kogt niet alleen van dezen Schilder de ſtukken die hy van hem gedaan vond, of van hem krygen konde geduurende zyn verblyf tot Romen: maar hy betaalde hem nog van te vooren het geene hy in eenige volgende jaren ſtond te maken. Hendrik weder tot Uytrecht gekeert ſneed naar de ſtukken van Adam zeven platen, die in Print uitgaan en om hun zonderlinge fraeiheit van de Liefhebbers zeer bemint zyn. Een Vryſter die met hem wilde trouwen gaf hem Liefkruit in, 't was in 't jaar 1624. dat in plaats van hem verlieft te maken het verſtant deed verliezen; invoege dat hy nergens van wiſt (als men van iets anders ſprak) als van de Schilderkonſt, van dewelke hy tot zyn doot toe met goede kennis redeneerde.

DAVID TENIERS

De Oude

VAn Antwerpen, is Difcipel van Rubens geweeſt in zyn land, en van Adam Elsheymer in Romen: waar op volgde dat als hy weder tot Antwerpen keerde, hy een mengeling tragtte te maken tuſſen de manieren van Rubens en van Adam. Hy Schilderde niet als ſtukjes met kleine Beeldjes, die hem veel agting gegeven hebben, hy ſtierf in 't jaar 1649.

JAN VAN HOEK

VAn Antwerpen, was een van de beſte leerlingen uit de School van Rubens. Hy vertrok naar Romen, daar hy in aanmerking was, om zyn kennis die hy had in het Coloreren. Wederom naar zyn Vaderlant reizende nam hy den weg over Weenen, alwaar de Aarts-Hertog Leopoldus hem by zig behield, en liet hem Schilderen tot in 't jaar 1650, welk het jaar was dat de doot van Hoek, nog jong zynde, overviel.

JACQUES FOUQUIER

UIt Vlaanderen van goeden huize geſproten, Diſcipel van Momper, was eene van de beroemſte en verſtandigſte landſchap Schilders die 'er geweeſt zyn. Zyn Schilderyen verſchillen van Titiaan niet als door de verände-

ring van de Landgezigten dieze verbeelden; want hunne Grondregels zyn de zelfde, en de Couleuren te gelyk goet en wel verstaan. Hy heeft eenigen tyt voor Rubens geschildert, van den welke hy de weezentlykste lessen de konst aangaande leerde; daar na was hy in Duitslant by den Ceurvorst van de Palts, ten laatsten in Vrankryk, daar hy na lang geschildert en van zyn werken wel betaalt te zyn, egter, door zyn slegte wyze van leven arm gestorven is, by een Schilder die in de Voorburg van Saint Jacques woonde; hy heeft twee Discipelen gehad die hen altoos aan zyn manier gehouwden hebben; te weten, Rendu, en Bellin.

PIETER DE LAAR

Anders

BAMBOOZ

HOllander, was met een wonderbaar vernuft tot de Schilderkonst geboren, hoewel dat hy het niet anders heeft toegeleid als om in 't klein te Schilderen. Hy was bekwaam tot alles, en zeer Studieus in alle dingen de konst betreffende. Lang is zyn verblyf in Romen geweest, daar hy in vrindschap en agting was by de eerste Schilders. Zyn manier van Schilderen is * zagt overeenstemmende en vol waarheit. De naam van *Bambozo* is hem gegeven door de Italianen, ter oorzaak van zyn vremde gestalte; hy had lange benen, een bezonder kort lighaam en het hooft tussen de schouders gezonken: maar deze † wanschapenheit was

* Suave & vraye.

† Difformite.

was wederom geholpen door een ſchoon verſtant en goede zeden. Hy ſtorf tot Haarlem zeſtig jaren oud zig vallen latende in een gragt of ſloot daar hy in verdronk.

Het ſchynt dat God door deze doot de misdaad daar Bambooz ſchuldig aan was heeft willen wreeken. Want te Romen met vier andere Hollanders in een huis aan den kant van den Tiber zynde, wierden ze alle vyf verſcheide malen verraſt Vlees etende in de Vaſten, zonder eenige nootzakelykheit: een geeſtelyk Perzoon die hen dikwils gewaarſchouwt had van zulks niet meêr te doen, overviel hen nog een maal; en dewyl hy zag dat de wegen van zagtigheit onnut waren, dreigde hy hen op een Avond als zy lieden met den maaltyt bezig waren by de Inquiſitie aan te klagen, deze zaak tot de uitterſte verbittering gekomen zynde, namen deze Proteſtanten den Monnik en wierpen hem in de Rivier. Men heeft opgemerkt dat deze vyf Hollanders alle in het water zyn omgekomen.

JAN BOTH

En zyn Broeder

ANDRIES.

VAn Uytrecht, leerlingen van Bloemart beide zeer arbeidszaam en geheel overgegeven aan hun konſt. Tot Romen leide ~~Hendrik~~ toe op het landſchap, volgende de manier van Claude Lorrain, de andere om Beelden

en beesjes te maken naar den aart van Bambooz, beide kwamenze tot het oogwit datze hen voorgeſtelt hadden, zy beſlooten om te zamen een ſtuk Schildery op te maken de een het landſchap, de ander de ſtoffering, en egter zodanig dat men gelooft zoude hebben dat al het werk van een zelfde hand geſchildert was. De groote gemakkelykheit die ze door de oeffening hadden verkreegen, en de aftrek dieze van hun ſtukken hadden deed hen in die wyze van Schilderen volharden, tot aan het ongeluk dat Andries overkwam, dewelke tot Venetien op een nagt willende naar huis gaan in 't water viel en verdronk, hy was mede-pligtig aan de misdaad van Bambooz. Jan keerde naar Uytrecht daar hy met roem de konſt geoeffent heeft.

DANIEL ZEGERS

VAn Antwerpen, Jezuict, broeder van Gerard Zegers, begaf zig aan het bloem Schilderen, hier door verkreeg hy grooten roem om zyn zuivre en lugtige behandeling, hy ſchikte doorgaans zyn bloemen in diervoegen datze voor een lyſt krans wyze konde verſtrekken aan eenig Schilderwerk in 't klein, daar hy de plaats voor uitſpaarde.

BALTAZAR GERBIER

VAn Antwerpen, geboren in 't jaar 1592. Schilderde met Waterverv in 't klein. Ko-

Koning Karel de eerste van Engeland vond zo veel behagen in zyn werk, dat deze Vorst hem ontbood aan zyn Hof, den Hertog van Bucquingham kennis met hem gemaakt hebbende, en hem vindende een man van verstant te zyn, sprak daar over met den Koning die hem tot Ridder verhief, en hem voor zyn Agent naar Brussel zond, alwaar hy in die hoedanigheit de zaken van zyn Brittannize Majesteit langen tyt heeft waargenomen.

HERMAN SWANEVELD

DIe in Romen den Heremiet in 't gemeen genaamt was, niet alleen om dat men hem altyt in zyn eenzaamheit vond in de vervallen gebouwen in en omtrent Romen, Tivoli, Frascati en andere plaatsen; maar ook om dat hy dikwils zyn gezelschap verliet, om met opmerking op de Natuur der landschappen agt te geven, hy heeft zig meesterlyk getoont in dat zoort van Schilderen, zonder te veronagtzamen de Studie van de Beelden die hy in een heel goede manier getekent heeft.

G E L D O R P

WAs een Schilder daar men niet van vermelden zoude, als om de loosheit die hy op zyn manier gebruikte om aan de kost te geraken, dewyl hy redelyk wel de verven konde behandelen, maar dat hy moeite had om te tekenen, zo had hy door andere Schilders verscheide hoofden, handen, en voeten op Pa-

pier laten brengen, dat hy deur ſponſte als hy zig daar van wilde bedienen in zyn Schilderyen, en leefde aldus ten koſte van de onwetende.

O L I V I E R

VAn Londen, Schilderde met Gom of Waterverv alle zoort van onderwerpen: maar hy hield zig het meeſt met Portretteren bezig. Menigte heeft hy 'er aan het Hof van Engelant gedaan ten tyde van de Koningen Jacob en Karel den eerſten; niemant heeft beter als hy dit ſlag van Schilderen behandelt. Hy heeft een Diſcipel gehad Couper genaamt, die in dienſt is gegaan van de Koninginne Criſtina van Sweden.

LELI heeft in Engelant konſtige Portretten geſchildert daar in de manier van van Dyk gevolgt, zo wel aangaande de Tronien als de kleding en verder bywerk.

KORNELIS DE HEEM

VAn Antwerpen, heeft tot een groote trap van Volmaaktheit, vrugten, bloemen, en andere levenlooze dingen geſchildert.

ABRAHAM DIEPEMBEEK

VAn 's Hertogenbos, was in zyn jonkheit neerſtig aan het Glasſchilderen bezig, geraakte vervolgens in de School van Rubens, en hy wierd eene van de beſte Diſcipelen. Hy inventeerde vernuftig en met weinig moeite:

de

de Printen die naar zyn werken gefneden zyn geven daar van goede getuigenis, en onder andere die in het boek zyn dat het opfchrift voert den Tempel der Muzen, die alleen genoeg zyn om dezen Schilder zyn regtmatigen lof te geven.

DAVID TENIERS

De jonge.

HEeft doorgaans in 't klein gefchildert, hy tekende wel, hy had een vafte manier en een lugtig Pinceel, hy is een Protheus geweeft in het Copyëeren, hy wift zig te veränderen in zo veel manieren van Schilderen als hy wilde nabootfen, invoegen dat men nog alle dagen door hem bedrogen word, 't is door zyn zorgvuldigheit geweeft dat de Gallery van den Aarts-Hertog Leopold in koper gefneden is, hebbende hy als doen het opzigt over de Originelen.

REMBRANT VAN RYN

HEeft zyn bynaam van zyn geboorteplaats, een dorp by Leyden aan den Ryn gelegen, hy was een Molenaars zoon en Difcipel van een tamelyk goet Schilder Laftman geheten: maar de kennis die hy in zyn konft verkregen heeft is hy niet als aan zyn eigen goet verftant en overwegingen verfchuldigt. Egter behoeft men in zyn werken niet te zoeken naar de zuiverheit der tekenkonft, nog den fmaak van 't Antiek. Hy zeide zelfs, dat zyn oogmerk

merk niet was als de navolging van de levende Natuur, doende deze Natuur niet bestaan als in de Schepzelen, zodanig als hy die beschouwde, hy had oude wapentuigen, en Instrumenten, oude Tullebanden en Bonnetten, en een menigte van oude gewerkte stoffen, dat waren zyde hy, zyn Antieken. Niet tegenstaande zyn wyze van doen, zo was hy een Liefhebber van konstige Italiaanze tekeningen, daar hy een groot getal van bezat zo wel als schoone Printen, die hem geen voordeel in zyn konst aanbragten: zo zeker is het dat de opvoeding en gewoonte veel vermogen op onze geesten hebben. Ondertussen heeft hy een menigte Conterfeitzels geschildert. Daar een verwonderlyke kragt, zagte overeenstemming en waarheit in gevonden word.

Zyn Printwerk of Ets-konst heeft veel van zyn manier van schilderen. Dezelve is uitdrukkekelyk en geestig, inzonderheit de Conterfeitzels, daar de toetssen zo wel in zyn waargenomen datze het vlees en het leven uitdrukken, de Printen van zyn hand belopen wel ten getale van twehondert en taggentig. Men ziet verscheide malen zyn eigen afbeeldzel, men kan uit het Jaartal daar hyze mede bestempelt heeft afmeten, dat hy met het begin van de Eeuw geboren is. Van al de jaartallen die men op zyn Printen ziet, vind men 'er geen voor 't jaar 1628. nog na 1659. hy heeft het Portret van zyn Vrouw met het zyne ook in Print gebragt, en heeft verscheide van zyn Printen vyf of zesmalen verändert om een goede uitwerking van 't ligt en bruin te zoeken. Het schynt dat het wit Papier om te

druk-

drukken niet altyt van zyn ſmaak was: want hy heeft veel proeven op papier van een halve tint laten doen, inzonderheit op Cinees papier dat van een rosagtige tint is, welke Proefdrukken van de Liefhebbers gezogt worden.

Hy had in zyn Graveeren een wyze van doen die nog niet is bekent geweeſt dat ik weet. Zy heeft iets van de zwartekonſt; maar deze is niet als naderhant gevonden. Hoewel dat hy een goet verſtant had en dat hy veel won, zo was zyn genegenheit egter om met volk van 't geringſte ſlag om te gaan.

Zommige die hen gelegen lieten zyn aan zyn agting wilden hem daar over berispen. wanneer ik wil myn geeſt ontſpannen (voerde hy hen in 't gemoet) is 't de eer niet die ik zoek, maar de vryheit. Eens als men hem aanwees zyn vremde behandeling met de Verven waar door zyn Schilderyen robbelig waren, zo antwoorde hy dat hy Schilder was, en geen Verver. Hy overleed in Amſterdam in 't jaar 1668.

Aanmerkingen over de werken van Rembramt.

DE gaven van de Natuur trekken hun grootſte waarde van de wyze om hen aan te kweken, en het voorbeeld van Rembrant is een taſtbaar blyk van 't vermogen dat de gewoonte en de opvoeding hebben op de geboorte der menſſen. Deze Schilder was ter werelt

relt gekomen met een ſchoon vernuft en een gelukkig verſtant, zyn geeſt was overvloedig, zyn denkingen ſcherpzinnig en ongemeen, zyn Ordinantien uitdrukkelyk en vol geeſtig: maar om dat hy van jongs af de gewoonte der dorpelingen ingezogen had, bleef hy altyt in de beſchouwing van een zwaarmoedige Natuur en wiert de naakte waarheit te laat gewaar daar hy niet in geoeffent was, daarom hellen al zyn voortbrengingen naar den kant van zyn gewoonte, in weêrwil van de goede zaden die in zyn geeſt geſtort waren: derhalven behoeft men in Rembrant niet te zoeken naar het bevallige van Raphaël, nog die van de Antieken, nog Poëtize gedagten, nog een ſchoone en vloeijende omtrek: men zal hier alleen vinden, al wat dat de Natuur van zyn land, door een levendig denkbeeld begrepen, bekwaam is voort te brengen. Daar zyn somtyts in zyn werken verheffingen uit de geringe verkiezing door een goede leiding van zyn geeſt: maar om dat hy geen kennis had van de ſchoone proportie, zo verviel hy te ligter aan het ſlegſte, door zyn gewoonte.

Dat is de reden waarom dat Rembrant niet veel Hiſtorize onderwerpen geſchildert heeft, alhoewel dat hy oneindig veel ſchetſſen heeft getekent die niet minder als zout ontbreeken, en wel zo geeſtig als het geene de beſte Meeſters hebben voortgebragt. De groote menigte van zyn tekeningen die ik hebbe is een overtuigent bewys dat men hen den regtmatigen lof niet kan benemen: en alhoewel de Printen zo geeſtig niet Geinventeert zyn als de tekeningen daar ik van ſpreek, men ziet 'er niet

te min een ligt en bruin en gemoeds bewegingen in die van een ongemeene fraaiheit zyn.

Het is waar dat de begaaftheit van Rembrant haar niet heeft gewend tot de verkiezing van de ſchoone Natuur: maar hy had een wonderlyke konſtgreep voor de navolging van de tegenwoordige voorwerpen. Men kan 'er van oordeelen uit de verſcheide Tronien die hy geſchildert heeft, die wel verre van de vergelyking van eenig Schilder te vreezen, dikwils door haar tegenwoordigheit die van de grootſte Meeſters doen zwigten.

Indien zyn omtrekken niet correct zyn, de manier van zyn tekenen is evenwel vol geeſt, men ziet in zyn Tronien die hy in Print gebragt heeft, dat ieder trek van de Etsnaald gelyk als in zyn Schilderen, ieder Pinceel ſtreek, aan de gedeeltens van het aangezigt een kenteken van leven en waarheit byzetten, dat ons doet verwondert ſtaan over zyn vernuft.

Hy had een * boven gemeene kennis van 't ligt en bruin, en zyn *Locale* Couleuren bieden een onderling behulp aan elkander, en doen zig gelden door de vergelyking. Zyn vlees Couleuren zyn niet min opregt nog min fris, nog minder doorzogt in de onderwerpen die hy heeft verbeeld, als die van Titiaan. Deze twee Schilders zyn overtuigt geweeſt dat 'er Couleuren waren die de een de ander bedorven door † het al te veel over en weêr temperen, dat men aldus dezelve niet al te veel door malkander moeſt werken door de beweging van 't Pinceel, immers zo min als 't mogelyk was. Zy bereiden door bevriende Couleuren een eerſten gront, het naaſt bykomende

* Supreme intelligence.

† Lexés du melange.

mende aan de Natuur zo na als het hen doenlyk was. Zy gaven in deze verſſen gront lugtige Pinceel ſlagen met * zuivre tinten, en bragten aldus de kragt en friſheit van de Natuur daar in, voleindende dus 't geene zy waarnamen, in het model of leven datze voor hen hadden. Het onderſcheid dat 'er over dit onderwerp is tuſſen deze twee Meeſters. Is zulks dat Titiaan, † zyn onderzoekingen meêr ſmeltende en ongevoeliger maakte, en datze in Rembrant zeer onderſcheiden zyn als men van naby ziet; maar op een behoorlyken afſtant ſchynenze zeer vereênigt door de welgepaſte Pinceelſlagen en door het accoord van de Coleuren. Deze behandeling is byzonder eigen aan Rembrant, 't is een overredent bewys dat de bekwaamheit van dezen Schilder bedekt is door 't geval, dat hy Meeſter van zyn Verwen was, en dat hy 'er de konſtgreep in den ‡ hoogſten graad van bezat.

* Teintes Vierges.

† Ses recherches.

‡ En Souverains.

GERARD DOUW

VAn Leyden, is Diſcipel van Rembrant geweeſt, en al hoewel zyn manier van ſchilderen zeer verſchillende is van die van zyn Meeſter, nogtans is hy aan hem de kennis ſchuldig van de voornaamſte konſtregels het Coloriet betreffende, hy ſchilderde in 't klein in Olyverv, en zyn figuurtjes die in 't gemeen niet boven een voet groot zyn, zyn zo uitvoerig geſchildert als ofze zo groot als de Natuur waren. Hy deed niet als naar het leven dat hy in een ronde of bolle Spiegel beſchouwde. Hy heeſt niet veel Portretten van groote Heeren

ren of Vrouwen gemaakt, om dat zulke perzonen in 't gemeen den tyt nog het gedult zo lang niet hebben als het deze Schilder vereiste.

De vrouw van een Resident van Denemarken, die van Gerard Douw wilde geschildert zyn, heeft vyfdagen agter een voor hem gezeten, alleen voor een hand zonder van de tronie te spreeken. Derhalven moetmen bekennen dat zyn konst werken zo uitvoerig zyn als de Natuur zelfs, zonder iets te verliezen van haar helderheit, van de houwding en kragt van de Coleuren, nog van de kennis van 't ligt en bruyn.

De ordinare form zyner Schilderyen zyn doorgaans een voet groot en de prys dien hy daar voor deed betalen was dan eens zes dan agt hondert guldens, meêr of min naar den tyt dien hy daar aan besteed had: want om den prys te stellen zo Reekende hy ieder uur dat hy Schilderde op een gulden. Zyn Schilderkamer had een hoog ligt om voordelige schaduwen te hebben, en was aan den waterkant om voor de stof bevryt te zyn, hy liet zyn verven op een glas vryven, zyn Palet en Pencelen waren zorgvuldig in een doos geslooten wanneer hy niet Schilderde, en als zy zig aan het werk begeven zoude zo bleef hy langen tyt stil zitten tot dat de stofkens voorby waren. Als hy zag dat het schoon weêr was verliet hy het werk en ging wandelen om zyn geesten wat Ademtogt te geven die hy in den Arbeit van zo nette Schilderen afsloofde.

Daar is veel aan te merken op deze wyze van Schilderen, ik en weet ook niet of het wel zo navolgelyk als verwonderlyk is, want het

vuur dat in de Schilderkonſt vereiſt word komt weinig overeen met zulke een ongemeen gedult en aandagt, als aan alle die kleine bezonderheden moet gegeven werden. Het ſchynt dat de ſchoone wetenſchap van de konſt daar in beſtaat dat met weinig werk de Schilderyen op hun afſtant uitvoerig ſchynen: maar Gerard Douw was in tegendeel overreed dat de groote arbeid gelykformig met de groote kennis moeſt t'zamen gaan, en dat men alles moeſt navolgen 't geen men in het Model op een behoorlyken afſtant. Kon zien.

Het geen dat men daar van zeggen kan is dat de ſtukken van Gerard Douw uit weinige figuurtjes beſtaande, de Inbeelding ook minder afſloofden, en dat hy met een bezondere begaaftheit tot zyn wërken gebooren was.

FRANCOIS MIRIS

VAn Leyden, Diſcipel van Gerard Douw, heeft ten eenemaal zyns Meeſters manier gevolgt, indien hy niet een beter verkiezing van de Tekenkonſt, fraajer geordineert, en ook meèr zagtigheit in zyn Coleuren gehad heeft, hy bediende zig zo als Douw van de * bolle Spiegel, hy heeft weinig Schilderyen gemaakt ondewyl hy jong geſtorven is. Daar is 'er onder andere een van hem de groote van vyftien duimen, daar een ſtoffe winkel in Verbeelt is, met den Koper en den Verkoper. Verſcheide ſtukken van ſtoffen ſchynen losgemaakt de eene over den anderen leggende, in welke men het onderſcheid heel duidelyk zien kan, de figuuren, en al wat in de ordinantie van 't ſtuk komt

* Miroir Convexe.

komt zyn overkonſtig. Hy had voor dit ſtuk ſchildery tweeduizent gulden: en alles wat men van hem ziet doet met reden beklagen dat zodanig een Meeſter zo vroeg door de doot is weg gerukt, in de Bloem van zyn jaren Ao. 1683.

LANGE JAN

EEn Haagenaar, van Dyks Leerling, heeft altyt met goet geluk de manier van zyn Meeſter gevolgt. Veel Conterfeitzels heeft hy geſchildert, die door geheel Hollant verſpreit zyn, en die hy naar van Dyk heeft Gecopyeert gaan dikwils voor Origineelen.

JACOB JORDAANS

VAn Antwerpen, geboren Ao. 1594 Leerde de beginzelen van de konſt by Adam van Oort: dat niet belette dat hy ook de andere Schilders van Antwerpen bezogt, en in zyn geeſt hunne werken overwoog! behalven dat hy zyn bezondere ſtudien deede naar de natuur zelf, door dit middel is hy den Auteur van zyn Manier geworden, en een van de voor naamſte Schilders van Nederlant. Hem ontbrak niets als het gezigt van Italie, alzo hy zelfs betuygt heeft door de hooge agting die hy voor de Meeſters van dat land hadde, en door den grooten luſt met den welken hy Copyëerde naar Titiaan, Paulo Veronees, de Baſſans en Caravaggio, wanneer hy diergelyke ſtukken vinden konde. 't geen de Italiaanze reis belet heeft was zyn huuwelyk, dat hy al te jong aan ging met de dogter van Adam van Oort, zyn Meeſter.

Hy was bequaam voor groote werken, zyn manier van Schilderen was waarſchynlyk, kragtig, en overeenſtemmig.

Men verhaalt dat Rubens (uit wiens werken hy zyn beſte grondregels geput hadde, en voor dewelke hy ook Schilderde) vreezende dat hy hem in de kennis van 't Coloreren te boven mogt gaan, hem langen tyd bezig hield aan de water verven van groote Patronen voor de Tapytzeryen van de Koning van Spanjen, naar lugtige gekoleurde ſchetſſen die Rubens gemaakt had; en dat dit door een tegenſtrydige gewoonte de kragtige manier van Jordaans, die duidelyk de waare natuur vertoonde, verzwakte. Hy heeft veel geſchildert voor de Stadt Antwerpen, en voor geheel Nederlant. Ook aanmerkelyke ſtukken voor de Koningen van Deenemarken en Sweeden. Hy was onvermoeit in den arbeit, en de uitſpanning van zyn geeſt was des Avonts in de verkeering met zyn goede vrinden, van de Natuur was hy voorzien met een vrolyke Imborſt. En overleed Ao. 1678. Oud vier en tagentig jaren.

ERASMUS QUILLINUS

VAn Antwerpen, geboren Ao. 1603. Na dat hy in de Philoſophie geſtudeert had, voelde hy zig geprikkelt tot de liefde van de Schilderkonſt, en zynde onder het opzigt van Rubens, is hy een voornaam Schilder geworden. Hy heeft in zyn ſtadt en de omleggende plaatſſen veel groote werken voor de Kerken en Paleizen geſchildert; ſtervende heeft hy groote droefheit over zyn Perzoon nagelaten, met een won-

wonderbaare Agtbaarheit voor zyn verdienste, zonder dat hy van zyn kant iets anders gezogt heeft als het vermaak dat hy vond in de oeffening der Schilderkonst.

JOACHIM SANDRART

GEboren tot Francfort den 12 Mey 1606. Zoon van Laurens Sandrart, na de oeffening van de Letterkonst gaf hy zig aan het plaatsnyden over, op zyn vyftiende jaar ging hy te voet naar Praag zig voor leerling aan Gilles Sadeler aanbiedende, die hem aftrok van de graveerkonst, en hem aanrade het Schilderen aan te vangen. Hy volgde zyn raad kwam tot Uytregt om by Gerard Honthorst te leeren, die hem mede nam naar Engelant, daar hy weder van daan vertrok in 't jaar 1627. Als wanneer de Hertog van Bucquingam gedoot wiert, hy heeft in zyn levens beschryving melding gemaakt van de twaalf Keizers van Titiaan, grooter als het leven geschildert, die door G. Sadeler in Print zyn gebragt. Hy voegt daar ook by dat na de doot van den Hertog van Bucquingam, de Keizer Ferdinand de III. deze Schilderyen uit het Cabinet van den Hertog liet kopen, om zyn Paleis tot Praag daar mede te versieren, die daar voor een gedeelte nog zyn.

Hy was tot Venetien, alwaar hy de schoonste stukken van Titiaan en Paulo Veronees Copyëerde. Van daar trok hy naar Romen, met le Blond Plaatsnyder, zyn Neef, alwaar na eenigen tyt geweest te hebben, hy zig aanzienelyk maakte in de Schilderkonst, der maate dat de Koning van Spanjen begeerende twaalf stukken te

hebben van de twaalf beste Meesters, die als doen in Romen gevonden wierden, aan den Koning 'er een gezonden wiert van Guido, van Guerchin. Josepin, Massimi, Gentelofchi, Pietro de Cortone, Valentyn, Andre Sacchi, Lanfranc, Dominiquin, Poussin, en van Sandrart. De Marquis Iustiniani nam hem in zyn Paleis, en gaf aan hem het opzigt over het plaatsnyden van de statuen van zyn gallery.

Sandrart, na een lang verblyf in Romen, vertrok naar Napels: Sicilien en Maltha: in de wederom reize naar Francfort, nam hy den weg door Lombardien. Na gehuuwelykt te zyn te Francfort, verliet hy Duitslant ter oorzaak van den hongersnoot, en ging naar Amsterdam, daar hy byeenkomst hield van Liefhebbers: wederom naar Duytsslant keerende, nam hy bezitting van het Landgoet Stokau in het Hertogdom Neuburg gelegen, het welk hy door erfenisse verkreegen had, maar het zelve in slegten staat vindende, verkogt hy alles wat hy hadde van schoone Schilderyen en Tekeningen, en andere fraajigheden om het te herstellen. Naauwelyks was hy in staat om het vermaak daar van te genieten, als in de Oorlogen van Duytslant, de francoisen het geheel afbranden. Hy herbouwde het in beter staat als te vooren! en vreezende een tweeden vyandelyken overval, verkogt hy het, en sloeg zig tot Augsburg neder, alwaar hy verscheide werkenondernam, onder andere de twaalf maanden van 't jaar in 't groot, dewelke in Holland in print zyn gebragt met de beschryving in Latynze vaarzen.

Na de doot van zyn Huysvrouw verliet hy Augsburg, begaf zig met 'er woon tot Neurenburg,

burg, regte aldaar een Akademie der Schilderkonst op, gaf eenige boeken uit betreffende de konst, aan dewelke hy gearbeid hadde tot den ouderdom van zeven en zeventig jaren, alzo hy zelf gezegt heeft.

Onder alle zyn boeken, is het aanmerklykste dat van het leven der Schilders handelt, in het welke hy een kort verhaal ter neder gestelt heeft van de Jtaliaanze Schilders getrokken uit Vasari en Ridolfi, en Karel van Mander gevolgt, aangaande de Nederlanders van de voorlede Eeuw: Voor het overige heeft hy zig gedient van aantekeningen zo veel als hy heeft konnen ontdekken, en de levens der gener die hy Perzoonelyk gekent hadde te boek gestelt: 't is daar uit dat wy het grootste gedeelte in onze beschryving hebben ingelast rakende de Nederlantsse Schilders van deze Eeuw.

Dit leven van Sandrart is in 't lang beschreeven op het einde van het boek daar ik van verhaalt hebbe, die daar den Auteur van is heeft den sterfdag van dien Schilder niet aangetekent. Hy maakt melding van een menigte groote Taferelen zeer overladen van werk, en veele Conterfeitzels, alles van de hand van Sandrart. Hy spreekt eindelyk van Sandrart als of hy een voornaam Schilder waare geweest. Dewyl ik van zyn Penceelkonst niets gezien hebbe, zo kan ik van zyn bekwaamheit niet oordelen: het schynt egter dat men ten zynen opzigte niet als middelmatige gevoelens moet hebben als men de printen aanmerkt in dat boek onder dewelke hy zyn naam gestelt heeft.

't Geen het pryswaardigste is van zyn boeken, is de liefde die hy had tot het voordeel van zyn konst, en het voornemen om aan de

jonge Schilders zyn lantsgenoten dienst te doen, nen voor de oogen stellende de * schoonste standbeelden en gebouwen van Romen.

* Belles Statuës.

HENDRIK VERSCHUURING

DE natuur pronkt de waerelt op door de verändering van de vernuften, gelyk zy de aarde versiert door de verscheidentheit van haar vrugten, en dewyl dat zy de eene en de ander dan eens eerder dan eens later voortbrengt, weet zy aan ieder zyn aangenaamheit en waardy te geven. Hendrik Verschuuring geboren in Gorcum Ao. 1627. Zoon van een Capitein in dienst van den staat, was een vroegrype vrugt, door den Vader van zyn kintsheit af zorgvuldig gekweekt, die de genegenheit bemerkende welke zyn zoon tot de Schilderkonst liet blyken wanneer deez' jongeling zig begon te bedienen van zyn rede, hem van zyn agtste jaar by een Schilder tot Gorcum bestelde, die niets anders deed als Conterfeiten. Hendrik oeffende zig in de Tekenkonst tot aan den Ouderdom van dártien jaren, wanneer hy dezen Meester verliet om naar Uytregt te gaan by Jan Both, die als doen in naam was, en door zyn onderwys te vorderen. Aldaar verbleef hy zes jaren, na verloop van dien tyt zig in de handeling van zyn konst genoeg in staat bevindende om met voordeel de schoone dingen die in Italien zyn te zien, nam hy de reize aan op zyn twintig jaren, en begaf zig aanstonts naar Romen, zig in de eerste jaren bezig houwdende in het natekenen van de beelden en om de Academien by te woonen: maar dewyle zyn geest geneigt was tot het Schilderen van dieren, Jagten en velt-

† Genies.

Veltſlagen, zo maakte hy een byzondere ſtudie van alles dat hem daar toe konde dienſtig zyn. Hy gaf zig over aan het landſchap, en om de Gebouwen te tekenen, niet alleen rondsom Romen, maar in al het overige van Italie. Deze oeffening gaf hem een ſmaak van de Boukonſt, en hy liet door zyn Schilderyen de genegenheit die hy voor deze kunſt had zien, en den goeden aart dien hy had aangenomen. De Steden daar hy zig in zyn reize het langſt heeft opgehouden, zyn Romen, Florencen, en Venetien. In deze laaſte Stadt geraakte hy by luiden van aanzien in agting, om zyn konſtwerk en manier van leven. Eyndelyk na een verblyf van tien jaren in Italien, ſloeg hy op weg om naar Holland te keeren: hy reisde door Switzerlant en Vrankryk. Terwyl hy in Parys was, ontmoetende hem de Zoon van den Heer Burgermeeſter Maarzeveen van Amſterdam, die naar Italie ging, die hem zonder veel moeite beweegde om hem te vergezellen. Hy keerde dan wederom, en verbleef daar nog drie jaren, na verloop van dewelke hy in Hollant kwam, en te Gorcúm aanlande in 't jaar 1662.

Het was als doen dat hy kragtig wiert aangeſpoort om zyn genegenheit tot het Schilderen van Veltſlagen ten toon te ſtellen, hy gaf zig daar ten eenemaal aan over, en om met voordeel zyn voornemen te vorderen, zo lettede hy naauwkeurig op alles wat in de legers al omging. Hy volgde het leger van den Staat in 't jaar 1672. Hy maakte zyn bezondere ſtudie van allerhande ſlag van Paarden, tot alle gebruyk dienende: hy tekende af de verſcheide legerin-

gen, wat 'er al gebeurde in de Gevegten, Nederlagen, en aftogten: wat 'er voorvalt na een overwinning op het Slagvelt, onder de doden en ſtervende, overhoop met de Paarden en verlate wapenen Zyn vernuft was overvloedig en ſchoon, en hoewel dat hy een groot vuur had in zyn gedagten en in de uytvoering, dewyl dat hy veel hadde naar de Natuur geſtudeert, viel hy in een bezonderen ſmaak, die niet ontaarde van 't geene dat men manier noemt, maar die een groote verändering in de voorwerpen bevatte, dat meêr had van het Italiaans als van zyn Landaard, naar de eigenſchap van de onderwerpen die hy behandelde, dewelk byna alle Moderne zyn. De Toneelen van zyn Schilderyen zyn ſchoon, en de Figuuren die daar in komen zyn altoos vol geeſt. Zyn grootſte vermaak was de oeffening van zyn konſt: hy had altoos het kryt in de hand, en vertrok zelden van een plaats daar hy niet het eene of het ander van zyn ſmaak getekent had, 't zy naar het leven, of naar eenig goet ſtuk Schildery, 't zy Beelden, Gebouwen, of Dieren. Tot dien eynde droeg hy altyd een klein Boekjen, van wit papier gebonden, bezonder daar toe gemaakt by zig, zulke heb ik 'er wel tot twintig toe gezien, vol van zyn krabbelingen. Zyn beſte Werken zyn in den Haag, Amſterdam, en Uytrecht. Door zyn goet gedrag en verſtant wiert hy een Amptgenoot in de Regeering van zyn Stadt: maar hy nam deze eere niet aan, als onder voorwaarde van de oeffening in de Konſt, die hy meêr als het leeven beminde, niet te verlaten. Hy ſleet aldus geruſtelyk zyn dagen; geërt in zyn Ampt, en

van al de Waerelt bemint, tot dat hy zig eens te Scheep begeven hebbende, om een kleine Reys te doen, door een rukwint die het Vaartuig omsloeg, het leven verloor, twee Meilen van Dordrecht, den 26 April 1690. in den Ouderdom van 62 jaren. Ik heb van zyn hand, een groot Boek vol van zyn Tekeningen, daar de beschouwing meêr van zegt als ik schryve.

GASPAR NETSCHER

GEbooren tot Praag in Boheemen, zyn Vader was een *Ingenieur*, die in dienst des Konings van Polen overleed, zyn Moeder was ter oorzaak van de Roomze Religie, die zy beleed, gedwongen om Praag te verlaaten, met drie Zoons die zy hadde, waar van Gasper de jongste was, eenige Meilen van daar hield zy stil in een Casteel, dat wanneer zy daar het minst op dagt belegert wiert, de bezettelingen die het nimmer wilden overgeven, wierden zodanig uitgehongert, dat de twee Broeders van Gasper van honger storven.

De Moeder haar ziende gedreigt van 't zelve lot, vond middel om by nagt uit het Casteel te geraken, en te vlugten met het eenige Kint, dat haar overig was. Alles ontbrak haar behalven de moet; haar op weg begevende, met het Kint op den arm, geleide haar het geval tot aan Aarnhem, in Gelderlant, daar zy eenig middel vond om te bestaan, en om haar Zoon op te voeden.

Een Geneesheer Tullekens genaamt, Man van Middelen, en groote verdienste, nam den jongen Netscher in zyn bescherming, en had die

de opzigt over zyn eerste leeroeffeningen, met voorneemen om hem in de Medicynen te laten studeren: maar de geweldige neiging van Netscher, helde over naar de zyde van de Schilderkonst. In alle zyne oeffeningen konde hy zig niet onthouwden om een zoort van * Hanepoten te tekenen, op het zelve papier daar hy zyn Thêmas opschreef. Het niet mogelyk zynde hem deze genegenheit te benemen, oordeelde men dat het beter was hem zyn lust te laten opvolgen.

* Griffoner,

Men bestelde hem by een Glazemaker, (die de eenige Man was in Aarnhem die een weinig wist van Schilderen) om het tekenen te leeren. Maar eenigen tyd daar na, zig sterker gevoelende als deze Meester, ging hy naar Deventer, by een genaamt ter Burg, die in dezelve tyd Burgermeester van die Stadt, en een fraai Schilder was. Hy deed alles naar het leven, en had een bezondere begaaftheit om heel natuurlyk Satyn te Schilderen, zo dat in al de verbeeldingen van zyne konststukken, hy de gelegenheit heeft waargenomen, om deze stoffe daar in te pas te brengen, en zulks te schikken, dat het zelve het voornaamste licht ontfangt. Netscher heeft veel van deze verkiezing behouwden indien hy het niet in alle onderwerpen gevolgt heeft, gelyk zyn Meester, hy heeft zig in verscheide stukken daar van gedient, maar altoos met verstant.

Na dat hy dan by ter Burg een groote handeling van 't Penzeel bekomen had, wende hy het naar Hollandt, daar hy langen tyd werkte voor de handelaars in Schilderyen, die onkundig van zyn aardigheit, hem zeer weinig voor zyn werken gaven, en dezelve duur verkogten.

Deze

Deze knevelary hem verdrietende, nam hy besluit om naar Romen te gaan. Hy begaf zig op een Schip, dat naar Bourdeaux ging, daar aangekomen, nam hy zyn intrek by een Koopman, wiens nabestaande hy ten Vrouwe nam. Aldus wederhield een sterker liefde, als die van de konst, de Italiaanze reis, en deed hem weder naar Holland keeren.

Hy nam zyn woonplaats in den Haag, en door den goeden opgang van zyn Konstwerken is hy aldaar gebleven; de ervarentheit had hem doen begrypen, dat het beste middel voor hem, om met een talryk huysgezin te kunnen bestaan, was het Portret-schilderen. Hy verkreeg in dit zoort van Schilderen zo veel roem en bekwaamheit, dat'er geen luiden van aanzien in Holland waren, die niet een Conterfeitzel van zyn hand hadden, en dat het merendeel van de vreemde Ministers niet konde besluiten, om Holland te verlaten zonder een Portret van Netscher mede te voeren, dit is de rede dat men dezelve in alle landen van Europa ziet. Don Francisco de Melo, Ambassadeur van Portugaal, was niet vergenoegt met het zyne te hebben, maar hy nam nog veel anderen met zig, die tegenwoordig tot Lissabon by den Aarts-Bisschop van die Stadt zyn.

Koning Karel de twede van Engeland groot behagen hebbende in de Konst van Netscher, deed alles wat mogelyk was, om hem door een aanzienelyk Penzioen in zyn dienst te trekken: Maar Netscher, die alreeds genoeg gewonnen had om gelukkig te leven, agtte de gerustheit die hy genoot veel beter, als het onstuimig leven van een groot Hof. Onderwylen de smerte die hy

geduu-

gedurende den loop van zyn leven uytstont, ontstelde dikwils de zoetheit van 't zelve: het graveel, daar hy van zyn twintigste jaar af mede gekwelt was, met de podagra in 't vervolg daar by gevoegt, sneed hem zyn levensdraad af, in den Haag in 't jaar 1684. in den Ouderdom van 48 jaren.

Netscher is een van de beste Meesters van Nederland geweest, ten minsten van die geen die in 't klein geschildert hebben; zyn tekening was * vast genoeg, maar zyn smaak of verkiezing, in dit deel der konst, gaat niet buiten den aart van zyn Land. Hy verstond zeer wel het Licht en Bruin, en onder de *Locale, of eygentlyke Coleuren van ieder voorwerp*, die alle goet waren, had hy een bezondere begaastheit om het linnen natuurlyk te vertoonen. Zyn manier van Schilderen was smeltende, zonder merkelyke toetssen, uitvoerig egter zonder moeite, of (gelyk als men zegt) styf te zyn. Wanneer hy de laatste hand aan eenig werk wilde leggen, haalde hy daar een vernis over, die, voor het droogen hem den tyd gaf om twee of drie dagen daar in te Schilderen; in de zelve tyd, gaf het hem het middel om de Coleuren naar zyn welgevallen te † herkneden, die nog te hart, nog te vogtig zynde, hen ligtelyk vereenigen konde, met de geene die hy van nieuws daar op zette, zonder iets van haar frisheit, of eerste hoedanigheit te verliezen.

* Correct.

† Remanie.

VII. BOEK

VII. BOEK.

Het Leven der Schilders van Vrankryk.

HEt is bezwaarlyk den tyd te bepalen wanneer de Schilderkonst in Vrankryk zyn beginzel genomen heeft; want als Franciscus den eersten, Rosso en Primaticio uyt Italien liet komen, was Vrankryk niet ontbloot van Schilders, die zig in staat bevonden, om onder het opzigt van deze twee Meesters te arbeiden, met veel andere Italianen, die in Vrankryk overkwamen. De Fransen waren Simon le Roy, Charles en Thomas Dorigny, Louis Francois, en Jean Lerambert; Charles Charmoy, Jean en Guillaume Rondelet, Germain Munier, Jean du Breuil, Guillaume Hoey, Eustache du Bois, Antoine Fantoise, Michel Rochetet, Jean Samson, Gerard Michel, Jannet, Corneille de Lion, du Moutier de Vader, en Jean Cousin.

Hoewel dat onder alle deze Schilders, zommige bekwamer zyn geweest als de andere, egter hebben hunne werken dat aanzien niet, datze het oog op hen zouden trekken van de Liefhebbers onzer Eeuwe, ten waare dat men wilde uytnemen Jannet, Corneille de Lion, du Moutier, en Jan Cousin. De eerste hebben een menigte Portretten gemaakt, onder dewelke heel goede gevonden worden.

JEAN

JEAN COUSIN

AAngaande, was bezonder lofwaardig, en geboren te Soucy, digte by Sens, den lust dien hy in zyn jonkheit tot de goede konsten had, veroorzaakte dat hy een goeden grond leide, boven al in de delen der wiskonst, waar door hy regelmatig was in zyn tekening: ook is hy vast en zeeker genoeg geweest in dit gedeelte der konst; hy heeft ook een boek uitgegeven, dat veel malen herdrukt is, dat alhoewel klein en van weinig aanzien, langen tyd de geheugenis van Jan Cousin bewaren zal; Hy heeft ook van de Geometrie en Perspective geschreeven. Dewyl in zyn tyd het Glasschilderen in 't gebruyk was, heeft hy zig daar meer aan verbonden, als aan het maken van Schilderyen. Men ziet van hem schoone dingen in de Kerken en omleggende plaatssen van Sens, en in zommige van Parys, onder andere in die van St. Gervais, daar hy op de Glasen van het Choor de Marteling van Laurentius geschildert heeft, beneven den Samaritaan, en de geneezing van den geraakten. Men ziet in de Stad Sens, eenige Taferelen op zyn wyze gedaan, en verscheide Portretten: Maar het allervoornaamste van zyn Werken is het stuk van het algemeen Oordeel, dat in de Sacrestie is van de Minrebroeders van 't Bos van Vincennes, dat men ziet uitgaan van Pieter de Jode, Neerlander, goet Tekenaar. Dit Tafereel geeft den overvloedigen geest van zyn Maker te kennen, door de menigte Figuuren die daar in komen: 't geene daar in zoude te wenssen zyn,

was

was wel een weinig meêr vloeijentheit in den aart der tekenkonst, hy trouwde de Dogter van den Luitenant Generaal van Sens, en bragt haar tot Parys, daar hy het overige van zyne dagen sleet. Zyn wetenschap en aangenaam levensgedrag, baande hem den weg ten Hoove, met agting en gunst, geduurende de Regeering van Henrik den tweeden. Franciscus den tweeden. Carel den negenden. En Henrik den derden.

Dewyl hy ook de Beeldhouwery verstont, zo maakte hy de * Begraafplaats van den Admiraal Chabot, die tot de Celestinen van Parys is, in de Capelle van Orleans. Men weet niet naauwkeurig hoe lang dat Jean Cousin heeft geleeft, men weet alleen dat hy leefde in 't jaar 1589. en dat hy zeer oud gestorven is.

* Tom: beau.

DU BREUIL

EN

BUNEL.

DEze twee Schilders waren na de dood van Primaticio, belast met de allervoornaamste Schilderwerken. De eerste schilderde veertien stukken in Fresco tot Fontaine Bleau in een van de Kamers die men noemt *Despoëles*, en met Bunel de kleine Gallery van de Louvre, die in 't jaar 1660 verbrandde. Zy zyn gestorven onder de Regeering van Hendrik den vierden.

MARTIN FRIMINET

VAn Parys, had zyn Vader tot Meester, dat een heel gering Schilder was: maar de Naaryver om de jonge Luiden te overtreffen, die als doen de zelfde Konst oeffenden, deed hem de reis naar Italien ondernemen. Zyn voornaamste verblyf was tot Romen, daar hy zeven jaren woonde, en meest naar de Werken van Michel Angelo studeerde; invoegen dat alles wat hy zedert maakte veel behield van de manier van dien grooten Meester. Men kan daar over oordeelen door de Capel van Fontaine Bleau, die van zyn hand geschildert is. Hy ondernam dit werk onder de Regeering van Henrik den vierden, die aan hem tekenen gaf van zyn agting, hy volharde daar in onder Louis den dertienden, die hem met de Ordre van St Michiel vereerde. Maar hy genoot niet lang deze eer, nog de gunsten van het Hof, want voor dat hy dit werk t'eenemaal voleindigt had, wierd hy ziek en storf in 't jaar 1619. oud 52 jaren.

Men had in dien tyd veel Schilders die Friminet opvolgden, maar die in plaats van zyn manier te verbeeteren, de Konst in Vrankryk door hun laf schilderen nog eens in 't verval bragten, dat tot den tyd geduurde, dat Blanchard en Vouet uyt Italie overkwamen. En dewyl deze Schilders niet nalieten in de Koninklyke Huizen te werken, zo zal ik hun Namen hier opgeven, om den draad van de Historie niet te verliezen; Deze zyn du Perac, Jerôme Baullery, Henry Lerambert, Pasquier

Tete-

Tetelin, Jean de Brie, Gabriël Honnoit, Ambroiſe du Bois, en Guillaume du Mée.

FERDINAND ELLE,

HOewel geboortig van Mechelen, moet evenwel onder de Franze Schilders geplaaſt worden, hebbende by na altoos tot Parys bezig geweeſt, daar hy veel ſchoone Portraiten geſchildert heeft, terwyl dat Louis, Henry, en Charles Baubrun, die hun Gunſtelingen aan het Hof hadden, beeter voor 't hunne deden betalen als hy, hoewel dat zy lieden minder in de Konſt waaren. Hy heeft twee Zoons nagelaten, dat ook Schilders zyn geweeſt.

VARIN

GEboortig van Amiëns, Schilderde met goeden opgang tot Parys, van zyn hand is het Groot Autaarſtuk in de Kerk van de Ongeſchoeide Carmeliten, by het Palais van Luxemburg. 't Is zo veel te meêr redelyk om van hem te melden, om dat hy Pouſſin op den weg heeft geholpen, in de Loopbaan der Schilderkonſt.

JACQES BLANCHART

VAn Parys, gebooren in 't jaar 1660, leerde de beginzelen van de Konſt by Nicolaas Bollery zyn Oom, van wien hy zig aftrok, als hy twintig jaren oud was, om de Italiaanſe reis te doen. Tot Lions zynde, kreeg hy aldaar gele-

 gentheit

heit om eenige werken te maken, en daar door het middel om de handeling die hy in zyn konſt had te verbeteren, dat hem vier jaren in die Stad ophield: hy begaf zig vervolgens naar Romen, bragt daar agtien Maanden door, na verloop van dien tyd reiſde hy naar Venetien, alwaar de Coloréring van Titiaan, en de Veneetziaanze Schoole hem zo ſterk bekoorde, dat hy zyn geheele ſtudie daar op aanleide, met zo goet geluk, dat een Edele Venetiaan, die van zyn Konſtwerk begeerde, hem verpligte om voor hem te ſchilderen: maar de voldoening die de Konſtenaar ontfing, was voor hem zo onſmakelyk, dat hy Venetien verliet, om naar Vrankryk te keeren. Hy geraakte zodanig in de mode, dat 'er by na niet een Liefhebber was, die niet een ſtuk van zyn hand wilde hebben. En daarom zyn de loſſe Schilderyen, die hy gemaakt heeft, over al verſpreid.

In Parys heeft hy twee Galleryen geſchilderr: de eerſte is in het huis van den Heer de preſident Perrault, ende andere daar hy de twaalf maanden van 't jaar verbeelt heeft, was by den Heer de Bullion, Opper-Intendant van de Financien. Maar daar hy zyn meeſten roem door verkreegen heeft, is het Tafereel dat hy maakte, om op den eerſten dag van Mey, in de Kerk van Notre-Dame geplaaſt te worden. Het verbeeld de Nederdaling van den H. Geeſt, en word aldaar zorgvuldig bewaart, als het voortreffelykſte van alle de ſtukken die men aldaar ziet.

Blanchart in de bloem van zyn jaaren, zig in ſtaat bevindende om een groote Fortuin te maken, wierd overvallen van de koorts, en

een

een zinking op de Borſt, waar door zyn levenslamp wierd uitgebluſt, in den Ouderdom van agt en dertig jaren. Hy was tweemaal gehuuwt geweeſt, en had van zyn eerſte Vrouw een Zoon en twee Dogters. De Zoon omhelsde ter goeder uure dezelfde Konſt. En onderſteunt nog met veel roem de agting van zyn Vader.

Het is ligt te oordeelen dat 'er van alle de Franze Schilders, niemand zulk een goet Coloriet heeft gehad als Blanchard. Men ziet van hem niet veel groote Ordonnantien: maar dat men van hem ziet in de Galleryen hier boven gemelt, en zyn ſtuk dat in de Kerk van Notre-Dame is, geeft genoeg te kennen, dat het hem aan Geeſt niet ontbroken heeft, en dat indien hy geen groote Ordinantien heeft geſchildert, de rede daar van geweeſt is dat hy geſtadig aan Lieve Vrouwe ſtukken bezig was, die hem de gelegentheit benamen, om onderwerpen van grooter beſlag te ondernemen.

SIMON VOUET.

GEbooren te Parys in 't jaar 1582. Was een Zoon en Diſcipel van Laurens Vouet, een middelmatig Schilder. Hy maakte zig in weinig tyds zo bekwaam door zyn vlyt en het ſtuderen naar goede dingen, dat de Heer de Sancy, die als Ambaſſadeur naar Conſtantinopolen ging, hem verkoor om zyn Schilder te zyn. Hy ſchilderde aldaar het Portret van den grooten Heer: en alhoewel het aan hem onmoogelyk was, anders als uit de geheugenis het zelve te ſchilderen, alleenlyk door de ſter-

ke indruk in 't zien van dezen Monarch, als den Ambaſſadeur by hem ter gehoor komt, des niet tegenſtaande maakte hy het zelve zeer wel gelykende: na nog eenige andere dingen tot Conſtantinopolen geſchildert te hebben, vertrok hy van daar om zig naar Italien te begeven. Alhier was hy veertien jaren. En Prins van de Academie van St. Lucas te Romen; de Koning Lodewyk de XIII. die uit aanmerking van zyn vordering in de Konſt hem geduurende zyn verblyf in Italie, een Penſioen gegeven had, ontbood hem in 't jaar 1627. om in de Koninglyke Huizen, en boven al in dat van Luxemburg te ſchilderen.

De gemakkelykheit die deze Schilder had om Portretten met Crion of Paſtel te maken, behaagde de Koning, die met zo veel vermaak hem zag arbeiden, dat zyn Majeſteit luſt kreeg om van hem in de Tekenkonſt onderwezen te worden, en daar in vervolgens zo toenam, dat de Koning zeer welgelykende Portretten Tekende naar verſcheide Perzonen van zyn Hof.

De vermaartheit van Vouet vermeerderde dag op dag, waar door hy een menigte van groote werken aan de hand kreeg. Ik en zal my hier in de bezonderheden niet inlaten, de Paleizen en aanzienelyke Huizen van Parys zyn daar van vervult: ook heeft hy een groot getal ſtukken voor de Kerken, en voor bezondere Perzonen geſchildert.

Hy had in Romen de manier van Caravaggio en van Valentyn gevolgt: maar zyn vermaartheit hem hebbende doen verkrygen een oneindig getal van alle zoorten van werken, zo nam hy een manier van Schilderen aan, veel voort-

vaaren-

vaarender door de groote ſchaduwen, en generale, dog weinig onderzogte Tinten, dat hy in de gewoonte bragt, en daar hy zo veel te meêr gelukkig in ſlaagde, om dat hy het Penceel met een groote lugtigheit voerde. Men zoude rede hebbe om zig te verwonderen, over de wonderbaare menigte van werken die hy gedaan heeft, indien men niet en wiſt, dat een goet getal van brave Diſcipelen, die hy in zyn manier had opgetrokken, met weinig moeite, en een lugtige behandeling naar zyn Tekeningen de werken afſchilderden.

Vrankryk is aan hem verpligt, om dat hy de plompe en * laffe manier die tot daar toe regeerde verbannen heeft, en den † goeden aart, (gelykelyk met Blanchard) heeft ingevoert. Dees nieuwe manier van Vouet, en het vriendelyk onthaal dat hy ieder aan deed, was oorzaak dat hy van al de Schilders zynes tyds gevolgt wiert, en de leerlingen van allen zyden tot hem toevloeiden, zulke namentlyk, die toeleiden op het ſchilderen, en die andere Konſten (afhangelyk van de Tekenkonſt) tragten te oeffenen, derhalven zyn alle de Schilders, die in deez' laaſten tyd, openbaare blyken van hun vermogen in de Konſt getoont hebben, uit de School van Vouet voortgekomen: als Le Brun, Perrier, P. Mignard, Chaperon, Perſon, Le Sueur, Corneille, Dorigny, Tortebat, Belle, du Freſnoy; en verſcheide anderen die hy gebruikte tot het ſchilderen van Sieraden en Tekeningen, of Patronen tot Tapyten, gelyk als Jooſt van Egmont, van Driſſe, Schalberg; Fateé, Bellin, van Boucle, Bellange, Cotelle. enz. zonder te tellen

* Fade & barbare
† le bon Gout.

tellen een groot getal jonge lieden, die by hem kwamen, om de Tekenkonſt te leeren. Dorigny die zyn behuwt Zoon, zo wel als zyn Diſcipel was, heeft een groot gedeelte der werken van zyn Schoonvader ge-ëtſt en in Print uitgegeven.

Vouet door de geweldige menigte van zyn werken, eerder van geeſten uitgeput, als van jaaren overladen, ſtorf in 't jaar 1641. in den ouderdom van negen en vyftig jaren. Hy heeft een broeder gehad Aubin Vouet genaamt, die in zyn manier ſchilderde, en een tamelyk Meeſter was.

De werken van Vouet, hadden een aangenamer zwier, in vergelyking van die geene die tot daar toe in Vrankryk gemaakt waren, maar vervielen alle in de gemaniertheit (zo als men zegt) zo wel ten opzigt van de Tekening, als van het Coloriet: dit laaſte inzonderheit over al ſlegt genoeg 'er in zynde, men ziet in zyn Beelden geen uitdrukkingen der Hartstogten, hy was vergenoegt met aan zyn hoofden een algemeene behaaglykheit te geven die niets zeggen wil. De grootſte naam en waardy van zyn werken, komt van zyn * Zolderſtukken, die aan zyne Diſcipelen een beter denkbeeld hebben ingeſcherpt, om ſchoonder dingen te ordineeren, als alles wat dat de Franzen tot dien tyd toe hadden geſchildert.

* Plafonds.

Vouet heeft dit voordeel boven andere Schilders gehad, dat men 'er nooit een gehad heeft, wiens manier zo † aangekleeft is aan den geeſt en de hand van zyn Leerlingen. Maar men kan zeggen, dat indien van de eene zyde door deze manier, ‡ de onſmaakelyke

† Adherenten.

‡ Goutfade.

ke aart (die in Vrankryk regeerde) wanneer hy aan kwam, is weggenomen. Zy van een anderen kant wederom onnatuurlyk, en wildt, dog anderzints zo gemakkelyk is, en met zo veel graagheit ontfangen, dat zy de * Inbeelding van alle zyn Discipelen besmet heeft, met hen een gewoonte te doen aannemen, daar ze met alle de moeite des waerelts hen zelfs van hebben moeten ontslaan; en gelyk ik reeds gezegt hebbe, deez voortvaarende manier was zo zeer niet die van Vouet, als die van zyn Interest.

* l'Idée.

NICOLAS POUSSIN

GEboortig van Andely, een kleine Stad in Normandien, in 't jaar 1594. doch oorspronkelyk van Soissons, alwaar zommige van zyn Geslagtnaam het Regtsgebied in handen hebben gehad, Zyn Vader Jan Poussin was van Edelen afkomst, maar geboren met weinig goederen, invoegen dat zyn Zoon, gedwongen door den staat daar het Huisgezin in was, en teffens door de hevige drift tot de Schilderkonst, op den ouderdom van agtien jaaren zyns Vaders huis verliet, om tot Parys in de eerste beginzelen van deze Konst onderwezen te worden.

Een Heer van Poitou, die genegenheit voor hem had, bestelde hem by Ferdinand Portret-Schilder, welke Poussin ten einde van drie Maanden verliet, om by eenen genaamt l'Allemant te gaan, alwaar hy niet langer als één Maant by was: om dat hy oordeelde niet genoeg by zodanige Meesters te konnen vorde-

ren, verliet hy hem, met het oogmerk van meerder voordeel te doen, in het naſtuderen van de ſtukken der grootſte Meeſters.

* Hy was eenigen tyd met de Waterverven bezig, die hy met groote lugtigheit behandelde, *als wanneer het geval wilde, dat hy in vriendſchap geraakte met den beleefden en gedienſtigen Mathematicus Regio, dewelke alsdoen in de Gallery van de Louvre zyn wooning hadde: deze Heer, Liefhebber van de Tekenkonſt zynde, en een verzameling hebbende van de allerbeſte Printen van Raphaël, en Julio* Romano, *liet hem die Copyëeren. De ſchoonheit van dezelve Pouſſin zodanig aanpryzende, dat hy die met de grootſte drift en uitterſten vlyt navolgde, zyn geeſt teffens vervullende met het denkbeeld van de Tekening, de ſtanden, bewegingen, en de inventien, en de andere wonderbare delen van dezen Meeſter. Door welke oorzaak het toeſchynt, dat Pouſſin in het uitbeelden der Hiſtorien, en het uitdrukken der Hartstogten, in de Schoole van* Raphaël *is opgetrokken, en dat hy zekerlyk van hem het leven, en de Melk der Konſt heeft ingezogen. In dien tyd bevond zig aan het Paryſſe Hof den Edelen Gio: Battiſta Marino, beroemt Italiaans Dichter, die Liefhebber van de Schilderkonſt de vrientſchap en ommegang van Pouſſin, wiens verheven Geeſt hy kende, met groote drift zogt en verkreeg, en be[illegible] hem ten zynen Huyze te komen ſchilde[illegible], voor den welken hy zyn eygen Poëzye in Tekeningen verbeelde, inzonderheit zyn Adonis, welke Tekeningen zedert bewaart zyn, in het boek van dien Dichter, dat in de Biblioteecq van den*

* Bellori in vita Nicolo Puſſino.

den Heere Cardinaal Massimi bewaart werd. Staande Marino op zyn vertrek naar Romen, zo wilde hy dat Poussin de Italiaanze Reis met hem aan nam: maar het zy dat Poussin eenig werk om handen had, dat hem tot Parys wederhield, of dat hy verdrietig was over twee vrugteloze ondernemingen, als hy getragt had naar Romen te gaan, en onder weg in zyn voornemen belet wierd, zo vergenoegde hy zig aan Cavallier Marino te beloven, dat hy hem wel haast zoude volgen. En in der daad, na dat hy eenige stukken tot Parys geschildert had, onder andere, dat in onze Vrouwe Kerk is, verbeeldende het sterven van de Heillige Moeder Maagt, begaf hy zig voor de derde maal op Reis naar Romen, daar hy eindelyk aankwam in de Lente van 't jaar 1624. als doen hebbende den Ouderdom van dertig jaren.

Hy vond in Romen de Cavalier Marino, die aan hem duizent betuigingen van vriendschap deed, en voordeelig van hem sprak by den Cardinaal Barberini, hem onder andere zeggende, *Vederete un Giovane che à una furia di diavolo.* Maar dewyl deze Cavalier, van den welken Poussin veel hulp, en voorstant verwagte naar Napels zyn Vaderland vertrok, en weinig tyds na de aankomst van dezen Schilder kwam te sterven, en dat de Cardinaal Barberini, die begerig was om hem te kennen, de tyd niet had, om dat hy een legaatschap moest bekleeden, zo bevond zig Poussin in een benaauwden staat in Romen, zonder hulp en zonder bekenden: en had de grootste moeite des Waerelds om te konnen bestaan, waar door hy genoodzaakt was, om zyne werken,

ken, zyn eenigste toevlugt, voor een ellendigen prys te verkopen. * *Want hebbende twee Batailles vol van figuuren geschildert, op een doek van vier palmen groot, verkogt hy het eene voor zeven Scudi, het tweede voor zich behoudende om het nader te overzien. Egter verloor hy den moet niet, den weg dien hy insloeg, bestont in de gestadige oefening, zynde in de beste gesteltheit des ouderdoms. Met een groote drift om te vorderen, met gedult den tyd afwagtende, om zig te doen gelden en zyn naam doorlugtig te maken.* De noodzakelykheit om zyns levens onderhout te bezorgen, was oorzaak dat hy langen tyd afgezondert woonde, zonder eens om te zien, alleen zig bezig houdende met aandagtig studeren naar de schoone dingen, die hy vlytig naar Tekende.

Niet tegenstaande zyn eerste voornemen om de Schilderyen van de grootste Meesters te Copyeeren, zo oeffende hy dat zeer zelden. Hy oordeelde dat het genoeg was dezelve met aandagt te beschouwen, en zyn aanmerking daar over te maken, en dat al wat men meerder deed verloren tyd was: maar hy had zodanige gedagten niet van de Antieke beelden. Dewelke hy naar Modelleerde met groote opmerking; en had daar van zulk een grooten denkbeeld begreepen, dat hy dezelve tot zyn voornaamste voorwerp stelde, daar hy zig geheel aan over gaf. Hy was overtuigt dat de Bronader der schoonheit, en van alle de bevalligheden uit deze uitmuntende werkstukken her voort kwam, en dat de Aloude Beeldsnyders de natuur hadden, (om zo te spreeken) uit-

* Bellori.

uitgeput, om hunne ſtandbeelden de verwondering van den Nazaat waardig te maken. De groote verbintenis die Pouſſin met de twee vermaarde Beeldhouwers Aleſſandro Algardi, en Franciſco Quenoi hadde, (daar hy mede in een Huis woonde,) heeft deze neiging konnen ſterken en mogelyk doen geboren worden, hoe het ook zy, hy is nimmer daar van afgegaan, maar heeft altoos met de jaren daar in toegenomen, gelyk ligt uit zyn werken is af te meten.

* *Niet alleen was zyn verſtant bezig in het navolgen van de beſte voorbeelden, maar teffens in het ſtuderen in de Geometria, perſpective, of Optica, zo in de* ſtellingen en vermindering der voorwerpen, als in de verſpreiding van de ligten en de ſchaduwen, welke ſtudien hy deelagtig wierd, uit de ſchriften van P. F. Matteo Zoccolini, die den Meeſter was geweeſt van Dominichino in deze wetenſchap; voortyds in Parys de Anatomie geleert hebbende, hernam hy ten tweedemaal de ſtudie, in gezelſchap van den Ervaarnen en Edelen Chirurgien Larcheo, hen oeffenende op Lyken en Geraamtens, om daar in ten uiterſten verſtandig te zyn. Aangaande de ſtudie naar het leven bezogt hy de Academie van Domenichino, dat de geleerſte was, tot den welken altoos al de andere Meeſters van zyn tyd hen begaven. Zynde als doen ieder ingenomen met de Faam van Guido Reni, en een groote toeloop van de jonge lieden, zo Italiaanze als Vreemdelingen, bezig om te Copyëeren en te Tekenen, na de Hiſtorie van Sant Andreas van zyn hand geſchildert, in Sant Gregorio. Zo vond*

* Poſitione,

* Bellori.

vond men Poussin alleen, Tekenende naar het andere stuk van Dominichino, dat tot een weêrgaâ gemaakt is, onderzoekende de delen en schoonheit van dit verwonderlyke Konstwerk, 't geen aan de andere aanleiding gaf, om zyn voorbeeld naar te volgen, en een besluit te nemen, om naar Dominiquin te studeren. Maar zynde den Cardinaal Francisco Barbarini, in Romen wedergekeert van zyn bezending in Vrankryk en Spanje, wierd hy aan het schilderen gestelt van dezen Heer, die van hem wenste verbeeldt te zien de doot van Germanicus, *een treurig onderwerp, dat hy met uitdrukking van gemoetsbewegingen uitnemend schilderde. Nog schilderde hy voor den zelven Cardinaal, het innemen van Jeruzalem, daar in ten toon stellende de straffe over 't Hebreeuwze Volk, en den Keizer Titus zegepraalende, voor wiens voeten de oproerige Joden nedervallen, deerlyk geslagen werdende, andere in ellendige gestalte worden met gebondene handen weggevoert! terwyl de overwinnende Zoldaten met verwoetheit den Tempel van zyn Rykdom berovende, Kandelaar, goude Vaten, en Sieraden wegsleepen: welke Historie onder de beste werken van den Meester beroemt is, van zyn Eminentie geschonken wierd, aan den Prins van Echemberg, Ambassadeur des Keizers by den Paus Urbanus den VIII.*

Men zegt dat hy in den beginne eenige stukken Copyëerde naar Titiaan, waar van de Coleur en den aart van de Landschappen hem zeer behaagde, om den goeden smaak van de Tekening te verzellen, die hy zig naar de Antieken had eigen gemaakt. En in der daad men heeft aangemerkt, dat zyn eerste stukken beter van

Coleur

Coleur en geſchildert zyn als de andere: maar hy liet wel haaſt blyken door het vervolg van zyne werken; in het algemeen aangemerkt, dat in zyn gedagten het Coloriet van geen groot belang was, of dat hy oordeelde het zelve genoegzaam te bezitten, om van zyn Taferelen niets weg te nemen, van de volmaaktheit die hy 'er aan wilde geven.

Het is waar dat hy zodanig geſtudeert had naar de ſchoonheden van het Antiek, de Sierlykheit, den grooten manier, de zeekerheit, en de verſcheidentheit van de Proportien, de uitdrukkingen, de order van de kledingen, de Bywerken, de Edelheit, het goet gelaat, en de Fierheit van de Hoofden, de maniere van handelingen, en de gewoontens van tyden en plaatſen, en eindelyk alles wat men zien kan, in de ſchoone overblyfzels van de Beeldhouwery der Alouden, dat men zig niet genoeg verwonderen kan over de naauwkeurigheit, met dewelke hy zyn Taferelen verrykt heeft. Hy was zo wel in ſtaat geweeſt als Michel Angelo, om het Oordeel van 't gemeen te bedriegen; deze had een Beeltenis van een Cupido gemaakt, en na dat hy daar aan een arm gebroken had dien hy behield, begroef hy het overige van de Figuur, op een plaats daar hy wiſt dat gegraven zoude worden; dit werk gevonden zynde, nam ieder een het aan voor Antiek: maar Michel Angelo den arm dien hy agter gehouden had tonende daar aan te paſſen, overwon aldus de vooringenomenheit van alle de geen die hy bedrogen had. Men zoude met veel reden konnen geloven, dat indien Pouſſin op een ſtuk muurs in freſco geſchildert had, en

eenig

eenig gedeelte bezonder gehouden, dat men ligtelyk zoude geoordeelt hebben, dat zyn Schilderkonſt het werk ware geweeſt, van eenig befaamt Antiek-Schilder, zo overeenkomende zyn de Schilderyen die men gevonden heeft van opregte Antiken, met zyne werken.

Hy kweekte deze liefde tot de Beeldhouwery der Antiken, gaande dezelve onderzoeken in de Hoeven en Wyngaarden rondsom Romen, daar hy zig dikwils alleen afzonderde, om zyn aanmerkingen met meerder geruſtheit te oeffenen. 't Is ook al in diergelyke afzonderingen geweeſt, dat hy de ongewoone uitwerkinge van de natuur gade ſloeg, zo ver die opzicht had tot de Landſchappen, en dat hy voorgronden, verſchieten, en Boomen Tekende, en alles wat met zyn verkiezing (die uitnement was) over een kwam.

Behalven de naauwkeurige ſtudie die Pouſſin naar het Antiek gedaan heeft, had hy zig ook zeer gehegt aan de werken van Raphaël en Dominiquin, als aan de geene dien hy oordeeldat het beſt geinventeert, het zeekerſte getekent, en het allerlevendigſt de Hartstogten uitgedrukt hadden: drie dingen die Pouſſin altoos aangemerkt heeft, als de allerwezentlykſte en voornaamſte van de Schilderkonſt.

Eindelyk deze groote Man heeft gene wetenſchappen agterwege gelaten, die hem volmaakt konden ſtellen in deze delen, zo wel als in de uitdrukking van de onderwerpen in 't algemeen, die hy verrykt heeft met alles dat de aandagt van de Geleerde kan opwekken.

Men

Men ziet van hem geen groote werken, de reden die men daar van geven kan, is dat de gelegenheit daar toe zig niet heeft aangeboden. Daarom behoeft men niet te twyffelen, of het geval alleen is oorzaak, dat hy zig tot het Schilderen van losze stukken heeft begeven, die van een bekwaame groote zyn, om in de Cabinetten der Liefhebbers, zodanige als die dezelve begeerden, geplaast te konnen worden.

De Koning Lodewyk de XIII. en de Heer de Noyers, Minister van Staat, en Opziender der Gebouwen, schreeven aan hem tot Romen, om hem te verpligten in 't begin van 't jaar 1639. in Vrankryk te komen; dog hy nam bezwaarlyk het besluit om deze reis aan te gaan. *Tot dat de Heer van Chantelou tot Romen * kwam, en hem zo aanporde, dat hy op zyn vertrek Poussin met zig naar Parys voerde, op het einde van 't jaar 1640. aangekomen tot Fontaine Bleau, wierd hy aanstonds de Koninklyke Gunst gewaar, wordende hier statelyk ontfangen, en drie dagen door een ordinaris Edelman heerlyk op 's Konings kosten onthaalt, daar naar in de Karosse van den Heer de Noyers naar Parys gebragt, alwaar op zyn aankomst hy zyn eerbewyzing ging doen aan den Cardinaal de Richelieu, die hem de armen om den hals sloeg, en ombelsde, en aan de hand betuigde het groot genoegen dat hy had van hem te zien, den volgenden morgen wierd hy door dien grooten Gunsteling des Konings by zyn Majesteit ingeleit, de welke het vernuft van Poussin toetssen willende, of hy hem kennen zoude, zig wat agterwaarts onder zyn Edellieden schuil hield.*

* Bellori in vita Nicolo Pussino.

hield. Maar Poussin rigte zig regel regt aan zyn Majest. en boog zig op zyn kniën, met groot welbehagen des Konings, die hem gunstig ontfing, en geduurende een half uur lang met hem sprak, hem ondervraagende naar zyn geboorte plaats, naar zyn maagschap, en zyn ouderdom, daar by met natuurlyke Hoffelykheit op antwoorde, dat het lot hem waardig gemaakt had, te zien, en te dienen den Allergelukkigsten en Glorieusten Koning van Vrankryk, waar op zyn Majesteit hem d'Eere deed van te zeggen, dat zyn Konst ook tot een Sieraad en Luister van zyn Ryk verstrekte. Hem met eene voorstellende om twee groote Stukken voor de Capelle van Fontaine-Bleau, en S. Germain te schilderen, Poussin naar zyn Wooning gekeert zynde, zo wiert hem gebragt in een Fluweele Beurze, twee duizent Goude Kroonen, duizent voor zyn Jaargelt, en duizent voor de Reize, behalven de onkosten daar op gemaakt. Men had hem een treffelyke Wooning gegeven, met alles rykelyk gestoffeert, wat tot een Huishouding nodig was, staande midde in den Tuyn van de Thuilleries.

Hy schilderde voor de Capelle van St. Germain het Tafereel van het Avondmaal, het welk nu te Parys is in 't *Noviciat* van de Jesuiten. Hy begon in de Gallery van de Louvre, de daden van Hercules, in den tyd dat de * afgunstige uit de School van Vouet hem verdrietig maakte, door hunne verägtingen en kwaadspreekende redeneeringen die zy voerden, over de bovengenoemde werken: dit gevoegt by het oproerig leven van Parys, daar hy zig niet naar schikken konde, deed hem heime-

* La Brigue,

heimelyk besluiten om weder naar Romen te keeren, onder voorwendzel van order op zyn huiszelyke zaken te stellen, en zyn Vrouwe mede te brengen. Hy vertrok van Parys op het einde van 't jaar 1642. Maar wanneer hy in in Romen was, 't zy dat hy zig daar bevond als in zyn Element, of het zy dat de doot van den Cardinaal de Richelieu, en van den Koning die kort daar aan opvolgde, dat hy daar zyn Maatregels naar rigte, hy wilde zedert nooit weder in Vrankryk komen.

Hy volharde dan in het schilderen aan losze Stukken; want zy zyn alle in Romen gemaakt geweest, om naar Parys te zenden, de Fransen hebben 'er zelfs die ook naar toegevoert, die nog in Italien gebleeven waren, zo veele alze door gelt hebben magtig konnen worden, deze uitnemende Werken geen minder agting toedragende, als die geene, die Raphaël gemaakt heeft. Felibien die het Leven van dezen Schilder zeer zorgvuldig en wydloopig in Schrift gestelt heeft, verhaalt alle de Tafereelen, en maakt de beschryving van de zulke die de allerberoemste zyn.

Poussin, na dat hy gelukkig zyn Levensloop geëindigt had, overleed, half beroert geworden, in 't jaar 1665. in den Ouderdom van eenenzeventig jaren, en vyf Maanden. Zyn lighaam wiert met staatsie ter aarde bestelt, in de Parochiale Kerk, van *San Lorenzo in Lucina.* Men leest op zyn Begraafplaats de volgende Vaerzen.

Parce pys Lacrimis. Vivit pussimus in
Urna,
Vivere qui dederat nescius ipse mori,
Hic tamen ipse silet. si vis audere lo-
quentem,
Mirum est, in tabulas vivit & eloqui-
tur.

Hy was gehuuwt met de Zuster van Gaspar, by de welke hy geen kinderen gehad heeft. En zie hier wat de oorzaak van deez' echt geweest is. Poussin in een gevaarlyke en wanhoopige ziekte gevallen zynde, zo wiert hy zo wel opgepast van deze Zuster van Gasper, die van een gedienstigen geest was, zyn kwaal ter herte nam, en tot kennis van dezelve geraakt zynde, hem zo wel gade sloeg, dat hy volkomentlyk genezen wiert. Poussin gevoelig over de uitnemende zorgvuldigheit van deze Dogter, aan de welke hy ten deele zyn herstelling verschuldigt was, trouwde haar uit enkele dankbaarheit. Zyn nalatenschap bedroeg niet boven de festig duizent Guldens: Maar hy reekende zyn gerustheit, en zyn woonplaats in Romen veel hooger, daar hy zonder eerzugt leefde

Eens als den Prelaat Massimi, die naderhant Cardinaal wiert, hem bezogt hadde, en de byeenkomst ongevoelig tot in den Nagt was uitgerekt, en dat de Prelaat opstont om weg te gaan, zo ging Poussin met de lamp in de hand, om hem langs de trappen uit te ligten, hem aldus tot aan zyn Karos toe geleidende, dat de Heer Massimi zodanig moeide, dat

hy zig niet konde onthouden van te zeggen: *Ik beklaag u myn Heer Pouſſin, dat gy niet eenen Dienaar hebt: en ik*, antwoorde hem Pouſſin, *beklaag u veel meêr myn Heer, dat gy 'er zulk een groot getal hebt.*

Hy maakte nooit geen koopmanſchap voor de betaling van zyn ſchilderyen, maar hy ſchreef agter op de Doek, den prys dien hy daar voor wilde ontfangen, dat men hem ook aanſtonts daar voor neêr telde.

Pouſſin heeft geen een Diſcipel gemaakt, en het meerendeel der Schilders droegen hem agting toe, zonder hem naar te volgen, 't zy datze zyn manier onnavolgelyk oordeelden, indien ze daar eens wierden ingewikkelt, of dat zy lieden te veel moeite gehad zouden hebben om zig waardig genoeg daar in ſtaande te houden.

AANMERKINGEN.

Over de Werken van

POUSSIN.

POuſſin was met een heerlyk en ſchoon vernuft tot de Schilderkonſt geboren: De liefde waar door hy op de Antieke Beelden viel deed hem vlytig naar dezelve ſtuderen, zo dat hy alle de ſchoonheden en onderſcheidingen daar van verſtont: zoekende de oorzaak in de ſtudie van de Anatomie, tot dat hy in dien ſmaak een doorgeleerde geoeffentheit in het Tekenen verkreeg. Maar in dit gedeelte zelver, in plaatſe van zyn oogen op de natuur te wen-

 den,

den, als op de oorſprong van alle de ſchoonheden, daar hy mede ingenomen was, zag hy deze Meeſtreſſe der Konſten aan, als ver beneden de Beeldhouwery, aan de welke hy haar onderworpen had, invoegen dat in het meerendeel van zyn Schilderyen, het naakt van zyn beelden veel gelykt naar geſchilderde Steen, en eerder de hardigheit van '*t* Marmer ten toon ſtelt, als de tederheit van 't zagte Vlees daar bloed en leven in doorſtraalt.

Zyn Inventien in de Hiſtorien en Fabulen, heeft hy verſtandig behandelt, * gelyk ook de Zinnebeelden. Hy heeft de onderwerpen wel weeten te verkiezen, en gevoegelyk met alle de behoorlyke omſtandigheden verſiert, inzonderheit de † helthaftige, daar hy alles in heeft te paſſe gebragt wat tot aangenaamheit, en onderregting dienen konde: om dezelve waarſchynelyk te verbeelden, 'er byvoegende zo wel de ‡ Hartstogten ieder in 't bezonder, als de uytdrukkingen van het onderwerp in het algemeen.

* Allegories.

† Heroiques.

‡ Paſſions de l'ame.

Verwonderlyk zyn van hem de landſchappen geſchildert, zo door de nieuwigheit der voorwerpen daar zy uit beſtaan, als door de waarſchynelykheit van de ſchikkingen der voorgronden en verſchieten, dan de veranderіng van 't geboomte en de lugtigheit hunner toetſſen, en eindelyk door de vreemdigheden die'er in gevoert zyn, dermaate dat hy dezelve tot een volmaakten ſtant zouden gebragt hebben, indien hy een weinig meer agt had gegeven op de * eigentlyke Coleuren en de Konſtgreep van 't Ligt en Bruin. Wanneer de gelegentheit

* Couleurs locales.

zig

zig aan bood, om zyn Schilderyen met Archetectuur te versieren, zo toonde hy daar in een uitmuntende schoone verkiezing, bewierp dezelve regelmatig naar de perspective, die hy volkomentlyk verstont.

Hy is zo gelukkig altyd niet geweest in het schikken van zyn Beelden; in tegendeel kan men hem berispen, dat hy in 't meerendeel zyner Ordinantien, dezelve te veel op een Lyn heeft gestelt, en naar den aart van de Bas-relieven gerigt; en dat hy niet genoeg verandering gegeven heeft, aan de * tegengestelde werkingen van zyn Standen.

* Contraste.

Zyn Klederen zyn doorgaans over al van een zelve stoffe, en de plooijen die 'er in grooten getalle in zyn, benemen een † kostelyke eenvoudigheit, die veel grootsheit aan zyn werken zoude gegeven hebben.

† Precieuse simplicite.

Hoe groot dat zyn ‡ verstant ook geweest is, heeft hy nogtans aan alle de delen der Konst niet konnen voldoen: want die liefde die hy voor het Antiek had, veste daar zodanig zyn * geest op, dat het hem belette om zyn Konst van allen zyden wel te beschouwen; ik wil zeggen dat hy het Coloriet veronagtzaamde; derhalven zyne Werken, in het algemeen aangemerkt, geven genoegzaam te kennen, dat hy in dit gedeelte onbedreeven is geweest, 't zy in de eigentlyke Coleuren, 't zy in 't ligt en bruin. Van daar komt het dat het grootste deel van zyn Stukken in het † Grysagtige vervalt, en ons schynen zonder kragt en uitwerking te zyn. Men kan egter eenige Werken van zyn eerste en tweede manier uitzonderen. Maar zo men de dingen eens grondig

‡ Genie.

* Esprit.

† le Gris.

onderzoeken wil, zal men bevinden, dat het goede dat men van de Coleur daar in vind, eerder Komt van de herdenkenis der Schilderyen van Titiaan, die hy gecopyeert had, als van de kennis der grondregels van dezen Veneetziaanzen Schilder is. Eindelyk het schynt dat Poussin het Coloriet voor een geringe zaak geschat heeft, en men ziet in zyn leven beschreeven door Bellori en door Felibien, een opregte toestemming dat hy het niet heeft bezeten, en dat hy daar als van af zag: dat klaarblykelyk doet zien, dat hy nimmer de * bespiegelende kennis daar van gehad heeft. En inderdaad zyn Coleuren zo alsmen die ziet, zyn niet als generale tinten, en niet de Navolging van de Natuur, welkers eigentlyke Coleuren en verminderingen hy niet als zeer zelden zag: Ik spreek dit van zyn Beelden, en niet van zyn Landschap, waar in hy meêr moeite aan gewend heeft, om met de natuur te rade te gaan. De rede is tastbaar, want in de Antieke Marmerstenen geen Landschappen gevonden hebbende, is hy genootzaakt geweest, om die in de beschouwing van het leven te zoeken.

* la Theorie.

Aangaande het Ligt en Bruin, daar van heeft hy nooit de nootzakelykheit regt gekent, en zo men al eens in zyn Schilderyen het zelve gewaar word, zo is het een enkele uitwerking van het geval want indien hy deze konstgreep gekent had, als een van de wezentlykste deelen van de Schilderkonst, zo wel voor de verpozingen van het gezicht, als om kragt en welstant aan 't geheel van 't Tafereel te geven, zo zoude hy het altoos wel in het werk gestelt, en de middelen gezogt hebben om zyn voor-

wer-

werpen en ligten te groepen, in plaats datze in zommige zyn'er werken zodanig verspreit zyn, dat het oog niet weet waar het zig op vesten zal: maar hy bestede zyn grootste aandagt om aan de oogen van de Geleerden te behagen, alhoewel het een zeekere waarheit is, dat alles wat door het schilderen de * aandoening veroorzaakt, het zelve geen gemeenschap met den Geest van den aanschouwer kan maken, als door de vergenoeging van de oogen, dat is te zeggen, door een volmaakte navolging van de natuur en het leven, dat het wezentlykste oogmerk van den Schilder is.

* d'Instructif.

Om dat Poussin hem zo weinig heeft laten gelegen zyn om de natuur, die de Moeder van de verändering is, naar te volgen, daarom is hy ook dikwils in al te zigtbaare † herhalingen gevallen van het zelfde gelaat, in de hoofden en uitdrukkingen des gemoeds.

† Repetitiones.

Zyn verstant bragt hem tot een ‡ Edelen aart, eerder * Manhaftig en gestreng als bevallig; en het is gewisselyk in de Werken van dezen Schilder te zien, dat de bevalligheit niet altoos is daar de schoonheit gevonden word.

‡ Caractere Noble.

* Male & severe

Zyn manier is nieuw en byzonder, hy is 'er den Auteur van, en men kan niet ontkennen dat in de delen die hy bezat, zyn styl, (zo als wy gezegt hebben) Groots en † Heldhaftig is: en om alles met één woort te zeggen, dat Poussin niet alleen de allerbekwaamste is geweest van zyn Landaard, maar dat hy ook gelyk gestelt moet worden met de Grootste Schilders van Italien.

† Heroique.

FRANCOIS PERRIER.

EEn Goudtſmidts Zoon uit het Frans Borgondien, los van aart, en nog zeer jong zynde, verliep van zyn Ouders om naar Romen te gaan: maar dewyl hy wel haaſt gebrek aan geldt had, liet hy zig van een blindeman bepraten (die luſt had die zelfde Reis te doen,) om geduurende den weg zyn Leidsman te zyn. Perrier in deze geſteltenis in Romen aangekomen, vont zig in de uitterſte verlegenheit zonder eenige ander toevlugt, die hem het middel konde geven om te beſtaan. In den beginne leed hy veel, maar de nootdruftigheit en de vaardigheit van zyn vernuft, ſtelden hem wel haaſt in ſtaat om zyn leven te onderhouwden. Hy verkreeg een handeling in het Tekenen, die gemakkelyk, aangenaam, en van een goeden aart was, waar door verſcheide jonge lieden zig by hem voegden, om hunne Tekeningen van hem verholpen te hebben, en eenige vremdelingen de zyne kogten, om die aan hunne Ouders te zenden, om daar door meêr verwagting van hen te doen hebben, en meêr gelts tot hun verteering te erlangen.

Hy deed zig kennen aan Lanfranc, wiens manier hy tragtte te volgen, en hy behandelde vervolgens het Penceel met de zelfde gemakkelykheit als de Tekenpen. Hy aangemoedigt door de vaardigheit met dewelke hy onbeſchroomt de verven handelde, beſloot naar Vrankryk te keeren; en zynde aangekomen tot Lions, hield hy daar eenigen tyd ſtil om het Klooſter van de Cathuyzers te ſchilderen. Einde-

delyk kwam hy tot Parys aan, en eenigen tyd voor Vouët geschildert hebbende, die alsdoen Meester was van alle de groote Werken, nam hy voor de twedemaal de Reis aan naar Italie, en na een tien jarig verblyf aldaar, keerde hy weder naar Parys in 't jaar 1645. In dezen tyd schilderde hy de Gallery van het Hotel de la Vrilliere, en voor bezondere Liefhebbers verscheyde losze Stukken. Hy storf Professor van de Academie.

Verscheide dingen heeft hy Ge-ëtst, die vol Geest zyn, en onder andere de allerbeste *Bas-reliefs* van Romen, hondert van de voornaamste Antieke *Statuen*, en nog eenige dingen naar Raphaël.

Hy heeft ook nog eenige Antieken van Wit en Swart gegraveert, op een manier daar men hem de Inventie van toe schryft, maar die Parmens al in het gebruik gebragt heeft, zo als ik elders hebbe aangetekent. Deze manier bestaat in twee kopere Platen, op een zelfde papier van een halve tint gedrukt, waar van den eene het Swart, en den andere, in de welke al het geheim bestaat, het Wit drukt.

JACQES STELLA

Wiert geboren in 't jaer 1596. hy was de Zoon van Francois Stella, Neerlander van afkomst, dewelke op zyn wederkomst uit Italie tot Lions stil hield, en zig daar neêr sloeg, daar hy dezen Jacques kreeg, daar wy van spreeken. Deze Zoon was maar negen jaren oud als zyn Vader storf; naar

na dat deeze zig vlytig in de Konſt geoeffent had, en in ſtaat was om met voordeel de ſchoone dingen in Italien te zien, ondernam hy deze Reis op zyn twintigſte jaar. Zyn weg nemende door Florencen, gaf oorzaak dat hy bekent wiert by den Groot Hertog Coſinus de Medicis, die willende een pragtige Vertoning voor de Bruiloft van zyn Zoon gereet maken, hem daar ophield en middel gaf om zyn geeſt te oeffenen.

Deze Prins terſtont de bekwaamheit van Stella bemerkende, gaf hem een Woonplaats en een Penſioen, even gelyk als Callot, die alsdoen tot Florencen was. Na dat Stella zeven jaren in deze Stad had gewoont, en verſcheide Werken zo geſchildert, getekent, als gegraveert had, vertrok hy naar Romen, alwaar hy nog elf jaren bleef, aandachtig ſtudeerende naar de Beeldhouwery der Antieken, en de Schilderwerken van Raphaël, aldus een hebbelykheit van een goeden aart verkreegen hebbende, ſchilderde hy een menigte van ſtukken, die in Print gebragt zyn, en verkreeg zig een groote agting in Romen, daar na nam hy voor om naar Vrankryk te keeren, egter met dat voornemen om in dienſt van den Koning van Spanjen te treden, die hem ernſtelyk daar toe had laten verzoeken.

Hy nam de wederom-reize door Milaan, alwaar hy het opzigt over de Schilder Academie weigerde dat de Cardinaal Albornos hem aanbood. Aangekomen in Parys, had hy geen andere gedagten als om zig tot de Reis naar Spanje gereet te maken: maar de Cardinaal de Richelieu hier de lugt van hebbende, hield

hield hem op, met de hoop die hy aan hem gaf, om hem meêr glory en voordeel te bezorgen. Hy bragt hem by den Koning, die aan hem een Penſioen van duizent guldens gaf, en een Woonplaats in de Gallery van de Louvre,

Stella had zo dra geen proeven van zyn Konſt getoont, of de Koning maakte hem Ridder van St. Michiel, en naar dat hy deze eere verkreegen had, ſchilderde hy een menigte groote Stukken voor den Koning, die voor het grootſte gedeelte naar Madrid gezonden wierden. Hy ſchilderde ook voor verſcheide Kerken, en voor bezondere Perzonen, dewyl hy zeer arbeidzaam was, en dat de Winterſe Dagen kort zyn, gebruikte hy de Avonden om Tekeningen van de Heillige Hiſtorien, van het Landleven, en Kinderſpelen te maken, die een menigte van Bladen uitmaken, en in Print uitgaan. Als mede veele Titels voor Boeken van de Drukkery van de Louvre, en verſcheide Antieke Sieraden met een friſe van Julio Romaan, waar van hy de Tekeningen uit Italie mede gebragt had. De liefde tot zyn Konſt en de al te groote naarſtigheit verzwakte zyn Lighaam, zo dat hy eenige jaren voor zyn doot, een quynend leven leide, en in den Ouderdom van eenenzeſtig jaren overleed, in 't jaar 1647.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de Werken van

S T E L L A.

STella had een ſchoon vernuft, gemakkelyk in zyn voortbrenginge, bekwaam om alle zoorten van onderwerpen te behandelen: maar meêr overhellende naar den kant van de vrolykheit, als tot het deftige en * vervaarlyke, Edel in zyn vindingen, gematigt in zyn uitdrukkingen, gemakkelyk en natuurlyk in zyn ſtanden, wat kout in zyn ſchikkingen, maar over al aangenaam. Door het lang verblyf van Stella in Italie, had hy ook een goeden aart van Tekenen, zyn luſt om te leeren maakte hem zeeker in zyn omtrekken, en door zyn geſtadigen arbeit verkreeg hy een gelukkige handeling. Zyn Coloriet was † wat raauw, en zyn *Locale* Coleuren hadden niet veel goede eigenſchappen, en zyn Vlees-Coleuren ſchilderden hy ‡ uit gewoonte, hebbende het Vermilioen daar in wat te veel te zeggen. Dewyl hy wat te veel gemaniertheit in zyn Werken gehad heeft, is het ligt te oordeelen dat hy zig zelden met de Natuur berade: maar in alles zamen genomen, zo was Stella een Schilder van veel verdienſte, die niet meêr nodig had, als een weinig de Veneetziaanze manier te beſtuderen, om de zyne nog agtbaarder te maken.

* Grave & du terrible

† Peucrû.

‡ De pratique.

MAR-

MARTIN DES CHARMOIS

HEer van Lauré, heeft aan de Franſe Schilderkonſt zo veel voordeel toegebragt, dat men hem zonder ondankbaarheit met ſtilzwygen niet kan voorbygaan. De genegenheit die hy tot Schilderen en de Beeldhouwery had, deed hem genoegzaam tot de kennis van deze twee Konſten indringen, om zig met gemak daar in te oeffenen, en om de agting te verdienen van de Konſtkenners zynes tyds. Hy was aangaande zyn beroep nog Schilder nog Beeldhouwer; het vermaak alleen dat hy vont in 't oeffenen zynes vernufts, voerde hem aan 't Werk, dan eens om 't Penceel te handelen, en dan wederom aan de Beitelkonſt. De * bevatting die hy van de Konſt had, was oorzaak, dat hy verkeering had met de bekwaamſte onder de jonge Schilders, en dat hy hen rade de ſlaverny onder hun Meeſters te verlaten, om hen de Eedelſte der Konſten in vryheit te doen oeffenen, gaf hy aan hen een indruk van de Edelheit dezer Konſten, en na dat hy hen aangemoedigt had om zyn voorſtel uit te voeren, dat daar in beſtond, om het jok van Meeſterſchap af te ſchudden; ſtelde hy al zyn vermogen in 't Werk, met hulp van zyn vrinden, om de Schilderkonſt op te beuren, uit de geringheit der Ambagten, daar zy onder zugte, om haar in de eer van de vryë Konſten te herſtellen. Ten dien einde vergaderde hy de voornaamſte daar hy een Lighaam van maakte, en dat de twaalf oudſte onder zyn opzigt beſtierden.

* l'Idée.

Aldus

Aldus heeft hy de eerste gronden geleit van die beroemde Academie der Schilderkonst, die de Koning in zyn Ryk heeft opgerecht, gehuist in zyn Paleis, ondersteunt door Amptenaars en Professoren, en aangemoedigt door de inkomsten geschikt om het Lighaam van de Academie te onderhouwden, of voor bezondre Perzonen die het verdienan.

Des Charmois was Secretaris van den Maarschalk van Schomberg, Colonel van het Regiment Switzerze Gardes. En hoewel hy Amptshalven genoegzaam de handen vol Werk had, zo wist hy zyn tyd zo wel te verdelen, dat hy een goet gedeelte aan het vermaak van 't Schilderen over gaf. Ik en weet nog den tyd wanneer hy geleeft heeft, nog dien van zyn Directeurschap in de Academie, maar het is zeeker, dat hy deze bediening zo loffelyk heeft waargenomen, als men van zyn yver en verdienste konde verwagten.

EUSTACHE LE SUEUR

GEboren in Parys, in 't jaar 1617. Discipel van Vouët, had zulk een begaaftheit tot de Konst, dat hem niet anders ontbrak om 'er volmaakt in te worden, als een gelukkiger School, als die van zyn Meester. Hy inventeerde met gemakkelykheit, hy heeft de onderwerpen waardiglyk vervult, die hy behandelt heeft, was vernuftig, wys, en keurlyk in de verkiezing der voorwerpen, daar zyn Tafereelen uit bestonden. Hy zogt in zyn Tekening den smaak van 't Antiek: maar

maar zig beyverende om 'er * tederheit in te brengen, zo heeft hy dikwils zyn proportien te ryzig, en zomtyds zyn Beelden van een onmatige lengte gemaakt. Zyn ſtanden zyn eenvoudig en Edel, zyn uitdrukkingen ſcherpzinnig, ongemeen, en eigen aan het onderwerpzel. Zyn kleedingen geſchikt naar den aart der laaſte Werken van Raphaël, in zyn plooijen heeft hy de natuur van de ſtoffen, en de order van het Antiek waargenomen.

* Delicat

Zyn Coloriet beſtaat in generale Tinten, zonder verkiezing en † zonder veel nagezogt te zyn. De kleine zorgvuldigheit die hy aanwende om de manier van Vouet te verlaten, doet geloven dat hy geoordeelt heeft, dat dezelve zo ſlegt niet was, nog dit gedeelte zo noorzaakelyk aan zyn Konſt, als het wel inderdaad is, of dat hy het tot een anderen tyd uitgeſtelt heeft, om daar meêr agt op te geven, om het zelve magtig te worden, altoos hy vernoegde zig met een aangenome gewoonte, dewelke, behalven die van Blanchard, in Parys algemeen was. Hoe dat het ook zyn mag, Le Sueur heeft de *Locale* eigentlyke Coleuren, nog het Ligt en Bruin niet gekent; maar aangaande de andere delen, die heeft hy zo in zyn vermogen gehad, dat 'er reden om te hoopen waare geweeſt, dat indien hy langer hadde geleefr, hy de ſlegte overblyfzels die hy nog van zyn Meeſter behield allengs zoude afgeſchud hebben, en dat zo hy eens de Veneetziaanze manier geſmaakt had, hy dezelve zoude opgevolgt hebben in 't Coloriet, gelykerwys hy de Romeinen volgde in de Tekenkonſt.

† Sans recherches.

Want ſtraks naar de dood van Vouet, ziende dat zyn Meeſter hem op een kwaden weg gebragt had, eensdeels door de beſchouwing van de Werken der Antieken die in Vrankryk zyn, als ook door het zien van de Tekeningen en Printen van de goede Italiaanze Meeſters, en boven al van Raphaël, zo nam hy een zuiverder manier aan, en toonde dat de ſchoone dingen, die wy in Vrankryk hebben, genoegzaam zyn om een goede verkiezing van de Tekenkonſt te doen verkrygen, zonder datmen behoeft naar Romen te gaan, voor onderſtelt zynde, dat iemant met een gelukkigen geeſt en verſtant tot de Konſt geboren is. De Werken van Le Sueur geven ons daar van goede getuigenis, en onder andere die van het Leven van St. Bruno, dat in het Clooſter van de Cathuizers in Parys te zien is, dat naar myn gedagten onder het voornaamſte is dat hy gemaakt heeft. Men kan door de manier van de behandeling der onderwerpen, en door de wyze op welk hy die uitgevoert heeft, oordeelen dat le Sueur genoeg verſtont, om den voorrang aan de eerſte Schilders van zyn Landaart te betwiſten.

AANHANGZEL
DES
VERTALERS,

Getrokken uit de Levens-beschryvingen der Schilders van

FELIBIEN, PERRAULT
EN
LE COMTE.

VAn den uitmuntenden **Le Sueur** *kan gezegt worden, dat hem niet meêr als een ding ontbroken heeft, dat is langer tyd van leven, want indien hy voort gegaan was, om zig in de Schilderkonst te volmaken, gelyk hy tot zyn 38ste jaar gedaan heeft; (in welke hy gestorven is,) zoude hy mogelyk de grootste Schilders die'er ooit geweest zyn overtroffen hebben, of voor 't minste met hen gelyk zyn gestelt. Dit nootlot heeft hy gemeen met Rafaël, die omtrent in dien zelven Ouderdom gestorven is.*

Hy was van den eersten tyd af, dat de Koninglyke Academie van de Schilderkonst en Beelthouwery wiert opgeregt, een van deszelfs oudste. Hy studeerde onder Vouet, gelyk in dien tyd by naar al de jonge Schilders deden, en in plaats dat de Leerlingen agting verkrygen, naar mate dat zy hunne Meesters weten te volgen.

*Zo heeft nogtans Le Sueur, (gelyk ook Le Brun, en eenige anderen die een verheven Geest hadden) zig aanzienelyk gemaakt, door by tyds de manier van hun Meester te verlaten; want niet tegenstaande dat Vouet een bekwaam Man was, had Le Sueur een veel Edelder en Tederder manier. Hy had reets eenige Werken gemaakt, die hem lof gegeven hadde, als hy het eerste van zyn geägtste Werken ondernam. Dit was het Leven van St. Bruno, dat hy in het Clooster der Cathuizers te Parys schilderde, bestaande in twee en twintig Taferelen, van een uitnemende schoonheit *, waar van 'er eenige door een ongelooffelyke kwaataardigheit, (en waar van men nooit den dader heeft kunnen ontdekken,) zeer zyn bedorven, op die plaatze daar de aller Edelste en Levendigste uitdrukkingen der Hartstogten gevonden worden. Hy volvoerde dit Werk in den tyd van drie jaaren. Het heeft moeite in te begrypen (als men overweegt met hoe veel zorg en studie alle deze Schilderyen geschildert zyn,) hoe 't mogelyk is dat hy die in zo kort een tyd heeft konnen volvoeren.*

In deze Taferelen ontdekken zig Ordenantien en uitdrukkinge der Hartstogten die Edel en natuurlyk zyn, de redeneringe die 'er in gevonden worden, zyn eigen en verheven: niets is 'er dat sierlyker is, als de zamenschikking van alle de Beelden; hun gestaltens en hun bewegingen zyn eenvoudig en gemakkelyk, men ziet 'er leven, agtbaarheit, en bevalligheit in. Hy heeft 'er gevallen, die een wyde uitgestrektheit zouden vereist hebben, in een naauw bestek, verbeeld iets

† Felibien heeft een Beschryving van alle dezer Stukken in zyn Levens verhaal ingevoegt.

iets waar in Le Sueur in alle zyne Werken wonderlyk gelukkig geslaagt heeft.

De Vreemdelingen moeten ons niet beschuldigen, dat wy de Schilders van onze Natie te overdadig roemen, gelyk zommige van hen die van hun Lantaart gedaan hebben: ik en zal daarom niet zeggen dat Le Sueur met Rafael en Titiaan is gelyk geweest, in de zekerheit der Tekening, en in de schoonheit der Couleuren, nog dat hy zo wel als Poussin alle de nootzakelyke deelen, die 'er tot de volmaaktheit der Schilderkonst behooren, geweten heeft. Maar zo hy al tot zulken hoogen trap van geleertheit niet is opgesteigert, hy heeft zig nogtans wel verheven, en hy is in zo veel gebreken niet vervallen, als wel in de Werken van veele andere Schilders zyns tyds zoude kunnen aangewezen werden.

Niemant moet denken, dat de Taferelen van St. Bruno de eenige bewyzen zyn van Le Sueurs vermogen in de Konst. Neen daar zyn'er veel anderen in Parys, daar nog meêr zekerheit van Tekening, en schoonheit van Couleur in gevonden werd; in tegendeel kan men zeggen dat in de gezegde Taferelen zyn geest wel gezien wert: maar dat door de Werken die hy daar naar geschildert heeft, nog beter van zyn studie en uitterste aandagtigheit kan geoordeelt werden.

In het jaar 1650. *maakte hy het Schildery, dat alle jaaren aan Onze Lieve Vrouwe Kerk te Parys, op den eersten Dag van May geprezenteert wert. Het verbeelt Paulus predikende in de Stad van Ephezen, daar hy veele Joden en Heidenen bekeert, en eenige afstant doen van de eidele Konsten, hun Boeken brengende,*

om die in het vuur te werpen. In dit voortreffelyk Konst-stuk, in al zyn deelen aangemerkt, ontdekt zig de kragt van 't verstand, en de inbeelding van den Schilder. De schikking is'er Groots en Edel; de gestaltens der Beelden gemakkelyk en natuurlyk; het gelaat van de Hoofden alle verschillig, en vol Majesteit; de Klederen zedig, maar konstig geschikt; de plooijen gemakkelyk, en wel verstaan; het ligt zo verstandig verspreit, en zo eigen op al de Lighamen, dat men geen de minste verwerring in het geheele Werk ontdekt. St. Paulus die'er de voornaamste Figuur is, verschynt met een gelaat vol Majesteit, en vol Goddelyken yver, daar hy van vervult was. Verscheiden zo Joden als Heidenen zyn rontom hem, die met verwondering hem aanhoren, terwyl eenige van zyn Discipelen de Handen opleggen, Aalmoessen doen, en aan de bekering van het Volk arbeiden. Van die Nieuwe Christenen, zyn'er eenige nedergebogen in een gestalte die ootmoedig en Godvrugtig is, de zoetigheit van de Genade, die de Heillige Geest in hen uitstort smakende. Daar is een Man die met sorgvuldigheit schynt aan te Tekenen, 't geene hy hoort Prediken, en een ander die hem uitlegt, het geen de Apostel zegt. Die wyze, waar van in de Handelinge der Apostelen gesproken wert, die de eidele Konsten gepleegt hadden, brengen hun Boeken, en verbranden die voor al het Volk. Welkers getal zo groot was, dat als de Prys wiert opgenomen, men die bevond vyftig duizent zilvere Penningen. Ik en zal my nu niet uitlaten, om al de bezonderheden van dit Stuk aan te wyzen, dewyl

wyl het in Prent gebragt is door Stef: Picart, en dus by ieder bekent is.

Onder andere Werken die hy gemaakt heeft, is ook in het Huis van den Heer Lambert, op Onze Lieve Vrouwen Eiland, een Solderſtuk van een Zaal, daar hy de Geboorte van Kupido verbeelt heeft; het is in een van de Vertrekken van die zelve Plaats, dat Le Brun, die beroemde Gallery ſchilderde, in welks vervolg een Cabinet gevonden wert, in welk alle de Schilderyen van Le Sueur zyn; in het Solderſtuk is een Phaëton verbeelt, en in het Alkoof zyn de Negen Muſen, ieder met hun byzondere eigenſchappen, op een verheve wyze geſchildert.

Le Sueur maakte ook voor de Capucyns van de Straat St. Honoré, een ſtervenden Chriſtus, en in de Kerk van St. Germain de l'Auxerrois, een Tafereel van Magdalena, en een van de Martel-doot van St. Laurentius.

In 1651 *ſchilderde hy voor de Geeſtelyken van Marmoutier, twee Taferelen, die de Hiſtorie van St. Marten verbeelden. Hy maakte ook in den zelven tyd eenige Werken in een Capel van de Kerk van Sint Gervais tot Parys. En in verſcheide andere Plaatzen. Maar het Alleraanzienelykſte, dat hy op het einde zyns Levens ſchilderde, zyn de Baden voor den Heer Preſident de Torigni, in zyn Huis op het Lieve Vrouwen Eiland. En een groot Stuk, tot een Patroon voor een Tapyt, dat de Parochie van St. Gervais wilde doen maken, om de Hiſtorie en de Martel-doot van St. Gervais en St. Protais te verbeelden. Hy had zelfs een tweede Schildery begonnen, van het zelve onderwerp: maar het niet hebbende kunnen voltooijen, zo is*

het door Thomas Gousse zyn Leerling, en schoon Broeder volvoert. *

Alle deze Werken zyn voldoende om de verdienste van Le Sueur te doen kennen. Zyn Tekeningen (waar van de Heer Girardon Beelthouwer, 'er een groot getal, die zeer uitnemende zyn zorgvuldig bewaart,) ontdekken ons wat moeite dat hy aanwende om alles met oordeel te doen. Zo dat men besluiten moet, dat indien hy langer had geleeft, zyn gestadige studie hem bekwaam zoude gemaakt hebben, om zyn Werken tot de uitterste volmaaktheit op te voeren.

Het aanmerkelyke dat verder in de Werken van Le Sueur doorstak, was dat'er niets, dat naar gemaaktheit riekt, in gevonden wert, het was de schoone natuur verkozen naar het schoone denkbeelt, die hy in al haar verscheidentheit verbeelde, naar dat de onderwerpen zulks vereisten, hebbende geen een gestalte, geen manier van groepen, van schikken, nog van kleden, die hem meêr eigen was als eenige anderen, een gewis Merkteken van de kragt en gemakkelykheit van zyn verstant, dat zig aan niets onderwierp van het geen hy gezien, nog zelfs van het geen hy gemaakt had, zig de voorwerpen verbeeldende, zo als de waarschynelykheit van zyn Historie die vereiste. Zyn goet Oordeel had hem in zyn studie, naar de Beelden en Basrelieven der Antieken doen verkiezen, 't geen 'er Groot, Edel, en verheven in was, zonder 'er in naar te volgen, het geene zy droog, hart, en onbeweeglyk hadden, en hem uit de Werken der Moderne doen

* Le Comte doet een verhaal, van alles wat hy geschildert heeft, en wyst aan waar zyn stukken te vinden zyn.

doen trekken het bevallige, natuurlyke en gemakkelyke, zonder in het zwakke, en in het geen van een kleinen aart genoemt wert te vervallen. Eindelyk, hoewel Le Sueur nooit uit Vrankryk gegaan is, zo heeft hy nogtans Werken van een uitstekenden aart gemaakt; en dit is het dat ons doet oordeelen, dat een Man die waarlyk voor de Schilderkonst geboren is, zig altoos de zelve Denkbeelden van schoonheit vormt, die de Allergrootste Mannen van alle tyden gehad hebben. Dit ontdekt zig in de Werken van Le Sueur, die zonder te Romen geweest te zyn, de verstandigste Konstkenners doet zeggen, dat hy by naar een volmaakt Schilder is geweest, en dat zyn Werken op weinig naar het Alleropperste van de Konst berykt hebben. Waar uit men afnemen kan, dat het niet volstrekt nootzakelyk is zyn studie te Romen te doen, om bekwaam in de Schilderkonst te werden. Hy wiert ongelukkig door de doot weggerukt, tot groote droefheit van alle de Konstbeminnaars, in de May-maand des jaars 1655. en zyn Lighaam wiert begraven in Kerk van Stefanus du Mont.

L A U R E N S
D E L A
H I R E.

WAs in zyn leven in groot aanzien, en was de eenige onder alle de Schilders van zyn tyd, die de manier niet en volgde van

Vouet. De zyne was van geen beter aart, zy was meêr naar gezogt, uitvoeriger, en natuurlyker, maar altoos laf en geesteloos. Zyn Landschappen zyn meêr geägt als zyn Beelden, hy voerdenze sterk uit en schilderde net. Hy was zodanig verbonden aan de wegwykende perspective, dat hy zyn verschieten als in een * damp stelde, naar de manier die hy van Desargues geleert had, hy handelde met de Beelden als met de † verschieten: want uitgenomen de geen die op den voorgront waren, alle de andere naar maate van de afwyking scheenen in een ‡ nevel of mist te zyn, en hen zelven daar in te verliezen, naar mate van hun afstant. Zyn Zoon heeft de Schilderkonst verlaten, om zyn vaardig vernuft en begryp aan de Mathematize studie te koste te leggen, waar in hy een der aller vermaarste onzes tyds geworden is.

* l'Exhalaison.

† Lointins.

‡ Brouillard.

WAARSCHOUWING,

Het volgende berigt is opgegeven door den Heer de La Hire, lit van de Academie der Wetenschappen, en Professor in 't Koninklyk Collegie.

Laurens de la Hire wiert geboren in Parys, in 't jaar 1606, *had geen andere Meesters in de Konst als zyn Vader, die hem de eerste Gronden leerde: maar zyn genegtheit voor deze Konst, deed hem in korten tyd geweldig vorderen, zig t'eenemaal overgevende om het leven*

leven te volgen in een menigte van Historie-stukken, die hy voor zyn oeffening schilderde. Onder andere maakte hy 'er een, verbeeldende de Marteling van St. Bartholomeus, waar door hy veel aanzien verkreeg. Men kan dit stuk zien in de Kerk van St. Jacob, dit Tafereel is kragtig en in de groote manier geschildert. Maar de agting die hy zig verkreeg in een tyd als 'er niemant in Parys was die in vermogen tegens hem aan konde, verschafte aan hem veel Werk, dat hem in een zwakker manier deed vervallen, als die hy van te voren gevolgt had.

Hy maakte verscheide Cabinetstukken die hy met groote vlyt uitvoerde, en met Architectuur en Landschap dat hy wel verstont versierde. Hy liet ook niet naar als de gelegentheit voorkwam, verscheide Kerkstukken te schilderen, zonder van zyn manier af te gaan.

Omtrent dezen tyd maakte hy ook alle de Tekeningen tot de Tapytseryën voor de Kerk van St. Steven du Mont, die zeer uitvoerig waren Getekent met zwart kryt, op Blaauwagtig Papier, daar op gewassen, en met wit gehoogt; waar van'er maar eenige ter uitvoering gebragt zyn. Men geeft hedendaags den naam aan deze Tekeningen (dog valschelyk) datze van de hand van Eustache Le Sueur zyn, 't geene aan deze doling onder de Liefhebbers plaats heeft gegeven, is, dat een van de Broeders van Le Sueur, in 't groot naar de Tekeningen van La Hire, de Patroonen voor de Tapytmakers Geschildert heeft.

Eindelyk de Antieken die men tot Parys gebragt heeft, en eenige Printen naar de grootste Meesters van Italien, deden hem de Oogen open, hy

hy ſchilderde vervolgens een afdoening van 't Kruis, voor het groot Autaar van de Capucynen van Rouaan, dat van dit ſlag zyn laaſte Werk is. Want eenige zwaklykheden op het einde van zyn dagen lieten hem niet toe, als het maken van kleine Landſchapjes, die hy netjes, uitvoerig, en met veel opmerking ſchilderde: hy ſtorf in 't jaar 1656.

Zyn Zoon Philippus had groote liefde tot de Konſt, en om dat hy verſlingert was op de dingen, die, naar Raphaël gedaan, tot Parys te zien zyn, trok hy naar Italie, hield zig eenige jaren in Romen op, met groote vlyt ſtuderende naar de ſtukken van dezen grooten Schilder: maar hy verliet deze oeffening, om dat de geneigtheit die hy van zyn Kindsheit af de Geometrie had toegedragen, en de ſtudie die hy tot vermaak daar in dede, hem eenige nieuwigheden in deze wetenſchap ontdekte, het welk hy in druk liet uitgaan, in 't jaar 1672. 't geen hem aanleiding gaf tot een plaats in de Academie der Wetenſchappen, onder de groote Mannen die dit doorlugtig Lighaam uitmaken, en een Ampt van Profeſſor in 't Koninklyk Collegie van Vrankryk, dat hy tegenwoordig in 't jaar 1715. nog bekleed.

MICHEL DORIGNI.

GEboortig van St. Quinten in Picardien, Diſcipel en Behuuwde Zoon van Vouet, heeft van naar by de manier van zyn Schoonvader gevolgt, en het grootſte gedeelte van zyn Werken ge-etſt, daar hy de opregte eigenſchap van Vouet in gebragt heeft, hy is ge-

gestorven Professor van de Academie in 't jaar 1665. oud agtenveertig jaren.

CHARLES ALFONSE DU FRENOY.

GEboren in 't jaar 1611. was de Zoon van een voornaam Apotheker in Parys, die hem met alle mogelyke zorgvuldigheit optrok, met oogmerk om van hem een Doctor in de Medicynen te maken. De eerste jaren die hy in de Collegien doorbragt beantwoorden gelukkig het voornemen zyns Vaders, door de groote voortgangen die hy daar in dede: maar zo dra was hy niet in de hoogste Schoolen, dat hy den smaak van de Digtkonst kreeg, of zyn Geest voor dezelve te voorschyn komende, behaalde daar in den Prys ter plaatze waar hy zig bevond. Zyn geneigtheit wiert sterker door de oeffening, en gaf uit de beginzelen te oordelen, dat hy te eeniger tyd een van de grootste Digters zyner Eeuwe stont te worden, indien de liefde tot de Schilderkonst hem niet te gelyk ingenomen, en zyn begaaftheit verdeelt hadde.

Eindelyk de studie in de Geneeskunde verlatende, verklaarde hy zig geheel en al ten voordeel van de Schilderkonst, in weêrwil van den tegenstant zyner Ouders, die, zonder eenig opzigt te hebben tot de geweldige genegenheit hunnes Zoons, alle de hardigheden dieze konden bedenken in 't werk stelden, om hem van zyn voorgenomen besluit af te wenden, om datze een geringe bevatting van de Schilder-

derkonſt hadden, dezelve als een veragt handwerk aanmerkten, en niet als de Eedelſte van alle de Konſten.

Edog alle de tegenſtant dien men in 't werk ſtelde, deed niet als deez' waſſende drift aangroeijen, en zonder met beraden tyd te verliezen, gaf du Frenoy zig ten eenemaal over aan de * neiging die hem aanporde. Hy was omtrent twintig jaren oud, wanneer hy begon het Crion in de hand te nemen, en de Tekenkonſt onder Perrier en Vouet te leeren. Maar by naar twee jaren in deze oeffening hebbende doorgebragt, zo trok hy naar Italien, daar hy in 't jaar 1634. aankwam; en Mignard hem daar in 't jaar 1636. vindende, verbondenze zig in vriendſchap met elkander, dat tot hun doot geduurt heeft.

* Genie.

Geduurende de twee eerſte jaren die Frenoy in Romen door bragt, was hy niet in ſtaat om zyn koſt te winnen; zyn vergramde Ouders, wiens raad hy niet had willen volgen, trokken de hand van hem af, 't geene zy hem voor zyn vertrek gegeven hadden was niet genoegzaam geweeſt om zyn reiskoſten goed te maken. Aldus in Romen nog vrienden nog bekenden hebbende, vond hy zig tot zulk een uitterſte gebragt, dat hy den meeſten tyd zyn zelven ſpysde met brood en een weinig kaas. Nogtans had hy minder bekommering over zyn ſlegten ſtaat, als over de ſtudien in de Schilderkonſt, die hy met grooten yver voort zette, als wanneer hy op de aankomſt van Mignard, een behulpzaam vriend gewaar wierd, waar door hy wat ruimer lugt kreeg.

Dewyl 't verſtant van Du Frenoy van dien

aart

aart niet was, om zig met tamelyke wetenſchappen vergenoegt te houwden, zo wilde hy zyn Konſt tot den wortel toe omwroeten, en het * zuiverſte wezen daar uittrekken; hy ſtudeerde vlytig naar Raphaël en naar het Antiek, hy Tekende met een ongemeenen luſt alle Avonden op de Academien: en naar maate dat hy de Konſt doorgronde, ſchreef hy zyn Aanmerkingen daar op ſlaande in Latynze Vaerzen. Het eene ligt verleende hem het andere, en zyn Geeſt allengs vervult met alle de nootzakelyke Wetenſchappen tot zyn voornemen behorende, nam hy een ontwerp voor, om de Konſtregelen in Poëzy voor te ſtellen, dat hem veel tyd en overdenking koſte. Hy liet het aan al de verſtandigen zien, daar hy of meerder verligting of goetkeuring van erlangen konde.

* Quinteſſence.

Hy had een ongemeene liefde voor de Werken van Titiaan, aan de welke hy boven alle andere den voorrang gaf. Ter oorzaak, zeide hy, dat van al de Schilders, Titiaan de grootſte navolger van de natuur geweeſt was. Hy Copyëerde in Romen het allervoornaamſte van Schilderyen, met ongelooffelyke naarſtigheit.

Hy verſtont zeer wel het Grieks en de Digters: de tyd dien hy beſtede aan het lezen, en om van de Schilderkonſt te ſpreken met Lieden van oordeel, die hy bekwaam vond, om aan hen zyn gedagten voor te dragen, liet hem weinig over om te arbeiden; ten anderen ſchynt het dat hy moeite had om te ſchilderen, 't zy dat de diepe *Theorie* zyn hand vaſt hield, of dat hy van niemant de handeling

des

des Penzeels geleert hadde, hy was langzaam in zyn schilderen: hoe dat het zy, zyn Werken zyn in klein getal.

Dewyl hy veel in Euclides gestudeert, en een uitmuntende verkiezing had, van de Architectuur, begon hy de stukken en brokken van de Aloude Gebouwen te schilderen, die in en omtrent Romen zyn. 't Welk hy verkogt om slegs te bestaan, dezelve Stukken by naar voor niet gevende. Al zyn Werken by den andere genomen, zullen omtrent vyftig Historie-Stukken uitmaken, en eenige Landschappen die hy voor bezondere Liefhebbers geschildert heeft, zonder al de Copyen te tellen, die hy gemaakt heeft naar Titiaan.

Onder alle zyne Werken was niets dat hy meerder beminde, als zyn Poëzy over de Schilderkonst. Hoe begeerig dat hy was om het te laten Drukken, zo wist hy wel dat het gonnut zoude zyn, het zelve in het ligt te geven, zonder een Franze Overzetting, en dat de lange afwezentheit uit zyn Vaderlant, hem (om zo te zeggen) zyn taal had doen vergeten, derhalven stelde hy het openbaar maken altoos uit.

Eindelyk heb ik het op zyn verzoek, en volgens zyn meening in onze taal gebragt. Hy ging zeide hy, de aantekeningen opstellen, om zyn gedagten beter op te helderen, als wanneer hy van een beroertheit wiert overvallen, daar hy van storf, by een van zyn Broeders, vier Meilen van Parys, in 't jaar 1665. oud vierenvyftig jaren.

AANMERKINGEN.

Over de Werken van

DU FRESNOY.

IK heb du Fresnoy gemeenzaam gekent: hy had my zyn vriendschap en vertrouwen medegedeelt; hy stond toe dat ik hem zag arbeiden, (dat hy aan niemant toeliet, ter oorzaak van de moeite die hy had om te schilderen,) het groot getal wetenschappen, daar zyn Geest van vervult was, en zyn geheugenis die hem ligtelyk de dingen te binnen bragt, wanneer de minste gelegenheit zig op dede, maakten dat zyn ommegang, hoewel zeer nut, zo vol van * uitweidingen was, dat hy dikwils het voornaamste onderwerp kwam te verliezen: dat verscheide Perzonen heeft doen zeggen, dat zulks voortkwam van een overvloed van Denkingen, die de wakkerheit van de Inbeelding hem veroorzaakten. Voor my, die hem van naby gezien, en wel opgemerkt hebbe, het heeft my toegescheenen, dat zyn † Inbeelding in der waarheit wel verheven, maar niet levendig genoeg was, en het vuur dat haar bezielde genoeg gematigt. 't Is zeker dat hy nimmer over zyn eerste gedagten voldaan was, maar dat hy hen beschaafde, en in zyn Geest overwoog met alle bedenkelyke omzigtigheit. Om hen te versieren, bediende hy zig van de behoorlyke omstandigheden, die hy oordeelde noodig te zyn, en van de verlig-

* Disgressions

† Imagination.

ting dien hy aan zyn geleertheit verſchuldigt was.

Het was volgens deze gronden die hy in zyne Poëzy ontworpen had, dat hy tragte zyn gedagten uit te voeren. Hy arbeide met veel traagheit, ik zoude hem wel grooter wakkerheit hebben toegewenſcht, om meêr geeſt aan zyn Penzeel te geven, en om zyn denkbeelden in ſchoonder luiſter te tonen. Ondertuſſen liet hy niet naar om zyn oogwit te vervolgen, door de Theorie: en men heeft reden om verwondert te zyn, dat deze zelfde Theorie, die hem van de deugt des werks verzekering doen moeſt, hem de hand niet ſtouter heeft gemaakt. Al wat men hier op zeggen kan is dit, dat de groote beſchouwing ook een groote oeffening nodig heeft, en dat du Freſnoy geen andere magtig was, als die hy verkregen had, door de weinige Schilderyen van zyn hand gemaakt.

Het is ligt uit zyn Werken te zien, dat hy Carats naar tragte in den aart der Tekenkonſt, en Titiaan in het Coloriet: zo als hy zig ook dikwils verklaart heeft. Wy hebben onder de Franzen geen Schilder gehad, die Titiaan zo na by gekomen is als Du Freſnoy, men kan onder andere van twee Schilderyen oordelen, die hy maakte tot Venetien, voor den Edelen Marcus Paruta, waar van het eene een half Lyf verbeeldt van de Heillige Maagt, en het ander een leggende Venus. 't Geen hy in Vrankryk geſchildert heeft, is ook van dien aart, inzonderheit dat hy maakte tot Rinci, voor den Heer Bordier, Intendant van de Financien: dit Konſtwerk gaat voor het beſte dat

dat hy gemaakt heeft, in het oordeel van verſtandige Kenders. Maar indien het klein getal Stukken, die hy heeft geſchildert, niet genoegzaam in ſtaat zyn om zyn naam over verſcheide geweſten van Europa te verbreiden, zyn voortreffelyk * Gedigt over de Schilderkonſt zal hem zo lang doen leven, als deze Konſt in eenige agting in de Waereldt zyn zal.

* Poëme

NICOLAS MIGNARD.

VAn Trojes in Champagne, oudſte Broeder van Pierre Mignard, bygenaamt de Romein, heeft in zynen tyd dezelfde agting niet gehad als den laatſten, maar hy heeft delen genoeg gehad in de Konſt, om zig zo wel als hy boven het getal van gemeene Schilders te verheffen. Hun Vader genaamt Pierre, die den tyd van twintig jaren den Koning in zyn Legers gedient had, liet de vryheit aan zyn twe Zonen, om hun geneigtheit voor de Schilderkonſt op te volgen. Nicolas leerde de beginzelen by den beſten Schilder, die zig als doen in de Stad Trojes bevond: en om meêr in de Konſt te vorderen, ging hy tot Fontaine-Bleau ſtuderen naar de Antieke Beelden, en de Schilderwerken van Primaticio, die aldaar zyn. Maar begrypende dat den oorſprong van de ſchoonheden die hy naſpeurde, in Italie was te vinden, wilde hy derwaards de reize aanvangen. De gelegentheit tot zeekere Werken hield hem eenigen tyd op tot Lions: maar veel langer tot Avignon, alwaar hy verliefde op een Dogter, die hy trouwde op zyn

wederkomſt uit Italie, (dit heeft hem doen noemen Mignard van Avignon.) Naar verblyf van twee jaren in Romen, en eenige jaren in Avignon by zyn Schoon-Vader, wiert hy door den Koning aan 't Hof ontboden, die hem leerde kennen, als hy door Avignon trok, in den tyd van zyn Huuwelyk met de Infante van Spanje, in 't jaar 1659.

Mignard zynde tot Parys aangekomen, wierd aldaar aan 't ſchilderen geſtelt door het Hof, en door andere aan verſcheide Werken, Proeven van zyn bekwaamheit gevende; hy ſchilderde veel Portretten: maar zyn Talent was eerder tot de Hiſtorien. Hy Inventeerde verſtandig, en het behaagde hem Poëtize onderwerpen te behandelen. Egter was het vuur van zyn Inbeelding middelmatig, hy vergoede dat door een groote naauwkeurigheit, en zuiverlyk te ſchilderen. Zyn al te groote vlyt deed hem ſterven van de Waterzugt, in 't jaar 1668. tot groot leetwezen van alle de geene die hem gekent hadden; want hy was niet minder een eerlyk Man, als goet Schilder. Hy was ook Rector van de Academie, dewelke zyn Lykdienſten bywoonden in de Kerk van de Feuillanten, daar hy begraven wiert.

CLAUDE VIGNON

GEboortig van Tours, volgde in het eerſte de manier van Michelange de Caravagio, en ſchilderde in dien aart Stukken daar groote kragt in was, zyn vaardige handeling verſchafte hem veel Werk, en om ieder een te voldoen, maakte hy zyn manier voort-
varen-

voortvarender, maar ongelyk minder in kragt, als zyn voorige gewoonte van Schilderen. Hy deed alles gemakkelyk, en zyn wyze om de Tinten aan te leggen, bestond daar in om dezelve op hun plaats te stellen, zonder hen te vereënigen, en al schilderende t'elkens Verw daar by te voegen, zonder hen in den anderen te doen smelten, door de beweging des Penceels; in voegen dat de oppervlakte van zyn Taferelen, zeer rouw en oneffen in het aanzien waren. Derhalven is zyn manier slegs uit gewoonte en handeling bestaande zeer ligt te kennen, en dewyl hy zelde met de natuur en het Anticq raatpleegde, en dat zyn vindingen en uitdrukkingen niets bezonders nog ongemeens hebben, zo werden zyn Stukken van de Liefhebbers niet gezogt. Hy was zeer ervaren in de kennis van de manieren, en om de Schilderyen op hun Prys te schatten. Hy storf in hoogen Ouderdom in 't jaar 1670.

SEBASTIAAN BOURDON

GEboortig van Montpellier, bezat een groot vuur in zyn Geest, dat hem niet toeliet om veel te overwegen, nog genoegzame aandagt te besteden aan de wezentlykste delen van zyn Konst. Zyn studien die hy in Italien oeffende, wierden zelfs afgebroken door eenig * geschil dat hem nootzaakte te vertrekken naar een klein verblyf aldaar: nogtans had hy een overvloedig vernuft, dat hem genoegzame goede dingen deed te voorschyn brengen in zyn eerste Werken. Die hoop gaven van een ongemeene bekwaamheit.

* Querelle.

De Burgerlyke Oorlogen in Vrankryk, die de oeffening der fraeije Konſten aldaar deden ſtilſtaan, ſpoorde hem aan om een reis naar Sweden te doen, daar naar toegetrokken door de vermaartheit van de Koningin Chriſtina. Maar deze Koningin hem in 't geheel geen ander Werk gevende, als alleen haar Portret te ſchilderen, zo was zyn verblyf aldaar niet lang; en het vuur van zyn Geeſt niet over een te brengen zynde met de koelheit die hy daar ontmoette, zo kwam hy wel haaſt weder in Vrankryk om gelegenheit tot Schilderen te zoeken. Indien hy niet aan alles heeft voldaan, dat van hem verwagt wierd, ten minſten heeft hy zyn agting ſtaande gehouden door de ongemeenheit van zyn Vindingen, en door de levendigheit van zyn uitdrukkingen. Maar om dat zyn geeſt niet wiert beſtiert door een vaſt oordeel, zo ging hy zig dikwils in uitſporige Inbeeldingen te buiten; die na datze den aanſchouwer behaagt hadden, door een * aantrekkelyke vremdigheit, voor een ſchrander oog in wildheit verviellen, als zy maar een weinig werden overwogen. 't Is zo niet gelegen met zyne Landſchappen die hy heel wel maakte, en ik heb 'er verſcheide gezien, die een uitwerking zyner ſchoone gedagten zyn, en daar de vremdigheit niet anders als aangenaamheit aan byzet, om dat hy 'er zeek're ongewoone gevallen in te pas bragt, die hy uit de Natuur ſtudeerde, en met een gezwinde en ligtvaardige hand uitvoerde. Het is waar dat de gronden die ongemeen zyn, niet altyd regelmatig of wel geſchikt zyn. Hy was niet zeer

* Bizarreries piquantes.

zeer uitvoerig in zyn ſchilderen, en de aller-uitvoerigſte zelf, zyn niet altyd de allerbeſte.

Hy wedde eens met een van zyn goede Vrinden, dat hy op een dag, twaalf Tronien naar het Leven zoude ſchilderen, zo groot als de Natuur; en won het. Deze Tronien zyn de minſte niet die uit zyn Penceel gevloeit zyn.

Hy heeft veel Werken geſchildert, waar van de voornaamſte zyn, de Gallery van M. de Bretonviliers, in Onze Lieve Vrouwe Eiland, en de zeven Werken van Barmhartigheit, die hy zelfs Ge ëtſt heeft, en in Prent uitgaan. Dat onder al zyn Stukken de meeſte agting verdient, is de Marteling van den Heiligen Petrus, dat hy voor den Mey-tyd ſchilderde van onze lieve Vrouwe Kerk, en dat daar bewaard word als een van de ſchoonſte Stukken die daar te zien zyn.

Hy was van de Gereformeerden Godsdienſt, van goede zeden, en zeer geagt in de Academie, daar hy Rector van was. Hy ſchilderde voor den Koning in de beneden vertrekken van de Tuilleries als de doot hem overviel, in 't jaar 1671. Omtrent zeſtig jaaren oud zynde.

SIMON FRANCOIS

GEboren tot Tours in 't jaar 1606. van zyn Kindsheit af geneigt tot godvrugtigheit. Hy wilde zelfs een Capucyn worden: maar zyn Ouders hem belet hebbende, zogt hy een beroep dat eigen was om hem in heillige beſpiegelingen opgetogen te houwden, wanneer by geval zyn oog viel op een Schildery van de

Geboorte van onzen Heilant, trof hem dat zodanig, dat met de gedagten van diergelyke te kunnen maken, hy voornam om een Schilder te worden. Derhalven is 't niet door een kragtige neiging geweest, dat hy de Konst omhelsde, maar als door een * roeping die iets ongemeens scheen te hebben; want zyn vernuft was genoegzaam † koud, hoewel dat hy anderzints verstants genoeg had, om den gemeenen weg van de Schilderkonst te bewandelen.

* Vocation.

† Froid,

Hy had geen andere Meester als de goede Schilderyen die hy Copyeerde. Hy schilderde ten eersten eenige Portretten, en den Heer de Bethune zyn voorstander, die als Ambassadeur naar Romen ging, nam hem met zig, en verzag hem met een Penzioen van den Koning. Hy bleef in Italie tot het jaar 1538. zyn wederom-reize nemende door Bologne, maakte hy aldaar vriendschap met Guido, die hem zyn Portret schilderde.

Op zyn aankomst in Vrankryk was hy gelukkig genoeg, om de eerste Schilder te zyn, die de eere had om den Dauphin te schilderen, die de Koninginne kwam ter Waereldt te brengen. Dit eerste Werk gelukte hem zo wel, dat hy reden had te hopen, dat het Hof, dat zo vergenoegt geweest hadde, hem verzeekering doende van gunsten en voordelen, hem in 't vervolg zoude dragen, en hem groote Werken aan de hand geven: maar wordende door eenige ongunst die hy niet verdiende overdwerst, verliet hy het Hof om een afgezondert leven, meêr met zyn Oogwit overeenkomende, te lyden.

Daar

Daar was het dat hy in goeden ernſt dagt, om zig niet anders met Schilderen bezig te houwden, als om zyne zaligheit te bevorderen, en dat hy voornam niet als Geeſtelyke Taferelen te ſchilderen, in welk voornemen hy zig zodanig verſterkte, dat het overige van zyn levens tyd een voorbeeld van een volmaakt Chriſten geweeſt is. Onder andere deugden die men hem zag oeffenen, was die van de lydzaamheit een van de aanmerkelykſte, want geduurende de agt laaſte jaren van zyn leven, ſtont hy de ſmertelykſte pynen uit van de ſteen, met een ongelooffelyke ſtantvaſtigheit. Hy Overleed in 't jaar 1671. en de ſteen, die naar zyn doot by hem gevonden wiert, woeg de zwaarte van een pont.

Men ziet van zyn ſchilderyen geene in de Konſtkamers; daar zyn 'er in eenige Kerken van Parys, en 't is niet bezwaarlyk op het zien van dezelve te oordelen, dat derzelver Meeſter eerder een Godvrugtig als een groot Schilder was. Zeer gelukkig evenwel daar in, dat hy van zyn Konſt zig heeft weten te dienen, om veel liever den Hemel te verkrygen, als een eidele vermaartheit.

PHILIPPE DE CHAMPAGNE

GEboren tot Bruſſel, in 't jaar 1602. van gemeene maar eerlyke Ouders, van zyn Kindſe jeugt toonde hy zyn ongemeene geneigtheit tot de Schilderkonſt. Hy verwiſſelde verſcheide malen van Meeſters, dat gemeene Schilders waren, behalven de Fouquiere die hem leerde Landſchappen ſchilderen.

belangende andere zoorten van ſchilderen, moet men dezelve niet als aan zyn groote vlytigheit, en den luſt dien hy had om te vorderen, toewyzen.

In de hevige drift die hy had om te leren, zogt hy naar iemand die hem onderwyzen konde: maar geen Meeſter zodanig als hy wel wenſte aantreffende, nam hy het beſluit geen andere als de natuur te nemen, die hy zedert volgde, zonder veel verkiezing, hoewel regelmatig genoeg.

Op het negentiende jaar zyns Ouderderdoms nam hy voor naar Italien te gaan, en de reize door Vrankryk te nemen, en zig daar zo lang op te houwden, als hy naar de voorkomende gelegenheden nodig zoude oordelen. Aangekomen in Parys, nam hy zyn intrek by een zeer ſlegt Schilder *L'Allemant* genaamt, die veel te werken had. Hy verliet deze om zig aftezonderen, en ging woonen in het Collegie van Laon, alwaar Pouſſin naar zyn eerſte wederkomſt uit Italien inſgelyks zyn verblyf had, deze ontmoeting verbond hen met een zoort van vriendſchap, en was oorzaak dat een Schilder *Du Cheſne* genaamt, die hoewel onervaren het Schilderwerk van het Paleis van Luxemburg had ondernomen, deze twee daar aan te werken ſtelde, Pouſſin aan eenige kleine dingen in de * borſtwering, en Champagne aan 't ſchilderen van eenige Stukken in 't vertrek van de Koningin, die zo veel behagen daar in hadde, dat du Cheſne niet konde nalaten, zyn afgunſt te betuigen, waarom Champagne die liever de vrede als voordeel beminde, de gelelegenheit waarnam om weder naar Bruſſel te kee-

* Lambris.

keeren, om zyn broeder te bezoeken, en van daar de reis naar Italien over Duitsland te nemen. Maar hy was zo dra niet tot Brussel aangekomen, of de Abt van St. Ambrosius, die Opziender over de Gebouwen was, liet hem de doot van Du Chesne bekent maken, en verzogt hem weder in Vrankryk te komen. Hy nam daar aanstonds het bewint aan, over het Schilderwerk dat de Koninginne voornemens was te laten doen, die een Woonplaats in 't Paleis van Luxemburg, en een Pensioen van twaalf hondert Guldens aan hem gaf. 't Was in dien zelfden tyd, dat zy hem liet schilderen voor de Carmeliten, en dat hy de Dogter van Du Chesne trouwde. Dewyl hy groote liefde voor de Konst had, en zeer arbeidzaam was, zo heeft hy een oneindig getal Werken in Parys, en voor 't geheele Koningryk geschildert. Onder andere Plaatzen ziet men 'er in de twee Kloosters der Carmeliten, in de Voorstad van St. Jacob, en in de straat Chapon; op het Calvarie van de Voorstad St. Germain, in 't Koninklyk Paleis; in 't Capittel van Ons Lieve Vrouw van Parys, en in verscheide Kerken: zonder een oneindig getal van Portretten te tellen, die hy heel wel deed gelyken en uitvoerig schilderde. M. Poncet, Raads-Heer van 't Hof der Aydes, die een van zyne goede vrienden was, verzogt van hem dat hy zyn Dogters Portret wilde schilderen, die des anderen daags, zynde Maandag, haar in het Carmeliter Klooster stont te begeven, niet meêr als dezen laasten dag over hebbende, dat zy de Menssen van de Wereldt zien konde. Maar Champagne maakte zwarigheit om op een

een Zondag te ſchilderen, en was nog door beloften, nog bidden van zyn vrind te bewegen; want behalven dat hy een goet Chriſten was, zo was hy ook niet ſterk op zyn voordeel geſtelt, gelyk als men uit het volgende kan oordeelen.

De Cardinaal van Richelieu, hebbende nimmer Champagne konnen bewegen, om den dienſt der Koninginne te verlaten, door de beloften en aanbiedingen van groote voordeelen voor hem en de zyne, kon zig niet weêrhouden om zyn getrouwheit te pryzen, en zyn verbintenis daar hy by volharde des te meerder te agten. De eerſte Kamer-Dienaar van den Cardinaal, die aan hem het voorſtel gedaan hadde, voegde daar by, dat hy niet anders als te wenſſen had, en dat zyn Meeſter hem niets zoude weigeren; waar op Champagne antwoorde, dat indien myn Heer de Cardinaal hem beter Schilder konde maken, als hy was, het de eenige zaak zoude zyn, die zyn Eerzugt het meeſt bedoelde, maar om dat dit onmogelyk was, zo wenſte hy van zyn * Uitmuntentheit niets, als de eere van zyn goede gunſten te mogen genieten. Dit antwoort dat aan den Cardinaal overgebragt wiert, wel verre van hem te verbitteren, deed de agting die hy voor dezen Schilder had des te meêr aangroeijen. Al was het dat Champagne afſloeg om in den dienſt van den Cardinaal te treden, nogtans was hy niet afkeerig om voor hem te ſchilderen. Onder anderen heeft hy verſcheide malen zyn Portret gemaakt, dat

* Eminence.

dat al van het beste is dat hy van zyn leven geschildert heeft.

Hy was langen tyd in groot aanzien, tot op de aankomst van Le Brun uit Italien, die straks door zyn bekwaamheit, en door het middel van vermogende voorstanders, wel haast het roer der Schilderkonst in hande nam, en ingevolge eerste Schilder van den Koning gemaakt wiert, zonder dat Champagne ooit de minste jalousie daar over heeft laten blyken.

Hy had uit zyn Huuwelyk een Zoon en twee Dogters; van deze drie Kinderen bleef hem niet als één Dogter over, die hy teder beminde, en om dat zy Geestelyk wiert te Port Royal, (alwaar zy in de kost bestelt was,) kreeg Champagne daar door genegentheit voor het Convent, en voor de Perzonen die daar toe betrekkelyk waren, die men in dien tyd de naam gaf van Jansenisten. Hy storf in 't jaar 1674. in den Ouderdom van twe-enzeventig jaren, ge-ëert en bemint van alle die hem gekent hadden, zo wel om zyn Konst, als om zyn deugden.

AANMERKINGEN

Over de Werken van

CHAMPAGNE.

DE groote geneigtheit die Champagne van zyn Kindsheit af tot de Konst toonde, was niet geen verhevenheit van Geest gepaart. Men

Men kan niet ontkennen dat hy veel groote Werken heeft gemaakt, en dat hy met weinig moeite inventeerde, maar zyn Geest was koud en zyn smaak behield veel van zyn Landaart.

Hy is altoos zeer aan de natuur verknogt geweest, en om zyn Modellen getrouw te volgen: maar hy wist hen niet te schikken, op een wyze die hen het leven en de beweging geven. Hy heeft niet wel verstaan, het onbehaagelyke van de natuur te vermyden, om het mals, lugtig, en van een goeden aart te maken, nog het weinige dat hen doet schynen bezielt te zyn, daar by te voegen; met één woort, het dunkt my dat al zyn wetenschap in zyn Model bestont, daar hy slaaf van was, wel verre van het aan zyn verstant, of ten minsten aan de Konstregels te doen onderwerpen. Ik kan zelfs niet zien, dat hy de beste Grondregels van de Schilderkonst veel ondерzogt heeft, behalven in het Tekenen, daar hy regelmatigheit genoeg in geweest heeft, maar weinig van de goede verkiezing; hy heeft zodanige Stukken niet geschildert, die den aandagt van een keurig oog door hun geestigheit op houden.

Ik wil egter niet verzwygen, dat ik veel goede dingen van hem gezien heb, aangaande de eigentlyke of *Locale* Coleuren, en veel wel nagevolgde Hoofden, die kragtig geschildert waren; maar het meerendeel daar van waren niet vry van onbeweeglyk en ongevoeligheit, dat gemeen is zelfs in de levende Modellen.

De Natuur uit te beelden, en haar te verbeteren, alle de schoonheden die zy bekwaam is om aan te nemen daar by te voegen, en de

Lig-

Ligten en Schaduwen die haar verzellen, op het voordeligſte te verſpreiden, is het Werk van een volmaakt Schilder: maar het blyft ook evenwel een goet Schilder, die gemakkelyk weet te volgen dat hem voorkomt, en den eigen aart getrouwelyk te doen zien, al weet hy haar zelfs met geen andere Sieraden te vertieren, als zy tegenwoordig heeft, zonder doorzigt te hebben van het geen aan haar toe te eigenen zouden zyn. 't Is in dezen opzigt dat Champagne de agting, die men in zyn tyd voor hem gehad heeft, konde waardig zyn; zo veel te meêr, om dat hy een goede manier had van het Landſchap ſchilderen, dat hy heel wel de Perſpective verſtont, dat hy al zyn Werken net uitvoerde, en eindelyk dat hy langen tyd het Ampt van Rector in de Academie heeft waargenomen.

JEAN BAPTISTA
DE CHAMPAGNE.

OOk van Bruſſel. Neef van Philippes, van wien wy geſproken hebben, was zyn Ooms Diſcipel in de Konſt. De overeenkomſt daar zy lieden in leefden, de agting die zy voor malkander hadden; deed den Neef deszelfs manier aannemen, die zyn Oom gevolgt had, dog een weinig minder in kragt en waarheit. Voor het overige ze hielden dezelfde Maatregels in hun beroep en levenswyze; deze te weten de Neef, deed een reis naar Italie, die niet langer als vyftien Maanden duurde, zonder een andere verkiezing aan te nemen, als het geen de

de Werken van zyn Oom hem ingefcherpt hadden. Hy ftorf Profeffor van de Academie in 't jaar 1681. Oud omtrent drie-enveertig jaren.

NICOLAS LOIR.

Van Parys, een voornaam Goudfmits Zoon, ontbrak het aan geen Geeft om te Inventeeren, nog aan vuur om het uit te voeren. Maar dit niet genoeg zynde tot het Schilderen, zo heeft hy daar in nooit uitgemunt boven de gemeene Schilders. Men merkte in zyn dingen, nog * fnedigheit van Denking, nog bezondere eigenfchap, die eenige verhevenheid heeft. Hy had een goede manier van Tekenen, net en gemakkelyk in alles wat hy deede, en zonder zig den tyd te geven van zyn gedagten te befchaven, voerde hy dezelve zo dra uit als zy bedagt waren, dikwils al pratende met het Volk, door de groote gewoonte die hy zig eigen had gemaakt, en door een gelukkige memorie van de dingen die hy in Italien gezien had. Hy bleef aan een onderwerp niet gehegt, en maakte alles al even goet, zo wel Beelden, als Landfchap, Architectuur en Sieraden. Men ziet in Parys veel van zyn Werken, zo openbaare als bezondere, verfcheide Galleryen en Kamers, onder andere voor den Koning in 't Paleis van de Tuilleries. Hy ftorf in 't jaar 1679. Oud vyfenvyftig jaren, zynde alsdoen Profeffor in de Academie.

* Fineffe de penfée.

CHAR-

CHARLES LE BRUN

GEbooren te Parys 1619. in de Wereld komende, bragt met hem al de noodzakelyke gesteltheden om een groot Schilder te worden. Hy bediende zig van zyn begaaftheit zo ras als hy zig konde bedienen van de rede: hy kweekte dezelve aan door gestadige oeffeningen, en deed die gelden door 't geluk, het welk zyn verdienste ondersteunde, en hem nimmer begeven heeft. Hy was de Zoon van een tamelyk Beeldhouwer, die in de Plaats *Maubert* woonde. Deze Beeldhouwer was aan een werk bezig in den Tuin van 't *Hotel Séguier*, die de gewoonte had om 'er zyn Zoon mede te brengen, op dat hy in zyn tegenwoordigheit het Tekenen zoude oeffenen. De Heer Cancelier 'er op zekeren tyd wandelende, zag dat dezen jongeling met zo veel opmerking, en zo gemakkelyk Tekende ten aanzien van zyn jaren, dat hy niet twyffelde of het moest de uitwerking van een geest boven het gemeen zyn. Ook zag hy in de * wezentrekken van dit Kint iets dat hem behaagde, aangedaan dan door deze goede geschiktheit, verpligte hy den jongen knaap om van tyd tot tyd aan hem zyn Tekeningen te vertonen, vervolgens het opzigt aannemende over zyn vordering in de Konst, en hem zomtyds eenig gelt gevende om hem te meêr aan te sporen.

* Physionomie.

Deeze jongeling, door de vereeringen aangemoedigt, maakte een ongelooffelyken voortgang, invoegen dat de Heer Cancelier hem aan prees aan Vouet, die alsdoen in de Biblio-

teecq van 't *Hotel Séguier* schilderde, en die in dien tyd onder al onze Schilders als de Raphaël van Vrankryk wiert aangemerkt.

Le Brun maakte met zyn vyftiende jaar twe stukken die de schilders van dien tyd verbaasden: het eerste was het Portret van zyn Groot Vader, en het ander verbeelde een Hercules die Diomedes paarden doodslaat. Eenigen tyd daar naar, als de Heer Cancelier Seguier de vordering van Le Brun zag, en den lust om te leeren van dezen jongen Schilder, oordeelde hy dat het nodig voor hem was de Italiaanze reis te doen. En zond hem daar heenen in 't jaar 1639. daar hy hem onderhield met een gerykelyk Pensioen, den tyd van drie jaren, geduurende dezelve, zo oeffende Le Brun zyn verstant in alle de wetenschappen die hem opgeleid hebben tot den trap van volmaaktheit, daar hy zig toe verheven heeft. De jonge Schilders die van Romen wederkeeren, nemen doorgaans hun weg over Venetien, om ten minsten eenige bekwaamheit in de goede Colorering aan te nemen: maar Le Brun had deze liefhebbery niet.

Het eerste stuk dat hy op zyn wederkomst uit Italien schilderde, was de opregting van de Metale Slang, dat in het Klooster is van de Monniken van *Picpus*, en vervolgens eenige andere Stukken voor den Cancelier zyn Mæcenas.

Hy wist zeer wel zyn eigen kragten te wegen, in vergelyking van de andere Schilders van zyn tyd, de drift die hy had om zig bekent te maken, deed hem kragtige aanzoeken doen, om zulke Werken te schilderen die in 't open-

't openbaar ten toon moesten gestelt worden. 't Was met dat oogmerk, dat hy twee jaren aan den andere het Stuk maakte in de Lieve VrouweKerk, dat altyd op den eersten Dag, van Mey gereet moet zyn. Het eerste jaar schilderde hy 'er de Marteldoot van St. Andreas, en het twede jaar St. Stephanus steniging. Le Sueur, daar wy van verhaalt hebben, was de eenige medestrever die hem in dit stryd-perk zyn roem konde betwisten: maar het zy dat men Le Brun bekwamer of meêr naar de mode vond, of dat hy meerder vrinden had, hy verkreeg altoos boven zyn mededinger de groote gelegentheden om zig te doen verheffen.

De Gallery van den Heer Lambert in onze Lieve Vrouwen Eiland, en het Kweekschool van St. Sulpice * vesten zyn agting op zulk een vasten grond, dat de Heer Foucquet, opziender over de Financien. begeerde dat hy voor hem schilderde de Werken die tot versiering van zyn Huis, genaamt *Vaux Le-Vicomte*, zouden dienen. Le Brun heeft aldaar de Tekenenen nagelaten van zyn doorgrondig verstant en wetenschap, boven al in het vertrek dat de Kamer van de * Zanggodinnen genaamt word. * Muses.
Men ziet een † Zolderstuk, dat een van zyn allerbeste is, die hy geschildert heeft. † Plafond.

Den Heer Foucquet, om Le Brun ten eenenmaal tot zyn dienst te verbinden, gaf hem een pensioen van twaalf duizent guldens, behalven de betaling van zyn Werken. En naar

* Daar hy in het Plafond een Maria Hemelvaart, in Print gebragt, in twee bladen, door Louis Simonneau, en in het Altaarstuk, de Nederdaling van den Heiligen Geest, in Print gebragt, door G. Audran, geschildert heeft.

de ongenade daar de Heer Foucquet in verviel, zo wierp de Koning de oogen op Le Brun, zyn Majesteit die zyn Ryk al zo wel wilde doen bloeijen door de Konsten, als door de wetenschappen, verhief hem tot den Adeldom; vereerde hem met de order van St. Michiel, en maakte hem tot zyn eersten Schilder.

Het is in dezen staat geweest dat hy zyn verdiensten nog kennelyker aan den Koning heeft doen zien, en dat de Heer Colbert eerste Minister, en opziender over de Gebouwen, hem aanmerkte als de grootste Schilder die 'er in de Waereldt was. Door zyn ontwerp was het dat deze * Staatsdienaar aan zyn Majesteit voorstelde, om den grondslag van de Academie der Schilderkonst vast te stellen, en die de allerberoemste te maken, die 'er immer geweest is. De Inkomsten daar van wierden vermeerdert, men stelde 'er nieuwe Wetten in, en zy wiert zamen gestelt uit een Protector, een twede Protector, een Directeur, een Cancelier, een Rector, en veertien Professors, waar van 'er een zoude zyn voor de Anatomie, en een ander voor de Mathesis; nog eenige † bygevoegden, om de Rectors en Professors behulpig te zyn, verscheide Raden, een Secretaris, en twee Deurwagters.

* Ministre,

† Ajoints

Het was ook op het verzoek van Le Brun, dat de Koning tot Romen een Academie vast stelde, om aldaar een Directeur te onderhouwden, die het opzigt had over de jonge Konstoeffenaars, die de Koning van tyd tot tyd daar heenen zond, ten einde datze bekwaamheit mogten verkrygen, om zyn Majesteit te dienen, niet alleen in de Schilderkonst, maar ook in de Beeldhouwery en de Bouwkonst.

Le

Le Brun had een vuurige drift, om de schoone Konsten in Vrankryk te doen bloeijen; hy beantwoorde daar in aan de goede voornemens van den Koning, en de Heer Colbert, belast met de uitvoering van zyn bevelen, liet dit ten eenemaal op Le Brun aan komen. Waarom hy de zorg op zig nam over de dingen in het algemeen, by die van zyn Schilderyen in 't bezonder. Hy onderrigte zig zelven grondig aangaande het onderwerp dat hy stont te verbeelden, zo door het lezen van de goede Auteuren, als door het Raadplegen met de Geleerden.

Hy heeft tot Sceaux, en in verscheide Huizen van Parys Werken geschildert, die door de faam aanzienelyk zyn gemaakt. Maar de allervoornaamste zyn by den Koning, in verscheide groote Stukken van de Historie van Alexander, in het Schilderwerk van onderen te zien, van de groote Gallery van Versailles, en op den grooten Trap van dezelfde plaats.

Wanneer de Koning Le Brun tot zyn eersten Schilder verkoor, gaf hy aan hem daar by het algemeen opzigt over de Manufacturen van de Gobelins, dat hy met zo veel ernst behartigde, dat 'er geen een Werk gemaakt wiert, of het was naar zyn Tekeningen. Hy is gestorven in 't jaar 1690. in den Ouderdom van zeventig jaaren, in zyn woonplaats van de Gobelins. Zyn Begraafplaats is in een Capel die hy verkreegen had tot *St. Nicolaus du Chardonnet*, alwaar zyn Weduwe hem een heerlyk * Grafteken heeft doen opregten.

* Mausolée.

AANMERKINGEN

Over de Werken van

CHARLES LE BRUN.

DE gemakkelykheit met dewelke Le Brun zyn ſtudien in de Konſt tot Romen voortzettede en de eerſte Stukken die hy op zyn wederkomſt ſchilderde, verwekten een groot gevoelen van zyn bekwaamheit. Hy hield het gemeen niet in verwagting door pryswaardige beginzelen, om hen alleen te doen vermoeden, wat hy t'eeniger tyd ſtont te worden: neen, maar hy deed gelyk als de Vygeboom, die geheel anders als andere bomen begint, met het voortbrengen der vrugten, zonder door voorafgaande Bloeizel 'er hoop van te beloven. Alles wat hem is van de hand gegaan, is altoos aangezien als het Werk van een groot Meeſter, invoegen dat men eeniger wyze zeggen kan, dat de voortgang dien hy in zyn konſt heeft gedaan, niet geweeſt is om zig bekwaam te maken, dewyl hy het alreeds was, maar om een van de eerſte Schilders van zyn Eeuw te worden.

Hy had een overvliegent verſtant, een doordringenden Geeſt, en een vaſt oordeel; Hy inventeerde gemakkelyk, maar met overweging. Hy bragt niets in de Ordinantien van zyn Taferelen, als naar dat hy het wel overwogen had; hy berade hem met de Boeken en geleer-

de lieden om niet te verzuimen, 't geen zyn onderwerp waardig kon vervullen, in alle deszelfs omſtandigheden. Dat hy dan vernuftig uitdrukte met een levendigheit, die niets gemeen had met de * vervoering. Men geloofde eerſt op het gezigt van zyn eerſte Werken, welke by naar alle in geeſtelyke onderwerpen beſtonden, dat zyn bezondere begaaftheit voor het † zagtſtrelende, en de tederheit was: maar hy heeft door de Schilderyen die hy daar na gemaakt heeft, wel doen blyken, dat zyn vernuft ‡ algemeen was, en dat hy zo gelukkig was, in het vrolyke te verbeelden, als in het * ſtatige, en in het tedere, als in het † verſchrikkelyke.

* l'Emportement.

† La douceur.

‡ Universel.

* Le ſerieux.

† Le terrible.

Hy heeft zyn * verbloemde onderwerpen met volgeeſtige gedagten uitgebeelt: maar in plaats van zyn † Zinnebeelden uit eenigen bekenden oorſprong te halen, gelyk als uit de ‡ Verdigtzelen, en de * Aloude Gedenkpenningen, zo heeft hy dezelve by naar alle geinventeert, waar door deze zoort van Schilderyen, als † raadzels zyn geworden, daar den aanſchouwer de moeite niet overnemen wil, om derzelver verklaring uit te vinden.

* Sujets allegorique.

† Les ſymboles

‡ La Fable.

* Medailles antiques.

† Enigmes.

Hy heeft altoos belangende het Tekenen agting voor de Romeinze School gehad, maar ook een neiging om die van Bologne te volgen, inzonderheit den ſmaak van Annibal Carats, in dewelke hy een verwonderlyke gemakkelykheit verkreegen had. En indien hy in dit gedeelte niet zo geeſtig als deez' Schilder is geweeſt, zo was hy egter min ‡ zwaarmoedig in zyn ommetrek, evenmatiger, veel bevalliger, en * altoos zeker. De Standen van

‡ Moins Chargé.

* Toujours Correct.

zyn Beelden, zyn van een ſchoone verkiezing, natuurlyk, veel uitdrukkende, * tegengeſtelt met oordeel: zyn Klederen wel geſchikt, vleijende de naakte Leden, en dezelve met beſcheidentheit aanwyzende, zonder 'er egter de vermenging van een aangename verändering in de ſtoffe, in te paſſe te brengen. Zyn uitdrukkingen zyn ſchoon in alles dat hy heeft willen verbeelden, en het fraaije Tractaat dat hy opgeſtelt heeft, van de † Hartstogten met de Figuuren tot bewys dienende, doet zyn groote opmerking die hy dien aangaande had kennelyk zien. Het ſchynt egter dat hy evenwel daar in, al te generaal het denkbeelt van zyn begrip gevolgt heeft, der maate dat het afweek tot een gewoonte, en tot manier, zo als men het noemt. Deze gewoonte is ſchoon in der waarheit: maar als een verzuim van de levende Natuur aan te merken, die ons doet zien, dat een zelfde Hartſtogt op verſcheide wyzen kan uitgedrukt werden, en dat 'er een verſcheidentheit in is, die levendig en werkende is. Hier door heeft hy zyn Werken van een waardy berooft, die ze niet alleen ingang in de Konſtzalen der Liefhebbers zouden gegeven hebben: maar, die 'er hen teffens een hoog aanzienlyke Plaats zouden hebben bezorgt.

* Contraſtees.

† Paſſions d'lame.

Het geen ik zeg van deze generale uitdrukking der ‡ gemoedsdriften kan ook plaats hebben, in de Tekening van de Figuuren, zo wel als in 't gelaat van de Hoofden die Le Brun verbeeldt heeft, want zy zyn by naar alle de zelfde, hoewel anders van een ſchoone verkiezing; dat zonder twyffel daar van daan komt

‡ Paſſions d'lame.

komt, of dat hy de natuur heeft onderworpen aan zyn aangewende gewoonte, of dat hy niet genoeg overwogen heeft de verſcheidentheden die zy aannemen kan, en waar van de bezondere uitwerkzels niet minder het voorwerp van den Schilder moeten zyn, als de generale.

Le Brun begreep genoeg op zyn wederkomſt uit Italien, hoe nootzakelyk hy zig zelf moeſt ontdoen van die wilde en ſlegte Tinten, daar Vouet zyn Meeſter zig van gedient had, om zyn Werken vaardig af te maken: hy deed alles wat hy konde om dit te overwinnen, hy maakte dezelve gematigder, en nader aan de waarheit van de natuur: maar wat moeite dat hy aangewent heeft, om zig daar t'eenemaal van te ontdoen, heeft hy nogtans dien trant geduurig behouwden, om al zyn Tinten generaal te gebruiken, zo wel in de Klederen, als in de naakte Beelden, en geen aandagt genoeg gehad op de Reflexien, die veel toebrengen aan de kragt, en rondigheit der voorwerpen; als mede tot de houwding in de opregtheit van de navolging.

Zyn Locale Coleuren zyn ſlegt, hy heeft niet opmerkende genoeg geweeſt om in dit gedeelte de waare eigenſchap aan ieder voorwerp te geven; dat de eenige oorzaak is, waar door zyn Schilderyen vervägtig zyn, of gelyk men zegt, naar het Palet ruiken, en geen getrouwe naarvolging van de natuur vertoonen, en om een proeve van dit gezegde te nemen, behoeft men niet anders te doen, als een van de beſte Stukken van Le Brun, neffens een van de beſte der Veneetziaanze Schilders te

len. Deze vergelyking is uitmuntende, niet alleen in dit geval, maar in alle diergelyke, daar het op het oordelen over de Locale Coleuren aankomt.

* Pratique. Deze * handeling daar Le Brun aan vaſt was, gevoegt by de kleine voorzorg die hy gehad heeft, om kragtige bruintens op den voorgront te brengen, en het gevoelen daar hy in was, dat de groote Ligten niet gevoeglyk in 't verſchiet konden geplaaſt worden, heeft hem veel Werken doen maken van weinig kragt.

Hy heeft dus niet te werk gegaan, rakende de kennis van 't Ligt en Bruin, want alhoewel hy in zyn eerſten tyd geen volkome opletting daar in waargenomen heeft, zo heeft hy nogtans, tot meerder jaren gekomen, de volſlage nootzakelykheit daar van begrepen, en met groot voordeel in 't werk geſtelt. De Taferelen die hy van Alexanders daden geſchildert heeft, zyn 'er wel doorſlaande Proeven van.

Zyn laaſte Konſtwerken, die de beſte zyn die hy in zyn Leven heeft gemaakt, zyn meêr als overvloedig, om de groote uitgeſtrektheit van zyn bekwaamheid en Geeſt te doen zien, en de Printen die 'er met zo veel zorgvuldigheit naar gemaakt zyn, zullen zyn Glorie over de geheele aarde voeren.

† Univerſel. Le Brun was † Algemeen en bekwaam tot allerly ſlag van Schilderwerk, behalven de Landſchappen. Zyn Pinzeel was lugtig en vloeijende: hy voegde een ongemeene gemakkelykheit by een uitterſte naauwkeurigheit. Eindelyk waar in men hem ook beriſpen kan,

‡ Ideale. ten aanzien van zyn al te ‡ denkbeeldige manier,

nier, die al te weinig verändering, en te weinig natuurlykheit had, nogtans heeft hy in andere delen genoegzaam uitgemunt, om een aanzienelyken rang onder de voornaamste Meesters te houwden: in weêrwil van 't geen de afgunst heeft kunnen zeggen of doen, om zyn begaafthedén te verduisteren, zyn gedagtenis is alreeds genoegzaam gewrooken, en de Nazaat zal zonder twyffel volharden, om het regt dat zy aan zyn verdienste verschuldigt is, aan hem te geven.

CLAUDE GELÉE,

Genaamt

LORRANOIS.

DE wyze die de Fortuin heeft gehouwden om dezen Schilder uit de groote duisterheit, daar hy in was, te trekken, om een vermaart Man over geheel Europa van hem te maken, is geheel en al verwonderlyk. In zyn Kindsheit wierd hy van zyn Ouders ter Schoole gezonden, maar om dat hy niets leeren konde, besteldeze hem by een Pasty-bakker. Hy voldeed daar zyn tyd, zonder voordeel daar mede gedaan te hebben, en niet wetende wat te beginnen, zo begaf hy zig onder het volk van zyn handwerk die naar Romen gingen, om te tragten, gelyk zy lieden, de kost te winnen. En dewyl hy de taal niet verstont, en zeer dom was, geen handgebaar konnende vinden, geraakte hy by geval in dienst van Augustyn Tassi, om Verven voor hem te vryven, zyn Pincelen

celen en Palet ſchoon te maken, zyn Paart op te paſſen, en de Keuken waar te nemen, en andere nootzakelyke dingen in een Huishouwding nodig te verrigten; want Auguſtyn had niemant als hem alleen in zyn huis.

Deze Meeſter, verwagtende van zyn Knegt met 'er tyd eenigen dienſt te hebben in zyn grootſte Werken, leerde aan hem allengskens eenige regelen van de Perſpective.

De Lorrain had in het eerſte moeite om deze Grondbeginzels van de Konſt te leeren: maar wanneer hy eenige beloning voor zyn Werken begon te ontfangen, greep hy moet, en zyn Geeſt wiert wakker, hy viel aan het ſtudeêren met een hartnekkigen yver. Hy was van den vroegen Morgen, tot den laten Avond op het Land, om agt op de natuur te geven, en om naar het Leven te Schilderen of te Tekenen. Sandrart verhaalt, dat hy eens met hem Landwaarts gegaan zynde, om te zamen te ſtuderen, de Lorrain hem aanmerkingen voorſtelde, even eens als of zy van eenig Natuurkenner geſchieden, over de oorzaken van de verſcheidentheit van een zelfde gezigt, dat's te zeggen, dat dan eens op zulk een wys, en dan weder op een andere voorkomt, voor zo veel als de Coleuren aangaat, hoe dat het Landſchap ſchynt te zyn, door den Daauw van den Morgenſtont, of door de nevelagtigheit van den Avondt. Hy was zo gelukkig in 't onthouwen, dat hy met veel getrouwheit ſchilderde, tot zynen 't wedergekeert, 't geene hy niet anders als met aandagt op het Land gezien had. Hy was zo verzonken in zyn werk, dat hy by naar niemant bezogt.

* Phyſicien.

Zyn

Zyn uitſpanning was de oeffening van zyn Konſt; en door het aankweeken van zyn begaaftheit, heeft hy Stukken gemaakt, die hem een onſterffelyken naam hebben doen verkrygen, in dat zoort van Schilderen dat hy omhelſt heeft. Men kan daar door giſſing maken wat de ſtantvaſtige arbeit kan ophalen, tegens de dofheit van den Geeſt. Hy had moeite om te ſchilderen, en als zyn werk niet beantwoorde aan zyn voornemen, was hy zomtyds agt dagen bezig om dezelfde dingen te doen, en te herdoen. Zyn Toetſſen hebben geen manier, en hy ſchommelde dikwils met lakzeren de Bomen, naar dat hy dezelve geſchildert had.

Wat moeite dat hy aanwende om op de Academie te Tekenen, nogtans heeft hy nooit Figuuren van een goeden aart konnen maken, om zyn Landſchappen te ſtofferen. Hy is te Romen geſtorven in 't jaar 1678. in hoogen Ouderdom. De Paus Innocentius de X. had zo veel agting voor de Werken van de Lorrain, dat hy den Meeſter 'er zelfs van willende zien, hem liet zeggen, dat hy den Paus vermaak zoude doen, om zyn ſleep te volgen, als hy zomtyds naar buiten ging.

WAAR-

WAARSCHOUWING,

Mevrouwe de Gravinne van Feuquiere, niet goedgevonden hebbende een Berigt op te geven, rakende het Leven en de voornaamste Werken van wylen den Heer Petrus Mignard, haar Vader; eerste Konings Schilder.

Zo heeft de Boekverkoper Jacques Estienne *geoordeelt, dat hy aan het Gemeen dienst zoude doen, met een uittrekzel uit het vervolg van de Doorlugtige Mannen van*

Mr. PERRAULT.

PETRUS MIGNARD.

TE *Troyes in Champagne geboren, in de Maand November, in 't jaar* 1610. *zyn Vader bragt het grootste deel van zyn Leven door in den Oorlog, alwaar hy verscheide wonden ontfing, die hem eindelyk noodzaakten om den dienst te verlaten. Hy had twe Zoons, de Oudste de Schilderkonst verkoren hebbende, zo schikte hy de Jongste tot de Medicynen;*

nen; die het is daar wy van ſpreeken. Deze jongeling had zulk een groote geneigtheit tot zyn Broeders oeffening, en gaf zulke blyken van zyn vernuft in deze Konſt, dat als hy den Geneesheer verzelde, die men had verkoren om hem te onderwyzen, hy niet anders bezig was, als om de zieken en kranken, en die hen dienden naar te Tekenen. Hy ſchilderde te gelyk in een Stuk, de Vrouw van den Doctor, zyn Kinderen, en een van de Dienſtboden; zo wel gelykende, en van zo goeden aart, hoewel dat hy nog geen twaalf jaren bereikt had, dat de beſte Meeſters daar over verzet ſtonden.

Deze eerſte Proef, die te kennen gaf wat hy t'eeniger tyd ſtont te worden, deed zyn Vader beſluiten, om hem zyn neiging te laten opvolgen, in een beroep, waar toe hem de Natuur met zulke rykelyke gaven voorzien had. Zyn toenemen in de Konſtoeffening was in weinig tyds zodanig, dat de Maarſchalk van Vitry, de Werken van dezen jongen Schilder gezien hebbende, die niet boven vyftien jaar oud was, hem van zyn Vader verzogt, om zyn Capel van Coubert te ſchilderen, 't geen hy zo wel uitvoerde, dat alle die het kwamen zien voldaan waren over zyn ſchoone gedagten. De Maarſchalk op zyn geeſtigheit verlieft, nam hem mede naar Parys, beſtelde hem onder het opzigt van den Heer Vouet, eerſte Konings Schilder, alsdoen een Man van groot aanzien. Hy ſtelde zig terſtont aan om zyn Meeſters manier naar te volgen, en deed het zo volkomen, dat men hem niet konde onderſcheiden. Maar zyn vernuft begreep haaſt wat het zwakke van Vouet was, wanneer hy de Schilderyen gezien had, die de

Maar-

Maarschalk de Crequy uit Italien bragt; hy nam voor naar Romen te gaan, daar hy aankwam onder het Pausschap van Urbanus den VIII.

Zyn eerste opmerking was zig te ontdoen van de manier van Vouet: hy zogt de beste Voorbeelden in de Antiken, en in de Schilderyen van Raphaël en Titiaan. De goede aart, dien hy zig eigen maakte in deze oeffening, stelde zyn Schilderyen *in groot aanzien, zo dat dezelve wel haast verspreid wierden in Sicilien, Catalonien, en door geheel* Spanjen. *De Italianen zelver, uit den aart * afgunstig over Vreemdelingen, en ingenomen met de agtbaarheit van hun eigen* Schilders, *konden zig niet onthouwden om hem zyn verdienden lof te geven.*

* Jaloux

Hy begaf zig van Romen naar Venetien, en wierd met eere en geschenken overladen van de Vorsten, welkers Staten hy door reisde. Tot Venetien studeerde hy inzonderheit op het Coloriet, dat hy tragte volkomen magtig te worden. Hy sleet zo hier als in Romen den tyd van twee entwintig agtereenvolgende jaren; geduurende dezelve schilderde hy de Pauzen Urbanus den VIII. Innocentius den X. En Alexander den VII. De Cardinalen en Groote Heeren wenschte alle hunne Afbeeldzels van zyn hand te hebben. Hy volharde met goet geluk in zyn Konstoeffening, als wanneer de Cardinaal Mazarin hem van wegen den Koning en Koninginne Moeder beval om naar Vrankryk te keeren, daar hy den Koning t'eenemaal geschildert heeft, en verscheide malen de geheele Koninglyke Familie.

De voornaamste Werken die hy zedert zyn wederkomst in Vrankryk maakte, zyn het Wulft

van

*van de Val de Grace, dat het grootste Stuk in fresco geschildert is van gants Europa. Hy heeft ook in fresco geschildert de Capel van St. Eustatius. En een Zolderstuk in 't Arzenaal, een ander in 't Hotel van Longueville, dat een Aurora verbeeldt. Hy heeft tot Versailles de kleine Gallery van den Koning geschildert, en een van de grootste Vertrekken van Monseigneur. Maar zyn grootste * Meesterstuk is de Gallery in de Groote Zaal van St. Cloud, dat hy binnen vier jaren tyds volvoerde. In deze Werken ontdekt men veel schoonheit van Ordinering, kragt en bevalligheit, dat 'er de Konstkundigen die uit Italien komen, dingen in doet vinden, van de manier van de Caratzen, Guido, en Dominiquin, 't geen de Cardinaal Ranuuceio ook aanstonts heeft aangemerkt.*

* Chef d'œuvre.

De Koning om zyn verdienste te eeren, verleende hem de Brieven van Adeldom in 't jaar 1687. *En naar het overlyden van den Heer Le Brun in 't jaar* 1690. *verkoor hem zyn Majesteit tot zyn eersten Schilder, Directeur en Cancelier van zyn Koninglyke Academie, van de Schilderkonst en Beeldhouwery, en tot Opziender van de Manufacturen van de Gobelins.*

Wanneer hy in de ziekte viel, daar hy aan gestorven is, had hy een Stuk onder handen van St. Lucas, daar hy zig zelfs voor geschildert heeft, houwdende een Palet en Pincelen. Daar is nog een stuk van een Tapyt, dat hy onvolmaakt gelaten heeft. Vier Maanden te vooren, had hy den Euangelist Mattheus afgemaalt.

Men ziet in deze twe laaste Stukken voor den Koning gemaakt, dat de ouderdom niets verminderthad van den goeden aart der Tekening,

nog van de kragt en lugtigheit des Pinceels, alhoewel hy een Man van zulk een hogen Ouderdom was. Hy ſtorf den dertigſten May in 't jaar 1695. *oud vyfentagtig jaren.*

Hy was Gracieus in zyn Tekenen, Edel en gemakkelyk in zyn Standen en werkingen zyner Figuuren, en aangenaam in zyn Colorering. Hy ſchilderde even gelukkig in 't groot en in 't klein; dat in de grootſte Meeſters zelden gevonden word. Hy heeft aan de Beeldhouwers verſcheide Tekeningen gegeven van Figuuren, en inzonderheit van eenige termen die men tot Verſailles ziet, die onder zyn opzigt gemaakt zyn.

Hy was zeer arbeidzaam, dikwils zeggende dat hy de Luiaarts voor doode Menſſen aanzag. Nogtans kon hy al de Perzonen van ſtaat niet voldoen, die van hem begeerde geſchildert te zyn.

*Zyn goede hoedanigheden waren met de begaaftheit van zyn Konſt niet bepaalt, zyn verſtant, goedaardigheit, en aangename ommegang veroorzaakte hem een groot getal Vrienden, die hem altoos aankleefden. Zyn vriendſchap was zeker, * geſchikt, teder en beſtendig; vroomheit en opregtigheit was hem aangeboren; zomma de eerlyke Lieden vonden zo veel bekoorlykheit in zyn verkeering, als de Liefhebbers zagen in zyn Werken.*

* Reguliere.

Dewyl hy geduurende drieënzeventig jaren geſchildert heeft, is hy met grooten Rykdom geſtorven. Hy heeft vier Kinderen nagelaten, drie Zonen en een Dogter, voor dewelke hy een tedere liefde had, en zy inſgelyks voor haar Vader. Zy is gehuuwt met den Graaf van Feuquiere.

Men

Men heeft aangemerkt, dat wanneer hy deugden of Godinnen moest verbeelden, hy dezelve schilderde naar het wezen en de gestalte van zyn Dogter; dog dewyle zy een Perzoon van een zeldzame schoonheit is, zo moet het niemant vreemt dunken, dat zy gedient heeft, om zyn Werken te versieren.

NOEL COYPEL.

TOt Parys geboren den tweden December in 't jaar 1629. Hy was de Zoon van Gugon Coypel, Cadet van Normandien. Hy wiert door zyn Vader gebragt naar Orleans, die daar eenige zaken te verrigten had, en bestelt by den besten Schilder van de Stad, Poncet genaamt, Discipel van Vouët.

Deze Schilder was zeer zwakkelyk, en van de Podagra geplaagt; invoegen dat hy zyn dingen niet konde waarnemen, hy gebruikte zyn jongen Discipel tot zyn dienst, daar hy veel geest en oordeel in bemerkt had; maar dewyl dit zoort van bezigheden Coypel in zyn oeffening hinderlyk waren, en dat hy groote lietde tot de Konst hàd, zo nam hy des Nagts den tyd waar, dien hy by den Dag verloor. Hebbende zyn veertiende jaar afgewagt, kwam hy naar Parys; en gaande door de straat van St. Honoré, trad hy by geval in de Kerk der Jacobynen, alwaar een Schilder, Quillerier genaamt, in de Capel van St. Hiacinth bezig was, dewelke ziende dat den jongen zyn werk zo aandagtig beschouwde, hem vraagde of hy wilde schilderen leeren; de jongen antwoorde ja, en zo hy hem iets wilde laten schilderen,

zoude hy haast konnen zien, het weinige dat hy wist te maken: Quillerier nam dit aan, en over zyn werk verbaast staande, behield hy hem eenigen tyd by zig aan het schilderen.

Hy maakte zig vervolgens bekent aan Charles Errard, die alsdoen ondernam alle de Schilderwerken te bestuuren, die voor den Koning stonden gemaakt te worden, onder de Ordre van den Heer de Ratabon, Opziender van zyn Majesteits Gebouwen. En dewyl Errard aan dezen jongeling zo veel gelt liet geven, als aan de bekwaamste die gezamentlyk met hem schilderden, was de Heer de Ratabon daar over verwondert, en naar de rede vraagende, wiert hem van Errard geantwoort, dat men niet naar den Ouderdom moest betalen, maar naar verdiensten.

Coypel heeft zedert dien tyd niet opgehouwden voor den Koning te schilderen.

In 't jaar 1660. trouwde hy Magdalena Herault, Dogter van Antonie Herault Schilder, die doorging voor een van de Grootste Kenders van schoone Schilderyen, en die daar ook Handel in deed. Dit gaf aanleiding dat Coypel by de allervoornaamste Liefhebbers bekent wiert. Hy schilderde de Portretten van Mylord Loxard, Ambassadeur van Engelant, en van zyn geheele Familie, in een zelfde Stuk, dat van de Konstverstandigen zeer wiert geprezen.

Madelaine Herault schilderde ook, en Copyëerde in de uitterste volkomentheit. Onder de handen van haar Vrienden, worden nog verscheide treffelyke Copyen bewaart, zo naar Raphaël, als naar andere groote Meesters, door haar geschildert. Zy was met zo veel deugt en God-

Godvrugtigheit voorzien, dat deze haar verhieven verre boven haar begaafstheden.

In 't jaar 1661. volvoerde Coypel een Tafereel, waar in hy den Heilligen Jacobus de Groote verbeelde, gaande naar de doot, en onderweg een Heiden bekerende, die hem omhelst. Dit Stuk wiert ten toon gestelt op den eersten dag van Mey, aan de groote Deur van de Kerk van Parys, met een algemeene toejuighinge, en het wort tegenwoordig nog gehouwden voor een van de allerbeste Schilderyen die in deze Kerk zyn.

*Omtrent dezen tyd maakte hy verscheide Schilderyen voor den Koning in de Oude Louvre, en de * Stukken van onderen te zien, in de Zaal van de Machines, van de Thuilleries. Hy schilderde vervolgens verscheide groote Stukken voor het Parlement van Bretagne te Rennes, die zeer geprezen, en nog hedendaags van de Konstliefhebbers geroemt worden.*

* Platfonds.

Weinig tyds daar na schilderde hy voor den Koning, en voleinde met goet geluk het Platfond van een groote Zaal, die alsdoen tot Versailles was; maar die ongelukkig is ter neder geworpen, door de veränderingen die men in dat pragtig Gebouw gemaakt heeft.

Vervolgens gaf hy aan de Koninklyke Academie van de Schilder en Beeldhouwery-Konst, (alwaar hy in ontfangen was,) een Stuk verbeeldende Cain en Abel. Weinig tyds daar na wiert hy tot Professor verkoren van dezelfde Academie.

In den zelfden tyd, schilderden hy het Groot Cabinet van den Koning in 't Paleis Royal, daar in de dingen † van onderen te zien, zulk een vaste Tekening in den omtrek van de Figuuren ge-

† Platfonds.

gevonden wert, als of het een Tafereel van de Oude Meesters was.

*Vervolgens wiert hy verkoren door den Heer Colbert, eerste Minister, Secretaris van Staat, en Opziender van 's Konings Gebouwen, om de Kamer van zyn Majesteit in de Thuilleries te schilderen, waar in alle de Sieraden onder zyn bestier, en naar zyn Tekeningen gemaakt wierden. Daar zyn verscheide schoone Schilderyen van zyn hand, zo in de Zolderstukken van dit Vertrek, als in de * Borstweeringen, en boven de Schoorstenen. Daar is ook in het klein † Gebeden-huisje, een Geboorte uitnement konstig van hem geschildert.*

* Lambris.
† Oratoire.

Daar na schilderde hy verscheide schoone Zolderstukken, in de kleine ‡ Vertrekken van het bovenste gedeelte van het Casteel van Versailles, en liet de Sieraden naar zyn Tekeningen maken, dog dit is ter neér geworpen door de veränderingen die men aan dat Gebouw gemaakt heeft.

‡ Appartemens.

In 't jaar 1672. gaf hem de Koning een Woonplaats in de Galleryen van de Louvre; en begeerde t'effens dat hy Italien bezogt, verkoor hem tot Directeur van zyn Academie der Schilderkonst, Beeldhouwery en Architectuur, die zyn Majesteit tot Romen gestigt had; de Heer Colbert, die hem met zyn bescherming vereerde, ried hem dat hy op deze reis zyn Zoon zoude mede nemen, die alsdoen in 't Collegie van Harcourt studeerde, en nogtans niet nagelaaten had te Tekenen op de Academie, op zyn Oorlofdagen, daar hy zomtyts eenige kleine pryzen aangaande het Tekenen weg droeg.

Noël

Noel Coypel vertrok naar Romen, op het einde van het jaar 1672. *met hem nemende zyn eenigen Zoon Antoine Coypel, alsdoen elf jaaren oud zynde. Met hem ging ook zyn Schoon Broeder Charles Herault, Landschap-Schilder van de Academie, en Charles Poerson zyn Neef en Discipel, dien hy van zyn Kindsheid onderwezen had. Verscheide Kostgangers van den Koning, Schilders, Beeldsnyders, en Architecten vertrokken met hem, en onder zyn geleide. Hy kwam aan in Romen, nam bezit van 't Directeurschap in de plaats van Charles Errard, die naar Vrankryk keerde. Weinig tyds daar na, Antoine Coypel zyn Zoon, een Prys in de Academie van St. Lucas, voor een Tekening van zyn eigen Vinding, behaalt hebbende, en niet boven elf en een half jaar oud zynde, wiert hy vereert met een jaargelt van den Koning.*

Noel Coypel gaf een nieuwen luister aan de Academie van Vrankryk. Hy huurde een groot en sierlyk Paleis om haar daar in te huisvestten, en hebbende de schoonste Antieke Beelden van Romen doen vormen en afgieten, versierde hy een groote Zaal met dezelve. En behalven de Academie van een Levend Model, rigte hy een andere op in deze Zaal om naar het Antiek te Tekenen; en om de jonge Leerlingen meerder tot deze Edele oeffening aan te moedigen, Tekende hy daar zelfs des Avonds om hen tot een voorbeeld te dienen. Hy begte de Wapenen van Vrankryk boven de Poort van 't Paleis van de Academie, en vierde dien dag als dezelve gestelt wierden met een Festein, Concert van Musick, en het afsteken van Vuurwerken.

Eindelyk hy spaarde niets, nog moeite nog kosten, in de post die hy beklede, om de eer van zyn natie voor te staan, waar door hy in Romen de agting en vriendschap van allen tot hem trok, zo door zyn verstant en deugden, als door zyn groote bekwaamheden. Want hy schilderde in Romen de Stukken, geschikt voor het Cabinet van 's Konings Raad tot Versailles, die door de veranderingen in het Bouwen van de groote Gallery tegenwoordig geplaatst zyn in 't vertrek van de Koninginne. Deze Schilderyen wierden in Romen ten toon gestelt op een Feest, dat in de Rotonde gehouwden wiert, en ontfing een algemeene goetkeuring, dat veel eere toebragt aan de Fransse natie. Hy was vereert met de vriendschap van den Heer Hertog d'Estrees, Ambassadeur van Vrankryk aan 't Hof van Romen, den Heer Cardinaal zyn Broeder, en de allergrootste Heeren des Lands. Hy had naauwe verbintenis van Vriendschap met de Ridders Bernin, en Carlo Maratti. Men wilde hem Prins van de Academie van St. Lucas maken; maar eenige byzondere redenen belette hem deeze Eere te aanvaarden. Ten laasten, na dat hy geduurende drie Jaren in zyn bediening in Romen zig loflyk gedragen had, keerde hy weder in Vrankryk met zyn Zoon, alwaar hy van den Heer Colbert met alle tekenen van bedenkelyke gunst ontfangen wiert. Als wanneer hy de Werken voortzette die voor den Koning begonnen waren.

Eenige Jaren daar na, leed hy twe verliezen die zyn gelegentheit magtig ontstelden. Magdalena Herault zyn Huisvrouw stierf hem af; en byna in den zelfden tyt beweende hy met gantsch Vrankryk zyne (en der konsten beschermer) t

weten

*weten, den Heer Colbert. Daar op wiert de Heer de Louvois opziender der Gebouwen, die hem belaste met verscheide Tekeningen te maken van Tapyten voor de Manufacturen van de Gobelins; en te dier tyt Hertrouwde hy met Anne Perrin. Hy volbarde gestadig voor den Koning te schilderen, en wiert tot Rector van de Schilder-Academie verkoren: maar meêr agt gevende op zyn konst en huisgezin, dat talryk begon te worden, als om zyn Hof te maken, ondervond hy langen tyt dat de fortuin zelden de Perzoonen zoekt die haar niet te gemoet komen, het vermogen van zyn verdienste nogtans overwon dit, en niets ontslippende aan de Regtvaardigheit van den grootsten Koning, onder dewelke wy het geluk hebben van te leven, zo deed zyn Majesteit hem de Eere van een Jaargelt van duizent Ryksdaalders aan hem te geven, en hem tot Directeur van de Academie der Schilderkonst te benoemen na de doot van Petrus Mignard, die zyn Majesteit op dezelfde wyze had aangestelt op het overlyden van Charles Le Brun. De Heer de Villa Cerf als doen * Opziender der Gebouwen,* *Sur-Intendant de Bâtiments.
zoude hem zyn goetgunstigheit betoont hebben, door de byzondere agting die hy voor zyn verstant en onbesproke vroomheit had. Maar deze Heer van zyn Ampt afgezet zynde, overleefde niet lang zyn ongenaâ, dit laaste verlies was smartelyk voor Noel Coypel. Die eenige jaren daar na twee groote stukken in Fresco schilderde, die boven het Autaar zyn in de kerk van de Invalides; verbeeldende het eene † de Opvaring van de Heillige Maagt, en het ander haar krooning. De groote ongemakken van deze moejelyken arbeit, en den ouderdom van agt en zeven- † l'Assomption.

 tig

tig jaren, gevoegt by eenige byzondere tegenheden, veroorzaakten hem een lange ziekte, daar hy aan ſtorf den vierentwintigſten December 1707. *in den ouderdom van negenenzeventig jaren, op den Kers Avont, dat ook de dag van zyn geboorte was geweeſt.*

Hy heeft nagelaten zyn Zoon Antoine Coypel, genoeg bekent om zyn vermaartheit door zyn groote werken verkregen, waar van'er verſcheiden zyn in Print gebragt. Hy is het ook die de Gallery van't Paleis Royaal, en het wulſt van de Capel van Verſailles geſchildert heeft, en de tekeningen gemaakt, naar de welke de Medailles gegraveert zyn, dienende tot de Afbeelding van 's Konings leven en daden. Men zoude meerder zeggen indien hy niet in 't leven was. Al wat men hier by kan voegen, zonder zyn zedigheit te kwetsſen, is dat hy door zyn verdienſte tot Directeur van de Academie verkooren wiert in de maant July van het jaaar 1714. *Verkiezing die zyn Majeſteit met lof heeft goetgekeurt.*

MADAME LA HAYE.

E*Lizabeth Sophie Cheron, Huisvrouw van den* Heer *de la Hay, wiert gebooren te Parys den derden October van 't jaar* 1648. *Haar Vader was van Meaux, en onder de* Portret Schil*ders beroemt, van den Gereformeerden Godsdienſt, maar Marie le Fevre haar Moeder was Rooms Catholyk. Mademoiſelle Cheron vorderde zo wel in de* Schilderkonſt*, datze alreeds met haar veertiende jaar agting had: in dezen ouderdom was zy als haar Moeder haar mede nam naar de Abdy van Joüarre om de Abdiſſe te ſchilderen, en de*

*de aanzienelykste Juffers die aldaar in de kost bestelt waren. Deze Reis was de oorzaak van haar geloofsverändering; want naar de wederkomst van Joüarre, wiert zy Rooms Catholyk. 't Was een Perzoon vol van * verdienste, zo wel ten aanzien van haar deugden als van haar begaaftheden. Zy had Eerbied en hoogagting voor haar Moeder, getrouwheit voor haar Vrinden, medelyden voor den armen over; boven al een opregt aankleven aan den Catholyken Godsdienst; dit alles verhief Mademoiselle Cheron nog meêr, als haar bekwaamheit in de Musiek, de Poëzy en in de Schilderkonst. Wy hebben een verzameling van haar Digtkundige Werken, daar haar Godsvrugt en geestigheit te gelykelyk in doorschynen: en indien men alles in 't ligt wilde geven, dat zy naderhant gemaakt heeft, zo zoude men het voorgaande Werk veel konnen vermeerderen; maar wy zullen hier niet spreeken als van haar oeffening in de konst. Zy slaagde wel voor al in het schilderen van Vrouwen, maar zy bepaalde haar niet aan het Portret schilderen alleen, maar zy heeft in haar Historiestukken een goeden aart van tekenen en kennis van 't ligt en bruin doen zien. Maar mogelyk is haar talent nergens beter aan te toetssen als aan de manier met dewelke zy in 't groot verscheide † Antieke gesnede steenen getekent heeft, die in een klein begrip groote ordinantien bevatten; die in de Cabinetten van de liefhebbers der oudheid bewaart worden, en naar haar tekeningen door ervaarne Meesters in 't koper gebragt zyn, de Heer le Hay doet hopen op het overige. Men ziet ook van haar hand Antieke hoofden, die tamelyk zuiver van omtrek, en niet zonder vloeijentheit getekent*

* Merite.

† Cachets antiques.

kert zyn. Zomma zy heeft al de manieren van 't ſchilderen ombelſt, en over al vry wel in geſlaagt, zo in de Olyverv, Miniatuur als Gemailjeert Schilderwerk. Zy had ook zelfs een goede handeling van de Ets-naald.

Om haar begaaftheit in de Digtkonſt wiert zy waardig geägt een plaats in de Academie te hebben van de Ricovrati van Padua, die haar de Patenten ten dien einde toezonden in 't jaar 1699. *in de welke haar de Academie den bynaam geeft van Erato. Haar bekwaamheit in de Schilderkonſt had haar alreeds doen ontfangen in de Academie, die de Koning in Parys geſtigt heeft voor de Schilders en Beeldſnyders. Zie hier een Uittrekzel van de Regiſters van dit doorlugtig gezelſchap.*

„ *Op den elfden dag van de maant Juny*
„ 1672 *de Academie buiten gewoon vergadert*
„ *zynde, heeft de Heer le Brun twee Portret*
„ *ſtukken geprezenteert, geſchildert door Juf-*
„ *frouw Elizabeth Cheron, dewelke het lig-*
„ *haam van deze vergadering zodanig voldaan*
„ *hebben, datze dit zeltzaam konſtwerk geägt*
„ *hebben de gewoone kragt van haar Sexe te*
„ *boven te gaan, en derhalven beſloten aan haar*
„ *de hoedanigheit van Academicienne te geven;*
„ *en uit kragt van dit beſluit geordonneert de*
„ *brieven tot dien einde nootzakelyk aan haar*
„ *ter hand te ſtellen.*

Zy overleed den 3 *van September* 1711. *met al de blyken van Godvrugtigheit, die men verwagten kon van iemant, die alle de begaaſtheden van den geeſt van niets rekende by de Chriſtelyke deugden.*

Zy heeft twee Diſcipelinne nagelaten, Anne

en

en Ursule de la Croix, Nigten van haar Gemaal den Heer le Hay.

Het is maar weinig tyts geleden dat men van Romen dit volgende berigt ontfangen heeft, men geeft het alhier zodanig als het is, in het Italiaans.

CARLO MARATTI.

CARLO MARATTI, *was oorspronkelyk uit Illyrie; want ten tyde van Soliman is zyn Geslagt van daar geweken, en heeft zyn Woonplaats genomen in Marca d'Ancona. Daar was het dat hy gebooren wiert in het jaar* 1625. *Van zyn Kindsheit af, bespeurde men dat hy met een gelukkigen Geest tot de konst van de Natuur geschikt was, gekomen zynde in Romen by Andrea Sacchi, beroemt Schilder en Discipel van Albaan, hield hy zig by dezen, tot groot genoegen van den Meester, die uit de natuurlyke geschiktheit, en het verstant van den jongen Leerling voorzag, en aan al de Waereld zeide, dat Carlo grooter Schilder zoude worden als hy. Daar Maratti zig het meest aan overgaf om naar te studeren waren de Werken van Raphaël, van de Caratzen, en van Guido; en uit deze drie manieren maakte hy de zyne, door dewelke hy wel haast een hoogen trap van agting en vermaartheit beklom, niet alleen in Romen en in Italien, maar in geheel Europa. Men ziet een oneindig getal van zyn stukken groote en kleine, alle geschildert met een uitnemende naauwkeurigheit. Onder andere verscheide Tronien van de Heillige Maagt, daar hy veel eer door behaalt heeft. Hy begon de schilderwerken van 't Paleis Altieri,*

tieri, maar hy heeftze niet volvoert, 't welk hem veel ongeneugte veroorzaakt heeft, om dat hy zig had voorgestelt, al het vermogen van zyn wetenschap in dit Paleis te doen zien. Men hield zyn Werken in zulk'n waarde, dat men hem tot zes hondert Ryksdaalders heeft betaalt voor een halve figuur, en drie duizent Ryksdaalders voor een Altaarstuk. Hy was in groote agting by verscheide Vorsten van Europa, by de Pauzen, en boven al by Clemens den XI. nu regerende, die hem Ridder in 't Capitool maakte, in tegenwoordigheit van 't Sacro Collegie, en hem geduurende den loop van zyn leven, tot aan zyn doot toe met eere overladen heeft. Carlo Maratti storf den 15 November van het jaar 1713. in den ouderdom van agtentagentig jaren en zeven maanden Hy is gelegt in een heerlyke begraafplaats, die hy by zyn leven had doen maken, in de Kerk van de Cathuizers in Romen. Men heeft hem ter eere tot Camerano, zyn geboorteplaats, een treffelyk gedenkteken opgerigt met de volgende letteren.

CAROLO MARATTI
Ex Illyria Oriundo, Camerani orto,
Viro toto Orbe Celeberrimo:
Quem ob singularem ejus virtutem
Clemens XI. Pontifex Max. bonarum
Artium Restitor
In Capitolio adstante Sacro Cardinalium Senatu,
Equestri Cruce insignivit:
Et anteà Alex. VII. Clem. IX. Innoc. XI.
& XII. Summi Pontifes
Ludovicus XIV. Galliarum, Joannis III.
Polo-

Polonia Reges
Chriſtina Alexandra Suecorum Regina
Quam plurimis honoribus, & muneribus
decorarunt:
Romæ in Templo ad Diocletiani Thermas
tumulo magnificè extructo
Reſurrectionem expectaturo
Cives Cameranenſes Civi Optimo & illuſtri
Exiguum hoc non exigui amoris documentum
Poſuere
Ne tanto Viro
Cujus Memoria nulla fere Europæ Civitas Caret
In Natali Loco Monumentum deeſſet
Vivebat Anno Salutis M. DCC. XIII.

Nota.

De twede Levensbeſchryving van de la Hire en de vier laaſte, zyn in den tweden Franſen druk aan het Werk van den Heer de Piles bygevoegt.

DE SMAAK

En van zyn verscheidentheit, ten opzigt van den verschillenden Landaart.

NA gesproken te hebben van de Schilders van verscheide oorden van Europa, heb ik het niet ondienstig geägt iets te zeggen van den verschillenden * smaak der byzondere Volken. Men heeft op zyn plaats gesproken van den grooten smaak; en aldaar aangetoont dat hy in een volkomen konsttafereel gevonden moet worden, gelyk als het voorname oogmerk van een volmaakt Schilder, als in zyn oorsprong. Maar daar is in de menssen een algemeene smaak, die aannemelyk is, of van de zuiverheit, of van de bederving, en die als eigen word, naar dat men gebruik van de byzondere dingen maakt. Ik zal my hier over tragten uit te drukken, in wat maniere dat hy zig bepaalt, en waar naar hy zig schikt.

* Goust.

Men kan myns oordeels, van den Smaak van den Geest, of verstant redeneeren, als van den smaak van 't lighaam.

Daar zyn vier dingen in den smaak van het lighaam aan te merken.

1. Het Werktuig.

2. De dingen die men eet, of die gesmaakt worden.

3. Dat † gevoelen dat daar veroorzaakt word.

† La Sensation.

4. De

4. De * gewoonte die deze zelfde geduurig herhaalde proeving in het werktuig voortbrengt. *l'Habitude.

De zelfde vier dingen zyn ook aan te merken in den ſmaak van 't verſtant.

1. Het verſtant dat ſmaakt.

2. De dingen die geſmaakt werden.

3. De toeëigening van deze dingen aan 't verſtant.

4. De gewoonte die zig voegt naar de verſcheide herhaalde oordeelen, van de welke het zig een denkbeeld vormt dat zig aan ons verſtant hegt en gemeen maakt.

Van deze vier dingen kan men een beſluit maken:

Dat de Geeſt genaamt kan werden, ſmaak, voor zo veel als hy aangemerkt kan werden gelyk als werktuig:

Dat de dingen konnen genaamt werden van een goeden of van een kwaden ſmaak te zyn, naar mate datze bevatten of komen af te wyken van de ſchoonheden der Konſt, het goet oordeel, en de goetkeuring van verſcheide Eeuwen vaſtgeſtelt.

Dat het oordeel, 't welk het † verſtant aanſtonts maakt van zyn voorwerp, is in den eerſten en natuurlyken ſmaak, die in 't vervolg zig verbeteren, of verſlimmeren kan naar dat de tempering van ‡ den Geeſt is, en de hoedanigheit van de voorwerpen die zig aanbieden. †l'Eſprit. ‡l'Eſprit.

En eindelyk, dat het dikwils * herhaalde oordeel een hebbelykheit of gewoonte voortbrengt, en deze gewoonte een vaſt en bepaalt denkbeeld, dat *Jugement reiteré.

ons geduurig doet overhellen tot de dingen die onze goetkeuring gekregen hebben, en die van onze verkiezing zyn.

't Is aldus dat zig allengs vormt en voegt, in den Geest van ieder een in het byzonder, het geene 't welke wy meest doorgaans den smaak in de Schilderkonst noemen. Voor het overige, alhoewel alle de smaken niet goet zyn, egter is ieder een van mening dat de zyne den besten is. Derhalven kan men den smaak beschryven, als *een gewoonlyk* denkbeeld van een zaak, begreepen als het beste in zyn zoort.*

* l'Idée.

Daar zyn drie zoorten van smaken in de Schilderkonst, de Natuurlyke, de Konstige, en den smaak van den Landaart.

De NATUURELYKE smaak, is het denkbeeld dat zig in onze inbeelding vormt op 't gezigt van de eenvoudige Natuur. Het schynt dat de Duitzers en Nederlanders zelden buiten dit denkbeeld gegaan zyn, en het gemeene gevoelen is dat Corregio geen andere als deez' natuurlyke gehad heeft. Al het onderscheid dat 'er is tussen deze en de eerstgenoemde, is dat de denkbeelden zyn gelyk als vogten, die de Couleur van de vaten aannemen, daarze in ontfangen werden, en dat aldus, de natuurlyke smaak of gering of verheven kan wezen, naar dat de begaaftheden zyn van de byzondere Perzoonen, en volgens de verkiezing waar toe de zulke bekwaam zyn om die van de voorwerpen der natuur te maken.

De KONSTIGE smaak, is een denkbeeld dat zig voegt en vormt op 't gezigt der Werken van een ander, en op het vertrouwen dat wy heb-

hebben in den Raad van onze Meesters; in één woort door de opvoeding of onderwyzing.

En de smaak van de LANDAARD, is een denkbeeld van de Werken die in een Land gemaakt en gezien worden, den Geest innemende van den geene die het bewoonen. De verschillende smaken van den Landaard konnen gebragt werden tot zes, den smaak van Romen, van Venetien, van Lombardien, van Duitslant, Nederland, en van Vrankryk.

De smaak der ROMEINEN, is een denkbeeld van de Werken die zig in Romen bevinden. Want het is zeker dat de hooggeägste Werken die in Romen zyn, de zulke zyn die wy Antieke noemen, en de Werken van de Moderne, die daar het naaste by komen, zo in Beeldhouwery als Schilderwerk. Alle deze dingen bestaan inzonderheit in een onuitputtelyke Bron van schoonheit der tekenkonst, in de schoone verkiezing van den stand, in de scherpzinnigheit van de uitdrukking der hartstogten, en een schoone order van Plooijen, en in een verheven styl, daar de Aloude de Natuur toe gebragt hebben, en naar hen de Moderne Meesters zedert omtrent twe Eeuwen. Derhalven is het niet te verwonderen indien de Romeinze smaak met alle deze delen zo uitnemende bezet en bezig zynde, het Coloriet aldaar niet komt als op het laast, en'er by naar geen plaats en vind. 't Verstant van den Mens is te zeer bepaalt, en het leven is al te kort, om alle de gedeeltens van de Schilder-

konst te doorgronden, en dezelve alle te gelyk volmaaktelyk te bezitten; inzonderheit in een tyt dat de grondregels van 't Coloreren, nog niet wel gelegt, nog wel gekent zyn. 't Is niet om dat de Romeinen het Coloriet verägten, want ze konnen een zaak niet verägten daar zylieden nimmer een regtmatig denkbeeld van gehad hebben: maar vooringenomen zynde van de andere gedeeltens daarze de volmaaktheit in tragten te bekomen, en den tyt niet hebbende om hun aandagt aan de kennisze van 't Coloriet te koste leggen, zo agtenze het zo veel niet als het behoort.

De smaak der VENEETZIANEN, is tegenstelt aan den smaak van de Romeinen, om dat deze een weinig te veel veronagtzamen wat het Coloriet betreft, en geene wederom, wat de Tekenkonst aanbelangt. Dewyl 'er in Venetien weinig van Antiek te zien is, ook zonderling geen werken van de Romeinze Schilders, zo hebben de Veneetze Schilders geen ander doelwit als om de schoone natuur van hun land te beschouwen en de zelve te verbeelden. Zy hebben de kentekens der voorwerpen door vergelyking klaar ten toon gestelt, niet alleenlyk de opregte Coleur van een zaak, door de waarschynelyke Coleur van een ander doende gelden; maar zelfs in deze tegenstrydigheit een * overeenkomende frisheit van Couleuren verkiezende, en alles wat dat hunne Werken tastbaarder, opregter, en verwonderlyker maken konde.

* Vigueur Harmonieuse.

Den smaak van LOMBARDIEN, bestaat in een

een manier van tekenen die *a* vloejend, *b* kloek *c* en mals is, t'zamen vermengt met een weinig van 't Antiek en 't wel uitgezogte ſchoon leven, met ſmeltende en de Natuur naaſt by komende Couleuren, door het alderlugtigſte Pinzeel uitgevoert. Corregio is aan dezen ſmaak het beſte voorbeeld, en de Caratzen, die getragt hebben hem naar te volgen, hebben wel zekerder als hy geweeſt in de Tekenkonſt, maar minder als hy in den ſmaak der Tekenkonſt, in 't bevallige, in de tederheit, en in de vermindering en ſmelting der Couleuren. Annibal, zedert dat hy zyn verblyf in Romen hielt, nam zodanig den Romeinzen ſmaak aan, dat ik van hem niet rekenen kan op zyn Lombards geſchildert te zyn, als de Werken die voor de Gallery van Farneſe gemaakt zyn.

a Coulant. *b* Nourri. *c* Moëlleux.

Ik en ſtel niet onder het getal der Schilders van Lombardien, de zulke die in Lombardien geboren, de Romeinze of Veneetze School gevolgt hebben: want ik heb in dezen deele meêr opzigt gehad op de manier die men ter hand ſlaat als op de plaats van de geboorte. De Schilders en Liefhebbers die ik in de School van Lombardien by vooorbeeld geſtelt hebbe, den ouden Palma, Moretto, Lorenzo Lotto, Moron, en verſcheide andere goede Meeſters uit Lombardien, het Landſchap Breſcia en van Bergamo, hebben ongevoelig in verwerring geholpen, en aan verſcheide doen geloven dat de Schoole van Lombardien en Venetien de zelfde waren, om dat de Lombardze Schilders, die ik genoemt hebbe, ten eenemaal hebben

gevolgt de manier van Giorgion en Titiaan; ik heb voor dezen zelfs zo gesproken volgens dit verwerde denkbeeld, om dat het meerendeel onzer Franse Schilders aldus spreeken· maar de rede en de Italiaanze Schryvers, die deze stoffen hebben verhandelt, hebben my op den regten weg gebragt.

De smaak van DUITSLANT, is de zulke die doorgaans Gotticks genaamt word. 't Is een denkbeeld van de natuur zo als men de zelve doorgaans ziet met zyn gebreken, en niet zo als die zoude konnen zyn in haar zuiverheit. De Duitzers hebben de natuur zonder verkiezing naargevolgt, hunne figuuren slegs alleen met lange klederen toegestelt, waar van de plooijen droog en gebroken zyn. Zy hebben hen zelf meêr opgehouwden met de voorwerpen uit te voeren, als om die wel te schikken, de uitdrukkinge der hartstogten is in 't gemeen * kout en gevoelloos, de Tekening van dien Landaard is droog, de Couleur van 't Schilderen tamelyk, en hunne arbeit met groote moeite te weege gebragt; daar zyn egter Schilders onder de Duitzers, die waardig zyn onderscheiden te werden, die in zekere delen van de konst, met de allerbekwaamste van Italien kunnen werden gelyk gestelt.

* Insipides.

De smaak van NEDERLANT verschilt van Duitslant niet, als door de waarneming van een veel † grooter houwding met de uitgelezenste Couleuren, door een uitmuntend ligt en bruin, en door een zagter en vloeijender Pinceel behandeling. Ik zonder altyt uit de

† Grande union.

Ne-

Nederlanders drie of vier, die Discipelen van Raphaël geweest zyn, die uit Italien de manier van hun Meester in 't tekenen en Coloreren te rug bragten. Ik zonder ook uit, Rubbens, van Dyk, en weinige anderen, die met doorziende oogen de Natuur beschouwt hebben, en haar uitwerking tot een ongemeene verhevenheit opgevoert; alhoewel dat deze twe groote Meesters iets van de eigenschap van hun Land hebben behouwden in den smaak der Tekenkonst.

De smaak van VRANKRYK heeft altoos zo verdeelt geweest, dat het bezwaarlyk is een regt denkbeeld daar van te geven: want het blykt dat de Schilders van dezen Landaard in hunne Werken de een van den ander altyt verschillende geweest zyn, geduurende hun verblyf in Italie, studeerden zommige te Romen en namen dien smaak geheel aan: andere wederom hielden zig langer op in Venetien, en wederkomende, zyn ze met een byzondere genegenheit ingenomen geweest, voor de Werken van dat Land; eenige hebben al hun * Snedigheit in 't werk gestelt om de Natuur te volgen, zodanig als zylieden zig inbeelden dezelve te zien. Onder de voornaamste Franze Schilders die voor eenige jaren geleeft hebben † zyn 'er geweest, die den smaak van 't Antiek gevolgt hebben, andere die van Annibal Caratz in de Tekenkonst, en de een en de andere hebben in 't Coloreren niet uitgemunt: maar zy hebben anderzints zo veel schoone delen in hun vermogen gehad, en de onder-

* Industrie.

† Poussin en Le Brun.

onderwerpen met zo veel verhevenheit en waarſchynelykheit behandelt, dat hunne Werken altoos zullen verſtrekken tot een ſieraad voor Vrankryk, en verwondering van den Nazaat.

E I N D E.

N A-

NAMEN DER SCHILDERS,

Waar van in dit Boek vermelt word.

DE GRIEKEN.

DE ITALIANEN.

Joan

Ra-

HOOGDUITSE EN NEDERLANDERS.

Fre-

Mar-

DE FRANSEN.

Laurens

DE

DE SCHAAL DER SCHILDERS.

EEnige Konstliefhebbers, begeerig zynde om den trap der verdienste van een ieder der Schilders, die een vastgestelde agting verkregen hebbe te weten, hebben my verzogt een Schaal te maken, in welke aan de eene zyde de naam des Schilders, en de wezentlykste deele van zyn Konst; en aan de andere zy, het gewigt van zyn verdienste dat hem toekomt, aangewezen wierd; invoege dat als men alles te zamen voegt dat in de werken van ieder Schilder gevonden wert, men zoude kunnen oordeelen hoe veel het te zamen weegt.

'k Heb dezen Proef veel eerder gemaakt om my zelve te vermaken, als om andere in myn gevoele te trekken. Want de oordeele zyn al te verschilllig over deze stoffe, als dat men gelove zoude hier in alleen het wel getroffen te hebbe. Alles wat ik hier in verzoek, is de vryheit te moge hebben, van het geen ik 'er van denk open te leggen, gelyk ik aan andere de vryheit laat, om haar gedagten geheel tegengestelt van de myne te hebben.

Zie hier dan het gebruik dat ik van myn Schaal maak.

Ik verdeel myn gewigt in twintig trappen, de twintigste is de hoogste, dien ik toeschryf aan het alleropperste der Schilderkonst dat ons tot nog toe in al zyn uitge-

ſtrektheit onbekent is. De negentiende is voor de allerhoogſte trap van volmaaktheit die ons bekent is, tot dewelke nogtans niemant gekomen is. En de agtiende is voor die naar onze gedagten de naaſte aan de volmaaktheit gekomen zyn, gelyk de laagſte cyfers voor de zulke zyn die naar ons gevoelen de verſte 'er van zyn afgeweeſt.

Myn gedagten heb ik alleen laten gaan over de Schilders die het meeſte bekent zyn, en heb de Schilderkonſt in vier Colomme verdeelt, die zyn wezentlykſte deelen zyn, te weten de ordenantie, de Tekening, de Couleur, en de hartstogten. Door de hartstogten verſta ik de gedagten van 's menſſen harte. Door de ſchikking van deze verdeeling zal men kunnen zien op welken trap ik ieder Schilder plaats daar de naam tegen over elk cyffer van ieder Colom te vinden is.

Men zoude onder de Schilders die meeſt bekent zyn hebbe konne begrypen, vele Nederlanders die (geen Hiſtorieſchilders zynde) egter met een uiterſte getrouwheit, de waarheden van de natuur verbeelt hebbe, en die uitgemunt hebben in het verſtand der Couleuren; maar dewyl de zulke een ſlegte ſmaak gehad hebbe in de andere deelen, dagt het my beter te zyn daar van een bezondere verdeeling te maken.

En dewyl de wezentlykſte deelen der Schilderkonſt zamen geſtelt zyn, uit veele andere deelen, die dezelve Schilders niet alle even gelyk bezeten hebben. Is het redelyk de een door de ander te vereffen, om een billik oordeel te vellen. By voorbeelt de ordenantie behelſt

twee

twee deelen; te weten die van de vinding, en van de schikking. Het is zeker dat zodanig een is bekwaam geweest om alle de nodige voorwerpen wel uit te vinden, die tot een goede ordenantie behoren, die egter verzuimt zal hebben, de zelve welstandig te schikken, om een gewenst uitwerkzel te doen. In de Tekening is wederom de * smaak en de † sekerheit; het eene kan in een schildery gevonden werden, zonder vergezelt te zyn met het ander, of wel zy konnen zig zamegevoegt vinde in verscheide trappen, en door de vereffening die men 'er van doen moet. Kan men van het geen het zamen waardig is oordeele.

* Goust.
† Correction.

Voor het overige, heb ik geen genoegzaam goet vertrouwen van myn gedagten, om niet overtuigt te wezen dat dezelve gestrengelyk berispt zullen werde: maar ik herinner een ieder dat om schrander te berispen men een volmaakte kennis moet hebben van alle de deelen die het Werk zamen stellen en van de redenen die 'er een goet geheel van maken, want veele oordeelen over een Schildery na de delen alleen die zy hoog agten, en rekenen voor niets te zyn, die delen die zy niet kenne of niet beminnen.

NAMEN Der Schilders, die meest bekent zyn.	Ordenantie.	Tekening.	Couleuren.	Hertstogten.
A.				
Albano.	14	14	10	6
Albert Durer.	8	10	10	8
Andrea del Sarto.	12	16	9	8
B.				
Barotius.	14	15	6	10
Jacamo *Bassan.*	6	8	17	0
Baptist. del Piombo.	8	13	16	7
Jean Bellino.	4	6	14	0
Bourdon.	10	8	8	4
Le Brun.	16	16	8	16
C.				
De Caratzen.	15	17	13	13
Corregio.	13	13	15	12
D.				
Daniel da Volterra.	12	15	5	8
Diepenbeek.	11	10	14	6
Dominiquino.	15	17	9	17
G.				
Georgion.	8	9	18	4

Guer-

NAMEN Der Schilders, die meest bekent zyn.	Ordenantie.	Tekening.	Couleuren.	Hertstogten.
Guerchino.	15	10	10	4
Guido.		13	9	12
H.				
Holbeen.	9	10	16	13
J.				
Jean da Udiné.	10	8	16	3
Jacob Jordaans.	10	8	16	6
Lucas Jordaans.	13	12	9	6
Josepino.	10	10	6	2
Julio *Romano.*	15	16	4	14
L.				
Lanfranco.	14	13	10	5
Leonard da Vinci.	15	16	4	14
Lucas van Leyden.	8	6	6	4
M.				
Mich. *Ang. Buonarotti.*	8	17	4	8
Mich. *Ang. de Caravio.*	6	6	16	0
Mutiaan.	6	8	15	4
O.				
Otto Venius.	13	14	10	10

Palma

NAMEN Der Schilders, die meest bekent zyn.	Ordenantie.	Tekening.	Couleur.	Hertstogten.
P.				
Palma de Oude.	5	6	16	0
Palma de Jonge.	12	9	14	6
Parmegiano.	10	15	6	6
Paulo Veronese.	15	10	16	3
Fr. Penni il Fattore.	0	15	8	0
Perrin del Vaga.	15	16	7	6
Pietro da Cortona.	16	14	12	6
Pietro Perugino.	4	12	10	4
Polid. da Caravagio.	10	17		15
Pordenon.	8	14	17	5
Pouribus.	4	15	6	6
Poussin.	15	17	6	15
Primaticio.	15	14	7	10
R.				
Rafael Santio.	17	18	12	18
Rembrant.	15	6	17	12
Rubbens.	18	13	17	17
S.				
Franc. Salviati.	13	15	8	8
Le Sueur.	15	15	4	15

NAMEN Der Schilders die meest bekent zyn.	Ordenantie.	Tekening.	Couleur.	Herstogten.
T.				
Teniers.	15	12	13	6
Pietro *Testa.*	11	15	0	6
Tintoret.	15	14	16	4
Titiano.	12	15	18	6
V.				
Van Dyk.	15	10	17	13
Vanius.	13	15	12	13
Z.				
Taddeo Zucchro.	13	14	10	9
Frederico Zucchro.	10	13	8	8

762
69